ISSN 2409-9805 (Print)

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
MINISTRY OF CULTURE OF UKRAINE
NATIONAL ACADEMY OF MANAGERIAL STAFF OF CULTURE AND ARTS

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія

Library Science. Record Studies. Informology

Науковий журнал
Виходить щоквартально
Заснований у лютому 2004 р.

Quarterly Journal,
established in 2004

№ 4
2019

Київ – 2019
Kyiv – 2019

УДК 02+002+001](477)(051)»540.3»

Наш передплатний індекс: 86544

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО. ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО. ІНФОРМОЛОГІЯ

Журнал індексується в міжнародних базах даних:
Science Index (РІНЦ); Google Scholar; Research Bible; Polish Scholarly Bibliography; BASE

Засновник і видавець – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Головний редактор – Литвин С.Х.

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія : наук. журн. / М-во культури України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККіМ, 2019. № 4. 136 с.

У фаховому науковому журналі «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» висвітлюються актуальні питання у галузі інформаційної бібліотечної та архівної справи.

Видання адресоване фахівцям у галузі бібліотекознавства, документознавства, архівознавства, соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, а також науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, усім, хто прагне отримати ґрунтовні знання теоретичного і прикладного характеру.

Литвин С.Х. **–** доктор історичних наук, професор, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ), **головний редактор**
Збанацька О.М. **–** доктор наук з соціальних комунікацій, доцент, НАКККіМ, **заступник головного редактора**
Добровольська В.В. – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, НАКККіМ, **відповідальний секретар**
Бездрабко В.В. **–** доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв
Білущак Т.М. – кандидат історичних наук, Національний університет «Львівська політехніка»
Веретеннікова Н.В. – кандидат наук із соціальних комунікацій, Національний університет «Львівська Політехніка»
Вєдєнєєв Д.В. **–** доктор історичних наук, професор, НАКККіМ
Дубровіна Л.А. – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського (НБУВ)
Заваліна О.Л. – доктор інформаційно-бібліотечних наук Університет Північного Техасу (**США, Дентон**)
Збігнєв Осінський – доктор габілітований, професор, Університет Марії Кюрі-Склодовської (**Польща, Люблін**)
Карпов В.В. **–** доктор історичних наук, НАКККіМ
Кунанець Н.Е. – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, НУ «Львівська Політехніка»
Лобузіна К.В. **–** доктор наук із соціальних комунікацій, НБУВ
Маслак В.І. – доктор історичних наук, професор, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського
Новальська Т.В. – доктор історичних наук, професор, КНУКіМ
Парвіз Казімі **–** кандидат філологічних наук, Бакинський державний університет (**Азербайджан, Баку**)
Ржеуський А.В. – кандидат наук із соціальних комунікацій, НУ «Львівська Політехніка»
Тур О.М. **–** доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського
Шемаєва Г.В. – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Харківська державна академія культури

Відповідальний секретар – Добровольська В.В.

Редактор – Данильченко М.П.
Комп'ютерне складання та верстка – Кравченко Т.В.
Редагування англомовних анотацій і транслітерації – Петренко А.В.
Дизайн обкладинки – Саприкін О.А.

Рекомендовано до друку вченою радою НАКККіМ
Протокол №4 від 26.11.2019 р.

Затверджено:
наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2015 р. №747
як фахове видання з соціальних комунікацій

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 р. №1151,
є фаховим виданням зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Статті, подані до редакції журналу, рецензуються членами редакційної колегії

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 21133-10933ПР від 08.12.2014
Свідоцтво видала Державна реєстраційна служба України

Використання у будь-якій формі матеріалів, що опубліковані в журналі, узгоджується з редакцією.
Посилання на видання обов'язкові.
Редакція не завжди поділяє точку зору авторів статей

Адреса редакції та видавця: 01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп.11
E-mail: nauka@nakkkim.edu.ua©

© Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2019

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія

Науковий журнал	Виходить щоквартально	Заснований у лютому 2004 р.	№ 4 2019 р.

ЗМІСТ

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

Копанєва В.О. Концептуальна модель бібліотеки в середовищі цифрової науки 6

Філіпова Л.Я., Олійник О.В. Трансформаційні характеристики професійної діяльності американських бібліотекарів в умовах інтернет-комунікацій 14

Анісімова О.М., Крисько Н.М. Сучасна українська книга в житті молоді через призму соціологічного дослідження 21

Щербіна О.С. Шевчук О.С. Кооперація бібліотек України в напрямі збереження національної документальної спадщини 32

Яворська Т.М., Щусь Н.В. Формування медіа - та інформаційної культури: зарубіжний досвід публічних бібліотек 38

Дудник О.Я. Герої національно-визвольних змагань українського народу (1917–1921 рр.): відображення у бібліографічних виданнях 47

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

Тур О.М., Шабуніна В.В. Стандарти ISO присвячені процесам оцифровування, конверсії та міграції документів 54

Лукаш Г.П. Категоріальні парадигми тексту документа 62

Ковальчук Н.В. Документні комунікації в управлінні бібліотекою 68

Бойко Н.В. Веб-сайт як складова документно-комунікаційного простору органів місцевого самоврядування: структура, ресурси, зміст 75

Ющенко Л.О. Базар В.О. Формування професійних компетентностей фахівців спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у ЗВО І-ІІ рівнів акредитації 84

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. ІНФОРМОЛОГІЯ

Комова М.В., Пелещишин А.М. Соціокомунікаційні ресурси культурної інформації у моделюванні мислення і поведінки споживачів інформації 91

Коржова Т.В. До питання розробки стратегії брендингу університету 102

Хміль-Чуприна В.В. Формування читацької компетенції і культури у студентської молоді в проекті «Книга у віртуальному просторі» 109

*Добровольська В.В. Т*еоретичні основи дослідження соціокомунікаційного простору культури 117

Тишкевич К.І. Цифровізація та інформаційно-комунікаційні послуги мережі бібліотек України для юнацтва 124

Покажчик змісту за 2019 рік 131

Вимоги до публікацій 134

СОДЕРЖАНИЕ

БИБЛИОТЕКОВЕДЕНИЕ

Копанева В.А. Концептуальная модель библиотеки в среде цифровой науки 6

Филиппова Л.Я., Олейник О.В. Трансформационные характеристики профессиональной деятельности американских библиотекарей в условиях интернет-коммуникаций 14

Анисимова О.Н., Крысько Н.Н. Современная Украинская книга в жизни молодежи через призму социологического исследования 21

Щербина О.С., Шевчук О.С. Кооперация библиотек Украины в направлении сохранения национального документального наследия 32

Яворская Т.М., Щусь Н.В. Формирование медиа- и информационной культуры: зарубежный опыт публичных библиотек 38

Дудник А.Я. Герои национально-освободительной борьбы украинского народа (1917–1921 гг.): отображение в библиографических изданиях 47

ДОКУМЕНТОВЕДЕНИЕ

Тур О.Н., Шабунина В.В. Стандарты ISO, посвященные процессам оцифровывания, конверсии и миграции документов 54

Лукаш Г.П. Категориальные парадигмы текста документа 62

Ковальчук Н.В. Документные коммуникации в управлении библиотекой 68

Бойко Н.В. Веб-сайт как составляющая документно-коммуникационного пространства органов местного самоуправления: структура, ресурсы, содержание 75

Ющенко Л.А., Базар В.А. Формирования профессиональных компетентностей специалистов специальности «информационное, библиотечное и архивное дело» в ЗВО I-II уровней аккредитации 84

СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ. ИНФОРМОЛОГИЯ

Комова М.В., Пелещишин А.Н. Социокоммуникационные ресурсы культурной информации в моделировании мышления и поведения потребителей информации 91

Коржова Т.В. К вопросу разработки стратегии брендинга университета 102

Хмиль-Чуприна В.В. Формирование читательской компетенции и культуры у студенческой молодежи в проекте «книга в виртуальном пространстве» 109

Добровольская В.В. Теоретические основы исследования социокомуникационного пространства культуры 117

Тышкевич Е.И. Цифровизации и информационно-коммуникационные услуги сети библиотек Украины для детей, молодежи 124

Указатель содержания за 2019 год 131

Требования к публикациям 134

CONTENT

LIBRARY

Kopaneva Victoria. Conceptual model of the library in the environment of digital science 6

Filipova Liudmyla, Oliinyk Olga. Transformation characteristics of professional activity of American librarians under the conditions of internet-communications 14

Anisimova Olha, Krysko Natalia. Modern Ukrainian book in youth's lives through the sociological research 21

Shcherbina Olha, Shevchuk Olesia. Cooperation of libraries of Ukraine in the direction of preservation of the national documentary heritage 32

Yavorska Tetiana, Shchus Nadiia. The formation of media and information culture: international experience of public libraries 38

Dudnik Oleksandr. Heroes of the national-liberal fight of the Ukrainian people (1917–1921): represented within bibliographic editions 47

DOCUMENTATION

Tur Oksana, Shabunina Viktoria. ISO standards for digitalization, conversion, and migration of documents 54

Lukash Halyna. Categorial paradigms of the document text 62

Kovalchuk Nataliya. Document communications in the library management 68

Boiko Nataliia. Wib-site as part documetal and communication space of local governments` authorities: structure, resources, content 75

Yushchenko Ludmyla, Bazar Valentyna. Formation of professional competences of specialists in «information, library and archive studies» in hei of I-II levels of accreditation 84

SOCIAL COMMUNICATIONS. INFORMOLOGY

Komova Maria, Peleshchyshyn Andriy. Socio-communication resources of cultural information in modeling thinking and behavior of information consumers 91

Korzhova Tatiana. To the question of creating the strategy of the university branding 102

Khmil-Chupryna Vita. Formation of student youth's reading competence and culture due to the start-up "book in virtual environment" 109

Dobrovolska Viktoriya. Theoretical framework for study of socio-communication space of culture 117

Tyshkevych Kateryna. Digitalization and information and communication services of the network of Ukraine libraries for youth, youth 124

Content Index for 2019 131

Requirements for publications 134

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

УДК 021:001.891
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189840

Копанєва Вікторія Олександрівна,
кандидат історичних наук,
директор Наукової бібліотеки
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
vkopaneva@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-9838-4855

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ БІБЛІОТЕКИ В СЕРЕДОВИЩІ ЦИФРОВОЇ НАУКИ

Мета роботи *– дослідження спрямоване на визначення та концентроване представлення функціональної структури бібліотеки, основне призначення якої полягає в забезпеченні системно-інтеграційної взаємодії науково-дослідної і бібліотечно-інформаційної діяльності в середовищі цифрової науки.* ***Методологічним базисом роботи*** *обрано тріаду, що включає синергетичний, когнітивний і системний підходи та принципи до визначення концептуальних засад функціонування бібліотеки як одного з елементів цифрової науки. Перший з них (синергетичний) спрямований на визначення інтеграційних тенденцій взаємодії бібліотеки і цифрової науки, другий (когнітивний) – на сприяння обміну знаннями між вченими в наукових комунікаціях, а третій (системний) – на трансформацію бібліотеки з інфраструктурного елемента науки в учасника дослідницької діяльності на всіх її етапах – від формування первинних даних до отримання та поширення нових знань.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в системному аналізі інтеграційних тенденцій розвитку науково-дослідної та бібліотечно-інформаційної діяльності й обґрунтуванні принципової необхідності участі бібліотеки в формуванні первинних дослідницьких даних і розвитку інформаційно-аналітичних досліджень у цифрових ресурсах бібліотек для виявлення в них латентних закономірностей і отримання нових знань. Новими є підходи до поглиблення уявлень щодо організації в бібліотеках віртуальних інфометричних лабораторій та когнітивна концепція організації взаємодії в системі «цифрова наука – бібліотека – дослідник». Основний науковий результат – концептуальна модель бібліотеки в середовищі цифрової науки розкриває в концентрованому вигляді закладені підходи до теоретико-методологічного обґрунтування стратегії її структурно-функціональних трансформацій.* ***Висновки.*** *Головний висновок – необхідність спрямування вектора розвитку бібліотеки в середовищі цифрової науки на активізацію участі в дослідницьких процесах, запровадження високотехнологічних схем формування інформаційної бази цифрової науки та проведення в ній бібліо-, наукометричних та інфометричних досліджень.*

Ключові слова: *цифрова наука, бібліотека, концептуальна модель, синергія, віртуальна лабораторія.*

Копанева Виктория Александровна,
кандидат исторических наук,
директор Научной библиотеки
Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ БИБЛИОТЕКИ В СРЕДЕ ЦИФРОВОЙ НАУКИ

Цель работы *– исследование направлено на определение и концентрированное представление функциональной структуры библиотеки, основное назначение которой состоит в обеспечении системно-интеграционного взаимодействия научно-исследовательской и библиотечно-информационной деятельности в среде цифровой науки.* ***Методологическим базисом работы*** *выбрана триада, включающая синергетический, когнитивный и системный подходы и принципы к*

© Копанєва В.О.

определению концептуальных основ функционирования библиотеки как одного из элементов цифровой науки. Первый из них (синергетический) направлен на определение интеграционных тенденций взаимодействия библиотеки и цифровой науки, второй (когнитивный) – на содействие обмену знаниями между учеными в научных коммуникациях, а третий (системный) – на трансформацию библиотеки с инфраструктурного элемента науки в участника исследовательской деятельности на всех ее этапах – от формирования первичных данных до извлечения и распространения новых знаний. ***Научная новизна*** *работы заключается в системном анализе интеграционных тенденций развития научно-исследовательской и библиотечно-информационной деятельности и обосновании принципиальной необходимости участия библиотеки в формировании первичных исследовательских данных и развития информационно-аналитических исследований в цифровых ресурсах библиотек для выявления в них латентных закономерностей и получения новых знаний. Новыми есть подходы к углублению представлений об организации в библиотеках виртуальных инфометричних лабораторий и когнитивной концепции организации взаимодействия в системе «цифровая наука – библиотека – исследователь». Основной научный результат – концептуальная модель библиотеки в среде цифровой науки раскрывает в концентрированном виде заложеные подходы к теоретико-методологическому обоснованию стратегии ее структурно-функциональных трансформаций.* ***Выводы.*** *Главный вывод – необходимость направления вектора развития библиотеки в среде цифровой науки на активизацию участия в исследовательских процесах, внедрение высокотехнологичных схем формирования информационной базы цифровой науки и проведения в ней библио-, наукометрических и инфометричних исследований.*

Ключевые слова: *цифровая наука, библиотека, концептуальная модель, синергия, виртуальная лаборатория.*

Kopaneva Victoria*,*
PhD in History,
Director of the Scientific Library
National Academy of Culture and Arts Management

CONCEPTUAL MODEL OF THE LIBRARY IN THE ENVIRONMENT OF DIGITAL SCIENCE

The purpose of the article *is to analyze the definition and the concentrated presentation of the functional structure of the library. Its main goal is to ensure system-integration interaction between the scientific and research activity and the library-information activities in the environment of digital science.* ***The methodology*** *of the research is the triad, which includes synergetic, cognitive, and systemic approaches and principles to define the conceptual foundations of the functioning of the library as one of the elements of digital science. The first (synergetic) is aimed at the determination of the integration trends of the library and digital science interaction. The second (cognitive) one contributes to the facilitation of the knowledge exchange among the scientists in the scientific libraries. The third (system) one is aimed at the transformation of the library into the participant of the research activities at all their stages – from the formation of primary data to the extraction and dissemination of new knowledge.* ***The scientific novelty*** *of the research includes the systematic analysis of the integration trends in the development of the scientific-research and librarian-information activities and the substantiation of the fundamental need for the participation of the library in the formation of primary research data and the development of information and analytical studies in digital library resources to identify latent patterns in them and get new knowledge. There are new approaches to deep the notions, dealt with the organization of the virtual infometric laboratories in libraries, and the cognitive conception of the organization of the interaction in the system «digital science – library – researcher.» The main scientific result is the fact that the conceptual model of the library in the environment of digital science reveals the basic approaches to the theoretical and methodological substantiation of the strategy of its structural and functional transformations in a concentrated form.* ***Conclusions.*** *The main conclusion is the need to direct the vector of development of the library in the digital science environment to intensify its participation in the research processes, introduce high-tech schemes for the formation of the digital science information base, and conduct biblio-, scientometric and infometric researches in it.*

Key words: *digital science, library, conceptual model, synergy, virtual laboratory.*

Актуальність теми дослідження. У абстрагованому й узагальненому вигляді концептуальна модель – це змістовне представлення структури і функцій системи без їх конкретного розкриття та деталізації. У концептуальній моделі наводяться основні відомості про систему, її базові елементи та найважливіші зв'язки між ними. Процес створення такої моделі наразі не формалізовано, тобто не існує чітких правил її побудови.

Основна проблема при створенні концептуальної моделі полягає в знаходженні компромісу між її наочністю та точністю. На сьогодні існує низка теоретичних напрацювань з цієї проблеми, але їх важко застосувати для вирішення конкретного завдання. Тому розробникам моделі необхідно керуватись при прийнятті основних проектних рішень своїми знаннями, досвідом, інтуїцією та думкою експертів. Процес створення концептуальної моделі, ймовірно, ніколи не зможе бути повністю формалізований. Важко сформулювати набір простих правил, виконуючи які можна створити якісну концептуальну модель системи. Саме тому іноді стверджують, що моделювання є не тільки наукою, а й мистецтвом. У процесі розробки концептуальної моделі вона може багаторазово коригуватися та уточнюватися. Завдяки цьому її адекватність (відповідність предметній сфері) підвищуватиметься.

Метою дослідження є визначення та представлення функціональної структури бібліотеки, основне призначення якої полягає в забезпеченні системно-інтеграційної взаємодії науково-дослідної і бібліотечно-інформаційної діяльності в середовищі цифрової науки.

Виклад основного матеріалу. Концептуальною моделлю сучасної бібліотеки можна вважати її визначення, наведене в чинному Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»: бібліотека це «… інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації та головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки» [1]. Дане визначення – концентроване представлення її суспільного призначення, структури та функцій, сформульоване на основі доробок бібліотекознавства XX ст. Його потрібно розглядати одним із основних джерел для визначення концептуальної моделі бібліотеки в середовищі цифрової науки.

Викликає зацікавленість феномен зародження та існування в давнину Александрійської бібліотеки (III ст. до н. е. – IV ст. н. е.), принципи діяльності та функції якої в певній мірі відповідали не лише зазначеному вище визначенню, а й мають слугувати джерельною базою для розбудови наукової бібліотеки XXI ст. Заснування Александрійської бібліотеки нащадками Олександра Македонського було обумовлено їх прагненням пропагувати елліністичну культуру в усьому світі відомому на той час. Таке прагнення, що отримало назву «програми культурного імперіалізму» [2], спонукало збирання інформації для її бібліотечних фондів як від греків, так і з більш далеких та давніх царств Близького Сходу. Наявність бібліотеки сприяла підвищенню престижу правителя, можливості отримання ним інформаційно-аналітичної підтримки в питаннях управління територіями та формуванню позитивного іміджу країни. Тому в ті часи кожний великий елліністичний центр приділяв увагу створенню власного зібрання джерел інформації. Александрійська бібліотека була безпрецедентною за масштабами: її покровителі (династія Птолемеїв) на відміну від своїх попередників та сучасників прагнули створити сховище всіх знань. Вислів «хто володіє інформацією, той володіє світом» з'явився в XX ст., однак розуміння його сутності було й у давнину – наведений вислів був принципом практичної діяльності з формування та організації багатоаспектного використання сховища наявних у той час інформаційних ресурсів.

Принциповою особливістю бібліотеки була її інтеграція з Александрійським мусейоном (*Mouseion*) – одним із головних культурних центрів античності. Бібліотека і Мусейон створювалися майже одночасно і доповнювали один одного. Бібліотека зосереджувалась на інформаційному забезпеченні правителів і еліти тогочасного суспільства, а Мусейон був культовим закладом, що пропагував «ідеологічні» цінності династії Птолемеїв. Поклоніння цим цінностям носило не схоластичний характер, а було спрямовано на досягнення

практичних цілей і здійснювалось у формі різноманітних наукових та літературних диспутів штатних учених і літераторів.

За обсягом фондів Александрійська бібліотека не мала рівних в еллінічному світі – від 50 тис. до 700 тис. сувоїв (за різними оцінками). Свідченням її авторитетності є той факт, що очільник бібліотеки як правило був і вихователем спадкоємця престолу. Віддаючи належне обсягу цього інформаційному ресурсу, слід наголосити: світову славу бібліотека отримала завдяки видатним ученим і митцям, які працювали в її стінах кілька тисяч років тому, та створеним ними науковим і мистецьким творам. Саме в стінах бібліотеки Евклідом (бл. 365 – бл. 300 до н. е.) були створено засади математики, Ератосфеном (бл. 275 – бл. 194 до н. е.) вперше визначено діаметр земної кулі, Клавдієм Птолемеєм написано трактат «Альмагест», що понад тисячоліття був класичною основою астрономічних знань.

Навіть цих трьох імен досить для твердження, що Александрійська бібліотека в сучасному розумінні була складовою повноцінної академії наук (це твердження можна поставити під сумнів – в ті часи, ймовірніше, академія існувала в стінах бібліотеки, адже навіть самого терміну «академія наук» ще не існувало). Потрібно також відзначити, що в ній Аполлоном Родоським (бл. 265 – бл. 215 до н. е.) створено «Аргонавтику», зусиллями Зенодота Ефеського (бл. 325 – 260 до н. е.) та його послідовників започатковано філологію: граматику, критику тексту, літературну критику тощо. Однин із очільників бібліотеки поет Каллімах (бл. 310 – бл. 240 до н. е.) склав її анотований каталог, який налічував 120 сувоїв. Тому його справедливо вважають першим бібліографом-практиком, хоча реалізація такого твору потребувала й значних теоретичних розвідок, яких раніше ніхто не проводив.

З Александрійською бібліотекою пов'язано існування навчального закладу: одним з його випускників є Архімед (287 – 212 до н. е.) – математик, механік, інженер, який сформулював закон про дію на занурене в рідину тіло виштовхуючої сили, що дорівнює масі витісненої рідини.

Однак, слід зазначити, що стародавні тексти збереглися не завдяки Александрійській та іншим античним бібліотекам. Пам'ять про ті часи дійшла до сьогодення завдяки виснажливій праці з копіювання наявних матеріалів спочатку професійними писарями римського періоду на папірус, а потім ченцями в середині століття на пергамент.

У цілому діяльність бібліотеки включала як закладене в чинному Законі України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» «… забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки» [1], так і реалізацію низки споріднених функцій, не передбачених у цьому нормативному акті. Серед них:

– проведення досліджень з усіх галузей знань, а не лише їх інформаційне супроводження;

– підготовка фахівців вищої кваліфікації, а не тільки формування та підтримку освітньої джерельної бази;

– надання владним структурам спеціалізованої аналітичної інформації;

– підтримка культурної експансії елліністичних цінностей як зразків для інших країн і територій, що свідчить про наявність за часів династії Птолемеїв інтегруючих світоглядних орієнтирів, сукупність яких можна розглядати як тогочасну «національну ідею» [2].

Концептуальну модель Александрійської бібліотеки можна вважати першим прообразом бібліотеки цифрової науки, оскільки вона була інтегрована зі структурами, де проводили фундаментальні дослідження та отримували теоретичні результати світового рівня, створювали шедеври мистецтва, здійснювали підготовку кадрів вищої кваліфікації. Слід додати, що враховуючи роль останньої для світової цивілізації за ініціативою ЮНЕСКО був започаткований міжнародний проект побудови нової споруди бібліотеки, урочисто відкритої в 2003 р.

Безперечна необхідність урахування позитивних рис Александрійської бібліотеки, концептуальна модель якої виглядає в певних аспектах більш прогресивною, ніж у бібліотек XX ст. Водночас слід відзначити кардинальну відмінність організаційно-технологічних можливостей інформаційного суспільства XXI ст. від можливостей суспільства античних часів. Перш за все, для сьогодення характерна на-

явність системи бібліотек, об'єднаних загальною метою багатоаспектного сприяння розвитку суспільства. Ця система поділяється на підсистеми, кожна з яких має явно виражені специфічні властивості та функції. Одна з них – система наукових бібліотек. Вона входить як складова до системи більш високого рівня – системи науки та освіти. В основу функціонування та розвитку наукових бібліотек покладено головний системоутворюючий принцип – взаємодія. Кожна окрема бібліотека і навіть відомча бібліотечна мережа не має такої сукупності ресурсів, яка здатна задовольнити інформаційні потреби своїх користувачів. І тільки в рамках певних взаємозв'язків бібліотеки отримують таку можливість.

Теоретичну базу для організації таких взаємозв'язків розроблено багатьма бібліотекознавцями. Серед них слід відзначити праці М. Карташова, який створив і апробував концепцію бібліотечно-територіальних комплексів [3]. Їх сутність – відомча централізація і регіональна кооперація бібліотек. У таких комплексах спрацьовують синергетичні механізми, які забезпечують досягнення інформаційного потенціалу комплексу більшого за сукупність потенціалів окремо взятих бібліотек. Завдяки цьому створюються передумови більш повного задоволення інформаційних потреб суспільства при менших сукупних витратах матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

Витоками необхідності інтеграції наукових бібліотек є принципова системність науки та наукового знання. Наразі руйнуються і становляться більш гнучкими й відносними межі між теоретичними та прикладними, технічними й соціогуманітарними науками, між природознавством і суспільствознавством. Складні комплексні проблеми становляться інтегруючими центрами, навколо яких групуються десятки наукових дисциплін (наприклад, комплекс наук про життя). Водночас відбуваються наскрізні процеси математизації, інформатизації, технізації та гуманізації науки. Виникають і набувають розвитку нові міждисциплінарні підходи до проведення досліджень, поглиблюється взаємопроникнення наук, утворення міждисциплінарних мереж. У зв'язку з цим зростає нагальність організації оперативної взаємодії наукових бібліотек різних систем і відомств для задоволення інформаційних потреб учених та фахівців як з вузькоспеціалізованої, так і широкої комплексної тематики.

Головною передумовою гармонізації відомчих та міжвідомчих інтересів бібліотек і формування бібліотечно-територіального комплексу є вироблення рекомендацій, що базуватимуться не на адміністративних засобах впливу, а на пошуку основи для добровільної домовленості, що має показати всім учасникам системи вигідні для себе напрями розвитку. Вони мають сприяти координації комплектування інформаційних ресурсів, оптимізації депозитарного зберігання фондів, організації електронної доставки документів, взаємодії в сфері сканування фондів, бібліографічної діяльності, наукової та методичної роботи.

Для того, щоб незалежні наукові бібліотеки стали частинами єдиного якісно нового бібліотечного організму, необхідна наявність між ними спеціалізації, тобто розподілу праці з формування сукупних ресурсів і організації бібліотечних сервісів з інформаційного обслуговування користувачів [3]. В Україні така спеціалізація вже існує: прикладом можуть слугувати головні бібліотеки національної та національних галузевих академій наук і координаційні центри бібліотек ЗВО.

Можна констатувати високий рівень теоретичного обґрунтування проблематики формування бібліотечно-територіальних комплексів і системи бібліотек у цілому для умов техногенної індустріальної цивілізації. Тому безперечною вбачається доцільність їх урахування при формулюванні концептуальних положень бібліотеки цифрової науки. Однак ще більш нагальною є необхідність узгодження згаданих положень з новими суспільними викликами, пов'язаними з появою в другій половині XX ст. терміну «постіндустріальне суспільство» та наступного поширення термінів «інформаційне суспільство» та «суспільство знань».

Ідея інформаційного суспільства набула міжнародного визнання в 2000 році, коли в Окінаві лідери «великої вісімки» підписали Хартію глобального інформаційного суспільства. У Хартії декларувалося: «Інформаційно-комунікаційні технології є одним з найбільш

важливих факторів, що впливають на формування суспільства XXI ст. Їх революційний вплив стосується способу життя людей, їх освіти і роботи, а також взаємодії уряду та громадянського суспільства. Перед усіма нами відкриваються величезні можливості» [4]. У 2003 р. в Женеві відбувся Всесвітній саміт з інформаційного суспільства, де були прийнято «Декларація принципів» [5], яка розвивала положення Окинавської хартії. У 2005 р. Всесвітній форум на найвищому рівні було продовжено в Тунісі, де були прийнято «Туніську програму для інформаційного суспільства» [6], в якій містилися пропозиції щодо розв'язання ключових проблем реалізації глобального інформаційного суспільства.

Ідея суспільства знань не може похвалитися настільки пильною увагою державних діячів, проте в філософсько-гуманітарних колах вона обговорювалася досить інтенсивно [7]. У 2005 році був оприлюднена Всесвітня доповідь ЮНЕСКО «До суспільств знання» [8], в складанні якої взяли участь провідні філософи і соціальні теоретики сучасності: Ж. Дерріда, М. Кастельс, Ю. Крістєва та ін. У доповіді розглядається перспектива переходу від глобального інформаційного суспільства до суспільств знань. Автори доповіді виходять з постулату, що інформація – інструмент знання, а не саме знання, оскільки інформація – це товар, який купується та продається на відповідному ринку, а знання є суспільним надбанням, яке має бути доступним для кожного. Гуманістична позиція авторів проявляється в наступних принципах [8]:

– по перше, суспільство знань мислиться як глобальне та мережеве, але не допускає насаджувану комп'ютерно-телекомунікаційними технологіями уніфікацію способу мислення та життя. Необхідно зберегти різноманіття і багатомовність культур. Саме тому в доповіді йдеться не про одне, еталонне «суспільство знання», а про розмаїття «суспільств знань», кожне з яких має власні перевагами;

– по-друге, надання пріоритетів духовному розвитку особистості, щоб кожна людина вільно орієнтувався в потоці інформації і відрізняла корисну інформацію від непотрібної. Звідси девіз «освіта для всіх на протязі всього життя»;

– по-третє, ліквідація соціальної і міжнародної нерівності в доступі до знань;

– по-четверте, забезпечення прав людини на свободу висловлення поглядів, на безплатну базову освіту, на участь у культурному житті суспільства і в науковому прогресі;

– і, насамкінець по-п'яте, автори переконані, що знання не можна перетворювати в товар, тому надмірна комерціалізація доступу до знань розглядається ними як серйозна загроза для людства.

Ці гуманістичні принципи добре узгоджуються з місією, традиційно виконуваною бібліотечною системою.

Значення доповіді полягає не тільки в тому, що вона привернула увагу світового співтовариства до негативних наслідків комерційної інформатизації та стимулювала дискусію навколо суті «суспільства знань». Більш важливим за схоластичні суперечки вбачається гуманістичний пафос доповіді, прагнення подолати технократичну однобічність, присутню в більшості публікацій про інформаційне суспільство. З цих позицій будемо розглядати підходи до розвитку концептуальних засад функціонування Александрійської бібліотеки античних часів і бібліотечно-територіальних комплексів XX ст. для забезпечення системно-інтеграційної взаємодії бібліотеки з цифровою наукою.

Перш за все зазначимо, що темпи функціонально-структурних трансформацій наукових бібліотек відстають від динаміки цифровізації суспільства. Це приводить до того, що вчені і науково-педагогічні працівники задовольняють все більшу частку своїх інформаційних потреб без звернення до бібліотек, насамперед, шляхом використання ресурсів глобальних комп'ютерних мереж. Значній частці цих актуальних для науки ресурсів бібліотеки не приділяють належної уваги. Це, зокрема, первинні дослідницькі (експериментальні) дані та плинні ресурси Інтернету наукової та суспільно значущої спрямованості.

Крім того, сучасні наукові бібліотеки, зосередившись на інформаційному забезпеченні досліджень, стали інфраструктурними елементами науки. У Александрійській бібліотеці фундаментальні дослідження проводились у її стінах – це був єдиний організм. Саме синергія бібліотеки і науки дозволила ство-

рити унікальну інституцію, функціонально-структурна організація якої значно випередила час. Безперечною є потреба посилення в концептуальній моделі бібліотеки цифрової науки дослідницького аспекту діяльності, насамперед, з використанням наукомістких технологій. Ці технології мають забезпечити реалізацію специфічних фаз дослідження: консолідації даних з різних джерел, відбір базових даних для інформаційного аналізу надвеликих масивах, вибору адекватних інструментальних засобів і методів їх комбінованого використання, аналізу різних форм візуалізації обчислень тощо [9].

Ефективність реалізації згаданих технологій в значній мірі залежить від можливості їх використання в системі наукових комунікацій. Для цього в концептуальній моделі мають бути враховані когнітивні аспекти поширення інформації, що дозволить перейти від передачі масивів даних до сприяння в отриманні особою нових знань. У загальному випадку інформація, отримана в результаті вербалізації та документування знань автора, не є повністю тотожною цим знанням. Така аналогія має місце і з процесом усвідомлення користувачем зовнішньої інформації: так, отримані ним знання з урахуванням когнітивних аспектів сприйняття цієї інформації також не можуть бути тотожними їй. Саме тому процес передачі знань від автора до користувача в процесі наукової комунікації супроводжується певними втратами інформації, тобто є ентропійним. Для зменшення інформаційної ентропії необхідно використання когнітивно-орієнтовних ресурсів. Такими є, наприклад, відомості про авторів документальної інформації, понятійно-категоріальний апарат предметної галузі та інші дані, що становлять основу довідково-бібліографічного апарату бібліотеки.

Як зазначалось вище, однією з функцій Александрійської бібліотеки була «програма культурного імперіалізму» [2], що передбачала пропагування цінностей династії Птоломеїв – тогочасної «національної ідеї». Це було не останньою причиною належної уваги до бібліотеки та відповідного її «фінансування». Наразі в Україні змістовна державна політика розвитку науки та освіти підмінена «оптимізаційними» заходами, орієнтованими на зменшення коштів, що виділяються на дослідження. Значною мірою причиною такої ситуації є відсутність конструктивного діалогу між науковою спільнотою, системою управління наукою та суспільством у цілому. Для налагодження діалогу до числа концептуальних положень бібліотеки цифрової науки слід включити надання суспільству цілісного уявлення про наукове та науково-педагогічне середовище України, стан науки, тенденції її розвитку та спроможність сприяти розвитку економіки і вирішенню соціальних завдань.

Наукова новизна роботи полягає в системному аналізі інтеграційних тенденцій розвитку науково-дослідної та бібліотечно-інформаційної діяльності й обґрунтуванні принципової необхідності участі бібліотеки в формуванні первинних дослідницьких даних і розвитку інформаційно-аналітичних досліджень у цифрових ресурсах бібліотек для виявлення в них латентних закономірностей і отримання нових знань. Новими є підходи до поглиблення уявлень щодо організації в бібліотеках віртуальних інфометричних лабораторій та когнітивна концепція організації взаємодії в системі «*цифрова наука – бібліотека – дослідник*». Основний науковий результат – концептуальна модель бібліотеки в середовищі цифрової науки, в якій у концентрованому вигляді закладено підходи до теоретико-методологічного обґрунтування стратегії її структурно-функціональних трансформацій.

Висновки. Сукупність викладених вимоги до функціонально-структурних трансформацій бібліотеки в середовищі цифрової науки дозволяють сформулювати її концептуальну модель.

Бібліотека в середовищі цифрової науки – установа або структурний підрозділ установи, що забезпечує формування впорядкованого фонду первинних дослідницьких даних і виявлення в ньому нових закономірностей, сприяє конвергенції інформаційних і когнітивних технологій для продукування знань, синергія яких буде спрямована на функціональну трансформацію бібліотеки з інфраструктурного елемента науки в учасника дослідницької діяльності.

Список використанних джерел

1. Закон України Про бібліотеки і бібліотечну справу [Електронний ресурс]: за станом на 27 січня 1995 року. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр. – Назва з екрана.

2. The Library of Alexandria: Centre of Learning in the Ancient World / Roy M. (ed.). New York : I.B.Tauris Publishers, 2004. 196 p.

3. Карташов Н. С. Формирование библиотечно-территориальных комплексов. Новосибирск : Наука, 1978. 238 с.

4. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства: за станом на 22 липня 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163 (дата звернення: листопад 2019)

5. Женевська Декларація принципів: за станом на 12 грудня 2003 року. URL: https://informationsociety.wordpress.com/basics/wsis_outcomes/dp/ (дата звернення: листопад 2019)

6. Туніська програма для інформаційного суспільства: за станом на 18 листопада 2005 року. URL: http://old.apitu.org.ua/wsis/tp (дата звернення: листопад 2019)

7. Соколов А. В. Миражи. Россия. 2045. Библиофутурологическая лекция. Научные и технические библиотеки. 2015. № 10. С. 53-66.

8. К обществам знания: Всемирный доклад ЮНЕСКО. Париж: Изд-во ЮНЕСКО, 2005. 240 с.

9. Соловяненко Д. Академічні бібліотеки в новому соціотехнічному вимірі: Частина четверта. Сучасний рівень дискурсу академічного бібліотекознавства та поступ е-науки. Бібліотечний вісник. 2011. № 11. С. 8–24.

References

1. Law of Ukraine on Libraries and Library Affairs. (2015). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр [in Ukrainian].

2. Roy M. (2004). The Library of Alexandria: Centre of Learning in the Ancient World. New York [in English].

3. Kartashov N. S. (1978). Formation of library-territorial complexes. Novosibirsk [in Russian].

4. Okinawa Charter of the Global Information Society (2000). Retrieved from: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163 [in Ukrainian].

5. Geneva Declaration of Principles (2003). Retrieved from: URL: https://informationsociety.wordpress.com/basics/wsis_outcomes/dp/ [in Ukrainian].

6. Tunisian program for the Information Society (2005). Retrieved from: URL: http://old.apitu.org.ua/wsis/tp [in Ukrainian].

7. Sokolov, A. V. (2015). Mirages. Russia. 2045. Bibliotecologia lecture. Nauchnyie i tehnicheskie biblioteki, 10, 53-66 [in Russian].

8. Towards Knowledge Societies: UNESCO World Report (2005). Paris [in Russian].

9. Solovyanenko, D. (2011). Academic libraries in the new socoteco dimension: Part four. The current level of discourse of the academic library studies and the promotion of e-science. Бібліотечний вісник, 1, 8-24 [in Ukrainian].

УДК 023.5: 004.9(73)
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189841

Філіпова Людмила Яківна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних технологій
Харківської державної академії культури
flyak@ukr.net
ORCID 0000-0003-0273-7922

Олійник Ольга Віталіївна,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Харківської державної академії культури
oliynykhelga@gmail.com
ORCID 0000-0002-4224-7269

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АМЕРИКАНСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ В УМОВАХ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЙ

Мета статті *– характеристика професійних якостей працівників американських бібліотек в інформаційному суспільстві під впливом впровадження комп'ютерних та Інтернет-технологій; аналіз факторів впливу інтернет-комунікацій на зміни акцентів професійної діяльності американських бібліотекарів та взагалі бібліотечної професії на міжнародному рівні.* ***Методологія дослідження*** *полягає в застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема системного та порівняльного підходів, а також проблемного та аналітичного аналізу для вивчення принципів та тенденцій розвитку бібліотечної професії у вищих навчальних закладах США.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає у тому, що здійснено аналіз професійних якостей працівників американських бібліотек в умовах впровадження інтернет-технологій; охарактеризовано базові характеристики професійної компетентності бібліотекарів, які перетворилися на інформаційно-комп'ютерні та інформаційно-комунікаційні компетенції бібліотечної професії, що дозволяє їм опановувати технологічний рівень професії та формувати освітні стандарти та вимоги у вищих бібліотечно-інформаційних школах США.* ***Висновки.*** *Перехід американських бібліотек на інформаційно-технологічну платформу суттєво вплинув на професійну діяльність бібліотечних працівників, статус яких в інформаційному американському суспільстві є достатньо високим. Відзначається зростаючий вплив на професійну діяльність бібліотекарів комунікаційних та інформаційних технологій, суттєво розширюються професійні компетенції бібліотекарів, досягаючи рівня висококваліфікованих користувачів комп'ютерних систем і мереж, навіть з певними функціями адміністрування бібліотечних баз даних та інформаційних систем.*

Ключові слова: *професійна діяльність бібліотекарів, комп'ютерні та інтернет-технології, інформаційні компетенції бібліотечної професії, США.*

Филиппова Людмила Яковлевна,
доктор педагогических наук, профессор,
профессор кафедры информационных технологий
Харьковской государственной академии культуры

Олейник Ольга Витальевна,
кандидат наук по социальным коммуникациям, доцент,
доцент кафедры иностранных языков
Харьковской государственной академии культуры

ТРАНСФОРМАЦИОННЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АМЕРИКАНСКИХ БИБЛИОТЕКАРЕЙ В УСЛОВИЯХ ИНТЕРНЕТ-КОММУНИКАЦИЙ

Цель статьи *– характеристика профессиональных качеств работников американских библиотек в информационном обществе под влиянием внедрения компьютерных и Интернет-технологий; анализ*

© *Філіпова Л.Я., Олійник О.В.*

факторов влияния интернет-коммуникаций на изменения акцентов профессиональной деятельности американских библиотекарей и всей библиотечной профессии на международном уровне. ***Методология исследования*** *заключается в применении общенаучных и специальных методов, в частности системного и сравнительного подходов, а также проблемного и аналитического анализа для изучения принципов и тенденций развития библиотечной профессии в высших учебных заведениях США.* ***Научная новизна*** *работы заключается в том, что осуществлен анализ профессиональных качеств работников американских библиотек в условиях внедрения интернет-технологий; охарактеризованы базовые характеристики профессиональной компетентности библиотекарей, которые превратились в информационно-компьютерные и информационно-коммуникационные компетенции библиотечной профессии, что позволяет им овладевать технологическим уровнем профессии и формировать образовательные стандарты и требования в высших библиотечно-информационных школах США.* ***Выводы****. Переход американских библиотек на информационно-технологическую платформу существенно повлиял на профессиональную деятельность библиотечных работников, статус которых в информационном американском обществе достаточно высок. Отмечается возрастающее влияние на профессиональную деятельность библиотекарей коммуникационных и информационных технологий, существенно расширяются профессиональные компетенции библиотекарей, достигая уровня высококвалифицированных пользователей компьютерных систем и сетей, с определенными функциями администрирования библиотечных баз данных и информационных систем.*

Ключевые слова: *профессиональная деятельность библиотекарей, компьютерные и интернет-технологии, информационные компетенции библиотечной профессии, США.*

Filipova Liudmyla,
Doctor of Sciences (Pedagogical), Professor
Kharkiv State Academy of Culture

Oliinyk Olga,
PhD, Associated Professor,
Kharkiv State Academy of Culture

TRANSFORMATION CHARACTERISTICS OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF AMERICAN LIBRARIANS UNDER THE CONDITIONS OF INTERNET-COMMUNICATIONS

The purpose of the article *is to characterize the professional qualities of American library workers in the information society under the influence of the introduction of computer and Internet technologies; analysis of the factors of the influence of Internet communications on changes in the emphasis of the professional activities of American librarians and the entire library profession at the international level.* ***Methodology*** *consists of the application of general scientific and special methods, in particular, systematic and comparative approaches, as well as problematic and analytical analysis to study the principles and trends of the library profession in US universities.* ***Scientific novelty*** *of the work lies in the fact that the analysis of the professional qualities of employees of American libraries in the implementation of Internet technologies; the basic characteristics of the professional competence of librarians are described, which have turned into information-computer and information-communication competencies of the library profession, which allows them to master the technological level of the profession and form educational standards and requirements in higher library and information schools of the United States.* ***Conclusions.*** *The transition of American libraries to the information technology platform has significantly affected the professional activities of library workers, whose status in the American information society is quite high. There is a growing influence on the professional activities of librarians of communication and information technologies, the professional competencies of librarians are expanding significantly, reaching the level of highly qualified users of computer systems and networks, with certain functions of administering library databases and information systems.*

Key words: *professional activities of librarians, computer and Internet technologies, information competencies of the library profession, USA*

Актуальність теми дослідження. Інформатизація бібліотек є одним із пріоритетних напрямів у сфері культури на міжнародному рівні. Її ключовим елементом є об'єднання інтелектуальних, інформаційних і технологічних ресурсів усіх бібліотек незалежно від їхньої відомчої підпорядкованості. Формується нова інформаційна інфраструктура, де бібліотеки – її важлива складова. Особливого значення набувають інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та інтернет-технології, використання яких поширює доступ до світових досягнень культури через електронні ресурси та сервіс.

Інформатизація впливає на бібліотечну діяльність через не лише технічні та технологічні засоби, а й змістовно-інформаційні засоби передання знань, відомостей. Тобто спостерігається якісне поліпшення та збільшення обсягів інформації на різних носіях і рівнях. Відбувається процес «семіотизації» суспільства − розвиток численних знакових систем, завдяки яким формується багатокомпонентне «інформаційне поле», яке являє собою інформаційне оточення людини (поєднання текстів, графічного зображення, знакових і аудіовізуальних відомостей тощо). Виникає проблема інформаційно-комунікативної адаптації людини в сучасному суспільстві.

Подібні тенденції спостерігалися й в американському бібліотечному середовищі, зокрема вони вплинули на розвиток академічних бібліотек. Усі ці зміни зумовили посилення вимог до бібліотек ще наприкінці минулого сторіччя і зробили певний внесок у формування єдиної думки про те, що бібліотека є «серцем» будь-якої важливої академічної установи [8]. Відзначається ще один важливий фактор сприяння розвиткові академічних бібліотек − це професійне зростання в цій сфері. Заснування Американської Бібліотечної Асоціації (ALA) і діяльність деяких енергійних та шановних бібліотечних адміністраторів, таких як Мелвіл Дьюї (Колумбія) і Джастін Вінзор (Гарвард), ознаменувало виникнення нового класу − професійних бібліотекарів.

Мета статті – охарактеризувати професійні характеристики американських бібліотекарів в умовах інформаційного суспільства, які перетворилися на інформаційно-комп'ютерні та інформаційно-комунікаційні компетенції бібліотечної професії.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналізуючи професійні якості американських бібліотечних працівників, фахівці підкреслюють, що одним з найважливіших факторів бібліотечного розвитку стало зростаюче значення інформаційних технологій у роботі бібліотек США. Американські дослідники Б. Кронін та Л. Шифлет акцентують увагу на те, що повсюдне впровадження новітніх інформаційних технологій у бібліотеках стає одним з найперспективніших напрямів розвитку [9]. У другій половині XX ст. відбулися важливі зміни в бібліотечній практиці; інформаційна революція потребувала нових технічних рішень для підтримки ефективності традиційних бібліотечних систем і процесів. Нині технологічний та організаційний рівні розвитку бібліотечних і інформаційних послуг, наданих бібліотеками США, формують вимоги до організації навчального процесу у вищих бібліотечно-інформаційних школах США. Випускники цих шкіл повинні вміти працювати з будь-якими технічними засобами та програмним забезпеченням, що застосовуються нині і використовуватимуться в бібліотечно-інформаційних системах протягом найближчих років.

Наукові та прикладні статті й доповіді американських фахівців висвітлюють особливості та прогрес використання комп'ютерно-комунікаційних технологій в окремих бібліотечних процесах, підрозділах, системах, комплексах; становлять підґрунтя для розуміння факторів розвитку бібліотечної практики в США. Більшість авторів виділяли окремі аспекти цього процесу, зокрема роль і місце інформаційних технологій у бібліотечній практиці (St. Lifer E., Jacso P., Roosa M., Hans R., Breeding M., Cronin B. та ін.). Численні публікації щодо сучасних вимог до американських бібліотекарів від роботодавців можна знайти на сайтах професійних організацій: Американської бібліотечної асоціації (ALA), Асоціації коледжів та наукових бібліотек (ACRL), Асоціації бібліотек та інформаційних технологій (LITA) та інших [10]. У них акцентовано на наявності досконалого володіння бібліотекарями засобами ІТ та інтернет-комунікацій

для виконання бібліотечного керівництва, консультування та обслуговування на основі електронних мережевих ресурсів та сервісів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасним бібліотекам США належить провідна роль в опануванні нових інформаційних технологій. Серед головних тенденцій сучасного розвитку американських бібліотек уважається становлення і розвиток професійних кадрів – бібліотечно-інформаційних фахівців.

Інформатизація американського суспільства значною мірою вплинула на бібліотечну галузь, як зазначалося вище, завдяки успішному впровадженню ІКТ та інтернет-технологій. Головним учасником бібліотечно-інформаційної діяльності є бібліотечний професіонал. Слід підкреслити, що прогнози про майбутнє бібліотеки у зв'язку зі здобуттями інформатизації ґрунтувалися на судженнях про архаїчність бібліотеки, неможливість її трансформації. Завдяки активній комп'ютеризації публічних та університетських, а згодом й інших бібліотек, відбулися незворотні технологічні зміни, які набули поширення, як і професія бібліотекаря. Фахівці, які впорядковують інформацію, здійснюють інтерактивний пошук, консультують і навчають користувачів комп'ютерної грамотності та культури, виявилися затребуваними в інформаційному суспільстві. Участь бібліотекарів в упровадженні сучасного варіанта технології інформування довела, що найважливішими професійно-особистісними рисами бібліотекарів є: володіння метазнаннями (знаннями про те, як здобувати знання); діалогічність мислення; метакогнітивність (здатність формулювати запит на пошук, навіть за умов нечіткого його розуміння читачем) [9].

Бібліотечно-інформаційна сфера, що постійно й активно розширюється та змінюється, потребує безперервної комп'ютерної і технологічної самоосвіти, раціоналізації, розвитку нових напрямів професійної культури бібліотекаря.

Американські дослідники відзначають еволюційні процеси в бібліотечній професії США. Ще в 1996 р. американський журнал «Library Journal» провів репрезентативне опитування бібліотечних працівників, щоб з'ясувати, на якому рівні й у якому напрямі еволюціонує бібліотечна професія в сучасному суспільстві, визначити масштаби змін, їхні причини і вплив на повсякденну практику бібліотечної роботи, а також на сприйняття бібліотекарями своїх нових професійних ролей і нового статусу бібліотечної спеціальності в суспільстві. В опитуванні взяли участь більше 1000 співробітників бібліотек різних типів із різних регіонів США, що повідомили про кардинальні зміни у своїй професійній діяльності, пов'язані насамперед з використанням нових технологій [12].

За результатами цього опитування, бібліотекарі відзначили зростаючий вплив на свою професійну діяльність телекомунікаційних та інформаційних технологій; безупинний розвиток і вдосконалення сприяють постійному збільшенню обсягу інформації, що поширюється комп'ютерними мережами, насамперед в Інтернеті, який називають також інформаційною супермагістраллю. Більшість бібліотекарів з ентузіазмом ставились до можливостей, що надають інформаційні мережі, і активно долучаються до дослідження й формування нового інформаційного середовища. Вони є не лише так званими «навігаторами» по інформаційних ресурсах Інтернету, але і навчають роботі в мережі читачів бібліотеки, своїх колег; стають не просто користувачами, але й забезпечують інформаційне супроводження та наповнення мережевих продуктів, опановуючи функції адміністраторів баз даних (БД) та інформаційних систем (ІС). Крім зазначених вище напрямів діяльності, респонденти назвали такі функції, що пов'язані з використанням інформаційних мереж: створення і оновлення веб-сторінок; електронна видавнича діяльність; участь у професійних телеконференціях і дискусійних групах; проведення тренінгів з роботи в Інтернеті для співробітників і читачів бібліотек. Бібліотекарі розуміють важливість набуття необхідних для роботи з електронними документами навичок з метою вирішення на новому технологічному рівні основних завдань бібліотечної діяльності, а саме: виявлення, оцінки, організації і забезпечення доступу до всього різноманіття інформаційних ресурсів відповідно до потреб користувачів [12].

Американські бібліотекарі проводять також активну роботу поза межами бібліотеки стосовно пропаганди інформаційних ресурсів мереж і бібліотек як посередників між джерелами і споживачами інформації. Бібліотекарі назвали такі форми роботи з населенням: лекції і виступи про Інтернет у громадських організаціях і культурно-освітніх установах; підготовка, проведення й участь у семінарах і практикумах; проведення Дня Інтернету в школах та інших навчальних закладах; участь у суспільних інформаційних мережах тощо. Подібні заходи покликані убезпечити бібліотечну професію від жахливої перспективи бути витісненою на узбіччя інформаційної супермагістралі. У зв'язку з цим правомірно говорити не лише про зміну службових обов'язків, але й про еволюцію соціальних ролей і функцій бібліотекарів. Хоча більшість бібліотекарів, що заповнили анкету, вважає розширення сфери своєї діяльності «захоплюючим», «мобілізуючим» чи «значним прогресом», деякі респонденти сумніваються в адекватності своїх знань і навичок, відзначають труднощі в опануванні нових інформаційних технологій. У результаті бібліотекарі прагнуть брати активну участь у програмах з професійного навчання і перепідготовки: 73% опитаних співробітників публічних бібліотек, 69% вузівських і 68% спеціальних бібліотек розробляли певні програми безперервної професійної освіти. Серед форм навчання найчастіше згадуються тренінги в Інтернеті та навчання комп'ютерної грамотності [12].

На думку респондентів, для роботи в бібліотеці необхідні ґрунтовніші, ніж базові, знання з роботи в інтернет-просторі. Найпідготовленішими до такої роботи виявилися нещодавні випускники бібліотечних коледжів, що здобули знання в галузі інформаційних і телекомунікаційних технологій відповідно до нових навчальних програм. Таким чином, молодим фахівцям часто належить провідна роль в опануванні технологічних нововведень. Однак етап, на якому вміння працювати в Інтернеті розглядалося як спеціальна професійна навичка, у США, очевидно, уже минув. У деяких бібліотеках посада бібліотекаря-консультанта з інформаційно-бібліографічного обслуговування передбачає, що цей співробітник інтенсивно працює в Інтернеті. Частково це зумовлено специфікою роботи бібліотекарів цієї спеціалізації, однак інтернет-грамотність однаковою мірою необхідна і каталогізаторам, і бібліотекарям, що працюють з дітьми, і співробітникам інших підрозділів бібліотеки.

Більшість опитаних бібліотекарів позитивно сприймають зміни, що відбуваються, однак по-різному оцінюють готовність бібліотечного керівництва до підтримки своїх працівників у нових умовах. У деяких бібліотеках впроваджуються нові посади (наприклад, «координатор бібліотечно-інформаційних систем», «бібліотекар з інформаційних технологій») або переглядаються існуючі посадові інструкції із зазначенням додатково виконуваних видів робіт. Як свідчать результати опитування, професійні навички роботи в Інтернеті забезпечують найкращі перспективи службового зростання для бібліотекарів зі ступенем магістра бібліотекознавства.

Бібліотекарі, які відповіли на запитання «Library Journal», вважають основними факторами, що впливають на еволюцію своєї професії, швидкий розвиток технологій і скорочення фінансування. Попри проблеми, пов'язані з опануванням нових технологій, недостатнім фінансуванням, неадекватною оплатою праці й неукомплектованістю штатів, 90% бібліотекарів задоволені своєю роботою [12].

Успіх розвитку бібліотечної справи суттєво залежить від підготовки бібліотечних кадрів, спостерігається і зворотна залежність, тобто сучасний рівень розвитку бібліотечної справи в США задає певні стандарти і вимоги до бібліотечно-інформаційних вищих шкіл щодо підготовки фахівців. Їхні випускники мають працювати з будь-якими технічними засобами і програмним забезпеченням, яке використовується в бібліотечно-інформаційних системах протягом останніх років [5].

Перехід бібліотек різного типу на інформаційно-технологічну платформу суттєво вплинув на професійну діяльність бібліотечних працівників, статус яких в інформаційному американському суспільстві є доволі високим. Відзначається зростаючий вплив на професійну діяльність бібліотекарів комуніка-

ційних й інформаційних технологій, безупинний розвиток і вдосконалення яких сприяють постійному збільшенню обсягу інформації, що поширюється в комп'ютерних мережах, насамперед в Інтернеті. Оскільки бібліотеки перетворюються на освітньо-інформаційні центри, то, відповідно, змінюється рівень професіоналізму бібліотекарів. Уміння навчати користувачів, шукати в Інтернеті та мати систематичні знання в галузі веб-дизайну стає стандартною вимогою до кваліфікації бібліотекаря [7].

Можна відзначити, що нині зникають відмінності між фахівцями в галузі комп'ютерних технологій і бібліотечними фахівцями як висококваліфікованими користувачами комп'ютерних систем і мереж. Суттєво розширюється професійна компетенція бібліотекарів, тобто їхні повноваження, знання, уміння та навички, роль у сучасних процесах освіти, науки, практики.

Логічним продовженням аналізу трансформаційних процесів у бібліотечній професії має стати звернення до положень бібліотечної професіології, які обґрунтовані в численних наукових працях, і головна увага акцентується на розширенні компетенції цієї професії в умовах інформатизації суспільства.

Отже, з урахуванням прикладу сучасних американських бібліотечних фахівців, можна констатувати, що головними професійними якостями в межах їхньої професійної компетентності є інформаційна та комунікативна компетентність. Інформаційна компетентність бібліотекаря характеризується знаннями, вміннями й навичками самостійного творчого пошуку, аналізу, обробки, організації, змін, збереження, передачі, поширення будь-якої інформації, на базі опанування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Комунікативна компетентність характеризується знаннями, вміннями та навичками налагодження, підтримки і розвитку ефективної взаємодії з читачами або іншими учасниками бібліотечного процесу. Можна зазначити, що базовими характеристиками професійної компетентності американських бібліотекарів стали інформаційна та комунікативна компетентність, які реалізуються на рівні їхніх професійно-діяльнісних функцій. Бібліотечні фахівці здатні і зможуть вільно використовувати будь-які комп'ютерні й інтернет-технології та сервіси, мають удосконалювати свою фахову майстерність на базі інноваційних технологій, розвивати вміння консультування та навчання читачів/користувачів, набувати навичок міжособистісних комунікацій і саморозвитку.

Аналіз сучасного розвитку бібліотечної практики США та бібліотечної професії доводить, що технологічний рівень розвитку бібліотек та відповідні якості професійної компетентності бібліотекарів формують відповідні стандарти та вимоги до освітнього процесу у вищих бібліотечно-інформаційних школах США.

Висновки. Отже, перехід американських бібліотек на інформаційно-технологічну платформу суттєво вплинув на професійну діяльність бібліотечних працівників, статус яких в інформаційному американському суспільстві є достатньо високим. Відзначається зростаючий вплив на професійну діяльність бібліотекарів комунікаційних та інформаційних технологій, безупинний розвиток і вдосконалення яких сприяють постійному збільшенню обсягу інформації, що поширюється в комп'ютерних мережах, насамперед в Інтернеті. Оскільки бібліотеки перетворюються на освітньо-інформаційні центри, то, відповідно, змінюється рівень професіоналізму бібліотекарів. Уміння навчати користувачів, вести пошук в Інтернеті та мати систематичні знання в галузі веб-дизайну стає стандартною вимогою до кваліфікації бібліотекаря. Суттєво розширюються професійні компетенції бібліотекарів, досягаючи рівня висококваліфікованих користувачів комп'ютерних систем і мереж, навіть з певними функціями адміністрування бібліотечних БД та ІС.

Список використаних джерел

1. Конюкова І. Я. Розвиток бібліотечної професії в Україні: сучасні концепції та напрями : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 07.00.08 / Київ. нац. ун-т культури і мистец. К., 2002. 20 с.
2. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация : пер. с англ. М. : Когито-Центр, 2002. 396 с.
3. Чачко А. С. Современная библиотека в процессе трансформаций : монография. К., 2003. 140 с.
4. Breeding M. Capturing the Migrating Customer // Library Journal. 2002. Vol. 127, № 6. P. 48–54.
5. Continuing professional development: pathways to leadership in the library and information world / ed. by Ann Ritchie, Clare Walker. München : Saur , 2007. 319 c.
6. Cronin B. The Dean's List: What a Library Is Not // Library Journal. 2002. Vol. 127, № 19. P. 46–47.
7. Hans R. Digital Libraries and Education. Trends and Opportunities // D-Lib Magazine. 2001.V. 7, N 7/8.
8. Harris M. H. History Of Libraries In The Western World // The Scarecrow Press, Inc. Lanham, Maryland, and London, 1999. 299 p.
9. Jacso P. What Is Digital Librarianship // Computers in Libraries. 2000. Jan. P. 54–55.
10. Jobs in Library & Information Science & Technology (2019). Retrieved from https://joblist.ala.org/jobs/?str=26&max=25&long=1&vnet=0
11. Roosa M. Library of Congress for digital future // International Preservation News. 2008. № 22/23. P. 32.
12. St. Lifer E. Net work: new roles, same mission // Library Journal. 1996. Vol. 121, № 19. P. 26–30.

References

1. Konyukova, I. I. (2002). Development of library profession in Ukraine: modern concepts and directions. Extended abstract of candidate's thesis. K.: KyivNUCA [in Ukrainian].
2. Raven, J. (2002). Competence in modern society: identification, development and implementation. M.: Kogito-Centr. [In Russian].
3. Chachko, A. S. (2003). The modern library in the process of transformation. Kyiv. [In Russian].
4. Breeding M. Capturing the Migrating Customer (2002). Library Journal. Vol. 127, № 6. P. 48–54. [in English].
5. Continuing professional development: pathways to leadership in the library and information world (2007). München : Saur. 319 s. [in English].
6. Cronin B. (2002). The Dean's List: What a Library Is Not. Library Journal. Vol. 127, № 19. P. 46–47. [in English].
7. Hans R. (2001). Digital Libraries and Education. Trends and Opportunities. D-Lib Magazine.V. 7, N 7/8. [in English].
8. Harris M. H. (1999). History Of Libraries In The Western World. The Scarecrow Press, Inc. Lanham, Maryland, and London. 299 p. [in English].
9. Jacso P. (2008). What Is Digital Librarianship. Computers in Libraries. Jan. P. 54-55. [in English].
10. Jobs in Library & Information Science & Technology (2019). – URL: https://joblist.ala.org/jobs/?str=26&max=25&long=1&vnet=0 [in English].
11. Roosa M. (2007). Library of Congress for digital future. International Preservation News. № 22/23. P. 32. [in English].
12. St. Lifer E. (1996). Net work: new roles, same mission. Library Journal. Vol. 121, № 19. P. 26–30. [in English].

УДК 002.2-053.67:316.7
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189843

Анісімова Ольга Миколаївна,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету ім. Василя Стуса
anisimova.o.m@gmail.com
orcid.org/0000-0002-8016-9361

Крисько Наталія Миколаївна,
магістр,
Донецький національний університет ім. Василя Стуса
kriskonat01@gmail.com
orcid.org/0000-0001-8734-0080

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА КНИГА В ЖИТТІ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета роботи. *Дослідити рівень популярності сучасної української книги та визначити пріоритети молоді серед сучасних українських письменників задля покращення укомплектованості бібліотечного фонду ВОУНБ імені К. А. Тімірязєва цією літературою. В умовах розбудови незалежної української держави важливим чинником діяльності бібліотечних закладів є максимальне задоволення потреб читачів як у змістовному, так і в мовному аспекті. Необхідність вивчення цієї проблеми посідає важливе місце серед завдань кожної бібліотеки, отже враховуючи ці аспекти, тему роботи можна вважати актуальною.* ***Методологія.*** *У процесі дослідження застосовано наукові методи аналізу, синтезу, узагальнення, соціологічні методи анкетування, аналітичні методи аналізу даних.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в дослідженні та аналізі рівня поінформованості молоді в галузі сучасної української літератури, визначенні жанрових вподобань молоді, дослідженні мотивів, які спонукають молодь до читання сучасної української літератури та визначенні найбільш комфортного формату читання серед користувачів ВОУНБ імені К. А. Тімірязєва.* ***Висновки.*** *Результати дослідження допомогли з'ясувати рівень популярності сучасної української книги серед молодих людей, визначити пріоритети молоді серед сучасних українських письменників. Враховуючи сферу бібліотечного спілкування, вдосконалення його якості бібліотека зможе підвищити свій соціальний престиж, створити зручну, затишну робочу атмосферу для реальних і потенційних читачів. Дослідження показало, що вищим є рівень освіти респондентів, то частіше вони читають книжки. Жінки читають друковані книжки частіше, ніж чоловіки. Найпопулярнішим серед молодих читачів жанром є психологічна література (15%), трилери (2%) є найменш популярним жанром серед опитаних. Результати дослідження показали мотиви, які спонукають молодь до читання сучасної української літератури. Більшість 159 (53%) респондентів вважають, що це один із важливих засобів самовдосконалення та розвитку, що дозволяє їм здійснити самоутвердження в усіх сферах життєдіяльності.*

Ключові слова: *соціологічне опитування, література, книга, сучасна українська література, інформація.*

© Анісімова О.М., Крисько Н.М.

Анисимова Ольга Николаевна,
доктор экономических наук, профессор,
заведующая кафедрой информационных систем управления
Донецкого национального университета им. Василия Стуса

Крысько Наталья Николаевна,
магистр,
Донецкий национальный университет им. Василия Стуса

СОВРЕМЕННАЯ УКРАИНСКАЯ КНИГА В ЖИЗНИ МОЛОДЕЖИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Цель работы. *Исследовать уровень популярности современной украинской книги и определить приоритеты молодежи среди современных украинских писателей для улучшения укомплектованности библиотечного фонда ВОУНБ имени К. А. Тимирязева этой литературой. В условиях развития независимого украинского государства важным фактором деятельности библиотечных учреждений является максимальное удовлетворение потребностей читателей как в содержательном, так и в языковом аспекте. Необходимость изучения этой проблемы занимает важное место среди задач каждой библиотеки, следовательно учитывая эти аспекты, тему работы можно считать актуальной.* ***Методология.*** *В процессе исследования использовалист научные методы анализа, синтеза, обобщения, социологические методы анкетирования, аналитические методы анализа данных.* ***Научная новизна работы*** *заключается в исследовании и анализе уровня осведомленности молодежи в области современной украинской литературы, определении жанровых предпочтений молодежи, исследовании мотивов, побуждающих молодежь к чтению современной украинской литературы и определении наиболее комфортного формата чтения среди пользователей ВОУНБ имени К. А. Тимирязева.* ***Выводы.*** *Результаты исследования помогли выяснить уровень популярности современной украинской книги среди молодых людей, определить приоритеты молодежи среди современных украинских писателей. Учитывая сферу библиотечного общения, совершенствования его качества библиотека сможет повысить свой социальный престиж, создать удобную, уютную рабочую атмосферу для реальных и потенциальных читателей. Исследование показало, что выше уровень образования респондентов, тем чаще они читают книги. Женщины читают печатные книги чаще, чем мужчины. Самым популярным среди молодых читателей жанром является психологическая литература (15%), триллеры (2%) является наименее популярным жанром среди опрошенных. Результаты исследования показали мотивы, побуждающие молодежь к чтению современной украинской литературы. Большинство 159 (53%) респондентов считают, что это один из важных средств самосовершенствования и развития, что позволяет им осуществить самоутверждения во всех сферах жизнедеятельности.*

Ключевые слова: *социологический опрос, литература, книга, современная украинская литература, информация.*

Anisimova Olha,
Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Information Systems Management,
Vasyl` Stus Donetsk National University

Krysko Natalia,
Master's degree,
Vasyl` Stus Donetsk National University

MODERN UKRAINIAN BOOK IN YOUTH'S LIVES THROUGH THE SOCIOLOGICAL RESEARCH

The purpose of the article *is to analyze the level of popularity of the contemporary Ukrainian book and to identify the priorities of young people among contemporary Ukrainian writers to improve the completeness of the K. A. Timiryazev Vinnytsia regional universal scientific library. In the conditions of building an independent*

Ukrainian state, an essential factor in the activity of library institutions is the maximum satisfaction of the needs of readers both in content and in the linguistic aspect. The need to study this problem is an integral part of the tasks of each library, so considering these aspects, the topic of the work can be regarded as relevant. ***Methodology****. In the course of the scientific research methods of analysis, synthesis, generalization, sociological methods of questioning, analytical methods of data analysis were applied.* ***The scientific novelty*** *of the article is to research and analyze the level of youth awareness in the field of contemporary Ukrainian literature, to determine the genre preferences of young people, to study the motives that prompt young people to read contemporary Ukrainian literature and to determine the most comfortable reading format among K. A. Timiryazev Vinnytsia regional universal scientific library students.* ***Conclusions.*** *The results of the study helped to determine the level of popularity of contemporary Ukrainian books among young people, to identify the priorities of young people among contemporary Ukrainian writers. Given the scope of library communication, improving its quality, the library will be able to enhance its social prestige, create a comfortable, cozy, working atmosphere for real and potential readers. The survey showed that the higher the education level of respondents, the more often they read books. Women read printed books more often than men. The most popular among young readers is the psychological literature (15%), thrillers (2%) is the least popular genre among the respondents. The results of the study showed the motives that motivate young people to read contemporary Ukrainian literature. The majority of 159 (53%) respondents believe that this is one of the crucial means of self-improvement and development, which enables them to assert themselves in all spheres of life.*

Key words: *sociological survey, literature, book, contemporary Ukrainian literature, information.*

Актуальність теми дослідження. Нові потреби та смаки молоді зумовили необхідність ґрунтовного вивчення її інтересів, ролі української книги в її житті. Отже, поштовхом для проведення дослідження «Українське слово. Що читаєш, молодь?» стало задоволення дозвіллєвих потреб користувачів бібліотеки, отримання соціологічної інформації про роль української книги в житті молоді, виявлення пріоритетів серед сучасних українських письменників, покращення роботи стосовно подальших змін в обслуговуванні молоді.

Дуже важливо не відмовлятися від звичайної друкованої літератури, адже вона сприяє розвитку пам'яті, розвиває мислення та допомагає розслабитися, гарно провівши час на дозвіллі. Відомо, що читачі менше схильні до нервового перенапруження та легше переносять стреси в повсякденному житті. Це вкрай необхідно для сучасної людини, яка звикла до активного щоденного ритму.

Мета дослідження. Виявити рівень популярності сучасної української книги та визначити пріоритети молоді серед сучасних українських письменників задля покращення укомплектованості бібліотечного фонду цією літературою.

Виклад основного матеріалу. Якісна сучасна українська література допомагає осягнути особливості свого часу. Адже саме письменник, як ніхто інший, має сили та сміливість дивитись в очі дійсності. Хороша книга – це порадник і друг для будь-якої людини. Вона завжди була найбільшою цінністю людства. Останнім часом ми проголошуємо, що саме через книгу людина залучається до національної культури, адже одним із пріоритетних гуманітарних напрямів діяльності ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва є популяризація української мови й української книги. Бібліотека має великий досвід задоволення читацьких потреб користувачів. Сьогодення диктує бібліотечним працівникам нові вимоги щодо популяризації української книги як елементу національної самосвідомості. Важливим орієнтиром діяльності ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва є читач нового покоління з його запитами та потребами. Необхідною складовою сучасної просвітницької діяльності книгозбірні стала мотивація молоді до читання українських книг, яке зараз стає актуальним.

Завдання даного дослідження полягали у визначенні рівня поінформованості молоді в галузі сучасної української літератури; визначенні жанрових вподобань молоді; дослідженні мотивів, які спонукають молодь до читання сучасної української літератури; визначенні найбільш комфортного формату читання (електронний чи традиційний).

Для проведення соціологічного опитування розроблено анкету. Основі етапи анкетування наведено на рисунку 1 [1]. Визначено наступну схему анкетування:

1. Розробка програми анкетування:

- відпрацювання методики збору даних (квітень);
- розробка методичного інструментарію (квітень).

2. Проведення анкетування:

- збір даних методом анкетного опитування (друкованого) та онлайн-опитування (з використанням сервісу Google) на головній сторінці веб-сайту Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва (травень);
- збір узагальнених даних (червень).

3. Обробка даних:

- аналіз та узагальнення результатів (червень).

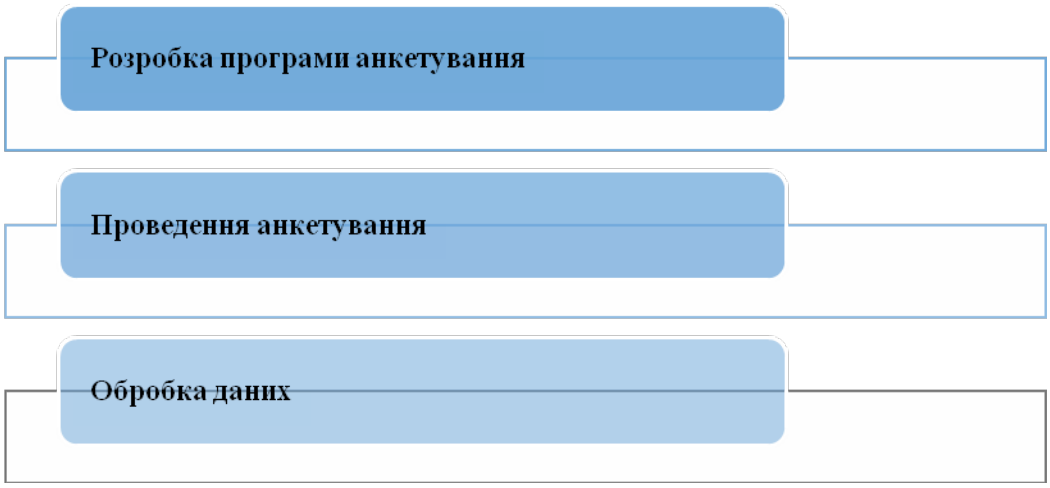

Рисунок 1 – **Основні етапи проведення анкетування**

Під час опитування використовуються наступні методи анкетування:

- анкетне опитування;
- онлайн-опитування;
- аналіз даних.

Для зручного та ефективного проведення опитування запропоновано варіант анкети, що наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – **Варіант анкети для проведення опитування**

1. Що означає для Вас читання?	
☐ один із важливих засобів самовдосконалення та розвитку	☐ можливість відійти від повсякденних проблем і знайти душевне заспокоєння
☐ непоганий спосіб для проведення вільного часу	☐ не читаю і не вважаю за потрібне
2. Чи читаєте Ви сучасну українську художню літературу?	
☐ так	☐ ні
3. З творчістю якого сучасного українського письменника Ви знайомі?	
☐ Винничук Юрій	☐ Гранецька Вікторія
☐ Дашвар Люко	☐ Дереш Любко
☐ Доляк Наталка	☐ очинець Мирослав
☐ Жадан Сергій	☐ Забужко Оксана
☐ Іваничук Роман	☐ Іздрик Юрій
☐ Андрухович Софія	☐ Андрухович Юрій
☐ Ірванець Олександр	☐ Карпа Ірена
☐ Кідрук Макс	☐ Кокотюха Андрій
☐ Корній Дара	☐ Костенко Ліна

☐ Курков Андрій	☐ Лис Володимир
☐ Лузіна Лада	☐ Любка Андрій
☐ Матіос Марія	☐ Матіяш Дзвінка
☐ Медвідь В'ячеслав	☐ Меднікова Марина
☐ Подерев'янський Лесь	☐ Положій Євген
☐ Прохасько Тарас	☐ Різник Левко
☐ Роздобудько Ірен	☐ Сняданко Наталка
☐ Сушинський Богдан	☐ Талан Світлана
☐ Фіалко Ніна	☐ Татчин Сергій
☐ Шевчук Валерій	☐ Шкляр Василь

4. Яка сьогочасна українська книга справила на Вас найбільше враження? Вкажіть назву і автора книги.

_____
_____
_____

5. Який твір сучасного українського письменника викликає бажання прочитати його вдруге?

6. Що надихає Вас звертатися до творів сучасної української літератури?

☐ потреба душі	☐ прагнення відчути себе обізнаною людиною
☐ проведення дозвілля	☐ навчання
☐ інтерес до нової книги	☐ патріотизм
☐ інше	☐ мода на сучасну літературу

7. Яка література Вас цікавить найбільше?

☐ детективні та кримінальні романи	☐ історичні романи
☐ любовні романи	☐ мелодрами
☐ містична	☐ наукова
☐ пригодницька	☐ психологічна
☐ публіцистична	☐ трилери
☐ фантастика	☐ фентезі
☐ філософська	☐ мемуари
☐ військова тематика	☐ художня проза
☐ поезія	☐ інше

8. Які твори сучасних українських письменників Ви б порадили прочитати своїм друзям?

_____
_____
_____

9. Книгу якого сучасного українського автора ви не знайшли у фонді бібліотеки?

_____
_____
_____

10. Надайте коротку інформацію про себе:

Ваша стать:

☐ жіноча	☐ чоловіча

Ваш вік:

☐ 15-17	☐ 18-21
☐ 22-35	

Освіта:

☐ середня	☐ професійно-технічна
☐ базова вища	☐ повна вища

Отже, з наведеної таблиці видно, що в анкеті використовувались питання стосовно жанрів літератури, авторів, та інших питань, що допомагають визначити яким книгам надає перевагу українська молодь.

Усім відома фраза: для того, щоб стати розумним, достатньо прочитати десять книг, але щоб знайти ті десять, треба прочитати тисячі. З'ясувати інтерес молоді до українського слова, книги та сучасних українських авторів, нам допомогло соціологічне дослідження «Українське слово. Що читаєш молодь?» [2].

Дослідження здійснювалося методом анкетного опитування (друкованого) та онлайн-опитування (з використанням сервісу Google) на головній сторінці веб-сайту Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва, згідно з розробленою анкетою «Українське слово. Що читаєш молодь?». Серед опитаних 350 користувачів Бібліотеки кількість респондентів жіночої статі становить 209 (60%), чоловічої – 141 (40%), них 24 (7%) віком 15- 17 років, 156 (44%) віком 18-21 рік та 170(49%) віком 22-35 років.

У дослідженні найактивнішими виявилися респонденти із повною вищою освітою – 178 (51%), із середньою освітою 119 (34%), професійно-технічною 27 молодих людей, що становить (8%) і базовою вищою 26 (7%). Книга завжди, в усі часи займала особливе місце в інтелектуальному та духовному збагаченні молодого покоління. Сухомлинський В. О. вважав, що «читання не зводиться до вміння читати: з цього вміння воно тільки починається. Тому треба домагатися не читання заради читання, а читання як самостійної діяльності молодої людини у світі книжок, з якої починається її освіта, самовиховання, формування високих художніх смаків, гармонійний розвиток особистості».

На запитання «Що для вас означає читання?» 159 (53%) респондентів вважають, що це один із важливих засобів самовдосконалення та розвитку, 99 (28%) вважають читання як можливість відійти від повсякденних проблем і знаходять в ньому душевне заспокоєння, 89 (25%) із читанням проводять вільний час і лише 3 (1%) респонденти не читає книг взагалі і не вважає таке заняття за потрібне. Результати відповіді на дане запитання наведено на рисунку 2.

Рисунок 2 – **Результати відповіді на запитання « Що для вас означає читання?»**

Свій інтерес до читання сучасної української художньої літератури підтвердили 191 (55%) респондент, і нажаль 159 (41%) не цікавиться такою літературою. Для сучасної української прози молодь є чи не найголовнішою цільовою аудиторією. Результати наведено на рисунку 3.

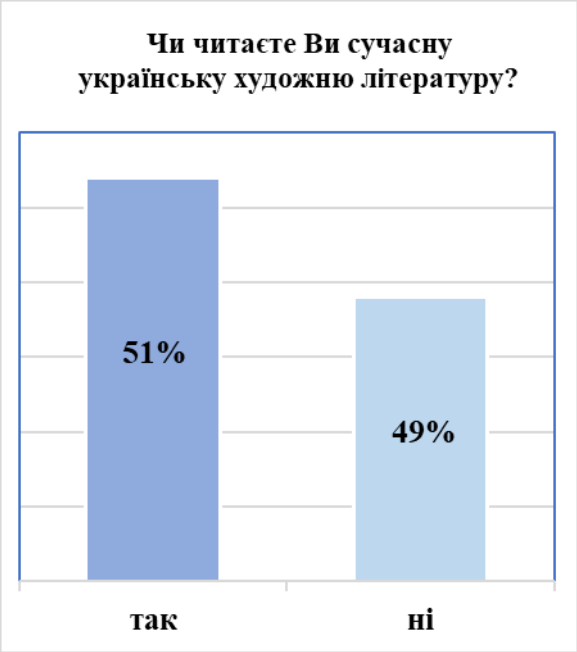

Рисунок 3 – **Результати відповіді на запитання «Чи читаєте Ви сучасну українську художню літературу?»**

Рисунок 4 – **Топ 10 авторів, з творчістю яких знайома молодь**

Запитання анкети «З творчістю якого сучасного українського письменника Ви знайомі?» дало змогу визначити рейтинг найбільш відоміших сучасних українських авторів. Із запропонованих 38 авторів, в десятку потрапили (рис. 4).

Гарна книга може навчити, надихнути, вразити і навіть змінити ставлення читача до певних речей. Улюбленими сьогочасними українськими книгами наших респондентів виявилися [3]:

1. Ліна Костенко «Записки українського сумашедшого» – 12%
2. Дашвар Люко «Село не люди» – 9%
3. Жадан Сергій «Створи щось» – 8%
4. Іздрик Юрій «Ліниві і ніжні» – 7%
5. Дереш Любко «Поклоніння ящірки» – 7%
6. Кідрук Макс «Не озирайся і мовчи» – 6%
7. Карпа Ірена «З роси, води і калабані» – 6%
8. Матіос Марія «Солодка Даруся» – 5%
9. Доляк Наталка «Гастарбайтерки» – 5%
10. Іваничук Роман «Мальви» – 4%

Але 31% респондентів не надали відповіді.

Повторний перегляд фільму, виставки чи прочитання книги може бути таким же цікавим, як і вперше. Можна не витрачати час на пошук чогось нового та незвичного – і звернутися до того, що вже приносило задоволення. У 40%, майже половини опитаних респондентів не виникло бажання ще раз прочитати твір. Так у респондентів виникло бажання прочитати вдруге такі твори (рисунок 5):

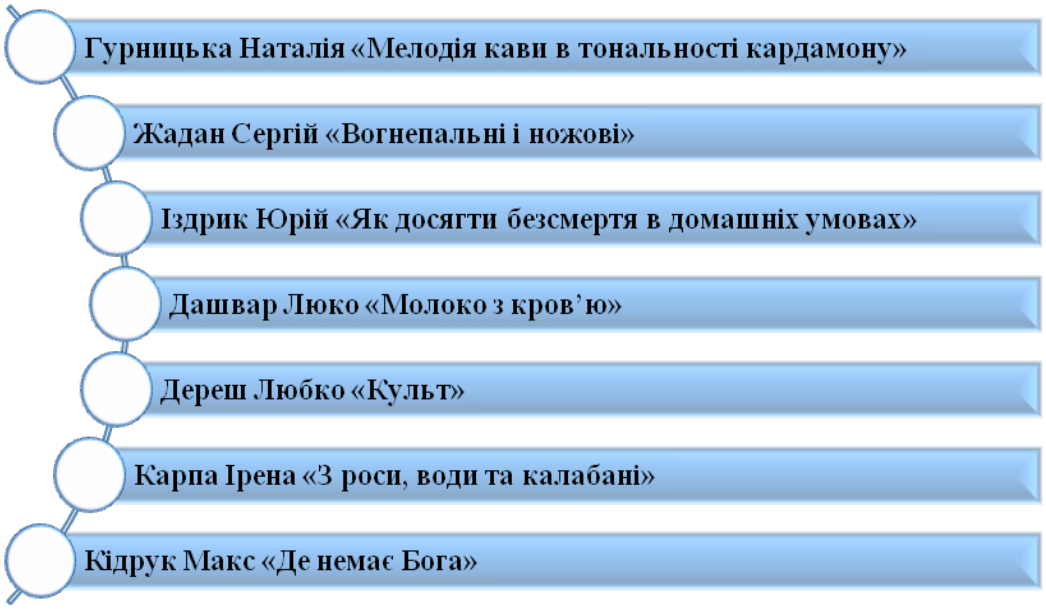

Рисунок 5 – **Список книг сучасних авторів, що користуються популярністю**

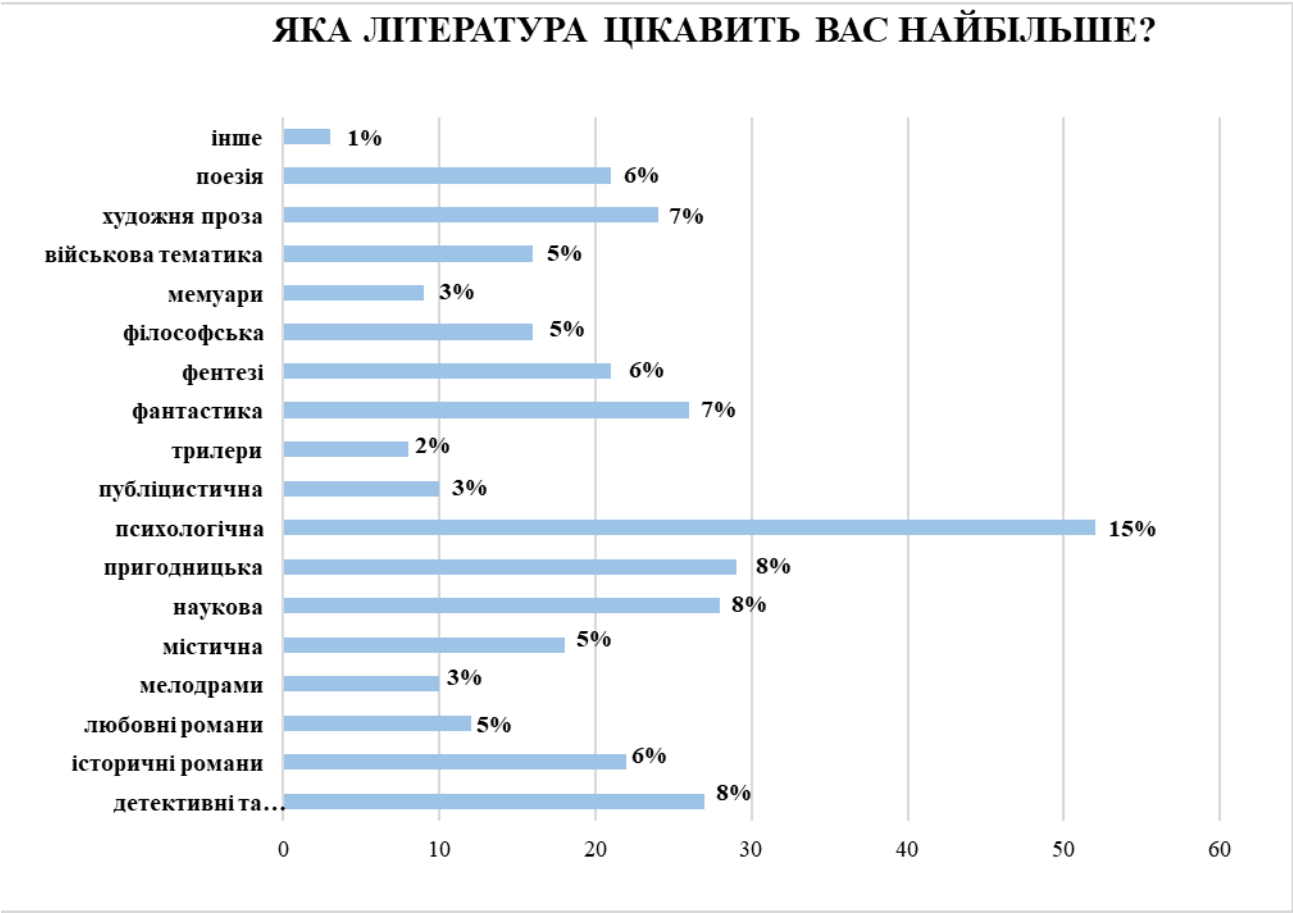

Рисунок 6 – **Результати опитування про жанри літератури, які цікавлять молодь найбільше**

Молодь – дуже уважна та вимоглива аудиторія. Під час дорослішання, життя посилає їй нові виклики, необхідність самовизначення, вона визначає власні інтереси, бажання та розставляє пріоритети. Найпопулярнішою серед молоді є психологічна література – 15% респондентів цікавляться таким жанром літератури. Пригодницьку, наукову літературу та детективні романи (8%) вподобала однакова кількість респондентів. Так, за результатами опитування видно, що 7% респондентів зацікавила фантастика і художня проза, а історичні романи, поезію та фентезі вподобали 6% респондентів. Містичну, філософську та військову літературу вподобали 5%, любовними романами, мелодрамами, мемуарами та публіцистикою захоплюється 3% респондентів. Серед опитаних користувачів є певна кількість таких, які захоплюються читанням трилерів – 2%. Результати даного питання наведено на рисунку 6.

Читання допомагає молодим людям скласти пазл про влаштування світу, дивитись ширше й уважніше, ідентифікувати себе. Це пошук чогось нового і невідомого, можливість вдосконалити свої думки [4]. Безумовно, у кожної людини свої смаки, що ж радять читати друзям молоді люди. Під час дослідження ми з'ясували:

1. Бабкіна Катя «Твори»;
2. Бачинський Андрій «140 децибелів тиші»;
3. Берта Валентина «Твори»;
4. Грін Джон «Провина зірок»;
5. Гурницька Наталія «Мелодія кави в тональності кардамону»;
6. Дашвар Люко «Мати все», «Молоко з кров'ю», «На запах м'яса», «Село не люди»;
7. Дереш Любко «Культ»;
8. Доляк Наталка «Загублений між війнами», «Поруч з тобою», «Шикарне життя у Веперталі»;
9. Жадан Сергій «Масопотамія», «ДНК», «Господь симпатизує аутсайдерам»;
10. Забужко Оксана «Музей покинутих секретів», «З мапи книг і людей», «Сестро, сестро…»;
11. Іздрик Юрій «Острів КРК», «Станіслав і 11 його визволителів», «Воццек & воццекургія», «Подвійний Леон»;
12. Карпа Ірена «Добрі новини з Аральського моря»;
13. Кідрук Макс «Жорстоке небо»;
14. Корній Дара «Тому що ти є»;
15. Костенко Ліна «Маруся Чурай», «Річка Геракліта»;
16. Любка Андрій «Карбід»;
17. Матіос Марія «Нація», «Майже ніколи не навпаки», «Солодка Даруся»;
18. Нестайко Всеволод «Тореадори з Васюківки»;
19. Подерев'янський Лесь «Твори»;
20. Положій Євген «Іловайськ»;
21. Світлана Талан «Вурдалаки»;
22. Сингаївський Сергій «Дорога на Асмару»;
23. Стус Василь «Твори»;
24. Шкляр Василь «Чорне сонце», «Чорний ворон», «Перший сніг», «Тінь сови», «Кров кажана», «Самотній вовк».

На запитання анкети, книгу якого сучасного українського автора ви не знайшли у фонді бібліотеки 51% респондентів свої запити задовольнили, 49% не дали відповіді на запитання.

Отже, результати дослідження допомогли з'ясувати рівень популярності сучасної української книги серед молодих людей, визначити пріоритети молоді серед сучасних українських письменників. Дослідження показало, що вищим є рівень освіти респондентів, то частіше вони читають книжки. Жінки читають друковані книжки частіше, ніж чоловіки. Найпопулярнішим серед молодих читачів жанром є психологічна література (15%), трилери (2%) є найменш популярним жанром серед опитаних. Зазвичай найбільшою мірою на вибір книжки для читання впливають рекомендації друзів, тож опитування дало змогу з'ясувати авторів і їх твори які хотіли б порадити прочитати своїм друзям респонденти. Результати дослідження показали мотиви, які спонукають молодь до читання сучасної української літератури. Більшість 159 (53%) респондентів вважають, що це один із важливих засобів самовдосконалення та розвитку, що дозволяє їм здійснити самоутвердження в усіх сферах життєдіяльності.

Отримана соціологічна інформація про роль української книги в житті молоді дала змогу виявити пріоритети серед сучасних українських письменників і сприятиме покращенню роботи в обслуговуванні молоді та укомплектованості бібліотечного фонду.

Список використаних джерел

1. Вербець В. В. Методологія та методика соціологічних досліджень: Навчально-методичний посібник. Друге вид. доп. і перероб. Рівне: РДГУ: Інститут соціальних досліджень, 2006. 167 с.

2. Завадський Ю.Р. Анімаційна поезія як різновид мережевої літератури. Літературознавчі обрії. Праці молодих учених. Випуск 5. Київ: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2004. С. 16-21.

3. Соціологічне дослідження і його види. URL: https://buklib.net/books/28257/

4. Чи «сучасна» сучасна українська література. URL: http://www.leport.com.ua/chi-suchasna-suchasna-ukrayinska-lite/

References

1. Verbets, V. (2006) Methodology and methodology of sociological research: A manual. Another kind. ext. and recycling. Exactly: RDGU: Institute for Social Research, 167 p. [In Ukrainian].

2. Zavadsky, Yu. (2004). Animated poetry as a kind of network literature. Literary horizons. Works of young scientists. Issue 5. Kiev: Institute of Literature. TG Shevchenko NAS of Ukraine, P. 16-21. [In Ukrainian].

3. Sociological research and its types. (n.d.). Retrieved from: https://buklib.net/books/28257/ [In Ukrainian].

4. Is “contemporary” contemporary Ukrainian literature. (n.d.). Retrieved from: http://www.leport.com.ua/chi-suchasna-suchasna-ukrayinska-lite/ [In Ukrainian].

УДК 125.7/9:316.4.063.34
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189844

Щербіна Ольга Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
o.shcherbina@donnu.edu.ua
ORCID 0000-0001-5029-6098

Шевчук Олеся Сергіївна,
магістрант кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
shevchuk.olesya@donnu.edu.ua
ORCID 0000-0003-1607-6176

КООПЕРАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В НАПРЯМІ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ

Мета роботи *– визначити напрями кооперації бібліотек України в аспекті збереження національної документальної спадщини.* ***Методологія.*** *Дослідження базується на структурно-функціональному підході щодо аналізу бібліотечних фондів та колекцій; під час узагальнення матеріалу використані загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в обґрунтуванні необхідності кооперації бібліотек України в напрямі збереження національної документальної спадщини.* ***Висновки.*** *Забезпечення збереження фондів належить до основних функцій будь-якої публічної бібліотеки. Для цього бібліотека потребує відповідно обладнаних книгосховищ, технічного устаткування, кваліфікованих кадрів, відповідного фінансування та нормативної бази. Однак в Україні протягом багатьох років більшість із названих передумов належного збереження бібліотечних фондів були явно недостатніми, через що частка зношених документів у бібліотечних фондах постійно зростає, а поповнення новими виданнями є надто незначним; умови багатьох книгосховищ є невідповідними, бракує фахівців, обладнання, сучасних технологій збереження та реставрації бібліотечних документів. З метою посилення відповідальності за збереження стародруків, рідкісних і цінних видань фахівці розробляють та запроваджують у практику короткий паспорт, який складається до кожного видання. Він вміщує мінімум необхідних бібліотечно-бібліографічних відомостей про книги та часописи, тому він зветься коротким. Заповнений паспорт приклеюється на початку чи в кінці документа на звороті обкладинки. Кооперація бібліотек потрібна не тільки для того щоб зафіксувати видання в цифровому депозитарії чи виготовити цифрову копію як страхову, але й для дистантного обслуговування користувачів, тому доцільно враховувати наявні (виставлені) ресурси інших установ.*

Ключові слова: *бібліотечний фонд, пам'ятки, бібліотеки, національна документальна спадщина, національна культурна спадщина, кооперація, збереження.*

Щербина Ольга Сергеевна,
кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры информационных систем управления
Донецкого национального университета имени Васыля Стуса

Шевчук Олеся Сергіївна,
магистрант кафедры информационных систем управления
Донецкого национального университета имени Васыля Стуса

КООПЕРАЦИЯ БИБЛИОТЕК УКРАИНЫ В НАПРАВЛЕНИИ СОХРАНЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО ДОКУМЕНТАЛЬНОГО НАСЛЕДИЯ

Цель работы – *определить направления кооперации библиотек Украины в аспекте сохранения национального документального наследия.* ***Методология.*** *Исследование базируется на структурно-*

© *Щербіна О.С., Шевчук О.С.*

функциональном подходе к анализу библиотечных фондов и коллекций; во время обобщения материала использованы общенаучные методы: индукция, дедукция, анализ, синтез. ***Научная новизна*** *работы заключается в обосновании необходимости кооперации библиотек Украины в направлении сохранения национального документального наследия.* ***Выводы.*** *Обеспечение сохранности фондов принадлежит к основным функциям любой публичной библиотеки. Для этого библиотека требует соответственно оборудованных книгохранилищ, технического оборудования, квалифицированных кадров, соответствующего финансирования и нормативной базы. Однако в Украине на протяжении многих лет большинство из названных предпосылок надлежащего сохранения библиотечных фондов были явно недостаточными, вследствие чего доля изношенных документов в библиотечных фондах постоянно растет, а пополнение новыми изданиями незначительно; условия многих книгохранилищ является неподходящими, не хватает специалистов, оборудования, современных технологий сохранения и реставрации библиотечных документов. С целью усиления ответственности за сохранение старинных, редких и ценных изданий специалисты разрабатывают и внедряют в практику короткий паспорт, который составляется к каждому изданию. Он вмещает минимум необходимых библиотечно-библиографических сведений о книгах и журналах, поэтому он называется коротким. Заполненный паспорт приклеивается в начале или в конце документа на обороте обложки. Кооперация библиотек нужна не только для того чтобы зафиксировать издания в цифровом депозитарии или изготовить цифровую копию как страховую, но и для дистантного обслуживания пользователей, поэтому целесообразно учитывать имеющиеся (выставленные) ресурсы других учреждений.*

Ключевые слова: *библиотечный фонд, памятки, библиотеки, национальное документальное наследие, национальное культурное наследие, кооперация, сохранение.*

Shcherbina Olha,
Candidate of Economic Sciences, Docent,
Associate Professor at the Department of Information Systems of Management,
Vasyl' Stus Donetsk National University

Shevchuk Olesia,
Master Student at the Department of Information Systems of Management,
Vasyl' Stus Donetsk National University

COOPERATION OF LIBRARIES OF UKRAINE IN THE DIRECTION OF PRESERVATION OF THE NATIONAL DOCUMENTARY HERITAGE

Purpose of Article *is to determine the directions of cooperation of Ukrainian libraries in the aspect of preserving national documentary heritage.* ***Methodology.*** *The study is based on a structurally functional approach to the analysis of library collections and collections; general scientific methods were used during the generalization of the material as induction, deduction, analysis, synthesis.* ***Scientific Novelty.*** *The scientific novelty of the work is to justify the need for cooperation of Ukrainian libraries in the direction of preserving the national documentary heritage.* ***Conclusions.*** *Ensuring the safety of funds belongs to the main functions of any public library. For this, the library requires appropriately equipped book depositories, technical equipment, qualified personnel, appropriate funding, and a regulatory framework. However, in Ukraine over the years, most of these prerequisites for the proper preservation of library collections were clearly insufficient, as a result of which the proportion of worn-out documents in library collections is constantly growing, and replenishment with new editions is insignificant; the conditions of many book depositories are inappropriate; there are not enough specialists, equipment, modern technologies for preserving and restoring library documents. In order to strengthen responsibility for the preservation of ancient, rare, and valuable publications, experts develop and put into practice a short passport, which is compiled for each publication. It contains the minimum necessary library and bibliographic information about books and magazines, so it is called short. The completed passport is glued at the beginning or at the end of the document on the back of the cover. The cooperation of libraries is necessary not only to fix publications in a digital depository or to make a digital copy as an insurance one but also to provide distant services to users, therefore it is advisable to take into account the available (exposed) resources of other institutions.*

Key words: *library fund, memos, libraries, national documentary heritage, national cultural heritage, cooperation, preservation.*

Актуальність теми дослідження. Розвиток української культури, конкурентоздатність країни у світі сьогодні безпосередньо залежать від рівня освіти населення, кількості висококваліфікованих фахівців у різних сферах діяльності. Необхідну базу для цього формує система освіти, науки, мережа інформаційних центрів, зокрема, бібліотеки. Тому до стратегічних пріоритетів у гуманітарній політиці держави має належати забезпечення широкого доступу населення до різноманітної інформації, її ефективного використання в процесі формування соціального капіталу. Однією із ключових передумов реалізації цього пріоритету є збереження накопичених бібліотечних фондів [1, с. 50].

Якщо проаналізувати еволюцію співробітництва бібліотек, то можна сказати, що сьогодні жодна з них не може функціонувати ізольовано. Бібліотеки можуть ефективно виконувати свої функції тільки на основі кооперації, а інтенсивний розвиток технологій останніх років дає можливість кооперації ресурсів і обслуговування у небачених масштабах [2, с. 4].

Мета дослідження – визначити напрями кооперації бібліотек України в аспекті збереження національної документальної спадщини.

Аналіз досліджень і публікацій. Цінні наукові висновки стосовно діяльності бібліотечних установ і розвитку бібліотечної справи, зроблені такими вченими, як В. Горовий, М. Дворкіна, В. Ільганаєва, В. Мінкіна, О. Онищенко, М. Слободяник, А. Соколов, Ю. Столяров, тощо. Бібліотечні фонди та колекції як складову національної культурної спадщини досліджували: Г. Кисловська, О. Клименко, Г. Ковальчук, І. Крупський, Л. Лисятников, І. Лосієвський, Л. Сніцарчук та інші науковці України, які зробили вагомий внесок у бібліотекознавчий напрям.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні збереження бібліотечних фондів – це глобальна проблема, від вирішення якої залежить, чи зможемо ми передати нащадкам спадщину минулих поколінь. Вона ускладняється тим, що за своїм призначенням бібліотеки повинні надавати можливість користуватися документами і одночасно дбати про їхнє збереження. Особливо актуальним це питання є для стародруків і рідкісних видань, вивчення яких сприяє відновленню історичної пам'яті, ліквідації білих плям в історії нашого народу.

Організація роботи зі збереження цих фондів передбачає розв'язання цілого комплексу проблем: формування, опрацювання, забезпечення фізичного збереження та використання. Останнім часом дослідники приділяють все більше уваги питанням паспортизації історико-культурних фондів [3, с. 3].

Теорія та практика колекційного зберігання стародруків переконують, що для чіткого та всебічного обліку зібрань стародрукованих видань, окрім звичайного сумарного та індивідуального, потрібна паспортизація таких колекцій. Адже відомо, що значна частина стародруків дійшла до нашого часу в конволютах – штучних збірниках, які складаються з різних видань або рукописів. Конволюти трапляються видавничі, але найчастіше – власницькі: оскільки більшість видань виходили з друкарень без палітурок, власник добирав декілька, як правило, одноформатних книжок [4, с. 128].

Як відомо, велике значення для збереження книжкових пам'яток під час обслуговування користувачів має заміна оригіналів копіями. Виготовлення копій, принаймні найцінніших, рукописних книг і стародруків повинно бути постійним завданням у спеціалізованих історико-культурних відділах бібліотек. Наявність копій на бібліотечні примірники, також повинна бути представлена в паспорті.

Коли говорять про збереження культурної спадщини в бібліотеках, мають на увазі те, що сьогодні називають «книжковими пам'ятками». В багатьох нормативних документах і методичних рекомендаціях зафіксовано, що фондоутримувачі зобов'язані займатися консервацією книжкових пам'яток, котра забезпечуватиме їхню збереженість. Причому не тільки, так би мовити, фізичною консервацією, але й переведенням інформації, що міститься в книзі, її оформлення на нові носії – цифрові, а також задоволення ними потреб користувачів і вилучення оригіналів з активного обігу. За умови залишкового принципу фінансування бібліотек, кожна установа намагається вирішити ці питання самостійно. І часто трапляється так, що, шукаючи потріб-

ний ресурс в Інтернеті, користувач знаходить кілька копій примірників одного видання на різних сайтах та не знаходить жодної копії інших видань.

Сьогодні відомо, чим саме займаються працівники з різних бібліотек, які пріоритети вони обрали для оцифрування документальної спадщини, що планують оцифрувати, а що вже оцифрували. Звідси випливає об'єктивна потреба у зведенні такої інформації. Це один із напрямів можливої кооперації. Слід погодитися, що при недостатніх технічних, фінансових ресурсах витрачати час і ресурси на одні й ті самі видання не раціонально. Адже сьогодні не поставлено завдання суцільного оцифрування всіх бібліотечних фондів країни [5, с. 9].

Якщо певні зразки книжкової спадщини оцифровуються в бібліотеках з метою не лише зафіксувати видання в цифровому депозитарії чи виготовити цифрову копію як страхову, але й для дистантного обслуговування користувачів, то доцільно враховувати наявні (виставлені) ресурси інших установ. В тому випадку, якщо створюється страховий фонд на власні раритети – тоді, безперечно, важливо зафіксувати особливості конкретного примірника. Таким чином, потрібна кооперація та координація роботи в цій галузі. Це є актуальним і з позицій міжнародного представлення вітчизняних книжкових скарбів у світових електронних бібліотеках – таких, як Європейська чи Світова бібліотеки.

Тому перш ніж починати оцифрування будь-якого примірника, треба знати (перевіряти), хто вже має такий електронний ресурс, чи виставлений він on-line (це дуже важливо, оскільки більшість бібліотек надає доступ до електронних копій раритетів тільки в читальних залах, але з часом, слід сподіватися, що доступ до таких пам'яток, які належать людству, буде відкритий). І чи завжди ми взагалі знаємо, скільки і де в державі таких примірників (з україномовною книгою легше, є друковані покажчики, але варто було б мати також зведену єдину електронну базу, що пришвидшило би пошук) [5, с. 10].

У безпосередньому зв'язку з цим інший напрям кооперації, пов'язаний зі створенням Державного реєстру національного культурного надбання (ДРНКН) у частині «Книжкові пам'ятки України».

Весь світ наразі працює в цьому напрямі, починаючи від програми ЮНЕСКО «Пам'ять світу», і багато країн мають свої реєстри книжкових чи навіть документальних пам'яток (на зразок «Пам'ять Америки», «Пам'ять Японії»); існують чи створюються Європейська бібліотека, Світова цифрова бібліотека, Консорціум європейських наукових бібліотек та ін. До речі, ЮНЕСКО час від часу нагадує країнам-членам цієї організації про необхідність створення національних реєстрів документальної пам'яті. Реєстр потрібен, насамперед, фондозберігувачам. Це джерело інформації для наукових досліджень, а також для правоохоронних органів, митниці, адже за Законом України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» [6], за межі держави не може бути вивезена пам'ятка, якщо вона занесена до Державного реєстру національного культурного надбання.

Під терміном «книжкові пам'ятки» закріплено: рукописні книги та друковані видання, які мають видатну духовну, матеріальну цінність, особливе історичне, наукове, культурне значення і відносно яких установлений особливий режим обліку, зберігання та використання. Дуже важливим є смисловий елемент, закладений у слові «установлений». Це означає, що видання може вважатися книжковою пам'яткою лише після експертної оцінки та реєстрації у спеціальному реєстрі книжкових пам'яток. Поки що всі підготовлені фондоутримувачами списки мають інформаційне значення, вони чи їхні певні позиції ще не затверджені в статусі книжкових пам'яток.

Отже, юридично це питання не відпрацьовано. Потрібен спеціальний закон, за яким ДРНКН набув би офіційного статусу обліково-реєстраційної системи і реєстрація книжкових пам'яток стала б обов'язковою вимогою. Тоді на законодавчому рівні на всі бібліотеки, музеї і архіви буде покладено обов'язок своєчасно надавати відомості для реєстрації в ДРНКН книжкових пам'яток.

В Україні затверджено Порядок відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань до Державного реєстру національного культурного надбання.

У роботі із забезпечення охорони і збереження книжкових пам'яток насамперед, необхідна сучасна законодавча база, котра однозначно диктуватиме обов'язки фондоутримувачів щодо створення загальнодержавного обліку рідкісних і цінних книг як вагомої частини національного надбання (у вигляді ДРНКН). Потрібен координатор цієї діяльності у вигляді хоча б невеликого структурного підрозділу. Функції такого окремого підрозділу, який був би науково-методичним і координаційним центром по роботі з книжковими пам'ятками, – створення нормативно-правової бази, обґрунтування та популяризація науково-методичних питань, координація роботи, зведення даних від основних регіональних або галузевих центрів (бібліотек). Потрібні теоретичні напрацювання, обмін досвідом – він є в багатьох установах.

Необхідно продумати і чітко розробити, затвердити на державному рівні весь ланцюжок – від опису конкретного видання в бібліотеці, експертизи і до його включення головною установою в цій справі до бази даних реєстру. Напрацьований на місцях у багатьох бібліотеках упродовж останніх років масив записів книжкових пам'яток потребує, нарешті, якогось зведення, узагальнення, оформлення в єдиний державний реєстр книжкових пам'яток.

Важливий напрям можливої кооперації в галузі збереження національного культурного надбання – це інформування один одного про кричущі випадки крадіжок книжкових пам'яток. Це не є справою однієї бібліотеки, адже поки вона на свій розсуд розбирається з цією ситуацією, злочинець може прийти до іншої бібліотеки. За відсутності камер спостереження, повноцінної служби охорони, мікрочипів на книжках, хоча б на зразок охоронної системи книжкових магазинів, ми всі щоденно ризикуємо державним надбанням. Слід підкреслити, це не особиста справа постраждалої сторони, це проблема державного масштабу, яку важко технічно вирішити (перш за все з фінансових причин). І не тільки щодо конкретних прізвищ підозрюваних осіб, але й стосовно тематики книжок, що користуються наразі підвищеним попитом у злочинців, а також методів, якими користуються ці особи при скоєнні злочинів.

Наприклад, вирізають блоки книг із палітурок і на їхнє місце ювелірно вклеюють макулатуру, точно підрізану за форматом книжки; вирізають гравюри і виносять їх у папках з подвійним дном; по кілька разів виходять із читального залу, залишаючи начебто книжки на столі, свідомо та настійливо відволікають увагу чергових у залі, на контролі, а в результаті книжки зникають безслідно. Бібліотечні фахівці повинні обмінюватися відповідною інформацією, щоб не допускати подібних випадків, адже все, що зберігається в державних бібліотечних фондах, є національною культурною спадщиною [5, с. 11].

І ще один напрям діяльності з книжковим культурним надбанням. Принагідно слід підкреслити, що термін «національна культурна спадщина» чи, вужче, «національна документальна спадщина» в цьому контексті відноситься не лише до книжок україномовних або навіть створених на українських землях, але й до всіх книжкових скарбів, що зберігаються в державних фондах України. Проведення експертизи книг у бібліотеках, мета якої може бути різною:

– при купівлі книжкової пам'ятки бібліотекою і у випадку викрадення книжки;

– при укладанні актів на тимчасове передавання раритету на експонування до іншої установи і при відборі книжкових пам'яток до ДРНКН;

– при підготовці експертного висновку на книгу чи книги для Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України або атрибуції дефектних примірників, у т. ч. для приватних осіб.

Слід наголосити, що існуючі методики проведення митної експертизи (Л. Калашникова), музейних цінностей (В. Індутного, Гемологічного центру), документів Національного архівного фонду України, антикварної оцінки не дуже підходять у даних випадках або підходять не повністю. Усвідомлена суспільством історико-культурна цінність книжкових пам'яток та їхня грошова вартість на світових аукціонах примушує працівників бібліотек впритул зайнятися цією справою і виробити спільні підходи щодо цього, на які можна спиратися, посилатися у випадку

необхідності, тобто працювати більш-менш уніфіковано, злагоджено. Адже збереження національної книжкової спадщини – це справа, вагома й важлива. Отже, робота ця вкрай необхідна, довготривала і потребує державної підтримки. Програму потрібно продовжити, а корпоративну роботу бібліотек забезпечити фінансово у повному обсязі.

Наукова новизна роботи полягає в обґрунтуванні необхідності кооперації бібліотек України в напрямі збереження національної документальної спадщини.

Висновки. Забезпечення збереження фондів належить до основних функцій будь-якої публічної бібліотеки. Для цього бібліотека потребує відповідно обладнаних книгосховищ, технічного устаткування, кваліфікованих кадрів, відповідного фінансування та нормативної бази.

Однак в Україні протягом багатьох років більшість із названих передумов належного збереження бібліотечних фондів були явно недостатніми, через що частка зношених документів у бібліотечних фондах постійно зростає, а поповнення новими виданнями є надто незначним; умови багатьох книгосховищ є невідповідними, бракує фахівців, обладнання, сучасних технологій збереження та реставрації бібліотечних документів.

З метою посилення відповідальності за збереження стародруків, рідкісних і цінних видань фахівці розробляють та запроваджують у практику короткий паспорт, який складається до кожного видання. Він вміщує мінімум необхідних бібліотечно-бібліографічних відомостей про книги та часописи, тому він зветься коротким. Заповнений паспорт приклеюється на початку чи в кінці документа на звороті обкладинки.

Кооперація бібліотек потрібна не тільки для того щоб зафіксувати видання в цифровому депозитарії чи виготовити цифрову копію як страхову, але й для дистантного обслуговування користувачів, тому доцільно враховувати наявні (виставлені) ресурси інших установ.

Список використаних джерел

1. Горбань Ю. І. «Оцифрування» як сучасна технологія зберігання книжкових пам’яток у бібліотека. URL: http://www.nbuv.gov.ua

2. Вилегжаніна Т. Кооперація бібліотек: проблеми і переваги: Бібліот. планета. 2016. № 1. С. 4–6.

3. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження: Міжнародний документ від 20.10.2005. URL: http://zakon3.rada.gov.ua

4. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини: Міжнародний документ від 17.10.2003. URL: http://zakon2.rada.gov.ua

5. Ковальчук Г. Діяльність бібліотек зі збереження національної документальної спадщини: проблеми кооперації: Бібл. планета. 2010. № 3. С. 9–11.

6. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1068-14

7. Шевчук О.С., Щербіна О.С. Методологія визначення бібліотечного фонду як складової частини національної культурної спадщини: Збірник матеріалів IV Всеукраїнської наукової конференції «Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері» за підсумками науково-дослідницької роботи студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» [ред. кол. Г. П. Лукаш, О. М. Анісімова, І. Г. Передерій та ін.] Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. С. 96-99.

References

1. Ghorbanj Ju. I. “Digitization” as a modern technology for storing book memos in libraries. URL: http://www.nbuv.gov.ua. [in Ukrainian].

2. Vyleghzhanina T. (2016).Library Cooperation: Problems and Benefits: Bibliot. planeta. 1. P. 4–6. [in Ukrainian].

3. Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions: International Document (2005). Retrieved from: URL: http://zakon3.rada.gov.ua. [in Ukrainian].

4. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage: International Document (2003). Retrieved from: URL: http://zakon2.rada.gov.ua. [in Ukrainian].

5. Kovaljchuk Gh. (2010). Activities of libraries for preserving the national documentary heritage: problems of cooperation: Bibl. planeta. 3. P. 9–11. [in Ukrainian].

6. The Law of Ukraine “On Exports, Imports and Returns of Cultural Property”. Retrieved from: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1068-14. [in Ukrainian].

7. Shevchuk O.S., Shcherbina O.S. (2019). Methodology for defining a library fund as an integral part of the national cultural heritage: Zbirnyk materialiv IV Vseukrajinsjkoji naukovoji konferenciji «Informacijni tekhnologhiji i systemy v dokumentoznavchij sferi» za pidsumkamy naukovo-doslidnycjkoji roboty studentiv specialjnosti «Informacijna, bibliotechna ta arkhivna sprava» [red. kol. Gh. P. Lukash, O. M. Anisimova, I. Gh. Perederij ta in.] Vinnycja: DonNU imeni Vasylja Stusa. P. 96-99. [in Ukrainian].

УДК 004.77:ЗМІ:37]:027.54(94+480)
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189845

Яворська Тетяна Михайлівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету ім. Василя Стуса
t.yavorska@donnu.edu.ua
ORCID:0000-0002-6070-7425

Щусь Надія Василівна,
магістрант Донецького національного університету ім. Василя Стуса
shchus.n@donnu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ МЕДІА- ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК

Мета роботи. *Дослідження побудоване на вивченні зарубіжного досвіду діяльності публічних бібліотек щодо формування медіа- та інформаційної культури користувачів.* ***Методологія.*** *У процесі дослідження застосовано такі загальнонаукові методи: аналізу, синтезу, узагальнення, що дало змогу проаналізувати діяльність публічних бібліотек, які долучаються до медіаосвітніх процесів, виходячи із вимог членів спільноти окремо взятих країн, узагальнити результати даного напряму роботи.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає у визначені напрямів вдосконалення діяльності вітчизняних бібліотек щодо формування медіа- та інформаційної культури із врахуванням зарубіжного досвіду. Обґрунтовано положення, що на сучасному етапі розвитку суспільства бібліотеки покликані розповсюджувати та популяризувати інформацію про важливість цифрової грамотності серед населення країни, сприяти формуванню відповідних компетенцій у користувачів.* ***Висновки.*** *Публічні бібліотеки Австралії та Фінляндії займають вагоме місце у формуванні медіаосвіти та медійної культури своїх користувачів. Це засвідчує наявність спільних проектів бібліотек із загальнодержавними установами медіаосвіти та активна позиція бібліотечних асоціацій щодо даної сфери діяльності. Вирішальне значення мають нормативно-правові документи, що регулюють на державному рівні питання медіа- та інформаційної грамотності. Система заходів вітчизняних бібліотек має бути спрямована на навчання членів суспільства протягом всього життя, з використанням комплексу різноманітних інноваційних засобів і методів, які відповідають викликам сьогодення.*

Ключові слова: *медіаосвіта, медіаграмотність, інформаційна грамотність, медіа культура, інформаційна культура, публічна бібліотека.*

© *Яворська Т.М., Щусь Н.В.*

Яворская Татьяна Михайловна,
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры информационных систем управления
Донецкого национального университета им. Василя Стуса

Щусь Надежда Васильевна,
магистрант Донецкого национального университета им. Василя Стуса

ФОРМИРОВАНИЕ МЕДИА- И ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПУБЛИЧНЫХ БИБЛИОТЕК

***Цель работы**. Исследование основано на изучении зарубежного опыта деятельности публичных библиотек по формированию медиа и информационной культуры пользователей. **Методология.** В процессе исследования применены такие общенаучные методы: анализа, синтеза, обобщения, что позволило проанализировать деятельность публичных библиотек, которые приобщаются к медиаобразовательным процессам, исходя из требований членов сообщества отдельно взятых стран, обобщить результаты данного направления работы. **Научная новизна** работы заключается в определении направлений усовершенствования деятельности отечественных библиотек по формированию медиа и информационной культуры с учетом зарубежного опыта. Обосновано положение, что на современном этапе развития общества библиотеки призваны распространять и популяризировать информацию о важности цифровой грамотности среди населения страны, способствовать формированию соответствующих компетенций у пользователей. **Выводы.** Публичные библиотеки Австралии и Финляндии занимают важное место в формировании медиаобразования и медийной культуры своих пользователей. Это свидетельствует о наличии общих проектов библиотек с общегосударственными учреждениями медиаобразования и активная позиция библиотечных ассоциаций в данной сфере деятельности. Решающее значение имеют нормативно-правовые документы, регулирующие на государственном уровне вопрос медиа- и информационной грамотности. Система мер отечественных библиотек должна быть направлена на обучение членов общества в течение всей жизни, с использованием комплекса различных инновационных средств и методов, которые соответствуют вызовам современности.*

***Ключевые слова:** медиаобразование, медиаграмотность, информационная грамотность, медиа культура, информационная культура, публичная библиотека.*

Yavorska Tetiana,
Pedagogical Sciences Candidate, Associate Professor
Department of Information Systems Management
Vasyl' Stus Donetsk National University

Shchus Nadiia,
Master student, Vasyl' Stus Donetsk National University

THE FORMATION OF MEDIA AND INFORMATION CULTURE: INTERNATIONAL EXPERIENCE OF PUBLIC LIBRARIES

***The purpose of the article** is to study the international experience of public libraries` activity on the formation of media and the information culture of users. **Methodology.** During the research, the following general scientific methods are applied: analysis, synthesis, generalization. This methodological approach allows analyzing the activity of public libraries that are involved in media education processes, according to the requirements of members of the community of particular countries, to summarize the results of this area of work. **Scientific Novelty.** This paper is an attempt to identify directions for improving the work of Ukrainian libraries in the formation of media and information culture considering international experience. The justified position that at the present stage of the development of society, libraries are called upon to disseminate and popularize information on the importance of digital literacy among the country's population contributes to the formation of relevant competencies among users. **Conclusions.** The public libraries of Australia and Finland play a significant role in the development of media education and the display culture of their users. This follows from the joint projects of libraries with national institutions of media education and the current position of library associations in this sphere. The normative legal documents regulating issues of media and information literacy are crucial. The system of measures of national libraries should be aimed at training members of lifelong society learning, using a complex of various innovative tools and methods that meet the challenges of our time.*

***Key words:** media education, media literacy, information literacy, media culture, information culture, public library.*

Важливою характеристикою сьогодення є функціонування глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів та задоволення потреб щодо інформаційних продуктів і послуг.

Життя в інформаційному світі неможливе без уміння орієнтуватися в інформаційних потоках, медіа, наявності навичок комунікації. Ще з середини XX століття інформація та медіа, як спосіб її відображення та презентації, зайняли важливе місце в повсякденному житті суспільства загалом, та кожної людини зокрема.

Актуальність теми дослідження. Сьогодні виникла нагальна потреба в медіаосвітній діяльності, що передбачає формування культури сприйняття й розуміння інформації, її аналізу та систематизації, вміння користуватись інформацією в будь-якому вигляді, здійснювати комунікації. Завдяки сформованій медіа-та інформаційній культурі особистість стає інформаційно грамотною, здобуває інформаційну свободу, якісну освіту та гідне життя.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням медіаосвіти присвячені роботи українських науковців: О. Баришпольця, О. Бурім, І. Дичківської, Н. Духаніної, В. Іванова, В. Ільганаєвої, О. Мусієнко, Л. Найдьонової, Г. Онкович, Б. Потятиника, В. Різуна, І. Чемерис, Н. Череповської та ін.

Медіа- та інформаційна грамотність виступає важливим компонентом медіа- та інформаційної культури. Поняття інформаційної культури сформувалось у межах інформаційного суспільства, коли інформація стала головним стратегічним ресурсом і були створені нові технології для її збереження та обробки [3, 183].

Сьогодні важливе місце у формуванні медіа- та інформаційної культури відводять бібліотекам та інформаційним центрам, що підтверджується активним включенням в процес медіаосвіти Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA).

Питання підвищення інформаційної культури користувачів бібліотечних послуг висвітлювались у дослідженнях зарубіжних науковців: Ф. Бредлея (F. Bradley), С. Вебера (S. Webber), Н. Гендиної, Б. Джонстона (B. Johnston), Дж. Пікока (J. Peacock) та ін. Серед вітчизняних дослідників проблем інформаційної культури: Н. Баловсяк, М. Жалдак, Н. Морзе, Н. Сороко та ін.

Важливо зазначити, що одночасно з активізацією медіаосвітніх процесів в Україні, активізується дослідження зарубіжного досвіду, оскільки інформаційний та технологічний розвиток провідних країн зарубіжжя йде далеко попереду від вітчизняного.

Метою дослідження є вивчення та аналіз зарубіжного досвіду діяльності публічних бібліотек щодо формування медіа- та інформаційної культури користувачів.

Виклад основного матеріалу. У відповідь на виклики сьогодення публічні бібліотеки долучаються до медіаосвітніх процесів у плані забезпечення рівного доступу до цифрових технологій у різних регіонах, до розроблення медіаматеріалів для навчання, до проведення досліджень щодо ролі бібліотек і медіа в житті сучасного суспільства та формування медіа-та інформаційної культури.

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні поняття медіакультура тлумачиться як «культура сприймання і виробництва соціальними групами та соціумом у цілому сукупності інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва й передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом загалом. На особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі» [2, 7-8].

Українська Енциклопедія освіти подає таке тлумачення поняття «медіакультура»: «сукупність інформаційно-комунікативних засобів, матеріальних та інтелектуальних цінностей, що вироблені людством у процесі культурно-історичного розвитку» [1, 275].

В 60-х роках XX століття у Великій Британії, США, Канаді, Австралії медіаосвіту спочатку розглядали лише в контексті професійної діяльності закладів освіти.

Починаючи з 2010 року питання медіаосвіти стало визначальним у формуванні

концепцій діяльності ряду закордонних інститутів громадянського суспільства, державних та приватних організацій, почали проводитися з'їзди, конференції, фундатори яких усвідомлюють визначальну роль інформації в сучасному світі.

Перший європейський Форум з питань медійної та інформаційної грамотності відбувся у травні 2014 року в штаб-квартирі ЮНЕСКО у Парижі, важливим результатом якого стало напрацювання та подальше прийняття «Паризької декларації медійної та інформаційної грамотності в епоху цифрових технологій» [21].

Серед країн–лідерів у сфері медіаосвіти є Австралія, де з 1990 року медіаосвіта школярів є обов'язковою складовою навчального процесу. Формування медіакультури відбувається або шляхом вивчення інтегрованих предметів (англійська мова, мистецтво, технології), або через впровадження спеціальних програм у старших класах («Media Studies» та інші) [6, 26].

До процесу активно долучаються як шкільні бібліотеки, так і заклади вищої освіти. В Університеті Маккуорі (Macquarie University) в Сіднеї студенти можуть отримати ступінь «бакалавр мистецтв» (Bachelor of Arts) з можливістю подальшого продовження навчання, а також комбіновані ступені [20].

Розвитком медіаосвіти в Австралії займається Австралійське управління з питань комунікації та засобів масової інформації (ACMA). Цей урядовий орган уряду Австралії відповідає за забезпечення роботи ЗМІ та комунікації для всіх австралійців. Управління контролює та регулює чотири сфери: телекомунікацій, радіомовлення, радіозв'язок та Інтернет [8].

У цифровому інформаційно-медійному середовищі, яке має здатність швидко змінюватися, бібліотеки належать до числа найкраще оснащених та найбільше кваліфікованих організацій. Це допомагає їм користатися перевагами інновацій та адаптуватися до нових викликів. Використання інноваційних технологій та надання можливості громаді швидко та легко отримувати доступ до послуг – основна функція бібліотеки.

Професійною організацією найвищого рівня для австралійського сектору бібліотечних та інформаційних послуг є Австралійська бібліотечно-інформаційна асоціація (ALIA). Свою місію асоціація вбачає у розширенні можливостей бібліотечної професії через розвиток, популяризацію та надання якісних бібліотечних послуг, адвокації, взаємну професійну підтримку [10].

Важливе місце у бібліотечній мережі Австралії займають публічні бібліотеки. Відповідно до статистичного звіту публічних бібліотек Австралії за 2016-2017 роки, складеного Державною бібліотекою Квінсленду (State Library Of Queensland) на території країни діє 1666 пунктів обслуговування публічних бібліотек [23].

З діяльністю публічних бібліотек Австралії найчастіше асоціюється поняття «інформаційна грамотність». Це цілком логічно, адже на відміну від закладів освіти, де школярі та студенти можуть також отримати знання з основ кіномистецтва, журналістики, реклами, навчитися створювати медіатексти, бібліотеки здебільшого займаються різними питаннями комп'ютерної грамотності, використанням інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), впровадженням електронних послуг для громадян.

Навчальні програми та проекти бібліотек Австралії дуже часто розраховані на громадян, які мають незначні навички користування ІКТ та обмежені можливості доступу до них. Це можуть бути люди поважного віку, неангломовні австралійці, аборигени, мігранти, безробітні, малозабезпечені громадяни, жителі віддалених районів.

Понад дві третини публічних бібліотек пропонують Інтернет-тренінги. Вони варіюються від навчання основам роботи в Інтернеті до здобуття передових дослідницьких навичок. Серед них є як групові, так й індивідуальні заняття.

З 2017 року діє нова урядова програма «Будьте підключені» (Be Connected), яка спрямована на підвищення цифрової грамотності людей поважного віку [9, 12]. У рамках цієї ініціативи публічна бібліотека Аліс-Спрінгс (Alice Springs Public Library) пропонує тижневу програму «Підключіться до технологій» (Connect to Tech) для дорослих, які хочуть вдосконалити свої інформаційно-комп'ютерні

навички. Під час навчання розглядаються такі теми: комп'ютер для початківці, використання Інтернету, використання електронної пошти, iPad та iPhone для початківців, безпечний Інтернет, перегляд та прослуховування в Інтернеті, використання Facebook та інших мереж [7].

Прикладом реалізації навчальних програм є діяльність міських бібліотек Логан Сіті (Logan City Council Libraries), які завдяки програмі «The Tech Savvy Seniors Queensland program» проводять цікаві заняття по роботі з сучасними технологіями для людей поважного віку. Програма фокусується на тренінгах з питань кібербезпеки, соціальних медіа, використанні електронних планшетів та смартфонів, електронної пошти та Інтернет. Учасники не лише навчаються впевнено використовувати цифрові технології для соціалізації, але й отримують доступ до державних послуг для потреб особистого бізнесу [9, 13].

Регіональна бібліотека Ярра Пленті (Yarra Plenty Regional Library), яка обслуговує близько 400 000 людей у трьох муніципалітетах на північному сході Мельбурна, також має програму інформаційної грамотності. Збільшення попиту на тренінги серед старшого покоління зумовлене бажанням використовувати свій iPad чи iPhone не лише для дзвінків. Як приклад, можна назвати програму для людей поважного віку (the Seniors Connect program), основна мета якої – навчити літніх людей роботі з iPad. Здобувши базові навички в галузі технологій, користувачі зможуть отримувати доступ до державних служб, а також спілкуватися з друзями та родиною онлайн [22, 66-67].

Створенням комп'ютерних кімнат для аборигенів у віддалених районах Австралії уже 9 років займається бібліотека Північної території (Northern Territory Library) у співпраці з Центральною австралійською молодіжною службою зв'язку (the Central Australian Youth Link-Up Service) [9, 14].

У напрямку формування медіаграмотності та медіакультури публічні бібліотеки Австралії забезпечують роботу медійних зон. Так у міській бібліотеці Аделаїда (Adelaide City Library) працює медіалабораторія. Її користувачі мають доступ до найновіших технологій, зокрема: відеокамера Sony HD, Intuous Pro Wacom, програмне забезпечення від Adobe Creative Cloud suite, Avid Pro Tools, Sibelius та інші. Це дає їм змогу повноцінно займатися зйомкою, монтажем, створенням анімації та редагуванням фотографій [19].

Завдяки грантовому фінансуванню бібліотека Порту Маккуарі (Port Macquarie Library) створила студію звукозапису професійного класу Imaginarium. Вона доступна безкоштовно для всіх користувачів бібліотеки. Обладнана iMac високого класу, Mbox Pro, набором програмних програм професійного рівня, підсилювачами, відеокамерою, зеленим екраном [9, 10].

Великий досвід щодо формування медіаграмотності населення має Фінляндія. Вона була однією з перших європейських країн, яка внесла медіаосвіту до шкільного навчального плану. Зміни у молодшій середній школі відбулися у 1970 році, а в середній старшій школі – в 1977 році [4, 16-17].

Для поширення медіаосвіти у Фінляндії створено потужну нормативно-правову базу. Це урядові та національні програми, стратегія знань для суспільства, план розвитку освіти та досліджень на 2007–2012 роки, концепція медіаосвіти, яка поєднує різні суспільні сектори (освітню систему, культурний сектор, молодь, ЗМІ, споживачів інформації, сферу охорони здоров'я тощо).

Згідно з стандартами відповідності медіа- та інформаційна грамотність у Фінляндії розглядаються не лише як оволодіння ІКТ-компетенціями, творчість, критичне мислення та самоосвіта, а й як важливу громадську компетенцію, формуванням якої потрібно займатися ще з раннього дитинства.

Фінляндія – одна з небагатьох країн світу, котрі мають урядовий орган медіаосвіти. Питанням формуванням медійних навичок, створенням безпечного медіа середовища опікується Національний аудіовізуальний інститут (KAVI) та його відділ медіаосвіти та аудіовізуальних медіа (MEKU) [12].

Сьогодні формуванням медіакультури жителів Фінляндії займається велика кількість організацій та установ. Окрім шкіл медіаосвіта посіла вагоме місце у роботі з молоддю, у бібліотечному обслуговуванні, у початковому вихованні дітей. Важлива роль у цьому про-

цесі відводиться також і неурядовим організаціям.

Так, Фінське товариство медіаосвіти – організація, що має на меті проведення багатопрофільних досліджень та практик медіаосвіти. Участь у діяльності товариства беруть вчителі, працівники дитячої та молодіжної сфери, бібліотекарі, вихователі, представники засобів масової інформації та культури, дослідники та студенти [13].

Фінське товариство медіаосвіти також координує роботу Національного порталу медіаосвіти. На порталі розміщена інформація та матеріали, що будуть корисними для педагогів, бібліотекарів, працівників соціальних служб та охорони здоров'я, а також батьків, які займаються формуванням медіа- та інформаційної грамотності підростаючого покоління [11, 7].

Активну позицію з питань медіаосвіти займає Фінська бібліотечна асоціація. Загалом, бібліотеки вже давно відіграють важливу роль у таких сферах, як освіта через ігри, формування у людей поважного віку навичок роботи з медіа та інше. Останні новації Фінської бібліотечної асоціації пов'язані з «розробкою нових методів роботи для медіаосвіти та зверненням уваги на якість медіаосвіти в публічних бібліотеках [14, 12].

У багатьох маленьких муніципалітетах бібліотека є єдиним закладом культури для дітей та молоді, який підтримує культуру дітей завдяки використанню театралізацій, зустрічей у форматі сторітелінг, кінопоказів та виставок. Бібліотеки забезпечують доступ до нових медіа та Інтернету в безпечному середовищі [11, 17].

Фінляндія має розгалужену мережу бібліотек з високими рівнем відвідуваності, ефективним використанням технологій та інформаційних мереж. За даними Міністерства освіти та культури станом на 2018 рік у Фінляндії діяло 854 публічних бібліотек [18, 3].

Роль бібліотек Фінляндії у галузі медіаосвіти визначається п'ятьма основними напрямками діяльності, а саме: підтримкою інформаційної грамотності, медіаграмотності, ігрової грамотності, навичок роботи з соціальними медіа та знанням авторських прав [15, 270].

З 2009 по 2011 рік проводився масштабний проект «Діти, медіа та бібліотеки» (Children, Media and Libraries) за підтримки Гельсінської міської бібліотеки (Helsinki City Library) та провінційних відомств. У ході реалізації проекту було сформовано регіональну мережу тренерів, організовано навчальні заходи, виготовлено методичні матеріали, створено вебсайт для бібліотекарів з питань медіаосвіти.

Варто відмітити, що медіаосвіта дітей та молоді є важливою частиною щоденної роботи бібліотек. Бібліотекарі надають відвідувачам рекомендації з пошуку та керування інформацією, роботою з вебсервісами. Вони також проводять ігрові вечори для дітей та молоді, а також навчальні ІТ курси [13].

Так, для дошкільнят у Публічній бібліотеці міста Тампере (Tampere City Public Library) проходять уроки медіаосвіти. За допомогою спеціальної гри дітей вчать користуватися бібліотекою та орієнтуватися в інформаційному просторі. Гра «Бібліотечний кіт на шляху до медіа» (The Library Cat on the Media path) була створена в Тампере спеціально для цієї мети ІТ-фахівцями, вчителями дитячих садків та бібліотекарями. Мета гри – ознайомити дітей з різними видами засобів масової інформації та допомогти їм зрозуміти різницю між судженнями та фактами [15, 271-272].

Також публічна бібліотека міста Тампере відкрила сервіс, що надає послуги з користування комп'ютерами та забезпечує технічну підтримку з використання інформаційно-комунікативних технологій всім відвідувачам. Бібліотека створила три Центри знань (Tietotoris), в яких бібліотекарі навчають основам цифрової грамотності. Кожен з них оснащений 20 комп'ютерами, які мають підключення до Інтернету та набір програмного забезпечення. Курси базової комп'ютерної підготовки діють на безкоштовній основі, а центральну групу користувачів становлять люди поважного віку та іммігранти [5, 26].

Міська бібліотека Гямеенлінна (Hämeenlinna City Library) створила краєзнавчий вікісайт «Häme-Wiki» і навчає місцевих жителів редагувати його та наповнювати новою інформацією. Цей проект поєднав дослідження історії рідного міста та вивчення соціальних медіа [17, 12].

Центральна бібліотека Oodi в Гельсінкі (Helsinki Central Library Oodi) має досвід проведення Цифрового тижня. Протягом декількох днів усі бажаючі мали змогу долучитися до обговорення та дослідження низки тем, які відбувалися у різних форматах. Особлива увага зверталася на цифрові поради для людей поважного віку, особливості користування Instagram, цифрові права громадян, електронні ресурси бібліотек [16].

Висновки. На основі дослідження діяльності публічних бібліотек Австралії та Фінляндії у напрямку формування медіа- та інформаційної грамотності, можна зробити ряд висновків:

1. Публічні бібліотеки Австрії та Фінляндії займають вагоме місце у формуванні медіаосвіти всередині кожної з вказаних країн. Це засвідчує наявність спільних проектів бібліотек із загальнодержавними установами медіосвіти і активна позиція бібліотечних асоціацій щодо даної сфери діяльності.

Вирішальне значення мають нормативно-правові документи, що регулюють на державному рівні питання медіа- та інформаційної грамотності.

2. У своїй діяльності публічні бібліотеки більше уваги звертають на впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та формування цифрової грамотності користувачів. Це зумовлено наявністю великого попиту саме на ці послуги.

3. Публічні бібліотеки Австралії та Фінляндії у сфері медіаосвіти найчастіше працюють з проблемними групами дорослого населення, а саме: безробітними, іммігрантами, малозабезпеченими громадянами, жителями віддалених районів, аборигенами, неангломовними австралійцями, людьми поважного віку. Саме бібліотеки допомагають їм соціалізуватися у сучасному інформаційному суспільстві та стати його повноцінними членами.

Бібліотеки Фінляндії проводять також активну медіаосвітню діяльність з дітьми та юнацтвом. Це переважно спільні програми та проекти з вихователями, вчителями та викладачами за підтримки Фінського товариства медіаосвіти.

4. Методи та форми бібліотечної роботи з формування медіа- та інформаційної культури у великій мірі залежать від особливостей населення, яке відвідує ту чи іншу бібліотеку.

Отже, досвід закордонних публічних бібліотек щодо формування медіа-та інформаційної культури показує, що медіаосвітня діяльність бібліотек може мати різний зміст та бути реалізована в різних формах залежно від того, яку ціль потрібно досягти і для кого вона адресується. Цей процес має на меті формування медіа компетенцій, а також підготовку свідомого і активного одержувача медійних послуг. Система бібліотечних заходів вітчизняних бібліотек, що сприятимуть формуванню відповідних компетенцій сьогодні має бути спрямована на навчання членів суспільства протягом всього життя, з використанням комплексу різноманітних інноваційних засобів і методів, які відповідають викликам сьогодення.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / 2-е вид., доп. і випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с. URL: http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/

3. Острянська Н. В. Особливості формування інформаційної культури у студентів вищих навчальних закладів. Сучасні аспекти виховання студентської молоді. Міжнар. наук.-практ. конф. : тези доповідей. Харків : ХНУМГ, 2013. С. 183-185. URL: http://eprints.kname.edu. ua/30767/1/105.pdf

4. Печинкина, О. В. Медиаобразование в школах Северных стран : монография / Федер. гос. авт. образоват. учреждение высш. проф. образования «Сев. (Аркт.) федер. Ун-т имени М. В. Ломоносова». Архангельск, 2012.122 с.

5. Примеры продвижения библиотеками цифровой грамотности. Новости Международной федерации библиотечных ассоциаций и учреждений. 2017. № 2(111). С. 26-28.

6. Федоров А. В. Медиаобразование в зарубежных странах. Таганрог, 2003. 238 с.

7. Alice Springs Public Library : website. URL: http://www.alicesprings.nt.gov.au/services/library

8. Australian Communications and Media Authority : website. URL: https://www.acma.gov.au/

9. Australian libraries the digital economy within everyone's reach. Publisher The Australian Library and Information Association, Canberra ACT, November 2017. URL: https://read.alia.org.au/australian-libraries-digital-economy-within-everyone%E2%80%99s-reach

10. Australian Library and Information Association : website. URL: https://www.alia.org.au/

11. Finnish media education policies: approaches in culture and education / Editor Anniina Lundvall, Finnish Society on Media Education / Published by: Finnish Society on Media Education / Translated from Finnish by: Linguatrix/Tanja-Kristiina Saarinen. Painotalo Seiska, Iisalmi, Finland. 2009. 19p. URL: http://fomp.se/admin/wp-content/uploads/2010/03/finnish-media-education-policies.pdf

12. Finnish Media Education. Promoting Media and Information Literacy in Finland / Published by National Audiovisual Institute, Finland. URL: https://kavi.fi/sites/default/files/documents/mil_in_finland.pdf

13. Finnish media education: best practises. / Editor Anniina Lundvall / Published by: Finnish Society on Media Education / Translated from Finnish by: Linguatrix/Tanja-Kristiina Saarinen. URL: http://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/bestpractises.pdf

14. Good Media Literacy; National Policy Guidelines 2013–2016 / Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2013:13. 35 p. URL: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-222-7

15. Hakari Anu. Tampere City Public Library promotes books and supports media literacy skills. 2013. URL: http://hdl.handle.net/11089/28086

16. Helsinki Central Library Oodi : website. URL: https://www.oodihelsinki.fi

17. IFLA public library service guidelines. 2nd, completely rev. ed. / edited by Christie Koontz and Barbara Gubbin. Berlin; New York: De Gruyter/Saur, 2010. 149 p.

18. In Finland libraries are a free-of-charge basic service for everyone // The Finnish Public Libraries Statistics of the Ministry of Education and Culture. 2018. 11p. URL: https://www.libraries.fi/sites/default/files/content/in-finland-libraries-are-basic-service-for-everyone-brochure-web_0.pdf

19. Library services of Adelaide City Libraries. URL: https://www.cityofadelaide.com.au/community/library-services/

20. Macquarie University: website. URL: http://www.dmc.mq.edu.au/

21. Paris Declaration on Media and Information Literacy in the Digital Era. UNESCO. 2014. URL: http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/newsand-in-focus-articles/in-focus-articles/2014/paris-declaration-on-media-andinformation-literacy-adopted/

22. Reading and literacy for all: Adult literacy –victorian public libraries in action / State Library Victoria and Public Libraries Victoria Network. 2016. URL: https://www.slv.vic.gov.au/sites/default/files/Reading-and-literacy-for-all-adult-literacy-libraries_0.pdf

23. The Australian Public Libraries Statistical Report 2016-2017. URL: https://www.nsla.org.au/news/latest-australian-public-library-statistics

References

1. Honcharenko, S. U. (2011). Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary Rivne : Volynski oberehy [in Ukrainian].

2. Naidonova, L. A. (2016) Concept of introduction of media education in Ukraine (new version). Kyiv. Retrieved from: http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/ [in Ukrainian].

3. Ostrianska, N. V. (2013). Features of formation of information culture in students of higher educational establishments. Modern aspects of education of student. Xarkiv : KhNUMH. Retrieved from http://eprints.kname.edu. ua/30767/1/105.pdf [in Ukrainian].

4. Pechynkyna, O. V. (2012). Media education in schools in the Nordic countries: monohrafyia. Arkhanhelsk [in Russian].

5. Examples of advancing digital literacy libraries. News of the International Federation of Library Associations and Institutions. (2017) [in Russian].

6. Fedorov, A. V. (2003). Media education in foreign countries. Tahanroh [in Russian].

7. Alice Springs Public Library: website. Retrieved from http://www.alicesprings.nt.gov.au/services/library [in English].

8. Australian Communications and Media Authority: website. Retrieved from http://www.acma.gov.au/ [in English].

9. Australian libraries the digital economy within everyone's reach. (2017). Publisher The Australian Library and Information Association, Canberra ACT, November. Retrieved from https://read.alia.org.au/australian-libraries-digital-economy-within-everyone%E2%80%99s-reach [in English].

10. Australian Library and Information Association: website. Retrieved from https://www.alia.org.au/ [in English].

11. Finnish media education policies: approaches in culture and education (2009). Published by: Finnish Society on Media Education Finland. Retrieved from http://fomp.se/admin/wp-content/uploads/2010/03/finnish-media-education-policies.pdf [in English].

12. Finnish Media Education. Promoting Media and Information Literacy in Finland. Retrieved from https://kavi.fi/sites/default/files/documents/mil_in_finland.pdf [in English].

13. Finnish media education: best practices. (2018). Retrieved from http://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/bestpractises.pdf [in English].

14. Good Media Literacy; National Policy Guidelines 2013–2016 (2013). Finland. Retrieved from http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-222-7 [in English].

15. Hakari Anu. Tampere City Public Library promotes books and supports media literacy skills. (2013). Retrieved from http://hdl.handle.net/11089/28086 [in English].

16. Helsinki Central Library Oodi: website. Retrieved from https://www.oodihelsinki.fi [in English].

17. IFLA public library service guidelines. 2nd, completely rev. ed. (2010). New York: De Gruyter/Saur. [in English].

18. In Finland libraries are a free-of-charge basic service for everyone (2018). Retrieved from https://www.libraries.fi/sites/default/files/content/in-finland-libraries-are-basic-service-for-everyone-brochure-web_0.pdf [in English].

19. Library services of Adelaide City Libraries. Retrieved from https://www.cityofadelaide.com.au/community/library-services/ [in Finland].

20. Macquarie University: website. Retrieved from http://www.dmc.mq.edu.au/ [in English].

21. Paris Declaration on Media and Information Literacy in the Digital Era (2014). UNESCO. Retrieved from http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/newsand-in-focus-articles/in-focus-articles/2014/paris-declaration-on-media-andinformation-literacy-adopted/ [in English].

22. Reading and literacy for all: Adult literacy –victorian public libraries in action (2016). State Library Victoria and Public Libraries Victoria Network. Retrieved from https://www.slv.vic.gov.au/sites/default/files/Reading-and-literacy-for-all-adult-literacy-libraries_0.pdf [in English].

23. The Australian Public Libraries Statistical Report 2016-2017. Retrieved from https://www.nsla.org.au/news/latest-australian-public-library-statistics [in English].

УДК 94:[016+929 : 323.272] (477) “1917/1921”
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189846

Дуднік Олександр Якович,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського
dudn70@ukr.net
ORCID 0000-0001-5206-1129

ГЕРОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ (1917–1921 РР.): ВІДОБРАЖЕННЯ У БІБЛІОГРАФІЧНИХ ВИДАННЯХ

Мета дослідження *– проаналізувати бібліографічні видання незалежної України, що присвячені героям-борцям за українську державу 1917–1921 рр., або включають матеріали про них в контексті формування колективної пам’яті й національної свідомості українського народу та створення соборної української бібліографії.* ***Методологія дослідження*** *полягає у застосуванні принципів історизму, систематично-порівняльного та джерелознавчого аналізу.* ***Наукова новизна****. Це перша спроба в українській бібліографії дослідити історію виходу в світ і зміст українських бібліографічних видань, присвячених героям визвольної боротьби 1917–1921 рр.* ***Висновки****. Українська бібліографія є відображенням неоднозначного ставлення українців до національних героїв визвольної боротьби 1917–1921 рр. Прикладом цього є насамперед метабібліографічні посібники провідних національних бібліотек України. Методологія їх укладання стоїть на перешкоді створення соборної української бібліографії.*

Ключові слова: *герої, національно-визвольна боротьба 1917–1921 рр., бібліографічні покажчики, українська соборна бібліографія.*

Дудник Александр Яковлевич,
кандидат исторических наук, старший научный сотрудник
Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского

ГЕРОИ НАЦИОНАЛЬНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНОЙ БОРЬБЫ УКРАИНСКОГО НАРОДА (1917–1921 ГГ.): ОТОБРАЖЕНИЕ В БИБЛИОГРАФИЧЕСКИХ ИЗДАНИЯХ

Цель исследования *– проанализировать библиографические издания независимой Украины, посвященные героям-борцам за украинское государство 1917–1921 гг. или включают материалы о них в контексте формирования коллективной памяти и национального сознания украинского народа, создания соборной украинской библиографии.* ***Методология исследования*** *заключается в применении принципов историзма, систематически-сравнительного и источниковедческого анализа.* ***Научная новизна****. Это первая попытка в украинской библиографии исследовать историю выхода в свет и содержание украинских библиографических изданий, посвященных героям освободительной борьбы 1917–1921 гг.* ***Выводы.*** *Украинская библиография отображает неоднозначное отношение украинцев к национальным героям освободительной борьбы 1917–1921 гг. Примером этого являются, прежде всего, метабиблиографические пособия ведущих национальных библиотек Украины. Методология их составления препятствует созданию соборной Украинской библиографии.*

Ключевыеслова*: герои, национально-освободительная борьба 1917–1921 гг., библиографические указатели, украинская соборная библиография.*

© *Дуднік О.Я.*

Dudnik Oleksandr,
Ph.D. in History, Senior Research,
Vernadsky National Library of Ukraine

HEROES OF THE NATIONAL-LIBERAL FIGHT OF THE UKRAINIAN PEOPLE (1917–1921): REPRESENTED WITHIN BIBLIOGRAPHIC EDITIONS

The purpose of the article *is to analyze biobibliographic, thematic bibliographic and metabiographic editions of the period of independence of Ukraine, dedicated to the heroes-fighters for independent Ukraine 1917–1921, as well as bibliographic editions that include materials about these events in the context of formation of collective memory and national consciousness of the Ukrainian people, as well in the context of processes of the decommunization and creation of the national Ukrainian bibliography.* ***The methodology*** *of the research is to apply the principles of historicism, systematic-comparative, and source analysis.* ***Scientific novelty:*** *it was the first attempt in the Ukrainian bibliography to explore the history of going out and content of the bibliographic indexes dedicated to the heroes of the liberation struggle in 1917–1921.* ***Conclusions.*** *Long-lasting non-recognition by the leadership of the state of the fighters for the independence of Ukraine of 1917–1921 as national heroes had a negative impact on the preparation of biobibliographical aids, dedicated to these figures, hindered the formation of the collective memory of the Ukrainian people and increased bifurcation of national consciousness of citizens. The revolutionary events at the turn of 2013–2014, the beginning of the Russian aggression against Ukraine and adoption of the law on decommunization did not deprive Ukrainian society of ambiguous attitude to national heroes of the liberation struggle 1917–1921. An example of this is the metabibliographic aids of the leading national libraries of Ukraine. The methodology of their conclusion is an obstacle to the creation of the Ukrainian national bibliography, which would be stand out among the Russian and Soviet.*

Key words: *heroes, national liberation struggle of 1917–1921, bibliographic indexes, the unityfic of Ukrainian bibliography.*

Актуальність дослідження. В Україні за роки незалежності не було сформовано єдиної історичної концепції колективної пам'яті народу. Влада на один щабель національних цінностей поряд з Українською народною республікою (УНР), Західноукраїнською народною республікою (ЗУНР) ставила радянсько-більшовицькі державні утворення, що насправді були маріонетками Росії. Процес декомунізації незалежної України розтягнувся на десятиліття. Навіть після схвалення в 2015 р. Верховною Радою України Закону України про декомунізацію він не закінчився. Ця проблема особливо гостро проявляється у висвітленні діяльності видатних постатей революційної доби 1917–1921 рр., зокрема С. Петлюри [11, с. 5]. Як наслідок, День героїв України – 23 травня, запроваджений у 1941 р. Організацією українських націоналістів (ОУН) на честь українських воїнів – борців за волю України, не відзначається на загально державному рівні, що позначається на колективній пам'яті і національній свідомості громадян України, їх ставленні до національно-визвольної боротьби українського народу 1917–1921 рр. та її героїв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бібліографічні покажчики в контексті вивчення української визвольної боротьби 1917–1921 рр. розглядали у своїх дослідженнях Т. Добко і О. Дуднік [6]. Але в українській історіографії не виявлено досліджень, в яких висвітлювалися б бібліографічні посібники як важливі історичні й бібліографічні джерела про національних героїв революційної доби.

Мета дослідження – проаналізувати біобібліографічні, тематичні бібліографічні й метабібліографічні видання періоду незалежності України, що присвячені героям-борцям за незалежну Україну 1917–1921 рр., або включають окремі матеріали про них в контексті формування колективної пам'яті й національної свідомості українського народу та створення української соборної бібліографії. Розглядаються бібліографічним виданням, укладені на честь військових діячів та ідеологів українського націоналізму революційних років, які боролися за українську державу.

Виняток становлять персональні покажчики на честь гетьмана П. Скоропадського.

Методологія дослідження полягає у застосуванні принципів історизму, систематично-порівняльного та джерелознавчого аналізу. Наукова новизна – це перша спроба в українській бібліографії дослідити історію виходу в світ і зміст українських бібліографічних видань, присвячених героям Української революції 1917–1921 рр.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Українські біобібліографічні видання, що висвітлюють життя і діяльність героїв Української революції (1917–1921 рр.) були започатковані в середині 30-х років ХХ ст. в еміграції. Першу бібліографічну працю було приурочено і знаковій фігурі українських визвольних змагань, головнокомандувачу армією УНР – **Симону Петлюрі.** Приводом до її написання було вбивство С. Петлюри радянським агентом в Парижі 1926 р. Видання стало один із засобів увіковічення пам'яті героя та поширення об'єктивної інформації про нього. Автором біобібліографічного списку «*Симон Петлюра (Матеріали для бібліографічного покажчика)*» (Париж, 1939) був відомий бібліограф-емігрант П. Зленко. Лише у другій половині ХХ ст. з'явилося нове біобібліографічне дослідження «Symon Petlura» (Toronto; New York, 1977), укладене українськими вченими-емігрантами – Олегом і Олександрою Підгайними.

В незалежній Україні перша бібліографічна праця, присвячена цій визначній постаті, з'явилася лише у 1999 р. – «*Симон Петлюра (1879–1926*) [19]. Уклали покажчик фахівці Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки (ОУНБ). Наступний невеликий за обсягом бібліографічний посібник про отамана Армії УНР – «*Петлюра С. В. (1879–1926)*» [14] видано у 2007 р. Дніпропетровською ОУНБ (нині м. Дніпра). До нього увійшли документи за 1913–2007 рр. видання, а також література з книжкової колекції української діаспори з Канади (м. Торонто), що зберігається у фондах Дніпровської бібліотеки, всього 119 бібліографічних записів.

Після революційних подій 2013–2014 рр. в Україні побачив світ бібліографічний покажчик «Симон Петлюра на сторінках українських газет 1917–1920 років» (Київ, 2015) [18]. Видання укладено фахівцями Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) і містять 2704 хронологічно подани бібліографічних записів, що висвітлюють діяльність С. Петлюри у розбудові Українських збройних сил та в обороні української держави. До покажчика ввійшли матеріали з газетних фондів НБУВ, в яких розкриваються й аналізуються особисті погляди Отамана на зовнішню політику УНР, а також його безпосередня діяльність на міжнародній арені.

В середині ХХ ст. П. Штепою вперше була укладена «*Бібліографія творів Дмитра Донцова»* (Вінздор, 1958), який належить до ідеологів українського націоналізму. Ідеї **Д. Донцова**, як і М. Міхновського, були інформаційною зброєю у боротьбі за українську державність. Проте в роки незалежності України влада всіляко відхрещувалася від цих героїв. Лише за Президента України В. Ющенка була здійснена спроба переосмислити їх діяльність. У 2008 р. з нагоди 125-річчя від дня народження Д. Донцова фахівці Сумської ОУНБ підготували біобібліографічну пам'ятку «*Будитель духу нації*» [4], до якої включено матеріали з фондів Канадсько-Української бібліотеки у кількості 30 записів. З-поміж них і праці Д. Донцова про революційну добу.

2013 р. на Львівщині був оголошений роком Д. Донцова, а співробітники Львівської ОУНБ підготували біобібліографічний нарис, присвячений 130-річчю від дня його народження – «*Жити і бути всупереч усьому*» [8]. Праця розкриває сукупність ідейного багатства публіцистичної творчості Д. Донцова, його ідеологію «чинного націоналізму», концепцію політичної та соціальної організації нації. Нарис містить документи українського зарубіжжя, вітчизняні видання та інтернет-ресурси. Література структурована за такими розділами: «Роль творчої спадщини Д. Донцова у формуванні національної свідомості нової генерації українців», «Філософська концепція Д. Донцова і українське питання», «Дмитро Донцов і церква», «Дмитро Донцов і ОУН», «Поет лицарства українського» та інші.

Полковник Армії УНР, комендант УВО, перший голова ОУН та громадсько-політичний

діяч **Євген Коновалець** до 2018 р. (до визнання на законодавчому рівні ветеранів ОУН і Української повстанської армії (УПА) учасниками боротьби за незалежність України у ХХ ст.) не визнавався українською владою національним героєм. Але жителі Львівщини й Івано-Франківщини відкрито вшановували пам'ять свого видатного земляка. У 2001 р. з нагоди 110-річчя від дня народження Є. Коновальця співробітниками Львівської ОУНБ і Центральної районної бібліотеки Жовківського району Львівської області були підготовлені методичні поради (рекомендації) «*Євген Коновалець – речник суверенітету України*» [8]. Окремий розділ видання –бібліографія включає: спогади і дослідження про Є. Коновальця, «Звернення проводу ОУН з нагоди річниць від дня його народження» за 1960–90 роки; статті дослідників надруковані у журналах «За вільну Україну», «Українська думка», «Ратуша»; у книгах – «Євген Коновалець та його доба», «Життя і смерть полковника Коновальця»; матеріали з Енциклопедії українознавства, документальні джерела з Держархіву Львівської області; «Список рекомендованої літератури» і «Народні пісні про Євгена Коновальця».

Пріоритетним напрямом у політиці історичної пам'яті Президента В. Ющенко був національно-визвольний український рух ХХ ст. Підтвердженням цьому є: Указ Президента України № 793/205 від 16 травня 2005 р. «Про увічнення пам'яті видатних діячів УНР та ЗУНР ...», Указ № 297 від 2 квітня 2007 р. «Про заходи з відзначення 90-ї річниці подій Української революції та вшанування її учасників»; відкриті у 2007–2010 рр. архіви КДБ для широкого загалу. Як наслідок, з нагоди 120-ї річниці від дня народження видатного борця за незалежність України Львівська ОУНБ видала біобібліографічний нарис «*Провідник буремної доби. Євген Коновалець*» (Львів, 2012) [17]. Видання має розділи: «Праці Євгена Коновальця», «У полум'ї війни і революції», де представлено кілька нових архівних знахідок.

До 125-річчя від дня народження першого голови ОУН фахівці Івано-Франківської ОУНБ імені І. Франка підготували біобібліографічну пам'ятку «*Євген Коновалець – лицар національної звитяги»* [7]. Бібліографічна частини видання містить документальні джерела з фондів бібліотеки та інтернет-ресурси й складається з двох розділів: «Книжкові» і «Періодичні» видання. В останньому розміщено публікації з періодичних видань української діаспори другої половини ХХ ст., радянської преси періоду «перебудови», сучасної регіональної періодики («Галичина», «Поклик», «Галицький кореспондент»).

Тільки в період незалежності України побачили світ персональні покажчики на честь **Нестора Махна –** відомого героя наймасовішого у ХХ ст. селянсько-повстанського руху на Запорізьких теренах. У 1999 р. співробітники Запорізької ОУНБ підготували бібліографічний посібник «*Нестор Махно: реальність і міфи*» [12], а в 2014 р. покажчик – «*Легендарний син Гуляйпілля*» [10]. Особливо цінним є другий, адже до нього включено понад тисячу описів бібліографічних документів. Матеріал систематизовано за розділами: «Спогади Н. І. Махна», «Життя та діяльність Н. Махна», «Махновський рух», «Махновщина і анархізм», «Народна творчість про Махна і махновців» та інші.

Біобібліографічний електронний список на честь Н. Махна укладено й співробітниками бібліотеки Дрогобицького педуніверситету ім. І. Франка – «*Бунтарське серце Півдня України ...»* [5]. До 40 описів списку, що поповнюється й далі, включено спогади Н. Махна, книги й статті про нього.

У 2014 р. Хмельницька ОУНБ ім. М. Островського видала довідково-бібліографічне видання «*Подвижник української ідеї*» [16], приурочене 120-річчю від дня народження **Якова Васильовича Гальчевського** (*Отамана Орела*) – захисника Подільського краю від червоних окупантів. Видання містить інформаційні матеріали про життєвий шлях героя, бібліографію видань і публікацій, присвячених Я. Гальчевському, відомості про Всеукраїнську громадську премію імені Якова Гальчевського «*За подвижництво у державотворенні*» та список її лауреатів.

Указ Президента України П. Порошенка 2016 р. і рішення уряду країни про підготовку й відзначення 100-річчя визвольної боротьби 1917–1921 рр. сприяли появі низки бібліографічних покажчиків з-поміж яких електронний бібліографічний список «*Один із військової еліти Галичини...*» [13], присвячений

135-річчю від дня народження видатного командантa УСС, полковника УГА – **Григорія Коссака**. Список містить 58 бібліографічних записів, що складають один розділ і висвітлюють основні етапи життя і діяльності героя. Цінність списку надають включені до нього праці українських дослідників з діаспори: С. Ріпецького, Я. Солтикевича, К. Трильового, М. Мінчака, Н. Гірняка та інших, в яких є інформації про Г. Коссака.

Література про багатьох як загальновідомих, так і маловідомих героїв визвольних змагань революційної доби відображається в окремих розділах тематичних і краєзнавчих покажчиків насамперед «Українська Центральна Рада: сторінки історії» (Харків, 1999). В краєзнавчому бібліографічно-фактологічному покажчику «*Під зеленими шатами Холодного Яру: сторінками історії*» (Черкаси, 2011) [15] подано окремі описи досліджень про козаків-гайдамаків Холодного Яру на Черкащині і створену ними Холодноярську республіку (1918–1922 рр.). У бібліографічному посібнику «*Україна в революційну добу*» (Кривий Ріг, 2017) окремо представлена біобібліографія праць про полковника армії УНР – ***Андрія Мельника***, у бібліографічному покажчику «*Українська Центральна Рада як чинник національної державності*» (Запоріжжя, 2017) – про ***Миколу Міхновського*** та С. Петлюру, у покажчику «*Січеславщина в огні та бурі революції 1917–1921 рр.*» (Дніпро, 2017) – про генерал-хорунжого Армії УНР ***Миколу Капустянського***, а в окремих підрозділах бібліографічного посібника «*Черкащина у вогні революції 1917–1921 років*» (Черкаси, 2017) – про отаманів ***Зеленого і Григор'єва***.

Важливими є метабібліографічні джерела. Це «*Довідкова книга з Культурної спадщини України*» [1] С. Білоконя, в якій розкривається фактографічний зміст довідкових видань про відомих учасників Української революції 1917–1921 рр. – С. Єфремова, Є. Коновальця, В. Липинського. Метабібліографічний посібник «*Українські персональні бібліографічні покажчики» (1856–2013)* [20] містить персональні покажчики, що видавалися упродовж 1856–2013 рр. на честь відомих діячів, життя і діяльність яких були пов'язані з Україною. Але предметно-тематичний покажчик видання вказує лише на біобібліографічні посібники, приурочені радянським революціонерам-більшовикам і підпільникам. Покажчики на честь українських національних героїв революційної доби відображено за іншими тематичними рубриками, зокрема «державники». Методика укладання покажчика не дає змоги простежити історичні періоди та виокремити українську національну бібліографію зі складу російської і радянської.

У метабібліографічному виданні Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого «*Біобібліографічні (персональні) посібники, видані в Україні (1884–2016)*» [2] поряд з українськими персональними покажчиками як наприклад «Симон Петлюра (1879–1926)» та «Євген Коновалець – речник суверенітету України» представлено різноманітні радянські посібники, зокрема про комуністичних діячів – «Ленінської партії бійці», «Они удостоены премии Ленина», «Видатні борці за радянську владу на Волині», «Поетична слава Росії» та інші. Така методологія укладання як вище згаданого, так і цього метабіобібліографічного посібника робить Україну складовою частиною єдиного пострадянського простору, а нині «руського мира». Бібліографи розглянутих праць не враховують чинник сучасної російсько-української війни, Закон України 2015 р. «*Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті*». Тому як в основних частинах, так і в предметно-тематичних покажчиках цих бібліографічних видань не має розділів про революцію, визвольну боротьбу українського народу та інші періоди історії України. Не відокремлюється у них і національна українська бібліографія від російської і радянської. Такий підхід не сприяє формуванню єдиної історичної пам'яті, національної свідомості та ідентичності українців. Тому актуальними залишаються слова відомого українського бібліографа XX ст. М. Бойка, який писав: «… українська бібліографія бібліографій повинна бути одна соборна і повна. … бібліографічні списки складені на рідних землях за часу «співжиття України з Москвою» повинні бути пильно перевірені, кращі твори віднести до національного бібліографічного кодексу, а меншовартне включити до особливого реє-

стру, як документи втручання зовнішніх сил у працю авторів [3, с. 9-10].

Висновки. Отже, українська незалежна бібліографія, приурочена героям визвольної боротьби 1917–1921 рр. є відображенням неоднозначного ставлення керівництва держави і частини суспільства до національних героїв зазначених років. Вона відображає матеріали лише про незначну кількість визначних діячів того часу, визнання яких відбувалося і відбувається уповільненими темпами. Залежність бібліографічних досліджень від державної політики національної пам'яті стримує поширення інформації про багатьох інших героїв революційної доби (М. Омельяновича-Павленка, Д. Палієва, М. Кураха, В. Сальського, В. Петріва, М. Безручка та інших), заважає формуванню колективної пам'яті українського народу, посилює роздвоєність національної свідомості громадян. Крім того, укладачі окремих, зокрема метабібліографічних посібників, не враховують Закон України про декомунізацію, що до того ж перешкоджає формуванню соборної української бібліографії, яка б виокремлювалася б з-поміж російської і радянської.

Список використаних джерел

1. Білокінь С. І. Довідкова книга з культурної спадщини України : метабібліогр., зміст біогр. та ін. словників тощо: робочий зошит / НАН України, Центр культурологг. студій Ін-ту іст. України. Київ, 2009. 514 с.

2. Біобібліографічні (персональні) посібники, видані в Україні (1884–2016): покажч. бібліогр. посіб. У 2 ч. Ч. 1. / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого ; уклад. О. Кордюкова ; наук. ред. В. Кононенко. Київ, 2017. 336 с.

3. Бойко М. Бібліографія української бібліографії періоду державности і діаспори 1917–1980 / Volhynian bibliographic center. Bloomington, Indiana, 1989. 166 с.

4. Будитель духу нації : (до 125-річчя з дня народж. Дмитра Донцова) : [біобібліогр.] пам'ятка / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; підгот. Л. П. Бадеха. Суми, 2008. 5 с.

5. «Бунтарське серце Півдня» України (120 років від дня народж. Нестора Махна, ватажка анархістського руху в Україні) : бібліогр. список / Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. Дрогобич, 2014. URL: http://ddpu.drohobych.net/departments/biblioteka/archives/1179. (дата звернення: 19.08.2017).

6. Добко Т., Дуднік О. (2017). Бібібліографічні посібники з історії національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.) як джерело енциклопедичних досліджень. *Інститут енциклопедичних досліджень*. Київ. С. 34–43. URL: http://ue.encyclopedia.kiev.ua/articles/2017/biobibliohrafichni-posibnyky-z-istorii-natsionalno-vyzvolnykh-zmahan-ukrainskoho-narodu.pdf. (дата звернення: 16.01.2018).

7. Євген Коновалець – лицар національної звитяги : пам'ятка користувачу [до 125-річчя від дня народж. укр. громад.-політ. діяча, полковника Армії УНР, коменданта УВО, першого голови ОУН (1891–1938)] / Івано-Франків. обл. універс. наук. б-ка ім. І. Франка ; [уклад.: Н. Джус, І. Петрівська]. Івано-Франківськ, 2016. 16 с. URL: https://ru.calameo.com/read/00282079113f7760c6857. (дата звернення: 27.05.2018).

8. Євген Коновалець – речник суверенітету України : метод. поради / Львів. обл. універс. наук. б-ка, Жовків. центр. бібл. система, Центр. б-ка ; уклад. М. Сташків. Львів, 2001. 33 с.

9. Жити і бути всупереч усьому! : біобібліогр. нарис до 130-річчя від дня народж. Д. Донцова / Львів. обл. універ. б-ка; упоряд.: І. Лешнівська, Л. Рудик, Г. Москович. Львів. 2013. 50 с.

10. Легендарний син Гуляйпілля : (до 125-річчя від дня народж. Нестора Івановича Махна) : бібліогр. покажч. / Запоріз. обл. універс. наук. б-ка ім. О. М. Горького ; укладач Г. М. Нагорна. Запоріжжя : ВАЛПІС, 2014. 115 с. URL: https://zounb.zp.ua/sites/default/files/imce/pdf/2014/mahno.pdf. (дата звернення 11.04.2017).

11. Литвин С. Симон Петлюра у 1917–1926. Історіографія та джерела. Київ: Аквілон-прес, 2000. 462 с.

12. Нестор Махно: реальність і міфи: бібліогр. покажч. / Запоріз. обл. універс. наук. б-ка; уклад. Г. Нагорна. Запоріжжя, 1999. 20 с.

13. «Один із військової еліти Галичини»: до 135-річчя від дня народження Григорія Коссака, команданта УСС, полковника УГА, нашого земляка» / уклад.: Р. Д. Кивацька ; Б-ка Дрогобицьк. пед. ун-ту. Дрогобич, 2017. 9 с. URL: ddpu.drohobych.net/departments/biblioteka/.../Kossak.pdf. (дата звернення: 17.09.2018).

14. Петлюра С. В. (1879–1926): [бібліографія] / Дніпропетровськ. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. Н. Блінова. Дніпропетровськ, 2007. 13 с.

15. Під зеленими шатами Холодного Яру: сторінками історії : бібліогр.-фактогр. покажч. / Черкас. обл. універс. наук. б-ка ім. Т. Шевченка ; [уклад.: Л. Т. Демченко, Н. В. Адешелідзе]. Черкаси, 2011. 40 с.

16. Подвижник української ідеї: до 120-річчя від дня народж. Якова Васильовича Гальчевського [військового і громад. діяча, сотника армії УНР] : довід.-бібліогр. видання / Хмельниц. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Островського ; уклад. В. О. Мельник. Хмельницький, 2014. 31 с.

17. Провідник буремної доби. Євген Коновалець : біобібліогр. нарис / Львів. обл. універс. наук. б-ка ; упоряд.: І. Лешнівська, Л. Рудик, Г. Москович. Львів, 2012. 72 с.

18. Симон Петлюра на сторінках українських газет 1917–1920 років: матеріали до біобібліогр. : [анот. бібліогр. покажч.] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; [авт.-уклад.: О. А. Вакульчук (керівник) та ін. ; редкол.: О. С. Онищенко (голова) та ін.]. Київ : НБУВ, 2015. 377, [1] с.

19. Симон Петлюра (1879–1926): реком. покажч. л-ри / Львів. обл. універс. наук. б-ка, Б-ка діаспорн. л-ри; уклад.: Л. Рудих, І. Лемих. Львів, 1999. 27 с.

20. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; редкол. В. І. Попик (голова) [та ін.]. Київ, 2015. 469 с.

References

1. Bilokin S. I. (2009). Reference book on the cultural heritage of Ukraine: meta bibliogr., Contents of biogr. etc. dictionaries, etc.: workbook. Kyiv. 514 s. [In Ukrainian].

2. Kordyukova O. Kononenko V. (2017). Biographical (personal) manuals published in Ukraine (1884–2016): index. bibliographies. tool. At 2 Pat. 1 pat. Kyiv. 336 s. [In Ukrainian].

3. Boiko M. (1989). Bibliography of the Ukrainian Bibliography of the Period of Statehood and Diaspora 1917–1980. Bloomington, Indiana. 166 s. [In Ukainian].

4. Badekha L. P. (2008). Awakener of spirit of the nation: (to the 125th Anniversary of Dmitry Dontsov's Birthday): [biography]. Sumy. 5 s. [In Ukainian].

5. (2014) The rebellious heart of southern Ukraine (120 years since the birth of Nestor Makhno, leader of the anarchist movement in Ukraine) : bibliography. list. Drogobych. [In Ukainian].

6. Dobko T., Dudnik O. (2017). Bibliographic aids on the history of national liberation competitions (1917–1921) as a source of encyclopedic research. *Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen*. Kyiv. S. 34–43. URL: http://ue.encyclopedia.kiev.ua/articles/2017/biobibliohrafichni-posibnyky-z-istorii-natsionalno-vyzvolnykh-zmahan-ukrainskoho-narodu.pdf. [In Ukrainian].

7. Dzhus N., Petrivska I. (2016). Yevgen Konovalets – knight of national victory: a monument to the user [to the 125th birthday anniversary. ukr. public-flight. activist, colonel of the UNR Army, commandant of the UVO, first head of the OUN (1891–1938). Ivano-Frankivsk. 16 s. [In Ukrainian].

8. Stashkiv M. (2001). Yevhen Konovalets – spokesman for Ukraine's sovereignty: a method. advices. Lviv. 33 s. [In Ukrainian].

9. Leshnivska I., Rudyk L., Moskovych G. (2013*).* To live and to be against everything! : a biobibliogr. essay on the 130th anniversary of the birth. D. Dontsova. Lviv. 50 s. [In Ukrainian].

10. Nagorna. G. M. (2014). The legendary son of Gulyajpill: (to the 125th birthday of Nestor Makhno): bibliog. index. Zaporizhzhia : VALPIS. 115 s. [In Ukrainian].

11. Lytvyn S. (2000). Simon Petliura in 1917–1926. Historiography and sources. Kyiv: Akvilon-pres, 462 s. [In Ukrainian].

12. Nagorna. G. (1999). Nestor Makhno: Reality and Myths: A Bibliography. index. Zaporizhzhia. 20 s. [In Ukrainian].

13. Kyvaczka R. D. (2017). ["One of Galicia's Military Elite": to the 135th Birthday of Grigory Kossak, USS Commander, UGA Colonel, Our Countryman"]. Drogobych. 9 s. [In Ukrainian].

14. Blinova N. (2007). Petliura S.V. (1879–1926): [bibliography]. Dnipropetrovsk. 13 s. [In Ukrainian].

15. Demchenko L. T., Adeshelidze N. V. (2011). Under the Green Dress of Cold Yar: History Pages: Bibliographic Fact. Index. Cherkasy. 40 s. [In Ukrainian].

16. Melnyk V. O. (2014). An ascetic of the Ukrainian idea: to the 120-th anniversary of his birthday of the Yakov Vasilyevich Galchevsky [military and communities. of the figure, the centurion of the army of the UPR: reference-bibliogr. edition]. Khmelnytskyi. 31 s. [In Ukrainian].

17. Leshnivska I., Rudyk L., Moskovych G. (2012). Leader of a stormy age. Yevhen Konovalets: biobibliogr. sketch. Lviv. 72 s. [In Ukrainian].

18. Vakulchuk O. A. (2015). Simon Petliura on the pages of Ukrainian newspapers 1917–1920: materials to biobibliogr. : (anot. bibliographies. index). Kyiv. 377, [1] s. [In Ukrainian].

19. Rudykh L., Lemykh I. (1999). Simon Petliura (1879–1926): recom. the index of lit. Lviv. 27 s. [In Ukrainian].

20. Yatsenko O. M., Liubovets N. I. Ukrainian personal bibliographic indexes (1856–2013). Kyiv. 469 s. [In Ukrainian].

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

УДК 006(100)ISO:002
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189850

Тур Оксана Миколаївна,
доктор наук із соціальних комунікацій, доцент,
професор кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва
Кременчуцького національного університету ім. Михайла Остроградського
oktur@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-8094-687X

Шабуніна Вікторія Валентинівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва
Кременчуцького національного університету ім. Михайла Остроградського
shabuninaviktoria@gmail.com
https://orcid.org/0000-0001-7957-3378

СТАНДАРТИ ISO, ПРИСВЯЧЕНІ ПРОЦЕСАМ ОЦИФРОВУВАННЯ, КОНВЕРСІЇ ТА МІГРАЦІЇ ДОКУМЕНТІВ

Мета статті – *дослідити стандарти ISO, присвячені процесам оцифровування, конверсії та міграції документів. Завдання дослідження полягає в тому, щоб визначити особливості цих стандартів, звернувши увагу на їхні термінологічні розділи.* ***Методологічну основу*** *дослідження склала сукупність загальнонаукових, спеціальнонаукових та специфічних методів студіювання проблематики, застосування яких дозволяє досягти поставленої мети. Основним став принцип історизму, який передбачає розгляд будь-якого явища в його саморозвитку під впливом різноманітних факторів. Крім нього, дослідження ґрунтувалося на принципах об'єктивності та цілісності. Використання комплексу наукових методів дозволило встановити досягнення та проблеми стандартизації у сфері керування документаційними процесами, з'ясувати перспективи новітніх студій.* ***Наукова новизна*** *дослідження полягає в тому, що, спираючись на праці зарубіжних та вітчизняних науковців і спеціалістів-практиків, у яких порушувалися проблеми стандартизації у сфері керування документаційними процесами, автори визначили особливості цих стандартів, дослідили їхні термінологічні розділи.* ***Висновки.*** *Серед міжнародних організацій, що мають значний вплив на розвиток вітчизняної стандартизації, зокрема й термінології, найбільш авторитетною є Міжнародна організація зі стандартизації. Стандарти ISO/TC 46 «Information and documentation» (Інформація та документація) зосереджуються на питаннях стандартизації діяльності інформаційних центрів, бібліотек, архівних установ, музеїв і комерційних структур у процесі виявлення, опису, зберігання та аналізу інформації, а також документообігу та керування документами.*

Ключові слова: *Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), стандарт, оцифрування, конверсія, міграція документів, керування документаційними процесами, термін.*

© *Тур О.М., Шабуніна В.В.*

Тур Оксана Николаевна,
доктор наук по социальным коммуникациям, доцент,
профессор кафедры гуманитарных наук, культуры и искусства
Кременчугского национального университета
имени Михаила Остроградского

Шабунина Виктория Валентиновна,
кандидат филологических наук, доцент,
доцент кафедры гуманитарных наук, культуры и искусства
Кременчугского национального университета имени Михаила Остроградского

СТАНДАРТЫ ISO, ПОСВЯЩЕННЫЕ ПРОЦЕССАМ ОЦИФРОВЫВАНИЯ, КОНВЕРСИИ И МИГРАЦИИ ДОКУМЕНТОВ

Цель статьи – *исследовать стандарты ISO, посвященные процессам оцифровки, конверсии и миграции документов. Задача исследования заключается в том, чтобы определить особенности этих стандартов, обратив внимание на их терминологические разделы.* ***Методологическую основу*** *исследования составила совокупность общенаучных, специально-научных и специфических методов изучения проблематики, применение которых позволяет достичь поставленной цели. Основным стал принцип историзма, предусматривающий рассмотрение любого явления в его саморазвития под влиянием различных факторов. Кроме него, исследования основывалось на принципах объективности и целостности. Использование комплекса научных методов позволило установить достижения и проблемы стандартизации в сфере управления документационными процессами, выяснить перспективы новейших исследований.* ***Научная новизна исследования*** *заключается в том, что, опираясь на труды зарубежных и отечественных ученых и специалистов-практиков, в которых поднимались проблемы стандартизации в сфере управления документационными процессами, авторы определили особенности этих стандартов, исследовали их терминологические разделы.* ***Выводы****. Среди международных организаций, имеющих значительное влияние на развитие отечественной стандартизации, в том числе и терминологии, наиболее авторитетной является Международная организация по стандартизации. Стандарты ISO / TC 46 «Information and documentation» (Информация и документация) сосредоточены на вопросах стандартизации деятельности информационных центров, библиотек, архивных учреждений, музеев и коммерческих структур в процессе выявления, описания, хранения и анализа информации, а также документооборота и управления документами.*

Ключевые слова: *Международная организация по стандартизации (ISO), стандарт, оцифровки, конверсия, миграция документов, управление документационными процессами, термин.*

Tur Oksana,
Doctor of Science in Social Communications, Associate Professor,
Professor of Department of Humanities, Culture and Art
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

Shabunina Viktoriia,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Humanities, Culture and Art
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

ISO STANDARDS FOR DIGITALIZATION, CONVERSION, AND MIGRATION OF DOCUMENTS

The purpose of the article *is to study the ISO standards dedicated to the processes of digitization, conversion, and migration of documents. The objectives of the study are to determine the features of these standards, paying attention to their terminological sections.* ***The methodology*** *of the study was a set of general scientific, special scientific, and specific methods for studying the problems, the application of which allows us to achieve our goal. The principle of historicism, providing for the consideration of any*

phenomenon in its self-development under the influence of various factors, became the main one. In addition to him, research was based on the principles of objectivity and integrity. The use of a complex of scientific methods made it possible to establish the achievements and problems of standardization in the sphere of the documented processes, to find out the prospects for the latest research. ***The scientific novelty*** *of the study lies in the fact that relies on the principle of foreign and domestic sciences and particular practices, in which problems of standardization in the sphere of quality are discussed, the authors of these standards are considered, and their attention is paid to the specific features.* ***Conclusions.*** *Among international organizations that have a significant influence on the development of domestic standardization, including terminology, the most authoritative is the International Organization for Standardization. Standards ISO / TC 46 «Information and documentation» (Information and documentation) are issues of standardization of the activities of information centers, libraries, archival institutions, museums and commercial structures in the process of identification, description, storage and analysis of information, as well as document management and document management.*

Keywords: *International Organization for Standardization (ISO), standard, digitization, conversion, document migration, document management, term.*

Керування документаційними процесами є невід'ємною частиною будь-якого виду діяльності або робочого процесу організації, що забезпечує ділову результативність, підзвітність, управління ризиками та неперервність ділової активності, а також дає організаціям можливість отримувати користь від інформаційних ресурсів, що мають цінність, робити внесок у забезпечення схоронності колективної пам'яті у відповідь на виклики глобалізації суспільства та його електронного середовища. У зв'язку з цим постійна увага до стандартів Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) забезпечує унормувальний аспект у цій сфері й визначає актуальність нашого дослідження. Стандарти на системи керування документаційними процесами, підготовлені ISO/TC 46/SC 11, надають допомогу організаціям усіх видів, незалежно від структури й чисельності персоналу, а також групам організацій зі спільною діловою діяльністю з упровадження, функціонування й поліпшення роботи результативної системи керування документаційними процесами; дозволяють здійснювати управління в організації відповідно до встановленої політики й цілей у сфері керування документаційними процесами, а також забезпечувати досягнення цих цілей [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке коло проблем, пов'язаних із розвитком стандартизації у сфері керування документаційними процесами, а також функціонуванням стандартів окресленої тематики, порушено у працях зарубіжних [11; 12; 19; 8] та вітчизняних науковців і спеціалістів-практиків [9; 14; 16]. Стандарти стали об'єктом дискусії в наукових колах документознавців і отримали широке висвітлення на шпальтах фахових видань завдяки дослідженням І. Є. Антоненко [9], В. В. Бездрабко [10], О. М. Загорецької, С. Г. Кулешова та Л. В. Кузнєцової [13], І. Б. Матяш та Н. М. Христвої [15], О. М. Тур [17], С. В. Харченко, С. В. Литвинської [18] та ін.

Мета дослідження – дослідити стандарти ISO, присвячені процесам оцифровування, конверсії та міграції документів. Завдання дослідження полягає в тому, щоб визначити особливості цих стандартів, звернувши увагу на їхні термінологічні розділи.

Методологічну основу дослідження склала сукупність загальнонаукових, спеціальнонаукових та специфічних методів студіювання проблематики, застосування яких дозволяє досягти поставленої мети. Основним став принцип історизму, який передбачає розгляд будь-якого явища в його саморозвитку під впливом різноманітних факторів. Крім нього, дослідження ґрунтувалося на принципах об'єктивності та цілісності. Використання комплексу наукових методів дозволило встановити досягнення та проблеми стандартизації у сфері керування документаційними процесами, з'ясувати перспективи новітніх студій.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що, спираючись на праці зарубіжних та вітчизняних науковців і спеціалістів-практиків, у яких порушувалися проблеми

стандартизації у сфері керування документаційними процесами, автори визначили особливості цих стандартів, звернули увагу на їхні термінологічні розділи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вимоги до проведення оцифровування документів, необхідних для керування документаційними процесами, були підготовлені на основі новозеландського стандарту S6 «Digitization standard» («Стандарт з оцифрування»), опублікованого в січні 2006 р., й містяться в технічному звіті ISO /TR 13028:2010 «Information and documentation – Implementation guidelines for digitization of records» (Інформація та документація. – Керівництво з організації оцифровування документів) [2]. Стандарт подає рекомендації щодо створення та підтримання документів у електронному середовищі після того, як паперові або інші неелектронні документи були переведені до нього шляхом оцифрування. Крім того, такі рекомендації здатні забезпечити відповідність процесу оцифровування вимогам до надійності та достовірності документів, зокрема достовірність оцифрованих документів, що забезпечує можливість їхнього використання як доказу; можливість доступу до оцифрованих документів у будь-який час, поки в них буде потреба; стратегії, що сприяють створенню систем оцифрованих документів та їх функціонуванню протягом довготривалого часу; керування неелектронними документами після їх оцифрування [2].

Термінологічний розділ стандарту виокремлює та подає визначення таких термінів: *born digital records* – документи, що були створені в електронній формі без неелектронного еквіваленту; *business information system* – автоматизовані системи, які створюють дані про діяльність організації або керують ними; *destruction* – процес знищення або видалення документів, за винятком можливої реконструкції; *digitization* – засоби (способи) конвертування твердої (паперової, фізичної) копії документа або нецифрових документів у цифровий формат та ін. [2].

Спеціальні стандарти – ISO 13008:2012 та ISO/TR 18492:2005 – присвячені процесам оцифровування, конверсії та міграції документів.

Стандарт ISO 13008:2012 «Information and documentation – Digital records conversion and migration process» (Інформація та документація – Процеси конверсії та міграції електронних документів) [1] підготовлений на основі американського національного стандарту ANSI/ARMA 16–2007 «Процес конверсії електронних документів: Планування програми, вимоги, процедури» (The Digital Records Conversion Process: Program Planning, Requirements, Procedures), що був розроблений асоціацією фахівців у галузі управління документами APMA International і в березні 2007 р. затверджений Американським національним інститутом стандартів (ANSI). Уміщені в цьому стандарті настанови й рекомендації допомагають зрозуміти вимоги, організаційну й комерційну складові процесів конверсії та міграції, питання планування використання технологій і моніторингу цього процесу. Конвертація та міграція є окремими підходами до збереження цифрових документів. Важливо ефективно їх запроваджувати, щоб запобігти будь-якій деградації або втраті автентичності, надійності, цілісності документів і в такий спосіб забезпечити «авторитетність документів», як описано в ISO 15489–1:2016, пп. 7.2.2–7.2.5. Цей міжнародний стандарт визначає етапи, компоненти програми, питання планування, вимоги до ведення обліку та конкретні методики конверсії документів із одного формату в інший і міграції документів з одного обладнання або програмної конфігурації в іншу, охоплюючи такі теми, як тестування, контроль версій і якості. Термінологічний розділ ISO 13008:2012 уміщує терміноодиниці, узгоджені з ISO 15489–1:2001, ISO/IEC 18033–1:2005, ISO 14721:2003 й іншими міжнародними стандартами, як-от: *access, authenticity, metadata, preservation* та ін. [1].

Забезпечення довгострокового збереження автентичної електронної інформації, що базується на документах, є добре документованою та виявленою проблемою в багатьох галузях пізнання, включаючи архівну науку, керування документами, електронну комерцію, електронне врядування та розвиток технологій. Наразі існує брак узгоджених міжнародних рекомендацій щодо

цих питань, що спричинює іноді несумісні підходи, які можуть призвести до потенційно критично важливих проблем доступності та/або автентичності збереженої електронної документації. Міжнародне співтовариство, яке опікується проблемами забезпечення довготривалого збереження електронних документів, усвідомлює, що комп'ютерне обладнання та програмне забезпечення має здатність технологічно застарівати, а строк служби цифрових носіїв інформації обмежений. Це зумовило розроблення положень стандарту ISO/TR 18492:2005 «Long-term preservation of electronic document-based information» [6], що містить рекомендації для організацій щодо підтримки автентичних електронних документів і документованої інформації, яка зберігається для використання в майбутньому, а також питань забезпечення довготривалого доступу до цих ресурсів у тих випадках, коли строк зберігання перевищує розрахунковий термін використання технології (обладнання та програмного забезпечення), за допомогою якої створюються й підтримуються ці документи.

Термінологічний розділ стандарту містить важливі для терміносистеми електронного документознавства терміни, а саме: *authentic electronic document-based informatio*n – автентична електронна документована інформація; *document-based information* – документована інформація, яку можна розглядати як одиницю (наприклад, зображення, текст, таблиця, перегляди бази даних); документована інформація включає, але не обов'язково обмежується ними; *document-based information content* – основний зміст (контент) документованої інформації, *document-based information context* – контекст документованої інформації; інформація про обставини створення, контроль, використання, зберігання та управління інформацією на основі електронних документів, а також інформація про її зв'язок з іншими подібними матеріалами; *document-based information structure* – структура документованої інформації, логічні та фізичні атрибути документації; *electronic archiving* – електронне архівування, зберігання електронної інформації в незалежному фізичному просторі, де вона захищена від втрати, зміни та пошкодження; інформація може бути використана як достовірний доказ у майбутньому, якщо вона була захищена таким способом; *long-term preservation* – довготривале збереження; період часу, коли електронна інформація документа зберігається як доступне та достовірне свідчення; цей період може становити від декількох до сотень років залежно від потреб і вимог організації. Для деяких установ цей період буде визначатися відповідно до законодавства, юридичних вимог та потреб бізнесу. Для інших, на кшталт державних архівів, час, необхідний для збереження електронної документації, зазвичай обчислюється сотнями років; *metadata* – метадані; дані, що описують зміст (у тому числі терміни індексування для пошуку), контекст і структуру електронної інформації на основі документів; *migration* – процес передавання електронної документації з одного програмно-апаратного середовища або носія для зберігання даних у інше середовище або на інакший носій даних із незначною зміною структури та внесенням змін до змісту й контексту; *storage repository* – організація, що забезпечує зберігання, або суб'єкт господарювання, діяльність якого пов'язана зі зберіганням і технічним обслуговуванням автентичної електронної документації; *technological obsolescence* – технологічне старіння, зміщення встановленого технічного рішення внаслідок значних технологічних змін або вдосконалень [6].

У зв'язку з широким розповсюдженням інформаційно-комунікаційних технологій значна частина пов'язаних із виробництвом та послугами трансакцій між різними сторонами (наприклад, між фізичними особами, комерційними організаціями та державними органами) здійснюється в електронному вигляді в електронно-цифровому середовищі. Оскільки різноманітні електронні трансакції стають частиною повсякденного життя, спостерігається значна соціальна потреба в безпаперових середовищах, яким можна довіряти. З метою уникання потенційних перешкод (юридичні проблеми, питання, пов'язані із забезпеченням довготривалого збереження), які можуть виникнути в процесі створення, розповсюдження та зберігання електронних документів у електронному трансакційному

середовищі, третьою стороною можуть створюватися сховища електронних трансакційних документів. ISO/TR 17068:2012 «Information and documentation – Trusted third party repository for digital records» (Інформація та документація – Сховище електронних документів довіреної третьої сторони) містить опис послуг і процесів щодо зберігання документів задля того, щоб забезпечити доказову надійність і автентичність довірених йому електронних документів клієнтів [5]. У жовтні 2017 р. у зв'язку зі значним збільшенням кількості електронних трансакцій у електронно-цифровому середовищі технічний звіт був замінений стандартом ISO 17068:2017, підготовленим ISO/TC 46 «Інформація та документація» / SC 11 Архіви / Керування документаційними процесами. Він містить розгорнутий аналіз сховищ електронних документів довіреної третьої сторони, а саме: їх огляд (необхідність, вимоги, компоненти та характеристики) – розділ 4; послуги, що вони здатні надавати – розділ 5; технологічні (розділ 6) та операційні (розділ 7) вимоги до сховищ документів довіреної третьої сторони. Термінологічний розділ містить 18 термінів і їхніх визначень. Окрім інших, він подає абревіатури, що стосуються організації та функціонування сховищ документів довіреної третьої сторони, їхнє пояснення та дефініції, як-от: *service level agreement (SLA), trusted archival information package (TAIP), trusted third party repository (TTPR), trusted submission information package (TSIP), trusted dissemination information package (TDIP)* [5].

Забезпечення юридичної значущості документів характеризував ISO/TR 15801:2009 «Document management – Information stored electronically – Recommendations for trustworthiness and reliability» (Керування документацією – Інформація, що зберігається в електронному вигляді – Рекомендації щодо забезпечення достовірності та надійності) [3]. Його термінологічний розділ містив визначення термінів *information type, trusted system* [3].

У травні 2017 р. був опублікований ISO/TR 15801:2017 «Document management – Electronically stored information – Recommendations for trustworthiness and reliability» (Управління документами – Інформація, що зберігається в електронному вигляді – Рекомендації щодо надійності) [4]. Технічний звіт описує засоби, за допо-могою яких у будь-який момент може бути продемонстровано, що зміст (контент) конкретного електронного об'єкта, створеного або наявного в рамках комп'ютерної системи, не змінився з моменту його формування. У вступі нормативного документа зазначено: «Усе частіше інформація, яка була створена і збережена в електронному вигляді, використовується як свідчення ділової діяльності. Подібні докази можуть бути затребувані у випадках контрактових суперечок або в суді. Цей документ визначає рекомендовану практику для електронного зберігання ділової чи іншої інформації у вигляді графічних образів. Відповідно, дотримання цих рекомендацій представляє для організації інтерес навіть тоді, коли достовірність збереженої інформації не заперечується...» [4]. ISO / TR 15801:2017 подає порядок запровадження й використання систем управління документами та інформацією, які зберігають електронну інформацію надійним способом, що заслуговує на довіру. Такі системи включають політику, процедури, технології та вимоги до аудиту, які спільно забезпечують підтримку цілісності електронної інформації під час зберігання. Технічний звіт не поширюється на процеси, що використовуються для оцінки автентичності інформації до переміщення її на зберігання або імпорту до системи. Однак він може бути залучений для демонстрації того, що після прийняття інформації на зберігання вона буде акуратним і точним відтворенням оригіналу [4]. Терміни, подані в термінологічному розділі цього нормативного документа, узгоджені з ISO 12651 «Electronic document management – Vocabulary» (Керування електроннимим документами – Словник). Серед них такі: *electronically stored information (ESI)* – інформація, що зберігається в електронному вигляді; *information type* – група відповідної (пов'язаної) інформації, у конкретних випадках термін *групи* можна ідентифікувати як *файли, колекції* або інші подібні терміни. Наприклад, рахунки-фактури, фінансові документи, інформаційні листи, кореспонденція; *trustworthy* – здатність демонструвати автентичність, цілісність і доступність

інформації, що зберігається в електронному вигляді, з часом; *trusted system* – інформаційно-технологічна система з можливістю управління інформацією, що зберігається в електронному вигляді, надійним способом [4].

Висновки. Отже, серед міжнародних організацій, що мають значний вплив на розвиток вітчизняної стандартизації, зокрема й термінології, найбільш авторитетною є Міжнародна організація зі стандартизації. Стандарти ISO/TC 46 «Information and documentation» (Інформація та документація) зосереджуються на питаннях стандартизації діяльності інформаційних центрів, бібліотек, архівних установ, музеїв і комерційних структур у процесі виявлення, опису, зберігання та аналізу інформації, а також документообігу та керування документами.

Список використаних джерел

1. International Organization for Standardization. ISO 13008:2012 «Information and documentation – Digital records conversion and migration process». URL: https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:13008:ed-1:v1:en (дата звернення: 01.07.2018).

2. International Organization for Standardization. ISO/TR 13028:2010 «Information and documentation – Implementation guidelines for digitization of records». URL: https: //www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:tr:13028:ed-1:v1:en (дата звернення: 01.07.2018).

3. International Organization for Standardization. ISO/TR 15801:2009 «Document management – Information stored electronically – Recommendations for trustworthiness and reliability». URL: https://www.iso. org/obp/ui/#iso:std:iso:17068:ed-1:v1:en (дата звернення: 01.07.2018).

4. International Organization for Standardization. ISO/TR 15801:2017 «Document management – Electronically stored information – Recommendations for trustworthiness and reliability». URL: https://www.iso. org/obp/ui/#iso:std:iso:tr:15801:ed-3:v1:en (дата звернення: 01.07.2018).

5. International Organization for Standardization. ISO/TR 17068:2012 «Information and documentation – Trusted third party repository for digital records». URL: https://www.iso.org/standard/58087.html (дата звернення: 01.07.2018).

6. International Organization for Standardization. ISO/TR 18492:2005 «Long-term preservation of electronic document-based information». URL: https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:tr:18492:ed-1:v1:en (дата звернення: 01.07.2018).

7. International Organization for Standardization. TC 46/SC 11 Archives and record management. URL: https://committee.iso.org/home/tc46sc11 (дата звернення: 01.07.2018).

8. Žumer V. Mednarodni standard ISO 15489 in upravljanje dokumentacije v organih javne uprave, gospodarskih družbah, podjetjih in zavodih v Sloveniji. Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. 2011. Vol. 10. pp. 113–132.

9. Антоненко І. До історії розроблення міжнародного стандарту ISO 15489 «Інформація та документація. Управління документацією». Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. Київ, 2013. Вип. 6. С. 73–83.

10. Бездрабко В. ДСТУ 4423:2005 «Інформація та документація. Керування документаційним процесами»: impressia et reflexia. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Київ, 2009. Вип. 16. С. 111–125.

11. Блюджювене Н., Буцкене Л. Стандартизационная интеграция в области информации и документации в Литве. Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. 2011. Вып. 9. С. 187–197.

12. Варламова Л. Н. Проекты стандартов и технических отчётов, используемых в сфере управления документами, разрабатываемых ИСО. Делопроизводство. 2014. № 2. С. 38–42.

13. Загорецька О. М., Кулешов С. Г., Кузнєцова Л. В. Стандартизація в галузі справочинства в Україні: невирішені проблеми. Архіви України. 2001. № 1/2. С. 11–20.

14. Кисельова Л. Визначення європейських стандартів у сфері архівної справи та діловодства. Державне управління та місцеве самоврядування. 2012. Вип. 4. С. 142–150.

15. Матяш И. Б., Христова Н. Н. Стандартизация документационных технологий в Украине. Документация в информационном обществе: законодательство и стандарты : докл. и сообщ. на XII Междунар. науч.-практ. конф. (Москва, 22–23 нояб. 2006 г.). Москва, 2006. С. 304–306.

16. Міжнародні дескриптивні стандарти ISAD (G), ISAAR (CPF), ISDIAH, ISDF, EAD, EAC та проблеми їх впровадження в українському архівознавстві : аналіт. огляд / авт.: П. М. Марченко, Н. М. Христова ; Держкомархів України, УНДІАСД. Київ, 2009. 57 с.

17. Тур О. М. Міжнародні й зарубіжні стандарти з інформації та документації як чинник розвитку процесу національної стандартизації. Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів VIII міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 17–19 травня 2011 р.). Київ, 2011. С. 15–17.

18. Харченко С. В., Литвинська С. В. Проблемні аспекти функціонування національних стандартів серії «Інформація та документація». Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2013. № 1. С. 8–16.

19. Храмцовская Н. А. Новые международные и национальные стандарты в области управления документацией. Секретарь-референт. 2009. № 6. С. 32–37.

References

1. International Organization for Standardization. ISO 13008:2012 «Information and documentation – Digital records conversion and migration process». URL: https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:13008:ed-1:v1:en [in English].

2. International Organization for Standardization. ISO/TR 13028:2010 «Information and documentation – Implementation guidelines for digitization of records». URL: https: //www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:tr:13028:ed-1:v1:en [in English].

3. International Organization for Standardization. ISO/TR 15801:2009 «Document management – Information stored electronically – Recommendations for trustworthiness and reliability». URL: https://www.iso. org/obp/ui/#iso:std:iso:17068:ed-1:v1:en [in English].

4. International Organization for Standardization. ISO/TR 15801:2017 «Document management – Electronically stored information – Recommendations for trustworthiness and reliability». URL: https://www.iso. org/obp/ui/#iso:std:iso:tr:15801:ed-3:v1:en [in English].

5. International Organization for Standardization. ISO/TR 17068:2012 «Information and documentation – Trusted third party repository for digital records». URL: https://www.iso.org/standard/58087.html [in English].

6. International Organization for Standardization. ISO/TR 18492:2005 «Long-term preservation of electronic document-based information». URL: https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:tr:18492:ed-1:v1:en [in English].

7. International Organization for Standardization. TC 46/SC 11 Archives and record management. URL: https://committee.iso.org/home/tc46sc11 [in English].

8. Žumer, V. (2011). Mednarodni standard ISO 15489 in upravljanje dokumentacije v organih javne uprave, gospodarskih družbah, podjetjih in zavodih v Sloveniji. Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja, 10, 113–132 [in Slovenian].

9. Antonenko, I. (2013). To the history of development of the international standard ISO 15489 «Information and documentation. Document Management». Arkhivoznavstvo. Arkheohrafiia. Dzhereloznavstvo, 6, 73–83 [in Ukrainian].

10. Bezdrabko, V. (2009). DSTU 4423: 2005 «Information and documentation. Documentation Management»: impressia et reflexia. Spetsialni Istorychni Dystsypliny Pytannia Teorii Ta Metodyky, 16, 111–125 [in Ukrainian].

11. Bliudzhiuvene, N., Butskene, L. (2011). Standardization integration in information and documentation in Lithuania. Byblyoteky Natsyonalnykh Akademyi Nauk Problemy Funktsyonyrovanyia Tendentsyy Razvytyia, 9, 187–197 [in Russian].

12. Varlamova, L. N. (2014). Draft standards and technical reports used in the field of document management developed by ISO. Deloproyzvodstvo, 2, 38–42 [in Russian].

13. Zahoretska, O. M., Kuleshov, S. H., Kuznietsova, L. V. (2001). Standardization in the field of law enforcement in Ukraine: unresolved issues. Arkhivy Ukrainy, 1/2, 11–20 [in Ukrainian].

14. Kyselova, L. (2012). Defining European standards in the field of archival and record keeping. Derzhavne Upravlinnia Ta Mistseve Samovriaduvannia, 4, 142–150 [in Ukrainian].

15. Matiash, Y. B., Khrystova, N. N. (2006). Standardization of Documentation Technologies in Ukraine. Dokumentatsyia v informatsyonnom Obshchestve. Moscow, 304–306 [in Russian].

16. International Descriptive Standards ISAD (G), ISAAR (CPF), ISDIAH, ISDF, EAD, EAC and Problems of their Implementation in the Ukrainian Archives (2009) : Analit. Ohliad, P. M. Marchenko, N. M. Khrystova; Derzhkomarkhiv Ukrainy, UNDIASD. Kyiv [in Ukrainian].

17. Tur, O. M. (2011). International and foreign standards for information and documentation as a factor in the development of the national standardization process. Dokumentoznavstvo. Bibliotekoznavstvo. Informatsiina Diialnist, Kyiv, 15–17 [in Ukrainian].

18. Kharchenko, S. V., Lytvynska, S. V. (2013). Problematic aspects of the functioning of national standards of the Information and Documentation series. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia, 1, 8–16 [in Ukrainian].

19. Khramtsovskaia, N. A. (2009). New international and national standards in the field of documentation management. Sekretar-Referent, 6, 32–37 [in Russian].

УДК 81.322
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189851

Лукаш Галина Павлівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
g.lukash@donnu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0002-9777-7718

КАТЕГОРІАЛЬНІ ПАРАДИГМИ ТЕКСТУ ДОКУМЕНТА

Мета роботи *– охарактеризувати текст документа через систему диспозицій парадигм категорій як когнітивної моделі у контексті документної лінгвістики.* ***Методологія*** *дослідження полягає у використанні загальнонаукових методів аналізу, синтезу, а також системного, структурного та діалектичного. Діалектичний метод вимагає розгляду текстових категорій у їхньому безперервному русі, взаємозв'язках і взаємозалежності. Системний метод передбачає пошук і визначення таких сукупностей пізнавальних процесів, які тісно взаємопов'язані та утворюють під час сприймання тексту певну цілісність, єдність. Структурний метод як невід'ємна складова системного сприяє характеристиці стійких зв'язків категорій тексту.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в аналізі процесу категоризації дійсності, внаслідок якого мовні категорії документного тексту постають як когнітивні утворення. Носії мови, узагальнюючи ситуації сприйняття, уявлення, мислення, комунікації, дії, втілюють їх у формі пізнавальної категоріальної сітки. Запропоновано виділити нову категорію документного тексту та її субкатегорії, досі не описану у документній лінгвістиці, – категорію якості. Якість характеризується як один з пріоритетних щаблів у системі пізнання і поєднує в собі здатність вирізняти об'єкт з-поміж інших, характеризувати його зовнішні та внутрішні властивості. Такий підхід знімає невизначеність у розуміння ознак тексту та його категорій.* ***Висновки.*** *Спостереження над змістовими і формальними категоріями та параметрами тексту документа свідчить про те, що цей текст має свій категоріальний каркас і є осередком організованого, упорядкованого, запрограмованого акту комунікації в його прагматичній спрямованості. Подібно рівневим одиницям мови, категорії тексту є знаковими утвореннями. План змісту такого знака – це та чи інша понятійна універсалія, спільна в цілому тексті семантика, а план вираження – точний добір різних мовних засобів.*

Ключові слова: *парадигма, текст документа, мовні категорії, категорія якості, субкатегорії, документна лінгвістика.*

© *Лукаш Г.П.*

Лукаш Галина Павловна,
доктор филологических наук, профессор,
профессор кафедры информационных систем управления
Донецкого национального университета имени Василия Стуса

КАТЕГОРИАЛЬНЫЕ ПАРАДИГМЫ ТЕКСТА ДОКУМЕНТА

Цель работы *– охарактеризовать текст документа через систему диспозиций парадигм категорий как когнитивной модели в контексте документной лингвистики.* ***Методология исследования*** *заключается в использовании общенаучных методов анализа, синтеза, а также системного, структурного и диалектического. Диалектический метод требует рассмотрения текстовых категорий в их непрерывном движении, взаимосвязях и взаимозависимости. Системный метод предусматривает поиск и определение таких совокупностей познавательных процессов, которые тесно взаимосвязаны и образуют во время восприятия текста определенную целостность, единство. Структурный метод как неотъемлемая составляющая системного способствует характеристике устойчивых связей категорий текста.* ***Научная новизна работы*** *заключается в анализе процесса категоризации действительности, в результате которого языковые категории документационного текста предстают как когнитивные образования. Носители языка, обобщая ситуации восприятия, представления, мышления, коммуникации, действия, воплощают их в форме познавательной категориальной сетки. Предложено выделить новую категорию документационного текста (и его субкатегории), до сих пор не описанную в документных лингвистике, – категорию качества. Качество характеризуется как одна из приоритетных ступеней в системе познания и сочетает в себе способность выделять объект среди других, характеризовать его внешние и внутренние свойства. Такой подход снимает неопределенность в понимание признаков текста и его категорий.* ***Выводы.*** *Наблюдения над содержательными и формальными категориями и параметрами текста документа свидетельствует о том, что этот текст имеет свой категориальный каркас и является центром организованного, упорядоченного, запрограммированного акта коммуникации в его прагматической направленности. Подобно уровневым единицам языка, категории текста являются знаковыми образованиями. План содержания такого знака – это та или иная понятийная универсалия, общая в целом тексте семантика, а план выражения – точный подбор различных языковых средств.*

Ключевые слова*: парадигма, текст документа, языковые категории, категория качества, субкатегории, документная лингвистика.*

Lukash Halyna,
Doctor of Philology, Professor,
Department of Management Information Systems
Vasyl' Stus Donetsk National University

CATEGORIAL PARADIGMS OF THE DOCUMENT TEXT

The purpose of the article *is to characterize the text of the document through the system of dispositions of category paradigms as a cognitive model in the context of documentary linguistics.* ***The methodology*** *of the study is the use of general scientific methods of analysis, synthesis, as well as systemic, structural, and dialectical. The dialectical method requires consideration of the text categories in their continuous motion, interconnections, and interdependencies. The systematic approach involves searching for and defining such sets of cognitive processes that are closely interrelated and, when perceiving the text, have a certain integrity and unity. The structural method as an integral part of the system contributes to the characterization of stable links of categories of text.* ***The scientific novelty*** *of the work lies in the analysis of the process of categorization of reality, as a result of which the linguistic categories of document text appear as cognitive formations. Speakers of language, generalizing situations of perception, imagination, thinking, communication, action, embody them in the form of a categorical cognitive grid. It is proposed to highlight a new category of document text not yet described in document linguistics, the quality category. Quality is characterized as one of the priority steps in the cognition system and combines the ability to distinguish an object from among others, to characterize its external and internal properties. This approach eliminates ambiguity in understanding the*

features of the text and its categories. ***Conclusions.*** *Observation of the substantive and formal categories and parameters of the text of the document indicates that this text has a categorical framework and is the focus of an organized, ordered, programmed act of communication in its pragmatic orientation. Like level units of language, text categories are symbolic entities. The content plan of such a sign is one or another conceptual universality, universal throughout the text of semantics, and the expression plan is an exact selection of different linguistic means.*

Key words: *paradigm, document text, language categories, category of quality, subcategories, documentary linguistics.*

Актуальність теми дослідження. Документна лінгвістика – теоретико-практичний розділ мовознавства, специфіка якого визначається багатьма чинниками. Один з них – тісний зв'язок із документознавством, науково-практичним напрямом, що має потужний вплив на мову механізмів уніфікації та класифікації. До того ж, документна лінгвістика досліджує одиниці, правила побудови та умови функціонування лінгвістично однорідних об'єктів – документних текстів. Науково-технічний прогрес, розвиток й інтеграція наукових знань у мовознавстві і документознавстві, потреба в удосконаленні організації змісту документа, уніфікації його інформаційної частини актуалізували вивчення внутрішньої структури тексту службового документа, його змістових та формальних категорій і субкатегорій.

Аналіз досліджень і публікацій. Поняття «текстова категорія» у лінгвістику тексту увійшло вже в середині 70-х років минулого століття, проте до цього часу чітко не визначене. Частково це пов'язано з тим, що нерідко категоріями називають ознаки, тому і в роботах з теорії тексту ці терміни слугують однотипними характеристиками тексту, а в одних дослідженнях належать до його ознак, в інших – до категорій [1, с. 7]. Спроби систематизувати категорії тексту ні до чого не призвели, тому що до цього часу критерії розмежування категоріальних і некатегоріальних ознак тексту остаточно не вироблені. Ця проблема посідає важливе місце в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів: І.Р. Гальперіна, З.Я. Тураєва, О.П. Воробйової, В.А. Лукіна, А.А. Леонтьєва та ін. [8, с. 131]. В українському мовознавстві лінгвістика тексту була спрямована здебільшого в практичне русло, розв'язуючи проблеми правильної організації зв'язного мовлення, семантики художніх текстів тощо. Останнім часом цій науці намагаються надати теоретичного спрямування [5, с.12]. Переважно саме у практичному спрямуванні теорія тексту увійшла і до документної лінгвістики.

Мета дослідження. Метою нашої розвідки стала спроба здійснити категоріальну характеристику тексту документа через систему диспозицій парадигм як моделі постановки проблем і прийомів рішень у контексті документної лінгвістики.

Виклад основного матеріалу. Категоризація – об'єкт дослідження усіх наук, які так чи інакше пов'язані із вивченням людського пізнання: психології, лінгвістики, культурології, тощо. Так, Н. Рябцева відзначає: «Категоризація – найважливіша інтелектуальна операція, яку людина виконує постійно і в усіх видах діяльності, підсвідомо категоризуючи усе, із чим стикається, про що думає, на що спрямовує свої зусилля» [цит. за: 6]. Дж. Брунер, класик когнітивної психології, аналізуючи процес сприйняття, відзначив, що якби якесь сприйняття виявилося не включеним до системи категорій, тобто вільним від віднесення до системи категорій, воно було б приречене залишатися недоступною перлиною, жар-птицею, похованою у німоті індивідуального досвіду [3, с. 17].

У процесі категоризації відбувається виділення об'єкта з інформаційного потоку на підставі віднесення його до певного класу. Людина поділяє потік інформації на дискретні значущі одиниці, що дозволяє орієнтуватися у світі і надати дійсності якусь певну часову стабільність, структурованість, а отже, усвідомленість. Процес категоризації можна спостерігати на всіх рівнях пізнання: від сприйняття до осмислення. Як правило, категоризація здійснюється автоматично, несвідомо. Завдяки їй відбувається своєрідна «когнітивна економія», яка полегшує людині прийняття нової інформації [3, с. 24].

Отже, категоризація здійснюється на різних рівнях плинності людського досвіду й переробки інформації: психологічному, мовному, логічному, культурному тощо. Результатом категоризації на кожному із рівнів стають різні когнітивні утворення: поняття, або концепти; когнітивні схеми; мовні та культурні категорії тощо. Як писав Б. Уорф, ми членуємо світ, організовуємо його у поняття і розподіляємо значення так, а не інак, переважно тому, що ми учасники угоди, яка передбачає таку систематизацію. Ця угода має силу для певного мовного колективу і закріплена у системі моделей нашої мови [1, с. 28]. Саме через мову людина залучається до основних категорій культури.

Когнітивна діяльність людства призвела до формування пізнавальних категорій. Носії мови, узагальнюючи ситуації сприйняття, уявлення, мислення, комунікації, дії, втілюють їх у формі пізнавальної категоріальної сітки, своєрідного каркасу. Причому у текстах різних функціональних стилів і прагматичних спрямованостей такий каркас має різні опорні категорії. Але комплекс когнітивних категорій, які відбивають процес пізнання об'єктів дійсності, є обов'язковим, бо сприяють засвоєнню нової інформації.

Будь-яке пізнання розпочинається з дослідження його якісної сторони, а вже потім – кількісної і значно пізніше переходить до його оцінки. Дослідники переконують, що усвідомлення людиною навколишнього світу і себе у цьому світі шляхом пізнавальної діяльності відбувалося на початковому етапі раціонально-примітивним способом – за допомогою органів чуття [6]. Це і є свідченням того, що такі категорії пізнання як кількість, оцінка, час, простір та інші виникли на порівняно високому ступені розвитку людства. Відповідно, їм передував період якісного пізнання, що зумовлювався потребою людини оцінити предмет чи явище шляхом розпізнавання його визначальних рис. На першому місці, звичайно, такими рисами були виразні, унікальні ознаки, які пізніше у філософії здобули назву атрибутів [6]. Атрибути – це невіддільні ознаки, які характеризують предмет чи явище, і вони не можуть бути випадковими чи змінними. Отже, категорія тексту, і тексту документа також, обов'язково передає якісну характеристику дійсності. У документознавстві, на стику якого виникла документна лінгвістика, ми називаємо атрибутивність як одну з основних властивостей документа, а серед категорій тексту документа її випускаємо. Чому? Можливо, тільки тому, що її не описав І. Р. Гальперін, робота якого про текст як об'єкт лінгвістичного дослідження, написана ще у 1981р. і досі зберігає свою актуальність [4]. А саме його дослідження покладене в основу більшості посібників із документної лінгвістики.

Об'єктом вивчення документної лінгвістики як розділу мовознавства є передусім текст. В основу дефініції *текст* у документній лінгвістиці покладено розуміння його як інформаційного самодостатнього мовленнєвого повідомлення з конкретною метою, скерованою за своїм задумом на свого адресата [2, с. 5]. Але текст документа своєрідний. Особливі умови документної комунікації, умови функціонування документного тексту накладають свій відбиток на його лінгвістичні параметри і, навпаки, вибір складного комплексу лінгвальних засобів як одиниць національних літературних мов впливає на технології створення документних об'єктів і на проведення документної комунікації. У рамках справочинства існують правила уніфікації, стандарти, інструкції та зразки. Умови, передбачені цими регулятивами, позначаються не тільки на формальних властивостях документів, а й на лінгвальному втіленні змістових положень документів. Інформативність у них – це не просто відображений в ньому фрагмент дійсності. Це також той аспект, в якому цей фрагмент розглядають. Одна справа тільки викликати відповідне ставлення до нього, інша – створити про нього загальне обґрунтоване уявлення, третя – глибоко розібратися в ньому, четверта – дати інструкції до конкретних дій. Прикладний стиль (саме так останнім часом іменують офіційно-діловий стиль) обслуговує тексти, розраховані на швидкість, мобільність, коли інформацію використовують для прийняття рішень. Цей стиль вимагає готового знання, підготовленого для того, щоб його «взяти і діяти». Такий текст повинен бути чітким, однозначним, відображати всі ознаки явища; легко сприйматися. Тому тексти, написані в прикладному стилі, максимально розчленовані – на пункти і підпункти, за схемами опи-

су. Отже, категоріальний каркас таких текстів найміцніше тримається на основних категоріях – інформативності як змістовій категорії та дискретності і зв'язності – як структурній.

Особливі категорії тексту (інформативність, здатність тексту членуватися, зв'язність (когезія), континуум, автосемантичні відрізки тексту, ретроспекція, модальність, інтеграція, завершеність) на достатньому рівні розроблені у посібниках з документної лінгвістики М. Комової, Л. Чередник, В. Кубко, Г. Побережської, І. Волинець, Л. Пізнюк [7]. Як правило, йдучи за І. Гальперіним, автори поділяють категорії тексту на дві групи: семантичну і структурну (змістові і формально-структурні у І. Гальперіна [4, с .4]). До першої відносять інформативність, комунікативність, цілісність, завершеність та ін., а до другої – інтеграцію, зв'язність, членованість, лінійність та ін.

В основі категоризації лежить правило враховувати такі риси об'єктів, які становлять категорію: 1 – властивості або критичні значення ознак об'єкта, який належить до цього класу; 2 – спосіб комбінування семантики ознак у процесі висновування про належність до класу на підставі цих властивостей; 3 – вагомість різних ознак належності до класу для висновку на підставі цих властивостей; 4 – припустимі межі, за які не має виходити ознака об'єкта, що підтверджує належність до описуваного класу [3, с. 8].

Якість характеризується як один з пріоритетних щаблів у системі пізнання і поєднує в собі здатність вирізняти об'єкт з-поміж інших, характеризувати його зовнішні та внутрішні властивості, відносну стійкість об'єкта, вказувати на зміни, що відбуваються з ним та на тотожність його з однорідними об'єктами, давати цілісну характеристику функціональної єдності суттєвих властивостей об'єкта. Але про якість як категорію тексту досі не йшлося.

Як відомо, культурологи категорії культури поділяють на свої дві групи. До першої відносять онтологічні категорії, що виражають уявлення про найбільш загальні, універсальні атрибути навколишнього об'єктивного світу: простір, час, рух, зміни, властивість, якість, кількість, причина, наслідок, випадковість, закономірність і т. ін. Друга група категорій культури включає соціальні категорії, що характеризують людину і суспільство: праця, власність, влада, держава, свобода, справедливість, добро, совість, обов'язок і т. д. Обидві групи категорій тісно пов'язані, оскільки межа між онтологічними і соціальними категоріями відносна [9]. Вони вплетені в структуру мови, якою люди розмовляють, і охоплюють увесь культурний простір, пронизуючи ментальне поле культури подібно силовим лініям**.** Будь-яка конкретна культура мислить себе у притаманних їй опорних категоріях, без знання яких не зрозумієш її носія. Це загальні уявлення і установки, з яких виходять люди в сприйнятті і розумінні всього, про що мислять. З уявлень складається «категоріальний каркас» ментальності, властивий певній культурі. Цей «каркас» люди усвідомлюють зазвичай смутно і непевно, але все ж саме він обумовлює їхнє мислення: вони заповнюють його «смисловою начинкою», типовою «матрицею контенту». Отже, загальний аналіз категорій невіддільний від породжувальних їх пізнавальних процесів. Категоризація визначає таку базову для мови властивість, як здатність до узагальнення. І якщо визначати різницю між ознаками тексту та його категоріями (повертаючись до нез'ясованих позицій у лінгвістиці тексту), зважати варто саме на ці особливості – опорні (каркасні) когнітивні категорії.

Мовне вираження семантики категорії якості набагато ширше, ніж його змістове значення. Так, до диференціальних ознак змістової та мовної якісних категорій можна віднести суб'єктивність та об'єктивність як субкатегорії. Подібно рівневим одиницям мови, категорії тексту є знаковими утвореннями. План змісту такого знака – це та чи інша понятійна універсалія, спільна в цілому тексті семантика (наприклад, значення часу чи простору або у нашій тезі – значення якості, ознаки), а план вираження – точний добір різнорівневих мовних засобів, наприклад, у категорії якості це поєднання прикметників (збори *трудового* колективу; *банківський* звіт; органи *місцевого* самоврядування; документ: *письмовий, рукописний, надрукований, зображувальний, графічний, аудіовізуальний*), дієприкметників (*зазначений* пункт; *контрольована* ситуація, *здобуті* результати), порядкових числівників, займенників (*цей, той, такий*), означальних підрядних речень тощо.

Наукова новизна роботи виявлена в аналізі процесу категоризації дійсності, внаслідок якого мовні категорії тексту взагалі і документного зокрема постають як когнітивні утворення.

Висновки. Спостереження над змістовими і формальними категоріями та параметрами тексту документа свідчить про те, що цей текст має свій категоріальний каркас і є осередком організованого, упорядкованого, запрограмованого акту комунікації в його прагматичній спрямованості. Категорія якості відіграє у ньому одну з основних функцій, надаючи документу чіткості, означеності. Перспективою подальших досліджень може стати категоріальна характеристика вторинних документів, де можна простежити вияв категорій у згорнутих текстах. Зокрема, цікавою на нашу думку, буде робота з категорією інформативності, оскільки стислий текст має підвищену інформативну насиченість у порівнянні з первинним повним варіантом.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Академія, 2004. 344 с.

2. Борковська І. П. Основні аспекти тексту ділових документів і методи текстового аналізу. Вісник НТУУ «КПІ». Філологія. Педагогіка: збірник наукових праць. 2013. Вип. 2. С. 5-12.

3. Брунер Дж. Психология познания. За пределами непосредственной информации. Пер. с англ. М. : Прогресс, 1977. 413 с.

4. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Изд. 4-е, стереотипное. М. : КомКнига, 2006. 144 с.

5. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2008. 423 с.

6. Осипчук В. М. Кореляція категорії якості у філософії та мові. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nchnpu_10_2014_11_31.pdf (дата звернення: 24.11.2019).

7. П'ятничко Б. П. Статус документної лінгвістики в системі соціальних комунікацій. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/gileya_2013_76_47.pdf (дата звернення: 01.12.2019).

8. Сюта Г. Поняття тексту у некласичних мовознавчих парадигмах. Теоретична стилістика. *Культура слова*. №84, 2016. С.131-142.

9. Шепель Ю. О., Панченко О. І. Текст як об'єкт лінгвістики й основа спілкування. *Лінгвістика. Лінгвокультурологія*: Зб. наук. пр. за ред. д-ра філол. наук, академіка АН ВО України, проф. Ю. О. Шепеля. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. URL: http://lingvodnu.com.ua/arxiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-tom-9-2016/tekst-yak-obyekt-lingvistiki-j-osnova-spilkuvannya/ (дата звернення: 29.11.2019).

References

1. Batsevych F.S. (2004). Fundamentals of Communicative Linguistics. Kyiv: Akademiia, 344 [in Ukrainian].

2. Borkovska I.P.(2013). Basic aspects of the text of business documents and methods of text analysis. Bulletin of NTUU «KPI». Filolohiia. Pedahohika: a collection of scientific works, 2, 5-12 [in Ukrainian].

3. Bruner J. (1977). Psychology of knowledge. Beyond direct information. Trans. with English. Moscow: Progress, 413 [in Russian].

4. Galperin I. R. (2006). Text as object of linguistic research. Ed. 4 , stereotyped. Moscow : KomKniga, 144 [in Russian].

5. Kochan I.M. (2008). Linguistic text analysis:. Kyiv: Znannya, 423 [in Ukrainian].

6. Piatnychko B.P. (2013). Status of documentary linguistics in the social communication system. Retrieved from: file:///C:/Users/Admin/Downloads/ gileya_2013_76_47.pdf [in Ukrainian].

7. Osypchuk V.M. (2014). Coreliness categories of philosophy and language Retrieved from: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nchnpu_10_2014_11_31.pdf [in Ukrainian].

8. Syuta H. (2016). Concept of text in non-classical movative paradigms. Theoretical stylistic. The culture of the letters, 84, 131-142 [in Ukrainian].

9. Shepel Yu. O., Panchenko O. I. (2016). Text as an object of linguistics and the basis of communication. Linguistics. Linguoculturology: A Collection of Sciences. Dr. Philol. of Sciences, academician of the Academy of Sciences of Ukraine, prof. Yu.O. Shepel. Oles Honchar Dnipropetrovsk National University. Retrieved from: http://lingvodnu.com.ua/arxiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-tom-9-2016/tekst-yak-obyekt-lingvistiki-j-osnova-spilkuvannya/ [in Ukrainian].

УДК 002.1:316.77]:[005:027
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189853

Ковальчук Наталія Володимирівна,
здобувач кафедри культурології та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
natalisem@ukr.net
ORCID 0000-0002-6364-7499

ДОКУМЕНТНІ КОМУНІКАЦІЇ В УПРАВЛІННІ БІБЛІОТЕКОЮ

Мета роботи *– проаналізувати значення документних комунікацій в управлінні бібліотекою й визначити напрями їх удосконалення.* ***Методологія дослідження*** *полягає у використанні соціокомунікаційного, системного й інформаційного підходів, що дозволило проаналізувати значення документних комунікацій в управлінні бібліотекою й розглянути їх як систему, що має свою мету, документно-інформаційні ресурси, внутрішньоорганізаційну комунікацію, комунікацію із зовнішнім середовищем і зворотний зв'язок.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в розширенні уявлень про функціонування документних комунікацій в управлінні бібліотекою як цілісної документно-інформаційної системи, з урахуванням специфіки діяльності бібліотеки.* ***Висновки.*** *Комунікація, яка побудована на обміні між двома або більше учасниками комунікаційного процесу, у результаті створення, зберігання й розповсюдження документів і є документною комунікацією. Отже, документна комунікація в управлінні бібліотекою – це система, що охоплює документообіг установи, засоби їх доведення до користувача, власне бібліотеки як документно-інформаційні інституції, зокрема керівники та певні працівники як учасники комунікаційного процесу (комунікант → реципієнт), і зв'язок, який забезпечує процес передачі інформації у зворотному напрямі (реципієнт → комунікант). Водночас удосконалення цих процесів сприятиме формуванню якісного внутрішнього й зовнішнього документно-комунікаційного середовища, необхідного для реалізації стратегічних напрямів розвитку бібліотеки.*

Ключові слова: *документні комунікації, комунікаційний процес, управління бібліотекою, комунікаційне середовище.*

Ковальчук Наталия Владимировна,
соискатель кафедры культурологии и информационных коммуникаций
Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

ДОКУМЕНТНЫЕ КОММУНИКАЦИИ В УПРАВЛЕНИИ БИБЛИОТЕКОЙ

Цель работы *– проанализировать значение документных коммуникаций в управлении библиотекой и определить направления их усовершенствования.* ***Методология исследования*** *заключается в использовании социокоммуникационного, системного и информационного подходов, что позволило проанализировать значение документных коммуникаций в управлении библиотекой и рассмотреть их как систему, которая имеет свою цель, документо-информационные ресурсы, внутриорганизационную коммуникацию, коммуникацию с внешней средой и обратную связь.* ***Научная новизна*** *работы заключается в расширении представлений о функционировании документных коммуникаций в управлении библиотекой как целостной документо-информационной системы, с учётом специфики деятельности библиотеки.* ***Выводы.*** *Коммуникация, построенная на обмене документами между двумя или более участниками коммуникационного процесса, в связи с созданием, хранением и распространением документов и является документной коммуникацией. Таким образом, документная коммуникация в управлении библиотекой – это система, охватывающая документооборот учреждения, средства их доведения до пользователя, собственно библиотеки как документо-информационные институты, в том числе руководители и некоторые работники как участники коммуникационного процесса*

© Ковальчук Н.В.

(коммуникант → реципиент), и связь, которая обеспечивает процесс передачи сообщения в обратном направлении (реципиент → коммуникант). В то же время совершенствование этих процессов будет способствовать формированию качественной документо-коммуникационной среды, необходимой для реализации стратегических направлений развития библиотеки.

Ключевые слова: *документные коммуникации, коммуникационный процесс, управление библиотекой, коммуникационная среда.*

Kovalchuk Nataliya,
PhD-candidate of the Department of Cultural Studies and
Informational Communications,
National Academy of Culture and Arts Management

DOCUMENT COMMUNICATIONS IN THE LIBRARY MANAGEMENT

Purpose of Article. *The goals of the article are to analyze the significance of the document communications in library management and to determine the ways of their improvement.* ***Methodology.*** *The methodology of the research consists of the socio-communication, system and information approaches, which have allowed us to study the importance of document communications in library management and consider them as a system with its purpose, document-information resources, internal organizational communication, communication with the external environment and feedback.* ***Scientific Novelty.*** *The scientific novelty of the research is to expand the understanding of the functioning of document communications in the management of the library as a total document-information system following their specific activities.* ***Conclusions.*** *The document communication is the communication based on the exchange among two or more participants of the communication process by the creation, saving, and dissemination of documents. Therefore, document communication in library management is a system that unites the documentations of the institutions and the means of its circulation. Thus, the library is the documentary information institution, which includes managers and employees, who are the participants of the communication process (communicator → recipient), and communication, which provides the process of transmitting information backward (recipient → communicator). At the same time, the improvement of these processes will contribute to the formation of a high-quality internal and external document-communication environment, which is essential for the implementation of strategic directions of the library development.*

Key words: *document communication, communication process, library management, communication environment.*

Актуальність теми дослідження. У період активного реформування в країні суттєво змінюється місія бібліотеки як важливого інформаційно-комунікаційного центру. Зростання інформаційно-комунікаційних потреб сучасних користувачів поряд із збільшенням об'ємів інформаційних ресурсів актуалізує проблему організації діяльності бібліотеки, яка посилена наявною конкуренцією. Це потребує підвищення якості управління бібліотекою, а саме: визначення її місії; установлення довготривалих цілей і короткострокових завдань; виявлення основної групи користувачів і наявних та очікуваних їхніх потреб; створення тотожних послуг і їх надання на максимально якісному рівні, пошуку шляхів удосконалення й засобів функціонування й організації інформаційно-комунікаційних процесів. Саме одним із важливих складових будь-якого професійного спілкування, зокрема управління є документна комунікація, яка опосередкована документом і ґрунтується на обміні документами між двома чи більше людьми. Тому важливого значення набувають саме особливості її функціонування як такі, що поєднують у єдине ціле комунікаційну взаємодію між зовнішнім і внутрішнім середовищем бібліотеки.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання теорії соціальних комунікацій як цілісної системи в її загальних і специфічних виявах проаналізовано в працях В. М. Бебика, В. В. Добровольської, І. М. Ломачинської, Н. В. Мурейко, Ю. І. Палехи, В. В. Різуна та ін. Теоретичні засади здійснення документно-комунікаційних процесів у межах бібліотек як

соціальних інститутів в умовах інформаційних комунікацій досліджували М. В. Вилегжаніна, В. М. Горовий, Т. Ю. Гранчак, Т. В. Добко, О. М. Збанацька, В. О. Ільганаєва, Н. М. Кушнаренко, М. С. Слободяник, А. А. Соляник, Г. М. Швецова-Водка, Г. В. Шемаєва та ін.

Виклад основного матеріалу. В умовах інформатизації суспільства особливого значення набуває формування нових можливостей чіткої організації інформації в контексті документаційного забезпечення управління бібліотекою. Це пов'язано з тим, що саме управлінська інформація й ефективна комунікація як організаційний процес є важливим чинником у діяльності бібліотеки та визначає ефективність її функціонування. Водночас вони є засобом соціально-професійної комунікації та поширення знань, які сприяють виробленню інноваційної стратегії розвитку бібліотеки.

Соціальні комунікації дослідники вивчають як сукупність процесів і структур, що забезпечують цілеспрямований обіг соціальної інформації й знань у суспільстві. Так, на думку В. В. Різуна «система соціальних комунікацій» – це «система суспільної взаємодії, яка вміщує визначені шляхи, способи, засоби, принципи встановлення контактів на основі професійної технологічної діяльності, що спрямована на розробку, впровадження, організацію, удосконалення, модернізацію відносин у суспільстві, які складаються між різними соціальними інститутами де, з одного боку, у ролі ініціаторів спілкування найчастіше виступають соціальнокомунікаційні інститути, служби, а з іншого – організовані спільноти (соціум, соціальні групи) як повноправні учасники соціальної взаємодії». Водночас у праці В. В. Різун зазначає, що «соціальна комунікація» – це спілкування, обумовлене ситуацією та соціально-психологічними особливостями комунікаторів процесом, що передбачає встановлення та підтримку контактів між членами певної соціальної групи. Така комунікація відбувається на основі професійного чи будь-якого іншого об'єднання учасників комунікації [10].

В. О. Ільганаєва наголошує на доцільності інтегрування різних підходів у дослідженні бібліотеки як соціального інституту, що є водночас складовою інформаційного середовища та носієм інформаційної культури. Крім того, дослідниця відзначає, що «... сукупність умов матеріально-речових, субстанційно-змістових, технологічних, організаційних, у яких здійснюється комунікаційна взаємодія і здійснюється комунікаційний процес» [12].

Як зазначає В. В. Добровольська, що комунікаційне середовище «складається з двох основних складових – інфраструктурної та змістової». Зокрема, інфраструктурна складова – це документно-інформаційні інституції (музеї, бібліотеки, архіви, інформаційні агенції) та технічні засоби і канали комунікацій, що забезпечують реалізацію документального пошуку. Змістова складова, передусім, уміщує бібліографічну та документальну інформацію й знання, які є базовими для інформаційних працівників і споживачів [5, с. 28].

Нині активно розробляють теорію комунікації, проте недостатньо уваги приділено особливостям документних комунікацій у теоретичних і практичних аспектах, зокрема бібліотек.

Т. В. Добко під комунікаційним середовищем розуміє «...сучасне комунікаційне середовище, яке вміщує: інформаційні ресурси, інструментарії оброблення інформації і засоби комунікації» [4]. М. В. Вилегжаніна зазначає, що комунікаційне середовище дозволяє «... соціальним групам і структурам здійснювати передачу й обмін інформацією в комунікаційній взаємодії в просторі та часі» [1]. Таким чином, ми бачимо, що значну відмінність бібліотекам надає її зовнішня комунікація зі своїми користувачами, зі своїм найближчим соціальним середовищем, спонсорами, партнерами бібліотеки, керівними структурами.

З огляду на це плідною видається думка Г. М. Швецової-Водки про те, що в документі немає знань (емоцій, вольових дій), а є лише інформація, яка є результатом комунікації, тобто тим, що одержує реципієнт, і поки він не одержить інформацію (не ознайомиться з документом), не можна сказати, що комунікація відбулася й що документ виконав своє призначення [13].

Разом з тим, Г. М. Швецова-Водка наводить таке визначення, що «документальна комунікація – це соціальна інформаційна кому-

нікація, опосередкована документом, коли документ слугує за канал комунікації, тобто передачі інформації від комуніканта реципієнту, що здійснюється за допомогою документів». Автор зазначає, що комунікаційна функція полягає в тому, що документ є засобом комунікації й забезпечує один із видів соціальної комунікації (документну), яка без нього була б неможлива. Комунікаційна функція документа містить такі підфункції:

– документ є приймачем вираженої передавачем і призначеної для передавання інформації;

– документ є сховищем переданої інформації, де вона зберігається і не зникає з перебігом часу;

– документ є передавачем інформації, отриманої від комуніканта як джерела інформації до реципієнта;

– документ є безпосереднім джерелом інформації для реципієнта [14, с. 60].

Ю. Палеха й Н. Мурейко зазначають, що в процесі документально-інформаційної комунікації відтворюється складний, діалектичний взаємозв'язок між поняттями інформація й знання, тобто між відомостями, які становлять зміст повідомлення, що потребує декодування та може перетворитися на знання, котрі являють собою сукупність навичок, необхідних для діяльності в будь-якій сфері [9].

Також слушним є визначення І. М. Ломачинської, яка вказує, що документально-інформаційна комунікація – це «комунікація, опосередкована документами в соціумі, що побудована на їхньому обміні між двома або більше споживачами інформації. На цій основі процес документально-інформаційної комунікації становить процес руху інформації в ланцюзі комунікант – комунікат (канал) – реципієнт (одержувач)». Таким чином, на думку автора для здійснення процесу комунікації в управлінні необхідні:

– комунікант або відправник, який передає інформацію та реципієнт, якому передається інформація;

– особисто саме повідомлення, тобто зафіксована інформація, у будь-якому вигляді, що призначена для передачі реципієнту;

– канал комунікації, тобто засіб, за допомогою якого передається інформація;

– зворотний зв'язок, який забезпечує процес передачі повідомлення у зворотному напрямі. а саме від реципієнта до комуніканта [8, с. 250].

Г. Гутброд та О. Беляков у своїй праці подають авторське бачення технології розбудови ефективних міжгрупових комунікаційних процесів, в основу яких покладено такий носій інформації як текст. Водночас у праці розглянуто і подано структурні схеми створення таких документів як: прес-реліз, офіційне повідомлення, доповідна записка, публічний звіт, діловий лист, проекти та плани подій. Також важливим є те, що автори вперше запропонували конкретні стандарти розробки відповідної документації, що є найактуальнішою проблемою в сучасній українській культурі масових міжгрупових комунікацій [3].

Документальна комунікаційна система на думку А. А. Соляник, забезпечує цикл життєдіяльності документів, тобто їх виробництво, транспортування, збирання, зберігання й використання. Водночас, науковець зазначає, що документні комунікації відрізняються спрямованістю на різні види документально-комунікаційних систем, серед яких: генеративні, транзитні, термінальні, форми та методи їх опрацювання й надання користувачеві [11, с. 8]. Тому, документна комунікація є однією з основних підсистем соціальної комунікації й побудована на обміні між двома або більше учасниками комунікаційного процесу документами. Вона виникла на певному етапі соціального прогресу людства і нині охоплює всі галузі суспільного життя [11, с. 5].

О. М. Збанацька наголошує, що документна комунікація – це процес руху в суспільстві документованої інформації, закріпленої на матеріальних носіях, яка породжує взаємодію інших видів соціальних комунікацій. Створювані документи відображають реалії сьогодення й водночас творять історію. Так реалізується одна з головних функцій документа – передавання інформації в просторі та часі [6, с. 26].

На думку В. М. Горового, особливістю комунікації є стабільність, достатня для функціонування надійність і можливість удосконалення й розвитку. А зниження надійності комунікацій, збій у їх роботі стає

причиною і свідченням припинення розвитку системи, яку вони обслуговують. У складних системах комунікацій характерним є також те, що вони орієнтовані на передавання конкретного виду матеріального ресурсу всередині певної системи, необхідного для неї в її функціонуванні, і не можуть використовуватись за межами призначення [2, с. 22].

Заслуговує на увагу твердження Н. М. Кушнаренко, що в основі документної комунікації лежить комунікаційний акт, у якому виділяють такі складові частини: той, хто передає документну інформацію, – комунікант – особа або організація, що генерують повідомлення (автор документа, документної інформації, повідомлення); той, кому призначена документна інформація, – реципієнт – це особа або група осіб, що приймають повідомлення (споживач документної інформації, читач, слухач, глядач); спосіб або канал передачі інформації – комунікант – це документ у формі книги, журналу, газети, фільму, дискети тощо; зміст переданої інформації, зафіксований на матеріальному носії; код – правила мови, якою зафіксовано повідомлення; контекст – у ньому повідомлення знаходить усю повноту свого змісту [7, с. 121].

Відмітимо, що каналом інформації в документній комунікації бібліотеки є система якісного документообігу як матеріального носія, яка забезпечує документною інформацією внутрішніх і зовнішніх користувачів (реципієнтів) бібліотечної галузі. Інформативність документної комунікації є односторонньою. Вона знижується у зв'язку з тим, що інформація направлена в одну сторону, тобто від джерела до приймача, і щоб вона було ефективною, необхідний зворотний зв'язок, а саме, реакція приймача, яку повинно знати джерело, щоб при наступній передачі підвищити інформативність. Це сприятиме оперативному вирішенню питань таких:

– використання отриманої інформації про зовнішнє середовище для ефективної координації управлінської діяльності бібліотеки;

– збільшення часу для здійснення аналізу й прийняття управлінського рішення;

– забезпечення прямого та своєчасного доступу до управлінської документації;

– формування ефективності внутрішньої взаємодії між структурними підрозділами по технологічним каналам (прийом повідомлень тощо);

– створення інформаційних каналів для обміну інформацією між певними фахівцями та групами, й координація їх завдань і дій;

– використання нових інформаційних технологій системного аналізу та проектування оперативного управління на середніх і нижніх ланках управління;

– створення й аналіз документа як об'єктивної інформації, що є основним результатом інформаційно-комунікаційного процесу управлінського документування;

– забезпечення його оформлення відповідно до стандартів, за встановленою формою з необхідними реквізитами, або метаданими для електронних документів.

Необхідною передумовою становлення системи соціальних комунікацій є комунікаційний процес. Нині електронні комунікації створюють умови для вчасного опрацювання й об'єднання діловодних процесів підрозділів бібліотеки в єдину систему інформаційного забезпечення управління. Крім того, електронні комунікації володіють такими характеристиками, як: точність і несуперечність, оперативність, повнота, достовірність інформації та доступність її користувачам тощо. Разом з тим, керівник зможе швидше перевірити відповідність кінцевого результату поставленому завданню, що значно підвищить якість роботи як окремого співробітника, так і окремого підрозділу, а в підсумку й бібліотеки загалом.

Відзначимо, що на сьогодні формування системи ефективних комунікацій й удосконалення документно-комунікаційних процесів управління бібліотекою зумовить створення якісного комунікативного простору, необхідного для реалізації її стратегічних напрямів розвитку, зокрема:

– поліпшення організаційної структури управління;

– забезпечення чітких потреб керівництва в інформації всіх рівнів управління й упорядкування потоків інформації відповідно до цих потреб;

– передача інформаційного повідомлення одночасно кількома каналами зв'язку (усна, документна й електронна форми);

– надання достатньої уваги щодо процесів обміну інформацією (обговорення, звіти, контроль);

– організація системи зворотних зв'язків (збір пропозицій, досвід, ротація кадрів);

– упорядкування структури комунікаційного процесу шляхом усунення надмірних і дублюючих операцій;

– застосування сучасних інформаційних технологій й удосконалення електронного документообігу;

– забезпечення підвищення компетентностей управлінського персоналу.

Отже, комунікаційна основа управління бібліотекою базується на функціонуванні підсистем документно-комунікаційного середовища, особливостями якого є: 1) комунікація є однією з важливих умов розвитку й існування бібліотеки; 2) комунікації розкривають стан внутрішнього середовища бібліотеки, а саме: мету, структуру, технологію, завдання і персонал, шляхом забезпечення функціонування і взаємодії працівників установи з її структурними підрозділами, а також структурних підрозділів між собою; 3) комунікація здійснює взаємодію із зовнішнім середовищем бібліотеки, а саме: система законодавчих і нормативно-правових актів, що визначають цілі, завдання й основні параметри організації діяльності бібліотеки, розкриваючи рівень і якість прийняття управлінських рішень; система маркетингових комунікацій переслідує мету поліпшення збуту продуктів і послуг бібліотеки та залучення користувачів, активно і цілеспрямовано займається рекламою, пропагандою бібліотечних фондів, кращих видань, що важливо усвідомлювати в умовах конкуренції.

На нашу думку, на специфіку документно-інформаційних комунікацій управління бібліотекою впливає характер комунікаційних зв'язків її зовнішнього та внутрішнього середовищ, що фіксують у певних документах. Від надійної комунікації й взаєморозуміння між її учасниками залежить наявність ефективної комунікації в діяльності бібліотеки, що є однією з важливих умов успішного її функціонування.

Висновки. Комунікація, яка побудована на обміні між двома або більше учасниками комунікаційного процесу, у результаті створення, зберігання й розповсюдження документів і є документною комунікацією. Таким чином, документна комунікація в управлінні бібліотекою – це система, що охоплює документообіг установи, засоби їх доведення до користувача, власне бібліотеки як документно-інформаційні інституції, зокрема керівники та певні працівники як учасники комунікаційного процесу (комунікант → реципієнт), і зв'язок, який забезпечує процес передачі інформації у зворотному напрямі (реципієнт → комунікант). Водночас удосконалення цих процесів сприятиме формуванню якісного внутрішнього й зовнішнього документно-комунікаційного середовища, необхідного для реалізації стратегічних напрямів розвитку бібліотеки.

Список використаних джерел

1. Вилегжаніна М. В. Нормативно-правові акти в комунікаційному середовищі сучасної України : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.02 / М. В. Вилегжаніна ; НАКККіМ. Київ, 2011. 18 с.

2. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс : монографія. Київ, 2010. 356 с.

3. Гутброд Г., Беляков О. Успішна комунікація в бізнесі та освіті : навч. посібник. Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2006. 207 с.

4. Добко Т. В. Довідково-бібліографічна діяльність бібліотек НАН України: трансформація змісту, форми і методів під впливом зміни інформаційно-комунікаційного середовища : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.03. ; НБУВ. Київ, 2013. 33 с.

5. Добровольська В. В. Теоретико-методологічні засади дослідження комунікаційного середовища документознавства // Бібл. вісн. 2014. № 1. С. 26–31.

6. Збанацька О. М. Документ у реаліях сьогодення // Бібл. планета, 2016. № 3. С. 23–27.

7. Кушнаренко Н. М. Документоведение : учебник для студ. вузов культуры. 6-е изд., стереотип. Киев : Знання, 2005. 459 с. (Сер. «Высшее образование XXI века»).

8. Ломачинська І. М. Документально-інформаційні комунікації в системі соціальних комунікацій : навч. посіб. для дистанційного навчання / за наук. ред. Т. Г. Горбаченко. Київ : Ун-т «Україна», 2008. 301 с.

9. Палеха І. Ю., Мурейко Н. В. Роль документально-інформативних комунікацій у розвитку суспільства // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2014. № 4. С. 79–85.

10. Різун В. В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій // Інститут журналістики. Київ, 2011. URL: http: // journlib.univ.kiev.ua /Nacherky_do_metodologiyi.pdf.

11. Соляник А. А. Документні потоки та масиви : навч. посібник для вищ. навч. закл. культури і мистецтв. Харків : ХДАК, 2000. 112 с.

12. Социальные коммуникации : теория, методология, деятельность : словарь-справочник / авт.-сост. : В. А. Ильганаева. Харьков : Гор. тип., 2009. 391 с.

13. Швецова-Водка Г. М. Документальна комунікація як об'єкт загальної теорії документології. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2010_2_9.

14. Швецова-Водка Г. М. Документознавство : словник-довідник термінів і понять : навч. посібник. 2-ге вид., стер. Київ : Знання, 2012. 319 с.

References

1. Vylezhanina, M. V. (2011). Legal Regulatory Acts in the Communication Environment of Modern Ukraine. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

2. Horovyi, V. M. (2010). Social Information Communications, their Content and Resource. Kyiv [in Ukrainian].

3. Gutbrod, G. & Belyakov, O. (2006). Successful Communication in Business and Education. Kyiv: Kyivskyi Universytet [in Ukrainian].

4. Dobko, T. V. (2013). Reference and Bibliographic Activity of NAS Libraries: Transformation of Content, Form and Methods under the Influence of Changing Information and Communication Environment. Extended abstract of doctor's thesis. Kyiv: NBUV [in Ukrainian].

5. Dobrovolska, V. V. (2014). Theoretical and Methodological Principles of the Study of the Communication Environment of Document Science. Bibliotechnyi visnyk, 1, 26–31 [in Ukrainian].

6. Zbanatska, O. M. (2016). The Document in the Realities of the Present // Bibliographichna Planeta, 3, 23–27 [In Ukrainian].

7. Kushnarenko, N. M. (6th ed.). (2005). Documentation. Kyiv: Znannia, [in Russian].

8. Lomachinska, I. M. (2008). Documentary-Informational Communications in the System of Social Communications. T. G. Gorbachenko (ed.). Kyiv: Universytet Ukraina [in Ukrainian].

9. Palekha, I. Y. & Mureiko, N. V. (2014). The Role of Documentary-Informative Communications in the Development of the Society. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologia, 4. 79–85 [in Ukrainian].

10. Rizun, V. V. (2011). Essays on the Methodology of the Social Communications Researches. Institute of Journalism. Kyiv. Retrieved from http: // journlib.univ.kiev.ua /Nacherky_do_metodologiyi.pdf [in Ukrainian].

11. Solyanik, A. A. (2005). Documentation System of Documentary Funds: Patterns of Development. Kharkiv: KhDAK [in Ukrainian].

12. Ilganaev, V. A. (Eds.). (2009). Social Communications: Theory, Methodology, Activity: dictionary-reference book. Kharkiv: Hor.typ. [in Russian].

13. Shvetsova-Vodka, G. M. (2010). Documentary communication as an object of the general theory of documentology. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2010_2_9 [in Ukrainian].

14. Shvetsova-Vodka, G. M. (2nd ed.). (2012). Documentation Science: dictionary. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

УДК 004.738.1:352.071(477.44)
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189854

Бойко Наталія Вячеславівна,
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
natasha.boiko87.16@gmail.com
https://orcid.org/0000-0003-4643-5299

ВЕБ-САЙТ ЯК СКЛАДОВА ДОКУМЕНТНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СТРУКТУРА, РЕСУРСИ, ЗМІСТ

Мета роботи. *Дослідити структуру сайту та зміст інформаційних ресурсів представлених на веб-сайті Вінницької міської ради; зробити висновки щодо ролі інформаційно-аналітичних документів в документно-комунікаційній системі органів місцевого самоврядування.* ***Методологія дослідження*** *базується на застосуванні загальнонаукових методів: аналізу, синтезу, логічного методу, методу візуалізації результатів дослідження. Названі методи допомагають вивчити сутність досліджуваного предмету та аргументувати думку автора щодо окресленої проблеми.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає у тому, що здійснено аналіз інформаційно-аналітичних документів, які публікуються на веб-сайті Вінницької міської ради для комунікації з територіальною громадою та встановлено значимість інформаційно-аналітичних документів у документно-комунікаційній системі органів місцевого самоврядування; визначено основні інформаційно-аналітичні документи через які відбувається діалог з територіальною громадою та розглянуто процеси оптимізації інформування населення органами місцевого самоврядування.* ***Висновки.*** *Представлені у статті результати аналізу інформаційно-аналітичних документів веб-сайту Вінницької міської ради дають підстави вважати, що робота органів місцевого самоврядування через опубліковані інформаційно-аналітичні документи на веб-сайтах є дуже важливою для встановлення комунікації з територіальною громадою, вона якісно відрізняється швидкістю і охопленням аудиторії, таким чином інструмент електронного урядування сприяє широкому і швидшому розвитку адміністративної реформи та децентралізації влади. Питання, які залишаються відкритими – робота із зберіганням таких документів, швидкість оброблення та реагування на запити.*

Ключові слова: *веб-сайт, електронні ресурси, публічні документи, інформаційні оголошення, органи місцевого самоврядування, територіальна громада, оприлюдненні відкриті дані, звернення громадян, адміністративні послуги, система місцевих петицій.*

Бойко Наталья Вячеславовна,
аспирантка Национальной академии
руководящих кадров культуры и искусств

ВЕБ-САЙТ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ДОКУМЕНТНО-КОММУНИКАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ: СТРУКТУРА, РЕСУРСЫ, СОДЕРЖАНИЕ

Цель работы. *Исследовать структуру сайта и состав информационных ресурсов представленных на веб-сайте Винницкого городствого совета; сделать выводы о роли информационно-аналитических документов в документно-коммуникационной системе органов местного самоуправления.* ***Методология исследования*** *базируется на использовании общенаучных методах: анализа, синтеза, логического метода, метода визуализации результатов исследования.*

© Бойко Н.В.

Названые методы помогают изучить сущность изучаемого предмета и аргументировать позицию автора по очерченной тематике. ***Научная новизна*** *работы состоит в том, что осуществлен анализ информационно-аналитических документов, которые публикуются на веб-сайте Винницкого городского совета для коммуникации с территориальными общинами и установить значимость информационно-аналитических документов в документно-комуникационной системе органов местного самоуправления; определены основные информационно-аналитические документы через которые происходит диалог с территориальной общиной, а также изучены процессы оптимизации информирования населения органами местного самоуправления.* ***Висновки.*** *Представленные в статье результаты анализа информационно-аналитических документов веб-сайта Винницкого городского совета дают основания считать, что работа органов местного самоуправления через опубликованные информационно-аналитические документы на веб-сайтах является очень важной для налаживания коммуникации с территориальной общиной, она качественно отличается скоростью и охватом аудитории, таким образом инструмент електронного управления способствует широкому и быстрому развитию административной реформы и децентрализации власти. Вопросы, которые остаются открытыми – робота с сохранением таких документов, скорость обработки и реагирования на запросы.*

Ключові слова: *веб-сайт, электронные ресурсы, публичные документы, информационные объявления, органы местного самоуправления, территориальная община, обнародованные открытые данные, обращения граждан, административные услуги, система местных петиций.*

Boiko Nataliia,
Candidate National Academy
of Culture and Arts Management

WIB-SITE AS PART DOCUMETAL AND COMMUNICATION SPACE OF LOCAL GOVERNMENTS` AUTHORITIES: STRUCTURE, RESOURCES, CONTENT

Purpose of the Article. *Examine the structure of the website and composition of the information resources, which are presented on the website of Vinnytsia's city council; conclude the contribution of informative-analytical documents in the documentation and communication system of local governments' authorities.* ***The methodology*** *of the research is based on the use of the general scientific methods: analysis, synthesis, logical approach, visualization technique of the result of the investigation. Named methods help to study the essence of the studied subject and to argue the author's position on the outlined topic.* ***The scientific novelty*** *of the work consists in realizing analysis of informative-analytical documents, which published on the website of Vinnytsia's city council for communication with local community and assessed the extent to concerned with informative-analytical documents in the documentation and communication system of local governments' authorities; identified primary informative-analytical documents through which the dialogue is happening with local community and also studied optimization process of public notice by local governments' authorities.* ***Conclusions.*** *Analysis results of informative-analytical documents on the Website of Vinnytsia's city council give reasons, that work of local governments' authorities by means published informative-analytical documents on the Web site are very important for establishing communication with local community, it is fraught with high-quality speed and media outreach, through this process the instrument of e-government promotes mass and high-speed development of administrative reform and decentralization of power. The questions, which are opened are the work with saving such documents, the speed with document processing, and the response of requests.*

Key words: *Web site, electronic source, published documents, informative notice, local governments' authorities, community, data releases, citizen petition, public services, a system of a local citizen petition.*

Актуальність теми дослідження. Інформатизація суспільства – глобальний світовий неминучий процес. Засоби інформатизації направлені на розвиток усіх сфер соціально-економічного життя. Повсякчас вони використовуються для полегшення обміну інформацією, розповсюдження повідомлень, широкої комунікації. Саме тому органи місцевого самоврядування в умовах адміністративної реформи та децентралізації влади переходять на електронні документи та інтернет ресурси для швидкого та ефективного спілкування з територіальною громадою. Веб-сайти районних органів місцевої влади стають масштабними інформаційними провідниками, де жителі регіону можуть дізнатись про значущі події, новини, замовити інформаційні послуги та скористатись електронними формами для запитів.

Мета роботи. Дослідити структуру сайту та зміст інформаційних ресурсів представлених на веб-сайті Вінницької міської ради.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу якісно нової системи комунікацій, що базується на можливостях інтернет-технологій приділяється увага в публікаціях Л.Я. Філіпова [16], кандидатських дисертаціях і публікаціях В.В. Добровольської [1], О.А. Кравцової [3], О.В. Лаба [4], А.Т. Матвієнко [5], Л.О. Чекмарьова [17], Ю.П. Якимюк [18].

Так, Л.О. Чекмарьова досліджувала структуру веб-сайту обласної державної адміністрації як документальної системи, яка висвітлює нормотворчу діяльність державного органу; автором проаналізовано нормативно-правову базу; досліджено детально структуру і зміст інформаційних ресурсів державних адміністрацій [17].

Л.Я. Філіпова займалася дослідженням інформаційних систем в новому комунікаційному середовищі, зокрема науковцем проаналізовано веб-сайти українських центрів науково-технічної інформації як дієвий комунікаційний засіб в сучасному інформаційно-комунікаційному просторі [16].

Виклад основного матеріалу. Державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування [2].

Відповідно до Указу Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» від 22 липня 1998 року № 810/98 в Україні відбуваються реформи децентралізації влади, перебудови адміністративно-територіального устрою, розвитку місцевого самоврядування, які активно почали формуватися на усіх рівнях з 2014 року [11].

У квітні 2014 року уряд схвалив основний документ – Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Після цього був затверджений План заходів щодо її реалізації, які дали старт реформі.

Влада вінницького регіону одна з перших почала запроваджувати концепцію адміністративної реформи за допомогою програми «U-LEAD з Європою», що фінансується Європейським Союзом та його країнами-членами Данією, Естонією, Німеччиною, Польщею і Швецією. На Вінниччині станом на 19.07.2019 створено 42 об'єднані територіальні громади з 490 існуючих територіальних громад, розвиток за підтримки програми продовжується надалі.

Діяльність Вінницької міської Ради представлено територіальній громаді на офіційному веб-сайті http://www.vmr.gov.ua. Сайт забезпечує обізнаність жителів міста та регіону про найважливіші події через оприлюднені електроні інформаційно-аналітичні документи та допомагає їм здійснювати самоуправління за допомогою відкритого діалогу з місцевими депутатами та працівниками органів місцевого самоврядування.

Веб-сайт – сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, інших об'єктів авторського права і (або) суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і структурованих у межах адреси веб-сайту і (або) облікового запису власника цього веб-сайту, доступ до яких здійснюється через адресу мережі Інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про каталоги або виклики і (або) числової адреси за Інтернет-протоколом [8].

Веб-сайт Вінницької міської ради представляє собою сукупність опублікованих електронних інформаційно-аналітичних документів, які висвітлюють щоденну роботу виконавчого апарату Вінницької міської ради та допомагають громадян (територіальним громадам) приймати участь у здійснення народовладдя. Документи поєднанні за змістом і характером пошуку, полегшують роботу із надання інформаційно-аналітичних послуг користувачам веб-сайту. Практично, сайт – це електронна дошка оголошень (електронний інформаційний стенд), а в глибшому своєму розумінні – електронна бібліотека публічних документів, за допомогою яких населення регіону залучають до співпраці.

На сайті опубліковані інформаційні оголошення (новини) про громадське життя регіону, сторінка для підтримки учасників АТО, форми для створення електронних петицій та звернення громадян, опублікована звітність громадських ініціатив регіону, представлені інформаційні довідки щодо виборів (інформація щодо територіальних виборчих округів, депутатів, їх партійної приналежності), концепції розвитку регіону, документи щодо технічної підтримки створення ОСББ, програми розвитку, оприлюдненні відкриті дані виконавчих органів Вінницької міської ради та комунальних підприємств міста, інформативні дані про екологічний стан регіону та енергоресурси (пам'ятки щодо їх зберігання та ефективного використання), звітність щодо публічних закупівель, опубліковані документи Вінницької міської ради щодо громадського життя, звітність про бюджет вінницького регіону.

Інформаційні оголошення подані у вигляді коротких текстових повідомлень, які містять стислу інформацію щодо подій регіону. У дійсності, головна сторінка сайту являє собою інформаційний стенд в електронному вигляді. Інформаційний стенд є оптимальним засобом надання різного роду інформації з максимальною швидкою можливістю її заміни (оновлення). Електронний інформаційний стенд є найзручнішим технічним засобом висвітлення оперативної аналітичної інформації органів місцевого самоврядування. Його переваги очевидні:

- швидкість та зручність у використанні;
- можливість оприлюднити великий обсяг інформації за досить короткий термін;
- можливість швидко оновлювати великі масиви інформації;
- великий обсяг аудиторії водночас (майже не обмежена, за винятком технічної спроможності користувачів).

Сайт побудовано таким чином, що кожен мешканець міста може знайти максимально багато корисної інформації. Це безперечно посилює співробітництво між територіальною громадою і органами місцевого самоврядування. Прикладом може слугувати інформаційна довідка, яка знайомить населення регіону з графіком роботи, телефонами та розташуванням важливих для вирішення побутових питань служб міста. Таких, які забезпечують обслуговування житлових будинків та прибудинкових територій, обслуговування ліфтів, надають послуги електропостачання, холодного водопостачання та водовідведення, теплопостачання та гарячого водопостачання, здійснюють освітлення вулично-шляхової мережі та прибудинкових територій, прибирання та ремонт вулично-шляхової мережі, транспортне забезпечення.

Важливим засобом спілкування з містянами є Оприлюдненні відкриті дані виконавчих органів Вінницької міської ради та комунальних підприємств міста. Оприлюднення набору даних – завантаження набору даних розпорядником інформації та забезпечення доступу до нього держателем порталу після проходження модерації. Робота з даними – прогресивний спосіб спілкування з територіальною громадою при якому відкриті дані вже є у відкритому та прямому доступі до використання, при цьому не потрібно подавати заявки, чекати відповіді і використовувати паперові носії. Дані публікуються на сайтах, де кожен користувач може скористатись інформацією без перешкод. Опридлюненні набори даних постійно коригуються Кабінетом Міністрів України і їх перелік постійно розширюється, а періодичність та порядок їх оприлюднення оновлюється згідно Постанови Кабінету Міністрів України «Про затверження Положення про набори даних, які

підлягають оприлюденню у формі відкритих даних» від 21 жовтня 2015 року № 835 [10].

Оприлюдненні відкриті дані публікуються згідно Рішення виконавчого комітету міської ради від 20.07.2017 р. № 1627 «Про приєднання Вінницької міської ради та її виконавчих органів до Міжнародної Хартії відкритих даних» [10]. У 2017 році Вінниця приєдналась до Міжнародної Хартії відкритих даних і підписала Меморандум про співпрацю в рамках реалізації пілотного проекту щодо відкритих даних [6], згідно якого було створено план дій з реалізації принципів Міжнародної Хартії відкритих даних, який виконується згідно Розпорядження міського голови від 18.10.2017 р. № 181-Р «Про заходи щодо реалізації принципів Міжнародної Хартії відкритих даних та розвитку відкритих даних» [12]. Для роботи з населенням і реалізації проекту створено Портал відкритих даних Вінниці (розпорядження міського голови від 17.05.2018 р. № 70-р «Про впровадження Порталу відкритих даних Вінниці») [9].

Оприлюднені відкриті дані фактично являються інформаційним бюлетенем, за допомогою якого висвітлюється робота виконавчого апарату органів місцевого самоврядування. Дані поділені між департаментами за сферою використання. Департаменти оприлюднюють усі відомості, які можуть містити результати роботи виконавчого апарату. Наприклад, плани закупівель, переліки діючих договорів, звіти про використання бюджетних коштів (e-data), реєстри укладених договорів, звіти про заборгованість, звіти про фінансові результати. При запроваджені адміністративної реформи, введення політики оприлюднення відкритих даних є основою для демонстрації прямого прозорого діалогу з територіальною громадою і небажанням приховувати від містян важливих повідомлень.

Важливим є те, що мешканці регіону можуть давати зворотній зв'язок органам місцевого самоврядування для вдосконалення дії Порталу. Таким чином, відбувається обмін інформацією з обох сторін. Громадяни можуть подавати пропозиції щодо оприлюднення нових наборів даних, вдосконалення існуючих наборів, а також інформацію про розроблені сервіси, надсилаючи зворотній зв'язок на електронну адресу адміністратора Порталу, яку подано на веб-сайті Вінницької міської ради.

Особливо важливою є робота зі зверненнями громадян. Під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги. Звернення громадян – найпопулярніший засіб діалогу між місцевою владою і територіальною громадою. Особливою формою колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування є електронна петиція, яка подається та розглядається в порядку передбаченому статтею 23 Закону України «Про звернення громадян» № 393/96-ВР від 02 жовтня 1996 року [13].

Звернення може бути усним чи письмовим. Усне звернення викладається громадянином на особистому прийомі або за допомогою засобів телефонного зв'язку через визначені контактні центри, телефонні «гарячі лінії» та записується (реєструється) посадовою особою. Письмове звернення надсилається поштою або передається громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, повноваження якої оформлені відповідно до законодавства. Письмове звернення також може бути надіслане з використанням мережі Інтернет (через веб-сайти), засобів електронного зв'язку (електронне звернення).

На веб-сайті Вінницької міської ради зручно налаштована робота з усіма видами звернень громадян. Форма для заповнення петицій та звернень розташована на головній сторінці сайту, що говорить про відкритість влади в регіоні і здатність іти на зустріч до населення. Зауважимо, що в Законі «Про звернення громадян» не зазначено про таку вимогу, що зайвий раз доводить про прогресивність регіону і налаштованість на розвиток адміністративної реформи і відкритим спілкуванням з територіальними громадами. На сторінці подана детальна інформація щодо особистого прийому громадян міським головою, вимог до запитів та способи звернень,

адреси для особистих звернень до депутатів та графіки прийому, робота прямих телефонних ліній. Поряд подано публічні відповіді за зверненнями громадян на які міська влада подала вичерпні відповіді. Вінницька міська рада на інформаційній сторінці консультує щодо усіх форм звернень (усні та письмові) і надає на сайті розгорнуту інформацію громадянам. До того ж, подані дані про зону відповідальності кожного з депутатів (охоплена сфера питань у якій той чи інший депутат має можливість допомогти).

На веб-сайті є посилання на єдину систему місцевих петицій. Єдина система місцевих петицій створена в рамках програми «Електронне врядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), що фінансується Швейцарською Конфедерацією та виконується фондом Східна Європа у партнерстві з Державним агентством з питань електронного врядування.

На сторінці платформи модератори опубліковують петиції збір підписів, яких триває; петиції, які знаходяться на розгляді; а також петиції на які вже подано відповіді. Крім того, тут можна побачити платформу електронної демократії. На платформі поєднанні місцеві петиції; громадський бюджет, який надає можливість мешканцям пропонувати свої проекти місцевого розвитку; відкрите місто для взаємодії мешканців з місцевою владою та комунальними підприємствами/органами самоорганізації населення; консультації з громадськістю, який надає органам місцевої влади можливість залучати пропозиції мешканців щодо питань розвитку міст та громад, організовувати обговорення проектів документів перед їх розглядом та схваленням, проводити місцеві опитування в різних формах з метою вивчення думки активної частини мешканців міст.

Характерною рисою платформи є покриття усієї країни. Будь-яке місто за бажанням може приєднатися до платформи. Та провідними регіонами проекту є Вінницька, Волинська, Дніпропетровська та Одеська області. Метою створення платформи є допомога органам місцевого самоврядування щодо роботи з електронними петиціями на єдиному високому рівні якості обслуговування громадян із відповідною нормативно-правовою базою із якісною уніфікованою системою, що охоплює усі країни для вирішення найбільш нагальних проблем громад. Крім того, партнери програми користуються єдиною нормативно-правовою базою із визначенням вимог до електронної ідентифікації громадян, збору підписів, переліку інформації, що збирається про особу тощо. Уніфікована система для усіх партнерів програми дасть змогу містам заощаджувати кошти на розроблення власних електронних систем і витрачати на більш нагальні проекти територіальної громади.

Привертає увагу розділ веб-сайту Вінницької міської ради – ініціатива «Громадська участь», за допомогою якої місцева влада активно долучає населення до громадських обговорень. Громадські обговорення (громадські слухання) – це можливість територіальної громади Вінницького регіону прийняти безпосередню участь у здійсненні місцевого самоврядування, тобто порушені питань та внесені пропозицій щодо питань місцевого значення.

Органи місцевого самоврядування Вінницького регіону інформують жителів міста про загальноміські і локальні проекти, які винесені на обговорення. Тут подано інформацію про нормативно-правове забезпечення кожного громадського обговорення, порядок ініціювання, підготовки та проведення громадського обговорення та громадських слухань, розклад усіх громадських обговорень та громадських слухань та їх результатів, що проводить Вінницька міська рада у вигляді інформаційних оголошень з описом винесеної до обговорення проблематики.

Значне досягнення у сфері надання інформаційних та адміністративних послуг є «Прозорий офіс» Вінницької міської ради, сторінка якого знаходиться на сайті Вінницької міської ради. Це кардинально новий спосіб спілкування між місцевою владою і територіальної громадою. Його особливість полягає в тому, що у робочому органі виконавчого комітету міської ради зосереджені усі послуги, які надають адміністративні державні органи за єдиним алгоритмом оформлення документів. Про ефективність центру гово-

рить той факт, що в 2012 році було відкрито 3 територіальні відділення Центру. Крім адміністративних послуг, населення регіону може звернутись до Центру із соціальних та господарського-адміністративних послуг (соціальний захист та соціальне страхування, оформлення пенсій та житлових субсидій, призначення соціальних виплат та пільг, надання матеріальних допомог, оформлення технічних умов та дозволів на під'єднання до мереж газопостачання).

Наукова новизна роботи полягає у тому, що здійснено аналіз інформаційно-аналітичних документів, які публікуються на веб-сайті Вінницької міської ради для комунікації з територіальною громадою та розглянуто процеси оптимізації інформування населення органами місцевого самоврядування.

Висновки. Представлені на сайті інформаційно-аналітичні документи – це великий масив інформації, за допомогою яких виникає якісний соціокомунікаційний простір і відбувається комунікація між територіальною громадою та органами місцевого самоврядування. Вони широко використовується владою для ознайомлення населення з різними новинами і подіями. За допомогою таких документів органи місцевого самоврядування ведуть діалог з населенням, дотримуючись принципу прозорості, доступності та повноти інформації. Інформаційно-аналітичні документи використовуються щоденно у роботі місцевої влади завдяки простоті викладу та подальшого використання інформації. Безперечно є невід'ємною частиною системи службової документації органів місцевого самоврядування в умовах адміністративної реформи та децентралізації влади, забезпечуючи принцип гласності місцевої влади.

З огляду на вищевикладене веб-сайти органів місцевого самоврядування повинні постійно слідкувати не тільки за оновленням інформації та наповненням веб-сторінки, розширенням інформативних, консультативних та корисних даних, але й оптимізувати роботу із структурою сайту, його будовою, систематизацією матеріалів.

Список використаних джерел

1. Добровольська В.В. Державна політика в галузі культури України: стан та розвиток системи управління документацією: [монографія] / В.В. Добровольська – Київ : НАКККіМ, 2017. – 233 с.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. Страсбург, 1985. URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036. – Назва з екрану.

3. Кравцова О.А. Архівний портал ЮНЕСКО: засади створення, структура, інформаційний ресурс: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 27.00.02 / О.А. Кравцова; Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2009. – 19 с.

4. Лаба О. Електронне діловодство: проблеми та перспективи розвитку / О. Лаба // Студії з архівної справи та документознавства. 2011. – Т.2. – С. 53-56.

5. Матвієнко А.Т. Документально-інформаційне забезпечення туристичної галузі в Україні: соціально-комунікаційний аспект автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соціальних комунікацій: спец. 27.00.02 «Документознавство, архівознавство» / А.Т. Матвієнко; Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2012. – 15 с.

6. Меморандум про співпрацю в рамках реалізації пілотного проекту щодо відкритих даних між Виконавчим комітетом Вінницької міської ради, Державним агентом з питань електронного урядування України та Фондом «Євразія» (Проект міжнародної технічної допомоги «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах (TAPAS)»). – Вінниця, 2017. – 6 с.

7. Мороз О. Досвід Польщі в рамках реформи децентралізації / О. Мороз // Місцеве самоврядування – К., 2017. – №11. – С. 23-24.

8. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. Київ, 1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/3792-12/ed20170426. – Назва з екрану.

9. Про впровадження Порталу відкритих даних Вінниці: Розпорядження міського голови Вінницької міської ради від 17.05.2018 № 70-р. Вінниця, 2018. URL: https://www.vmr.gov.ua/Docs/MajorOrdersR/2018/%E2%84%9670-%D1%80%2017-05-2018.pdf. – Назва з екрану.

10. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835. Київ, 2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#n12. – Назва з екрану.

11. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи України: Указ Президента від 22.07.1998 № 810/98. Київ, 1998. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/810/98. – Назва з екрану.

12. Про заходи щодо реалізації принципів Міжнародної Хартії відкритих даних та розвитку відкритих даних: Розпорядження міського голови Вінницької міської ради від 18.10.2017 № 181-Р. Вінниця, 2017. URL: https://www.vmr.gov.ua/Docs/MajorOrdersR/2017/%E2%84%96181-%D1%80%2018-10- 2017%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8.pdf. – Назва з екрану.

13. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. Київ, 1996. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80. – Назва з екрану.

14. Про приєднання Вінницької міської ради та її виконавчих органів до Міжнародної Хартії відкритих даних: Рішення виконавчого комітету Вінницької міської ради від 20.07.2017 № 1627. Вінниця, 2017. URL: https://www.vmr.gov.ua/Docs/ExecutiveCommitteeDecisions/2017/%E2%84%961627%2020-07-2017%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf. – Назва з екрану.

15. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. Київ, 2014. URL: https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80. – Назва з екрану.

16. Філіпова Л. Аналіз контенту веб-сайтів українських центрів науково-технічної інформації з точки зору використання інтернет-сервісів / Л. Філіпова // Вісник книжкової палати. 2012. – № 10. – С. 22-28.

17. Чекмарьова Л.О. Веб-сайт обласної державної адміністрації України як документально-інформаційна система: засади функціонування, структура, зміст: 07.00.10 – документознавство, архівознавство Дис. … канд. іст. наук КИЇВ - 2008. Робота виконана в Українському науково-дослідному інституті архівної справи та документознавства. – КИЇВ, 2012. – 227 с.

18. Якимюк Ю.П. Комунікаційна система документаційного забезпечення управління вищим навчальним закладом: [монографія] / Ю.П. Якимюк. – Київ: Університет «Україна», 2011. – 191 с.

References

1. Dobrovolska V. (2017). Public policies on culture of Ukraine: status and development of the management system. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

2. European Charter of Local Self-Government. (1985). Retrieved from: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036 [in Ukrainian].

3. Kravtsov, O.A. (2009). Archives portal of UNESCO: basis for the creation, structure, information resource: Extended abstract of candidate`s thesis. Kyiv [in Ukrainian].

4. Laba O. (2011). E-government: problems and prospects of development. Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva, 2, 53-56 [in Ukrainian].

5. Matviienko A.T. (2012). Documental and informative achievement of tourism sector in Ukraine: social and communicative aspect: Extended abstract of candidate`s thesis. Kyiv [in Ukrainian].

6. Memorandum of cooperation as a part of the implementation of pilot project in relation to Open Data between city government of Vinnytsia`s city council, State agency of e-government of Ukraine and Eurasia Foundation (The project of international technical assistance «Transparency and accountability of public administration and services (TAPAS)»). (2017) [in Ukrainian].

7. Moroz O. (2017). Experience of Poland as part of decentralization reform. Mistseve Samovriaduvannia, 11, 23-24 [in Ukrainian].

8. Law of Ukraine literary property and allied rights. (1993). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/3792-12/ed20170426 [in Ukrainian].

9. Order of mayor of Vinnytsia`s city council on implementation of the Portal of Vinnytsia`s Open Data. (2018). Retrieved from: https://www.vmr.gov.ua/Docs/MajorOrdersR/2018/%E2%84%9670-%D1%80%2017-05-2018.pdf [in Ukrainian].

10. Order of Justice ministry of Ukraine on approval Regulation of datasets, which shall be made publicly available as Open Data. (2015). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#n12 [in Ukrainian].

11. Decree of the President on activities related to the implementation of the Concept of administrative reform of Ukraine. (1998). Retrieved from: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/810/98 [in Ukrainian].

12. Order of mayor of Vinnytsia`s city council on activities of implementation of the principles of International Charter of Open Data and developing of Open Data. (2017). Retrieved from: https://www.vmr.gov.ua/Docs/MajorOrdersR/2017/%E2%84%96181-%D1%80%2018-10-2017%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8.pdf [in Ukrainian].

13. Law of Ukraine on citizen petition. (1996). Retrieved from:https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80 [in Ukrainian].

14. Decision of the Executive Committee of Vinnytsia`s city council on adherence Vinnytsia`s city council and the Executive Committee to International Charter of Open Data. (2017). Retrieved from:https://www.vmr.gov.ua/Docs/ExecutiveCommitteeDecisions/2017/%E2%84%961627%2020-07-2017%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf. [in Ukrainian].

15. Order of Justice ministry of Ukraine on endorsed the Concept of local government reform and territorial organisation of government in Ukraine. (2014). Retrieved from: https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80 [in Ukrainian].

16. Filipova L. (2012). Analysis of content of the web site of Ukrainian centers of scientific & technical information with regard to using of Internet-services, 10, 22-28 [in Ukrainian].

17. Chekmarova L.O. (2012). The web site of region state administration of Ukraine as documental & informative system: foundation of the operation, structure, content: Extended abstract of candidate`s thesis. Kyiv [in Ukrainian].

18. Yakymiuk Yu.P. (2011). Communicative system of documental enforcement of management of higher education institution. Kyiv: Universytet «Ukraina» [in Ukrainian].

УДК 378.046(477)
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189855

Ющенко Людмила Олександрівна,
викладач-методист КВНЗ
«Ніжинський коледж культури і
мистецтв імені Марії Заньковецької»
Чернігівської обласної ради
u-l-a@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-0515-029x

Базар Валентина Олександрівна,
викладач-методист КВНЗ
«Ніжинський коледж культури і
мистецтв імені Марії Заньковецької»
Чернігівської обласної ради
vbazar56@ukr.net
https://orcid.org/0000-0001-5626-5161

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» У ЗВО І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Мета статті *– розглянути проблеми пов'язані з формуванням професійних компетентностей фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи на сучасному етапі у ЗВО І-ІІ рівнів акредитації.* ***Методологія дослідження*** *базується на загальнонаукових методах аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення. Під час викладу основного змісту статті також застосовувалися описовий і системно-структурний методи та документознавчий підхід, який дозволив виявити необхідний рівень проблематизації даного питання.* ***Наукова новизна.*** *У статті обґрунтовуються особливості та проблеми пов'язані з формуванням професійних компетентностей фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи з акцентом на необхідність вдосконалення змістового наповнення освітніх програм і навчальних планів, навчально-методичного та програмно-апаратного забезпечення, погодження інноваційно-освітніх та професійних компетентностей підготовки майбутніх фахівців з боку ЗВО і роботодавців на сучасному ринку праці та модернізації змісту освіти вцілому, її організації відповідно до вимог національного і світового ринків.* ***Висновки.*** *Незважаючи на наявні умови для відповідного формування професійних компетентностей у ЗВО І-ІІ рівнів акредитації, його недостатньо, як для підготовки висококласних фахівців у цій сфері, так і для розвитку бібліотек, архівів тощо, і тому виникає потреба у додатковій роботі в цьому напрямку.*

Ключові слова: *професійні компетентності; інформаційна, бібліотечна та архівна справа; освітні стандарти; освітньо-професійні програми.*

© *Ющенко Л.О., Базар В.О.*

Ющенко Людмила Александровна,
преподаватель-методист КВУЗ
«Нежинский колледж культуры и
искусств имени Марии Заньковецкой»
Черниговского областного совета

Базар Валентина Александровна,
преподаватель-методист КВУЗ
«Нежинский колледж культуры и
искусств имени Марии Заньковецкой»
Черниговского областного совета

ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СПЕЦИАЛИСТОВ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ИНФОРМАЦИОННОЕ, БИБЛИОТЕЧНОЕ И АРХИВНОЕ ДЕЛО» В ЗВО I-II УРОВНЕЙ АККРЕДИТАЦИИ

Цель статьи *– рассмотреть проблем, связанных с формированием профессиональных компетенций специалистов информационной, библиотечного и архивного дела на современном этапе в ЗВО I-II уровней акредитации.* ***Методология исследования.*** *Работа с выбранным материалом основывается на общенаучных методах анализа и синтеза, сравнения и обобщения. По ходу изложения основного содержания статьи также применялись описательный и системно-структурный методы и документоведческих подход, который позволил выявить необходимый уровень проблематизации данному вопросу.* ***Научная новизна.*** *В статье обосновываются особенности и проблемы связанные с формированием профессиональных компетентностей специалистов информационного, библиотечного и архивного дела с акцентом на необходимость совершенствования наполнения содержания образовательных программ и учебных планов, учебно-методического и программно-аппаратного обеспечения, согласования инновационно-образовательных и профессиональных компетентностей подготовки будущих специалистов со стороны ЗВО и работодателей на современном рынке труда и модернизации содержания образования в целом, его организации в соответствии с требованиями национального и мирового рынка.* ***Выводы.*** *Несмотря на имеющиеся условия для соответствующего формирования профессиональных компетенций в ЗВО I-II уровней аккредитации, его недостаточно, как для подготовки высококлассных специалистов в этой сфере, так и для развития библиотек, архивов и т.д., и поэтому возникает потребность в дополнительной работе в этом направлении.*

Ключевые слова: *профессиональные компетентности; информационное, библиотечное и архивное дело; образовательные стандарты; образовательно-профессиональные программы.*

Yushchenko Ludmyla,
lecturer-methodologist of Municipal Higher Educational Establishment
«Nizhyn Maria Zankovetska College of Culture and Arts»
Chernihiv Regional Council

Bazar Valentyna,
lecturer-methodologist of Municipal Higher Educational Establishment
«Nizhyn Maria Zankovetska College of Culture and Arts»
Chernihiv Regional Council

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF SPECIALISTS IN «INFORMATION, LIBRARY AND ARCHIVE STUDIES» IN HEI OF I-II LEVELS OF ACCREDITATION

The purpose of the article *is to consider the current problems related to the formation of professional competencies of specialists in information, library, and archives studies.* ***Methodology****. The work with the selected material was based on common scientific methods of analysis and synthesis, comparison, and*

generalization. Descriptive and system-structural methods, as well as a document-based approach, were also used to outline the main content of the article, which enabled to reveal the necessary level of problematization of this topic of research. ***Scientific novelty.*** *The article substantiates the peculiarities and problems related to the formation of professional competencies of specialists of information, library and archives studies with a focus on the need to improve the curriculum and educational programs, educational, methodological as well as software and hardware resources, the coordination of innovative educational and professional competencies of future professionals by the higher educational establishments and employers in the modern labor market and modernization of the content of education in general, its organization in accordance with the needs of the national and world markets.* ***Conclusions****. Thus, the analysis of certain aspects of formation of professional competencies of specialists in information, library and archives studies at the present stage, gives reason to argue that, despite the existing provision for the educational process in higher educational establishments, it is clearly not sufficient, both for training high-class specialists in this field, and for the development of these industries in general. It is precisely the problems that stand in the way of the formation of highly qualified specialists that lead to the understanding that the future of information, library and archival studies in our country is possible only if the educational space is transformed, because the existing form in many higher educational establishments in Ukraine make it complicated to talk about a system platform for educating specialists in information, library and archives studies, the level of training of which would correspond to innovative trends and needs of the market.*

Key words: *professional competences; information, library, and archives; educational standards; educational and professional programs.*

Актуальність теми дослідження. Введення в дію Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015) викликало суттєві зміни в процесі професійної підготовки фахівців сфери книгознавства, бібліотекознавства, документознавства, архівознавства, діловодства та інформаційної діяльності, об'єднавши усі ці спеціальності під однією назвою – «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». А також вимоги на ринку праці до фахівців цієї спеціальності значно зростають. Все це зумовило необхідність подальшого дослідження особливостей та проблем формування професійних компетентностей у ЗВО в сучасних умовах, яке триває і до цього часу.

Перш ніж розглянути питання, пов'язані з аналізом проблем формування професійних компетентностей фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, на сучасному етапі потрібно врахувати ряд факторів. По-перше – це активність та поглиблення процесу становлення професійної підготовки майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, а по-друге потрібно враховувати і зміни в системі вищої освіти і національній системі кваліфікацій де є помітні зрушення.

Аналіз досліджень і публікацій. Розглядати проблеми, які пов'язані з професійною підготовкою фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, неможливо без урахування того наукового і навчально-методичного доробку, що існує на сьогоднішній день. Мова йде про праці О. Матвієнко, М. Цивіна [8], В. Бездрабко [2], В. Добровольської [5], В. Сошинської [12], З. Свердлик [11], О. Тур [13], Я. Хіміч [15] та ін. Також слід відмітити дослідження, фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи в яких розглядається проблема професійної підготовки в Україні, а саме, роботи О. Матвієнко, М. Цивіна [8], Т. Вилегжаніної [4], В. Осаула [9] Т. Дурєєвої [6], О. Білик [3], Л. Філліпової [14] та ін.

Становлення нової спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в плані наукового обґрунтування та освітнього впровадження в Україні є незавершеним. О. Матвієнко і М. Цивін досліджували розвиток бібліотечної освіти у проекті пропонованого стандарту спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Вони зазначали, що «Із введенням нової спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», ЗВО, які планують здійснювати підготовку за новоутвореною спеціальністю, мають забезпечити рівноправний розвиток в її межах усіх заявлених у назві складових – і бібліотекарів, і архівістів, і інформаційних фахівців» [8, 10], і станом на сьогодні маємо ситуацію, коли ведеться підготовка фахівців

інформаційної, бібліотечної та архівної справи не лише за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр, магістр тощо, але й молодший спеціаліст. Проте залишається чимало невирішених проблем.

А саме – замалий відсоток фундаментальних наукових досліджень у цьому напрямку; недостатнє навчально-методичне забезпечення; слабка матеріально-технічна база; брак єдиних освітніх стандартів і моделей розвитку інформаційної, бібліотечної та архівної справи в єдиному контексті на національних засадах, що, у свою чергу, породжує проблему кадрового забезпечення. Порушена рівновага у навчальних планах підготовки фахівців у бік інформаційної справи і як результат скорочення уваги до власне специфічних компетенцій бібліотечного фахівця.

«Спостерігається тенденція переважного розвитку інформаційно-документного профілю освітніх програм спеціальності 029, що поєднує документаційну діяльність з інформаційно-комунікаційними технологіями» [14, 53], як зазначає у своїй статті Л. Я. Філіпова.

Отже, підготовка таких спеціалістів – це тривалий процес, який потребує не тільки відповідного нормативно-правового, навчально-методичного і матеріально-технічного забезпечення, а також підтримки з боку держави.

Мета дослідження – розглянути проблеми пов'язані з формуванням професійних компетентностей фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи на сучасному етапі у ЗВО І-ІІ рівнів акредитації.

Виклад основного матеріалу. Підготовка кадрів є одним із пріоритетних напрямів, враховуючи вимоги ринку праці щодо компетентностей фахівців.

«Відповідно до цього ж Закону, «компетентність» визначається як динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [1].

Упродовж останніх років держава здійснила певні нормативно-правові кроки щодо регулювання окремих складових національної системи кваліфікацій та компетенцій фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Як бачимо, принаймні у сучасному суспільстві все вказує на важливість питання підготовки кадрів для української держави. У свою чергу, все більше усвідомлюється необхідність модернізації змісту освіти і її організації відповідно до вимог національного і світового ринків.

Змістове наповнення освітніх програм і навчальних планів підготовки фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи нині активно обговорюється.

За результатами інтернет-моніторингу офіційних веб-сайтів ЗВО І-ІІ р.а.: можна зробити наступні висновки:

– не всі заклади вищої освіти І-ІІ р.а. оприлюднили на своїх сайтах освітні програми підготовки фахівців;

– містять застарілі оприлюднені освітні програми;

– зустрічаються розбіжності у назві дисциплін професійного та практичного циклу;

– у освітніх програмах різняться фахові компетентності, а також програмні результати навчання.

Як показали результати дослідження на сьогодні простежується відсутність єдиних державних освітніх стандартів, недосконаліть навчальних планів і програм в ЗВО тощо. До цього потрібно додати також відсутність погодження інноваційно-освітніх та професійних компетентностей підготовки майбутніх фахівців з боку ЗВО та роботодавців на сучасному ринку, а також відсутність ефективного механізму взаємодії органів влади і фахових об'єднань з питань підготовки кадрів та професійного навчання, що обмежує можливості працевлаштування випускників.

Як наслідок, більшість кваліфікацій в Україні не відповідають міжнародним критеріям забезпечення якості, що ускладнює процедуру їх визнання на світовому ринку праці.

Тривають дискусії і щодо переліку нормативних дисциплін загальної, професійної та практичної підготовки у навчальному плані та чи має він бути обов'язковим для всіх закладів вищої освіти, як узгодити теоретичний, технологічний, методичний та організаційний аспекти підготовки фахівців.

На нашу думку, перелік дисциплін навчальних планів з підготовки фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи має бути сформованим таким чином, щоб випускник максимально пристосувався до вимог роботодавця та знайшов себе на ринку праці.

Підготовка молодших спеціалістів за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у КВНЗ «Ніжинський коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради передбачає присвоєння кваліфікації: фахівець інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Освітньо-професійна програма орієнтована на навчання, яке побудоване на всебічному, послідовному формуванні компетентностей фахівців у трьох напрямках: з інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

У ній викладено програмні компетентності, яких набувають молодші спеціалісти: 10 загальних і 16 фахових; сформовано 16 програмних результатів навчання.

Основними фаховими компетентностями є:

− здатність розуміння впливу бібліотек, інформаційних систем та архівів на розвиток особистості і суспільства;

− здатність забезпечувати відбір, аналіз, оцінку, систематизацію, моніторинг, організацію, зберігання, розповсюдження та надання в користування інформації та знань у будь-яких форматах;

− здатність використовувати теоретичні знання і практичні навички у комплектуванні, організації та збереженні масивів документів для задоволення інформаційних потреб користувачів;

− здатність аналізувати соціальний попит та потреби населення на різні форми організації інформаційного, бібліотечно-бібліографічного обслуговування та здійснювати зв'язок з громадськістю, місцевими, державними, просвітницькими організаціями та товариствами для конкретизації планування діяльності інформаційних установ, бібліотек, архівів;

− здатність створювати чітку, стислу та точну управлінську документацію відповідно до чинних стандартів та опановувати технології електронного врядування та електронного документообігу в ДІС та архівах;

− здатність практично використовувати технічні засоби та комп'ютерні технології (на рівні користувача) в галузі професійної діяльності та інші.

Тобто, формування та розвиток професійних компетентностей спрямовано на здобуття студентами знань та навичок в тому числі й з використанням сучасних автоматизованих технологій.

Зв'язок із сучасними умовами праці забезпечується через організацію навчання, де основу програми підготовки складають документно-діловодні дисципліни («Основи діловодства і ділові документи», «Основи документознавства», «Основи аналітико-синтетичної обробки документної інформації») та інформаційно-комп'ютерні дисципліни («Автоматизовані інформаційні і Інтернет-технології», «Інформаційні системи і мережі», «Система управління базами даних»).

Становлення спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» є відносно новим, тому постає ще одна проблема – навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців за цим напрямом. Дослідженням даної проблеми займалася О.Кухтяк, яка зауважила, що «існує потреба в оновленні навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи» [7, 4].

Відчувається недостатність підручників і посібників з дисциплін направлених на підготовку фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи або їх застарілість, особливо для ЗВО І-ІІ р.а.

Одним з шляхів виходу з даної ситуації є використання Інтернет-ресурсів та хмарних сервісів. Важливим кроком у цьому є використання хмарних технологій з метою навчально-методичного забезпечення, що дає можливість формування колекцій навчальних мультимедійних ресурсів, представлених у різних форматах.

«Поряд з цим, відпадає необхідність придбання додаткових серверів. Книгозбірні отримують можливість зберігати та надавати доступ користувачам до значних обсягів інформації в «хмарах», що суттєво розвантажує роботу локальних бібліотечних мереж та автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи» [10].

Залишається ще одна, але не менш важлива проблема у підготовці фахівців, це – матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу.

Адже, наприклад, для набуття компетентностей з введення бібліографічного запису до електронного каталогу та пошук у ньому потребує використання автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем.

Більшість викладачів проводять заняття з електронним каталогом у бібліотеках, які мають необхідне програмне забезпечення, проте й у цьому випадку є певні труднощі. Оскільки, не завжди у місцевості, де розташовано ЗВО І-ІІ р.а., є бібліотека з необхідним програмним забезпеченням. Але є й інші ситуації. Наприклад, у Ніжині ліцензоване програмне забезпечення має лише Бібліотека ім. акад. М. О. Лавровського Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя – це АБІС «ІРБІС», яка є російським програмним продуктом.

Кожен з напрямів підготовки потребує використання відповідних комп'ютерних програм. Опанування автоматизованих технологій у діловодстві потребує використання АІС діловодства, у бібліотечній справи – це АБІС, в архівній справі – АІС архіву.

Крім програмного забезпечення потрібні ще й відповідні комп'ютерні та офісні технічні засоби.

Наукова новизна. У статті обґрунтовуються особливості та проблеми пов'язані з формуванням професійних компетентностей фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи з акцентом на необхідність вдосконалення змістового наповнення освітніх програм і навчальних планів, навчально-методичного та програмно-апаратного забезпечення, погодження інноваційно-освітніх та професійних компетентностей підготовки майбутніх фахівців з боку ЗВО і роботодавців на сучасному ринку праці та модернізації змісту освіти вцілому, її організації відповідно до вимог національного і світового ринків.

Висновки. Таким чином, аналіз окремих аспектів формування професійних компетентностей фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи на сучасному етапі, дає підстави стверджувати, що, незважаючи, на наявне забезпечення навчального процесу в ЗВО, його явно недостатньо, як для підготовки висококласних фахівців у цій сфері, так і для розвитку цих галузей загалом. Саме проблеми, які стоять на перепоні формуванню висококваліфікованих фахівців, наштовхують на розуміння того, що майбутнє інформаційної, бібліотечної та архівної справи в нашій країні можливе лише за умови трансформації освітнього простору, адже в такому вигляді, в якому він досі існує в багатьох ЗВО України, складно говорити про системну платформу для формування фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, рівень підготовки яких відповідав би інноваційним трендам і потребам ринку.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 12.11.2019).

2. Бездрабко В. До концепції нової редакції термінологічного стандарту з діловодства й архівної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2019. № 1. С. 64-72.

3. Білик О. Бібліотеки та питання професіоналізації кадрів. *Бібліотечна планета.* 2011. № 2. С. 26-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2011_2_10 (дата звернення: 12.11.2019).

4. Вилегжаніна Т. Бібліотечна професія в сучасній Україні. *Бібліотечна планета*. 2012. № 3. С. 5-6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2012_3_2 (дата звернення: 12.11.2019).

5. Добровольська В. Інформаційно-документаційне забезпечення установ галузі культури в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2018. № 3. С. 30-37.

6. Дурєєва Т. А. Формування професійної свідомості бібліотечного фахівця як умова ефективної адаптації комунікаційних технологій до бібліотечної діяльності. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2010. Вип. 31. С. 171-181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ hak_2010_31_20 (дата звернення: 12.11.2019).

7. Кухтяк О. Я. Особливості навчально-методичного забезпечення професійної підготовки бакалаврів інформаційної, бібліотечної та архівної справи : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Львів, 2019. 20 с.

8. Матвієнко О., Цивін М. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа": чи буде збережена бібліотечна професія? *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 2. С. 10-12.

9. Осаула В. Образ бібліотечно-інформаційної професії в умовах інформатизації суспільства. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 9. С. 22-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2011_9_7 (дата звернення: 12.11.2019).

10. Ржеуський А. Використання хмарних технологій у бібліотеках. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 4. С. 13-15.

11. Свердлик З. Практикоорієнтоване викладання дисципліни «Аналітично-інформаційна діяльність» як спосіб формування професійної компетентності майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2017. № 3. С. 18-25.

12. Сошинська В. Формування комунікаційних компетенцій майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2017. № 4. С. 92-96.

13. Тур О. Уніфікація документознавчої термінології: принципи та функції. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2017. № 1. С. 37-41.

14. Філіппова Л.Я. Інформаційно-документний профіль освітніх програм у контексті нової інтегрованої спеціальності. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформкологія*. 2019. № 1. С. 48-55.

15. Хіміч Я.О. До проблеми формування компетентностей здобувачів вищої освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Сучасна інформаційнобібліотечна освіта: європейські орієнтири* : зб. матеріалів доп. учасн. VII Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : УБА, 2017. С. 17-18.

References

1. Law of Ukrainy on vyshchu osvitu from July 1 2014 № 1556-VII. URL: http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayinypro-vyschu-osvitu [in Ukrainain].

2. Bezdrabko V. (2019). Towards the concept of a new wording of the terminological standard on record keeping and archival affairs. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia, 1, 64-72 [in Ukrainian].

3. Bilyk O. (2011). Libraries and issues of professionalization of personnel. Bibliotechna planeta, 2, 26-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2011_2_10 [in Ukrainian].

4. Vylehzhanina T. (2012). Library profession in modern Ukraine. Bibliotechna planeta, 3, 5-6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2012_3_2 [in Ukrainian].

5. Dobrovolska V. (2018). Information and documentation support for cultural institutions in Ukraine. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia, 3, 30-37 [in Ukrainian].

6. Durieieva T. A. (2010 Formation of professional consciousness of library specialist as a condition for effective adaptation of communication technologies to library studies). Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture. (issue. 31), (pp. 171-181). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ hak_2010_31_20 [in Ukrainian].

7. Kukhtiak O. Ya. (2019). Peculiarities of educational and methodological support of professional training for bachelors in information, library and archives affairs. Extended abstract of candidate's thesis. Lviv [in Ukrainian].

8. Matviienko O., & Tsyvin M. (2017). Higher education Standard of Ukraine in specialty 029 «Information, library and archival affairs»: Will the library profession be preserved? Visnyk Knyzhkovoi palaty, 2, 10-12 [in Ukrainian].

9. Osaula V. (2011). The image of the library and information profession in the conditions of informatization of society. Visnyk Knyzhkovoi palaty, 9, 22-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2011_9_7 [in Ukrainian].

10. Rzheuskyi A. (2016). Use of cloud technologies in libraries. Bibliotechnyi visnyk, 4, 13-15 [in Ukrainian].

11. Sverdlyk Z. (2017). Practically oriented teaching of the discipline "Analytical and information activities" as a way of forming the professional competence for future specialists in information, library and archives affairs. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia, 3, 18-25 [in Ukrainian].

12. Soshynska V. (2017). Formation of communication competencies for future specialists in information, library and archives affairs. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia, 4, 92-96 [in Ukrainian].

13. Tur O. (2017). Unification of documentary terminology: principles and functions. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia, 1, 37-41 [in Ukrainian].

14. Filippova L.Ya. (2019). Information-documentary profile of educational programs in the context of the new integrated specialty. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia, 1, 48-55 [in Ukrainian].

15. Khimich Ya.O. (2017On the Problem of Formation of Competencies of Higher Education Applicants of the Specialty 029 «Information, library and archival affairs»). Modern information library education: european projections: Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference. (pp. 17-18). Kyiv : UBA [in Ukrainian].

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. ІНФОРМОЛОГІЯ

УДК (316.2+316.7):002
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189856

Komova Maria,
Candidate of Philological Sciences (Ph. D.)
Associate professor at the Department
of Social Communication and Information Science
Lviv Polytechnic National University
maria.komova@gmail.com
http://orcid.org/0000-0002-4115-3690

Peleshchyshyn Andriy,
Doctor of Technical Sciences, Professor,
Head of Department of Social Communication and Information Science of
Lviv Politechnic National University
apele@ridne.net
orcid.org/0000-0002-5022-0410

SOCIO-COMMUNICATION RESOURCES OF CULTURAL INFORMATION IN MODELING THINKING AND BEHAVIOR OF INFORMATION CONSUMERS

The purpose of the article *is to determine the social communication resources of cultural information to make a civilizational and ideological choice, to choose the way of thinking, and value priorities by consumers of information. To achieve the purpose, the main objectives: one shall justify the view of cultural information as a combination of documentary and factual information that, during communicative interaction, exercises a synergistic influence on public consciousness; establish the main components of the theory of memes by R. Dawkins; reveal the influence of cultural information on cognitive and behavioral resources of information consumers through replication of memes.* ***The methodology*** *consists of using general scientific methods and unique methods: analysis, synthesis, logical method, method of visualization of research results, analogy method.* ***The scientific novelty*** *of the work consists in the fact that the paper has suggested considering cultural information as a combination of documentary and factual information, which during the communicative interaction exercises a synergistic influence on the public consciousness.* ***Conclusions.*** *Communication processes underlie the memes spread that affect not only the formation of the way of thinking, outlook but also determine the behavior of the recipient. Creating meme complexes, combined by a single generic idea, is accompanied by a synergistic effect of the impact of each meme. That is why information created and disseminated using multimedia technologies will have maximum psychological appeal, with a psychological impact on all modal channels of sensation. Such a combination of cognitive and behavioral resources of meme replication determines their successful application in the context of a meaningful, information war. The strategy of communicative interaction, which is based on the transfer of cultural information from the communicant to the recipient through information channels (mass media, social networks), aims to obtain the expected change in the vector of personal and social characteristics (axiological, cognitive and behavioral priorities), which is designed to achieve effective influence on public consciousness.*

Key words: *cultural information, meme theory, documentary information, factual information, communicative interaction, communication behaviour.*

© *Комова М.В., Пелещишин А.М.*

Комова Марія Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету «Львівська політехніка»

Пелещишин Андрій Миколайович,
доктор технічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету «Львівська політехніка»

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ РЕСУРСИ КУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У МОДЕЛЮВАННІ МИСЛЕННЯ І ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ ІНФОРМАЦІЇ

Метою роботи *є визначення соціокомунікаційних ресурсів культурної інформації для реалізації цивілізаційного і світоглядного вибору, для обрання способу мислення і ціннісних пріоритетів споживачами інформації.* ***Методологія дослідження*** *полягає у використанні загальнонаукових методів і спеціальних методик: аналізу, синтезу, логічного методу, методу візуалізації результатів дослідження, методу аналогії. Застосування аналітико-синтетичного, логічного методів дало змогу встановити головні компоненти теорії мемів Р. Докінза, обґрунтувати вплив культурної інформації на синергетику когнітивних і біхевіористичних ресурсів споживачів інформації шляхом реплікації мемів. Зіставлено характеристики культурної еволюції у порівнянні з генетичною еволюцією за аналогічними критеріями.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в тому, що в статті запропоновано розглядати культурну інформацію як поєднання документальної і фактологічної інформації, що під час комунікаційної взаємодії здійснює синергетичний вплив на суспільну свідомість.* ***Висновки.*** *Комунікаційні процеси лежать в основі поширення мемів, які впливають не тільки на формування способу мислення, світогляду, але й визначають поведінку реципієнта. Створення комплексів мемів, об'єднаних певною узагальнювальною ідеєю, супроводжується синергетичним ефектом від впливу кожного з мемів. Саме тому інформація, створена і поширена з використанням мультимедійних технологій, буде мати максимальну психологічну привабливість, здійснюючи психологічний вплив на всі модальні канали відчуттів. Таке поєднання когнітивних і поведінкових ресурсів реплікації мемів зумовлюють їхнє успішне застосування в умовах ведення смислової, інформаційної війни. Стратегія комунікаційної взаємодії, в основі якої є передавання культурної інформації від комуніканта до реципієнта через інформаційні канали (мас-медіа, соціальні мережі), має за мету отримання очікуваної зміни вектора особистісних та суспільних характеристик (аксіологічних, когнітивних та біхевіористичних пріоритетів), що проєктується на досягнення ефективного впливу на суспільну свідомість.*

Ключові слова: *культурна інформація, теорія мемів, документальна інформація, фактологічна інформація, комунікаційна взаємодія*

Комова Мария Васильевна,
кандидат филологических наук, доцент,
доцент кафедры социальных коммуникаций и информационной деятельности
Национального университета «Львовская политехника»

Пелещишин Андрей Николаевич,
доктор технических наук, профессор,
заведующий кафедры социальных коммуникаций
и информационной деятельности
Национального университета «Львовская политехника»

СОЦИОКОММУНИКАЦИОННЫЕ РЕСУРСЫ КУЛЬТУРНОЙ ИНФОРМАЦИИ В МОДЕЛИРОВАНИИ МЫШЛЕНИЯ И ПОВЕДЕНИЯ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ ИНФОРМАЦИИ

Целью работы *является определение социокоммуникационных ресурсов культурной информации для реализации цивилизационного и мировоззренческого выбора, для избрания способа мышления и*

ценностных приоритетов потребителями информации. ***Методология исследования*** *заключается в использовании общенаучных методов и специальных методик: анализа, синтеза, логического метода, метода визуализации результатов исследования, метода аналогии. Применение аналитико-синтетического, логического методов позволило установить главные компоненты теории мемов Р. Докинза, обосновать влияние культурной информации на синергетику когнитивных и бихевиористических ресурсов потребителей информации путем репликации мемов. Сопоставлено характеристики культурной эволюции в сравнении с генетической эволюцией по аналогичным критериям.* ***Научная новизна*** *работы заключается в том, что в статье предложено рассматривать культурную информацию как единство документальной и фактологической информации, которые во время коммуникационного взаимодействия осуществляют синергетическое воздействие на общественное сознание.* ***Выводы.*** *Коммуникационные процессы лежат в основе распространения мемов, которые влияют не только на формирование образа мышления, мировоззрения, но и определяют поведение реципиента. Создание комплексов мемов, объединенных определенной обобщающей идеей, сопровождается синергетическим эффектом от влияния каждого из мемов. Именно поэтому информация, созданная и распространенная с использованием мультимедийных технологий, будет иметь максимальную психологическую привлекательность, осуществляя психологическое воздействие на все модальные каналы ощущений. Такое сочетание когнитивных и поведенческих ресурсов репликации мемов обусловливают их успешное применение в условиях ведения смысловой, информационной войны. Стратегия коммуникационного взаимодействия, в основе которого лежит передача культурной информации от коммуниканта к реципиенту через информационные каналы (СМИ, социальные сети), имеет целью получение ожидаемого изменения вектора личностных и общественных характеристик (аксиологических, когнитивных и бихевиористических приоритетов), что проецируется на достижение эффективного воздействия на общественное сознание.*

Ключевые слова: *культурная информация, теория мемов, документальная информация, фактологическая информация, коммуникационное взаимодействие.*

The relevance of the research. Cultural information has a powerful social and communicative potential for modeling the behavior and thought of information consumers. It is successfully used in this function if there are time and intellectual capabilities to implement a long-term strategic process. The achievements of culture, covering science, technology, education, art, morals, lifestyles, worldview, occupy an exceptionally significant segment in the aggregate of documentary and factual information. Having intellectual, emotional, spiritual potential for the purposeful information influence, cultural samples exercise targeted information influence on the recipient in the area of individual and collective forms of the unconscious inconspicuously, unknowingly, but exceptionally effectively. Documentary and factual information is an organic component of manipulative practices that use cultural information for implicit management of people, affect the conscious and unconscious of a person.

The purpose of the work is to determine social communication resources of cultural information to make a civilizational and ideological choice, to choose the way of thinking and value priorities by consumers of information. To achieve the purpose, the main objectives:

– one shall justify the view of cultural information as a combination of documentary and factual information that, during communicative interaction, exercises a synergistic influence on public consciousness;

– establish the main components of the theory of memes by R. Dawkins;

– reveal the influence of cultural information on cognitive and behavioral resources of information consumers through replication of memes.

Analysis of recent research and publications. Manipulative practices that are based on the collective unconscious have deep roots. Collective unconscious by C.G. Jung is a psychological heritage of humankind, which, like the human body, has evolved through evolution and is marked by numerous human experiences [13]. All practical and cognitive experience at the level of an individual, processed by his/her individual psyche, forms the psychic structure of

a person, at the collective level - forms the collective unconscious. The collective unconscious has a super individual nature and is manifested in samples of human culture (myths, fairy tales, legends, traditions, beliefs). Individual and collective psychical sphere is structured, according to C.G. Jung, by archetypes, that is, typical, often repetitive psychic models of behavior and images that objectively manifest themselves in the form of cultural rituals.

Thinking of the importance and place of the cultural achievements of humankind in the social development, the French sociologist Maurice Halbwachs proposed a concept of collective memory that focuses on the specific historical situations of some social groups and communities. According to M. Halbwachs, the need for historical memory and historical consciousness is a response to the disappearance of traditions [9]. The main idea of the concept of collective memory consists in the fact that the memory of individuals and groups is always socially determinated. Individual memory is nourished, replenished and enriched with the individual memory of other people. In this sense, it turns out that there are a collective memory and individual frameworks of memory, and individual thinking is capable of recollection since it is embodied in this framework and participates in this memory. M. Halbwachs expressed no less important idea about the connection between memory and language, which comes down to the fact that before we call a memory from our mind we vocalize it. Conscious construction of memory by different groups suggests that collective memory has a historical nature, because history does not simply reproduce the stories of contemporaries about the events of the past, but also modifies them - not only because it has other evidence, but also to adapt them to the thinking techniques and representations inherent in other people.

Cultural information became the object of various manipulations in the twentieth century, the prevalence and systematic use of which gives grounds to qualify it as a factor of the global information and psychological weapons of mass destruction. The essence of this weapon is programming the values and beliefs of the masses through the media. One of the psychotechnologies that allows doing that is neuro-linguistic programming [3].

The research methodology consists in using general scientific methods and special methods: analysis, synthesis, logical method, method of visualization of research results, analogy method. The application of analytical-synthetic, logical methods made it possible to establish the main components of the memes theory by R. Dawkins, to substantiate the influence of cultural information on the synergy of cognitive and behavioral resources of information consumers by replicating memes. The characteristics of cultural evolution in comparison with genetic evolution according to similar criteria have been shown using the method of visualization of the research results.

Presentation of the main material. *Main components of the memes' theory.* The profound nature of the culture became the basis of the meme theory, defined by the English evolutionary biologist Clinton Richard Dawkins [5; 6; 7]. By formulating the theory of the transmission of cultural information, R. Dawkins introduces the concept of "meme" to designate a stable element of human culture, transmitted via channels of linguistic information [7]. According to the scientist, the meme is a unit of transmission of cultural heritage or a unit of imitation[7].

The context of the theory of memes by R. Dawkins has become the theory of selfish gene proposed by him, based on the Darwin's evolutionary theory about the development of species. Offering innovative approaches to the interpretation of the role of genes in the evolution of humanity, R. Dawkins points to the main functional feature of genes - to be replicators, that is, self-renewing particles. As a convinced Darwinist, R. Dawkins presented not a different theory, but another vision of a well-known theory, placing not a separate organism in the focus of attention, but the view of the very gene on nature. The scientist reinforced that approach by the fact that often the most valuable contribution of the scientist is not the introduction of a new theory or the discovery of any new fact, but the theories or known facts reconsidered. If one is fortunate, the change of approach can give something more than just a theory. It can create a special atmosphere of thinking, where there are many fascinating, scrutinized theories, and there are facts that could not even be imagined [7].

By deploying the theory of memes, R. Dawkins proceeds from the assertion that the only fundamental, universal biological law is the law that all living things evolve as a result of the differential survival of replicable units. The dominant unit replicated on the planet is the gene, a DNA molecule. If there are other such units, then in the presence of other conditions, they necessarily form the basis of a certain evolutionary process [7]. To develop the theory of memes R. Dawkins widely uses the analogy method in the following aspects: to compare the mechanism of genetic and cultural (non-genetic) evolution; to interpret the gene and the meme, the features of the existence and implementation of their replicative function. According to R. Dawkins, in order to understand the evolution of a modern person, we must give up views on the gene as the only carrier of evolutionary changes [7]. Genetic evolution is just one of many possible evolutions [7]. He substantiates the existence of two types of information transmission: genetic – by replication genes and cultural – by replication memes. The scientist represents the meme as a new type of the replicator. The same way as human genes are located in chromosomes, memes are localized in human memory and are transmitted from generation to generation through spoken or written words. According to R. Dawkins, the transfer of cultural heritage is similar to genetic transmission: being conservative in its nature, it can give rise to some form of evolution [7]. The phenomena of cultural information, undergoing evolutionary changes, acquire new qualitative characteristics and attributes.

Primary replicators – genes-molecules that are capable of creating copies of themselves were formed in a "primary broth" - first in a cell, and then in a multicellular formation, a complex organism - the human body - as a temporary transitional structure that the replication genes create for their own needs and by replicating from generation to generation, they become potentially eternal. Since the appearance of replicators, there is a struggle for resources between them.

According to R. Dawkins, human culture is a new "broth" - an environment where memes develop. He considers the evolution of cultural information in the context of biological evolutionary processes trying to explain the origin of culture, cultural evolution, huge differences in human culture in different parts of the globe. Memes include an infinite number of samples of material and intangible culture: melodies, ideas, fashionable words and expressions, ways of cooking the soup or construction of arches. In his view, "meme-idea" can be defined as a certain unit capable of being transmitted from one brain to another. Noteworthy is the fact that the scientist considers meme as part of the idea, which took over the brains. Therefore, meme of the Darwin's theory is an integral part of the idea contained in all the brains that understand this theory.

The evolution of melodies, during which non-genetic modification processes are manifested in the creation of numerous variations of the original musical sounds using imitation, simulation, alteration, combination, cause the creation of new melody variations, which the researcher P.F. Jenkins called "cultural mutations" [12].

Attributes of memes as phenomena of information culture. Based on the meme theory by R. Dawkins, we get such attributes of the memes as psychological attractiveness, longevity, productivity, accuracy of copying, competiveness, complexity. They form uneven segments, but the synergy of their presence provides the necessary effect. These attributes determine high viability of memes. According to R. Dawkins, viability is the determining criterion for assessing the meme within human culture, since any reality created over the millennia of human civilization activity has some value only under the sole condition - its preservation in social memory.

The viability of the meme in the meme pool is due to its great psychological attractiveness, such as the idea of God as the response to core questions about the meaning of life, faith in justice, security in hard times. The memes associated with basic personal values (faith, family, and homeland) belong to the category of memes with high viability in the meme pool. Psychological attractiveness of the meme, according to R. Dawkins, means its positive perception by the human brain, and the brain is formed as a result of natural selection of genes in the gene pools [7]. The old, genetic evolution, having created the brain with the help of genes-replicators, has formed the environment in which the first memes arose. A meme as a new replicator can create its

own copies and dominate others, start the evolution of a new type, during which transformational processes occur much faster than genetic ones. According to R. Dawkins, this is just one of the possible evolutions.

Longevity. Each individual copy of the meme lives and disappears together with its bearer - a person, but the longevity of the meme progresses if a person creates meme's copies using various ways of preserving and transmitting cultural information and their combinations.

Productivity. Productivity is much more important to ensure high viability of the memes, that is, the ability to create numerous copies. Thus, memes related to all world religions demonstrate exceptional viability, due to the longevity of written records, the grandeur of religious architectural structures, the genius of religious musical works, the depth of moral and ethical religious canons and guidelines. In the words of the classics, the idea that mastered the masses, becomes material strength, it is invincible. However, the high prevalence of the meme copy does not guarantee its long preservation in a memo pool (hits, fashion).

Accuracy of copying. Copying of the meme a priori presupposes the relative accuracy of its exact copying, since any act of communication (oral, written) may be related to the introduction of certain changes, their combinations into the sense of the meme-original. The accuracy of replication of the meme directly depends on the level of subjective, creative reproduction. Obviously, the requirement for accurate copying of the meme is in a certain contradiction with the concept of the development of reality. After all, the creative approach to the existence of a cultural unit while preserving the heart, the core of reality provides for the appearance of its new, progressive features, which ensures high viability and competitiveness of the meme.

Competitiveness of memes. To ensure their own viability, increasing the number of genes in future gene pools, they behave as active, conscious, focused elements due to the existence of natural selection. The genes compete with the opposite alleles for the same place in the chromosome. The natural selection of memes lies in their struggle for the time during which they grasp mass or individual consciousness on the conscious or subconscious level. The natural environment, where memes exist as units of cultural information, is the human brain, all attention of which in certain time can be captured only by one meme. The memes-"rivals" do not stand up to competition and are squeezed out of attention for this period of time. Thus, in confrontation of the memes, the time during which the meme captivated the human brain, is an important limiting factor and it is the object of intense competition [7]. R. Dawkins expresses the opinion we need one condition so that cultural information could reproduce itself through the memes - the ability of the brain for simulation. In the presence of this condition, there will be memes that are to fully utilize the ability to replicate cultural information [7].

N.K. Humphrey, the English researcher of the evolution of human intelligence and consciousness, stressed the peculiarities of the cognitive functioning of the memes - an exceptional vitality and efficacy [10; 11]. In his opinion, "memes should be regarded as living structures, not just metaphorically but technically. When you plant a fertile meme in my mind, you literally parasitize my brain, turning it into a vehicle for the meme's propagation in just the way that a virus may parasitize the genetic mechanism of a host cell. And this isn't just "a facon de parler" (*French, figurative expression*) - the meme for, say, "belief in life after death'' is actually realized physically, millions of times over, as a structure in the nervous systems of individual men the world over" [10].

According to R. Dawkins, other objects of consumption, which memes are competing for, is the time on radio, television, the area on billboards, in newspapers, on library shelves. However, these electronic or print media are the means that are focused on making the information influence the human brain - human consciousness - on the conscious and subconscious levels.

Complexity of memes. A manifestation of coadapted gene complexes emergence is the combinations that determine the relevant somatic and physiological signs in animals, which ensures the vitality of the species in the natural environment.

According to R. Dawkins, the memes often strengthen each other, and sometimes they are in opposition. That meme wins, which is given more attention - time, and also different means

of their transmission are used: diverse influence, spoken and written word, personal example. Co-adapted meme complexes evolve in the same way as coadapted gene complexes. Those memes win, which use the cultural environment for their benefit, selecting memes similar in direction, combining with them and forming meme complexes, meme pools. It is difficult for the new memes to penetrate in this evolutionarily stable set.

The difference in the viability of genes and memes is that individual genes of a person can be immortal, but their combination in some person is unique. The life of a separate meme can be short-lived, and meme-complexes representing the world culture live in millenniums.

R. Dawkins argues the theory of memes, thoroughly considering the existence of a unique phenomenon of human culture - a religious complex of memes, which exist in different forms for millennia, combining the following components:

- the church with its architecture, rites, laws, music, fine arts, written records, which make up a coadapted stable set of memes that mutually support each other; religious doctrines exerted profound psychological influence on the faithful; unconscious religious memes (memes of God, the hellfire that awaits for sins) survived due to their own extraordinary power of psychological influence;

- faith, blind faith, which in the absence of evidence, and even contrary to evidence, can justify everything. Seeking evidence, rational research are dangerous for the blind faith. Blind faith memes have their own ways of spreading, which provide them with vitality and domination over others.

In addition to religious, R. Dawkins includes patriotic and political memes in the blind faith memes.

Imitativeness of memes. The documentary information, varied by belonging to different categories, different branches of knowledge, various interpreting and audience platforms, implemented in the time and space dimension, is the manifestation of all the accumulated experience. Handling documentary and factual information is based on the regularities of the functioning of elements of human culture transmitted by linguistic channels. From this perspective, documentary and factual information is of interest as a component of the general theory of evolution of successively replicated systems.

R. Dawkins, comparing genes and memes, taking their common feature as the basis - to be replicators, determined the exclusive status of cultural information. Both non-destructive and self-renewing genes, as well as cultural information, have an exceptional potential for conservation, imitation and recovery.

The evolution of language, during which non-genetic modification processes occur much faster than in cases of the genetic evolution, causes the emergence of a new (modified) linguistic formation at all linguistic levels (at the level of vocabulary, semantics, word formation), on the basis of which coding and decoding of information takes place during the act of communication in other temporal, and, maybe, other spatial frames. The presence of such processes is evidenced by the emergence of the language barrier between distant generations of speakers who actually use the same language, but modified in different time and space positions.

Interpretivity of memes. According to R. Dawkins, the process of transmission of memes is associated with continuous mutation, as well as with the merger [7]. If we make certain parallels between the mutation of meme, that is, the change of material caused by the error of copying this material at the stage of the meme replication, and the interpretation of the factual and documentary information that appears in the study, explanation, interpretation of this information, then in both cases we get a new attribute. Meme pool is a rich source for replenishing the factual and interpretative field, since the interpreted meme is already a meme-copy. R. Dawkins believes that each of the interpretations of one meme possesses a certain level of all attributes - longevity, productivity, accuracy of copying. That meme-interpretation, which will most clearly identify these attributes, will demonstrate the highest viability. A copy will become a dominant meme. Different interpretations of historical events by various participants may serve as examples: winners and losers, colonialists and colonized. The history is written by the winners. That is, the interpretation of a fact or a document depicts a qualitatively different reality that can form the core of another meme-copy.

The evolution of memes and their replication, associated with the processes of creating, rewriting ancient books, is evidence of the importance of each of the abovementioned attributes of memes – longevity, productivity, accuracy of copying. From the first half of the nineteenth century ancient records of handwritten art were created at the St. Sophia Cathedral, the Kyiv-Pechersk Lavra, monasteries of the Galician-Volyn principality. The rewriting of the original Greek and Bulgarian books was carried out by uncial - high, proportional letters with square proportions, equal lines; "Byzantine" and "Teratological" ornaments were used in the decoration, artistic elements, both original and borrowed from the books of Bulgarian origin. From the second half of the nineteenth century, a new form of writing began to be used in the rewriting of books - semi-uncial, which is characterized by elongated proportions of inclined letters, an increase in the number of kerned letters, abbreviated words. Since then, the artistic design of the Ukrainian manuscript book is dominated by interwoven, floral ornamentation, which subsequently turned into perfect Renaissance and Baroque compositions. Later, high samples of artistic design were enriched with motifs of folk crafts, folk painting. The Ukrainian manuscript book is evidence of the development of Ukrainian national culture and spirituality, the evolution of spoken and written word, its ancient origin and authentic development, as evidenced by the Ukrainian lexicography [4].

The whole complex of fundamental memes of the Ukrainian people creates the units of the Ukrainian manuscript book, which, in their totality, and each separately, due to their uniqueness, is a documentary proof of the authenticity, long standing and depth of the sources of formation of the civilizational phenomenon of Ukraine. The global meme pool, which is fed by the ancient Ukrainian manuscripts, is formed from the memes of the advent of the Ukrainian statehood, the baptism of the Ukrainian people, the formation of the Ukrainian language and writing, the development of the Ukrainian science, literature and art, succession of the spirituality of the people.

Cognitive and behavioral resources of memes. Cultural information is a ground, a source for the implementation of a conscious civilizational, philosophical choice of personality and people, for the freedom to choose the way of thinking, for choosing value priorities. After all, a person is capable of conscious prediction and forecasting, of thinking, and therefore of the resistance to the influence of selfish genes acquired from birth, and selfish memes acquired during the upbringing. According to R. Dawkins, "We are built as gene machine and cultured as meme machines, but we have the power to turn against our creators. We, alone on earth, can rebel against the tyranny of the selfish replicators" [7].

The introduction of the notion of a meme as a unit of cultural information that extends from one person to another by means of simulation, training by R. Dawkins into the scientific circle, gives grounds to consider the values and beliefs to be cognitive programs - a kind of software for humankind [3]. It was this idea that the studies by Clare W. Graves of psychosocial cultural v Memes (valued memes) was based on. They studied the models of dissemination of v Memes, the technology of their spontaneous or purposeful introduction into the public consciousness of communities, nations, states and humanity [8].

The document - a socio-communication information product - a classic object of virtual reality, which is marked by such characteristics as exceptional relevance, multimedia nature, convergence and multi-platform presentation, high rate of dissemination. It is a unique set of information, where the factual component is purposefully selected for the communicational impact on the audience. The strategy of promoting factual information and its interpretation in the mass media requires the use of a cognitive-emotional model of communicational interaction, which involves the direction of movement towards the formation of audience preferences: from individualization - to generalization in the processing and perception of information.

The effectiveness of mass media selection and interpretation of facts depends on the consideration of personal information needs of the information consumers, their psychological and mental mood, that is, on the perception and processing of information by a person's consciousness. The cognitive-emotional model of communicational interaction between the mass media and the audience is based on the consideration of mechanisms of interpersonal interaction, which are based on

psychological, person-centered technologies: social perception, empathy, stereotyping.

The assertion that communicational interaction is achieved by establishing a purposeful, actually programmed communication between subjects of communication relations, the result of which is a change in behavior or state of consciousness, requires awareness and consideration of the fact that the declared purposefulness and programmability of relation between the subjects of communicational relationship involves the use of psychological tools and methods of influencing the audience in mass communication activities. By simulating the effect of communicational interaction, which is expected to be achieved through the dissemination of somehow interpreted content in social communications, the dynamics of the mechanism of communicational interaction between the media and the audience should be taken into account.

An important component of the audience's peculiarities of the interpretative nature of the content in social communication is genre-stylistic characteristics of the text. A personal, subjective approach to the treatment of facts is a kind of methodological tool, the basis of which makes a set of output conceptual representations, objectives, methods of psychological impact on the addressee, providing a higher level of controllability, the focus of the process of formation of mass and individual consciousness.

Cultural information as a synergy of documentary and factual information. All the attributes of memes (psychological attractiveness, longevity, productivity, accuracy of copying, imitativeness, interpretivity), which ensure high viability of the memes, are directly related to their interpretive, modification abilities, because they are the mechanism of natural selection that determines a stronger meme. Unlike genetic information, cultural one is a result of conscious or unconscious creative activity of a person and its interpretation. Accordingly, the memes based on certain factual information and its documentary confirmation are actualized by social consciousness, social memory - individual and collective - depending on specific needs and conditions. The conscious nature of the memes functioning in society is manifested in the ability to enhance one or another modality to achieve a positive effect.

The lawfulness of comparing genes and memes as the units of replication of genetic and cultural information is actualized in the current conditions of semantic warfare, information warfare, when the struggle takes place in the plane of competition of civilizational values, self-consciousness of a person and nation (Table). In these conditions, the attributes of indestructibility and replication bring cultural information containing a powerful documentary and factual resource to the forefront of social life in any dimension - personal, national, and international.

Creation of meme complexes, united by a certain super task, generalizing idea, is accompanied by a synergistic effect from the influence of each of the memes. That is why the information created and distributed using multimedia technologies will have the maximum psychological appeal, exercising psychological influence on all modal channels of sensation: visual, auditory, kinesthetic, discrete. Therefore, perception, which forms the subjective picture of the human world, reveals a high level of efficiency subject to the activity of a complex of memes containing the senses-stimuli of all sensory systems (visual, auditory, kinesthetic), as well as a discrete modal channel of perception - logical.

Conclusions. Communication processes are the basis of the dissemination of memes, which influence not only the formation of the way of thinking, worldview, but also determine the behavior of the recipient. This combination of cognitive and behavioral meme replication resources results in the successful application of many techniques of neuro-linguistic programming in conditions of semantic, informational warfare. Each of the methods involves the presence and use of profound knowledge and the ability to masterly and professionally interpret them. The variability of interpretations of this information is determined by the purpose, tasks of participants in communication processes. The component of factual and documentary information is the core of this knowledge, fulfilling its basic functions: to be the proof, the confirmation, the argument. This component transforms simple text into a tool for persuading the audience and gaining an edge at all levels of human behavior and communication.

Table

Comparative characteristic of genetic and cultural evolution

Criteria	Gene	Meme
Evolution type	Genetic evolution	Cultural (non-genetic) evolution
Nature of development	Gradual, slow development	Progressive, rapid development
Features of rhythmicity	It can occur through a series of short bursts, separated by periods of stability	It can occur through a series of short bursts, separated by periods of stability
Environment of stay	Cell, human body	Cultural information
Distribution medium	Gene pool	Meme pool
Distribution method	Reproductive process	Cognitive and communication processes, imitation
Replication unit	DNA molecule	Art, architecture, technology, equipment, fashion, ceremonies, customs, idea, scientific theory
Viability	Human genes can be immortal, but their combination in a single person is unique	The life of a separate meme can be short-lived, but meme complexes that represent the world culture live for millennia
Competitiveness	Natural selection from the opposite alleles for the same place in the chromosome	Competition with memes-”rivals” for the time when memes can capture the human brain
Complexity	Coadaptive gene complexes - combinations that determine somatic and physiological signs in animals, ensuring viability of the species in the natural environment	Coadaptive meme complexes - combinations of memes, the coupling of which is due to the generalized idea, and is accompanied by a synergistic effect from the influence of each of the memes

By simulating the effect of communicational interaction, which is expected to be achieved through the dissemination of interpreted content in social communications, the dynamics of the mechanism of communicational interaction between the media and the audience should be taken into account. The purpose of the communicational interaction strategy, which is based on the transmission of cultural information from the communicant to the recipient through the information channels (mass media, social networks), is considered to be the expected change in the vector of personal characteristics of an individual (axiological priorities, behavior, psychological guidelines), which is designed to achieve effective influence on public consciousness. The phenomenon of communicative interaction between the media and the audience is at the borderline position. It is at this stage that the information product, created due to the purposeful efforts of the entire intellectual, creative, material, technical, economic, personnel potential of the mass media, interacts with the philosophical and psychological, intellectual, moral, ethical, and creative needs of the audience. The result is a change in the behavior or the state of consciousness of the audience. The choice of the correct communicative interaction strategy, which involves the presentation of an information product with the correct, psychologically weighed use of factual and documentary information, allows predicting a significant information impact on the information consumers. While developing the psychological aspects of the strategy of communicative interaction between the media and consumers of information, it is appropriate to take into account the probability of the emergence of the effect of cognitive dissonance.

References

1. Докінз Р. Егоїстичний ген / пер. з англ. Я.А. Лебеденко. Харків : КСД, 2017. 540 с.
2. Докинз Р. Расширенный фенотип. Москва : Астрель: CORPUS, 2011.
3. Зеленін В. По той бік правди : нейролінгвіст. програмування як зброя інформац.-пропаганд. війни. Вінниця : ТОВ «Віндрук», 2014. 384 с.
4. Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.: у 2 т. / Укл. : Д. Гринчишин та ін. Київ : Наук. думка, 1977–1978.
5. Dawkins R. The Extended Phenotype, Oxford: Oxford University Press, 1982.
6. Dawkins R. Memes: the new replicator // Dawkins R.The Selffish Gene. Oxford : Oxford University Press, 1976. Retrieved from http://staff.washington.edu/lynnhank/Memes.pdf
7. Dawkins R. The Selffish Gene. Oxford : OxfordUniversity Press, 1976.
8. Graves C.W. An Emergent Theory of Ethical Behavior Based Upon – An Epigenetic Model. Schenectady, New York, 1959.
9. Halbwachs M. La mémoire collective. Paris : Presses Universitaires de France, 1950.
10. Humphrey N. The Inner Eye. London : Faber & Faber. 1986.
11. Humphrey N. A History of the Mind. London : Chatto & Windus, Simon & Schuster, 1992.
12. Jenkins P.F. Cultural transmission of song patterns and dialect development in a free-living bird population // Animal Behavior. 1978. № 26. P. 50 – 78.
13. Jung C.G. Psychologische Typen. Gesammelte Werke. Walter-Verlag, Düsseldorf, Paperback, Sonderausgabe, 1995. Band 6.

References

1. Dokinz R. (2013). Selfish Gene. / per. z anhl. Ya.A. Lebedenko. Kharkiv : KSD. [in Ukrainian].
2. Dokinz R. (2011). Extended Phenotype. Moskva : Astrel`: CORPUS. [in Russian].
3. Zelenin V. (2014). On the other Side of the Truth: neurolinguistic programming as weapons of information and advocacy warfare. Vinnytsia : TOV «Vindruk». [in Ukrainian].
4. Dictionary of Old Ukrainian language XIV – XV centuries. 2 т. / Ukl. : D. Hrynchyshyn ta in. Kyiv: Nauk. dumka, 1977–1978. [in Ukrainian].
5. Dawkins R. (1982). The Extended Phenotype, Oxford: Oxford University Press. [in English].
6. Dawkins R. (1976). Memes: the new replicator. Dawkins R. The Selffish Gene. Oxford : Oxford University Press. Retrieved from http://staff.washington.edu/lynnhank/Memes.pdf [in English].
7. Dawkins R. (1976). The Selffish Gene. Oxford : OxfordUniversity Press. [in English].
8. Graves C.W. (1959). An Emergent Theory of Ethical Behavior Based Upon – An Epigenetic Model. Schenectady, New York. [in English].
9. Halbwachs M. (1950). La mémoire collective. Paris : Presses Universitaires de France. [in French].
10. Humphrey N. (1986). The Inner Eye. London : Faber & Faber. [in English].
11. Humphrey N. A. (1992). History of the Mind. London : Chatto & Windus, Simon & Schuster. [in English].
12. Jenkins P.F. (1978). Cultural Transmission of Song Patterns and Dialect Development in a Free-living Bird Population. Animal Behavior. Vol. 26: 50 – 78. [in English].
13. Jung C.G. (1995). Psychologische Typen. Gesammelte Werke. Walter-Verlag, Düsseldorf, Paperback, Sonderausgabe. Band 6. [in English].

УДК659.4:[659.126:378.4
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189862

Коржова Тетяна Василівна,
здобувач кафедри зв'язків з громадськістю і журналістики
Київського національного університету культури і мистецтв
ua.kiev.tania@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-1292-3158

ДО ПИТАННЯ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ БРЕНДИНГУ УНІВЕРСИТЕТУ

***Мета дослідження**. Проаналізувати питання розробки стратегії брендингу університету у контексті постнекласичної парадигми розуміння public relations. **Методологія дослідження** ґрунтується на системному, структурному та ситуаційному підходах, на методах порівняльного, логічного та структурно-функціонального аналізу, включаючи прийоми аналізу маркетингового середовища. **Наукова новизна**. Розкрито необхідність переходу від некласичного підходу до зв'язків із громадськістю, коли останні розглядаються крізь призму діалогової інтеракції суб'єктів та в якості інституційного способу управління, що формує системну довіру в суспільстві, до постнекласичного, де вони представлені як нелінійна ризомно-системна взаємодія, у процесі якої встановлюються множинні структурні зв'язки між елементами соціальної системи, що опираються на ціннісні принципи й спільно вироблені норми та правила. Обґрунтовано вплив постнекласичної парадигми розуміння public relations в частині участі піар-відділів й центрів університету у розробці та реалізації довгострокового плану дій, спрямованого на підкреслення унікальності та винятковості освітнього закладу як основи його ідентичності на базі нелінійних взаємодій та аксіологічного фундаменту, що дозволять створити ефективну бренд-платформу освітнього закладу на сучасному етапі. **Висновки**. З'ясовано, що зв'язки з громадськістю повинні опікуватися координацією та коригуванням консолідованих дій з метою досягнення та підтримання взаємовигідних відносин університету зі своєю цільовою аудиторією, підтриманням іміджу та зміцненням рейтингу освітнього закладу на засадах системної інтеракції, що продукує актуальні зворотні зв'язки та уніфікує бренд-комунікації, сприяючи формуванню сприяючи формуванню комплексної та ефективної стратегії брендингу університету в XXI столітті.*

***Ключові слова**: зв'язки з громадськістю, стратегія університетського брендингу, постнекласичний підхід, маркетингове планування.*

Коржова Татьяна Васильевна,
соискатель кафедры связей с общественностью и журналистики
Киевского национального университета культуры и искусств

К ВОПРОСУ РАЗРАБОТКИ СТРАТЕГИИ БРЕНДИНГА УНИВЕРСИТЕТА

***Цель исследования**. Проанализировать вопрос разработки стратегии брендинга университета в контексте постнеклассической парадигмы понимания public relations. **Методология исследования** основана на системном, структурном и ситуационном подходах, на методах сравнительного, логического и структурно-функционального анализа, включая приемы анализа маркетинговой среды. **Научная новизна**. Раскрыта необходимость перехода от неклассического подхода к связям с общественностью, когда последние рассматриваются сквозь призму диалоговой интеракции субъектов и в качестве институционального способа управления, что формирует системное доверие в обществе, к постнеклассическому, где они представлены как нелинейное ризомно-системное взаимодействие, в процессе которого устанавливаются множественные структурные связи между элементами социальной системы, опирающиеся на ценностные принципы и совместно выработанные нормы и правила. Обосновано влияние постнеклассической парадигмы понимания public relations в*

© *Коржова Т.В.*

части участия пиар-отделов и центров университета в разработке и реализации долгосрочного плана действий, направленного на подчеркивание уникальности и исключительности образовательного учреждения как основы его идентичности на базе нелинейных взаимодействий и аксиологического фундамента, которые позволят создать эффективную бренд-платформу образовательного учреждения на современном этапе. ***Выводы****. Выяснено, что связи с общественностью должны заниматься координацией и корректировкой консолидированных действий с целью достижения и поддержания взаимовыгодных отношений университета со своей целевой аудиторией, поддержанием имиджа и укреплением рейтинга образовательного учреждения на основе системной интеракции, которая производит актуальные обратные связи и унифицирует бренд-коммуникации, способствуя формированию комплексной и эффективной стратегии брендинга университета в XXI веке.*

Ключевые слова*: связи с общественностью, стратегия университетского брендинга, постнеклассический подход, маркетинговое планирование.*

Korzhova Tatiana,
Applicant of the Department Public Relations and Journalism
Kyiv National University of Culture and Arts

TO THE QUESTION OF CREATING THE STRATEGY OF THE UNIVERSITY BRANDING

Purpose of the article. *To analyze the question of creating the strategy of branding of the university in the context of post not classical paradigm of understanding public relations.* ***Methodology o****f the research is based on the systemic, structural, and situation approaches on the methods of comparative, logical, and structural-functional analysis, including techniques for analyzing the marketing sphere.* ***Scientific novelty.*** *The need for a transition from a non-classical approach to public relations is disclosed, when the latter are viewed through the prism of dialogue interaction of subjects and as an institutional way of management, which forms a systemic trust in society, to post non-classical, where they are presented as a non-linear rhizome-system interaction, during which multiple structural relationships between elements of the social system, based on value principles and jointly developed norms and rules. It has been proved the influence of post not classical paradigm of understanding public relations in the part of PR-departments' participation and university centers in creation and realization long-term plan directed on the underlining the unique and exclusivity of the educational center as the basis of its identity based on non-linear interactions and axiological foundation, which will allow to create an effective brand platform of an educational institution at the present stage.* ***Conclusions.*** *It is found out that public relations should be connected with coordination and adjustment of consolidated actions to achieve and maintain mutually beneficial relationships between the university and its target audience, keeping the image and strengthening the rating of an educational institution based on systemic interaction that produces relevant feedbacks and unifies brand communications, contributing to the formation of a comprehensive and effective university branding strategy in the XXI century.*

Key words: *public relations, university branding strategy, post not classical approach, marketing planning.*

Актуальність дослідження. У XXI ст. все чіткіше окреслюються контури нової освітньої реальності, в якій на глобальному та національному рівнях посилюється конкуренція за ресурси, студентів та викладачів, що підштовхує університети до актуалізації, а деякі до реактуалізації, стратегічних ініціатив із брендингу. Як і корпорації, вони формулюють бачення та місію відносно диференціації бренду та маркетингових кампаній, що, у свою чергу, сприяє трансформації університетів із науково-освітніх інституцій у повноцінних гравців ринку. Розвиток світової економіки на шалених швидкостях й соціо-культурні перетворення на сучасному етапі, змушують адміністрацію та менеджмент закладів вищої освіти робити швидкі кроки з вироблення стратегії та тактики брендингової політики, беручи до уваги розуміння бренду як ключового маркеру ідентичності та унікальності освітнього закладу, а також усвідомлення, що ефективний брен-

динг створює імідж університету, до якого хочеться вступити та навчатися.

Брендинг університету – стратегічний інструмент для забезпечення його конкурентної переваги, який сьогодні передбачає рекламування історії закладу, акцентування уваги на якості освітніх послуг й студентському способі життя, а також на постійно зростаючому потенціалі, що відповідає вимогам часу та забезпечує вплив на конкурентне середовище [11]. Безумовно, що це підвищує значення університету саме як ресурсу з позиції держави, котра у процесі формування освітньої політики має звертати увагу на роль університетського брендингу як інструменту стратегічного розвитку та позиціонування конкретного освітнього закладу на цільових ринках, що сприятиме покращенню якості надання освітніх послуг.

Враховуючи, що університетський брендинг – це фахова діяльність, яка спрямована на підкреслення унікальності та винятковості освітнього закладу як основи ідентичності, засіб, який передає його основну цінність, то зрозуміло, що така діяльність неможлива без чітко продуманої стратегії або загального плану, як зробити університет популярним і рейтинговим. Під брендингом університету тут мається на увазі візія, формулювання якої за часту опиняється під питанням, якщо не враховувати кореляцію інтересів стейкхолдерів й місії закладу, не брати до уваги альянс різних цінностей та позицій у межах самого університетського середовища, які не завжди є відчутними, проте ілюструють інтереси різних груп й людей [10, 364].

У цьому ключі, особлива увага прикута до формування інформаційно-комунікативного простору закладу вищої освіти, що актуалізує роль соціальних комунікацій, зокрема зв'язків з громадськістю (public relations), у контексті університетського брендингу. З метою забезпечення стабільної та зростаючої прихильності населення та держави, як потенційних замовників освітніх послуг, до університету сьогодні, необхідно подолати вузький, прагматичний підхід до public relations, відмовитися від жорсткого регулювання та перейти до мережевої взаємодії, до суб'єктно–суб'єктних комунікацій, коли розкривається ціннісний потенціал співпраці та діалогу, що формує когерентне освітнє середовище та виступає важливим інструментом у виробленні ефективної та чіткої стратегічної візії (strategic vision) брендингу університету.

Аналіз останніх досліджень. Актуальні питання створення іміджу університету, оцінки його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг, а також розробка стратегії брендингу закладу вищої освіти сьогодні все частіше стають предметом наукових досліджень й дискусій. Не зважаючи на те, що на сучасному етапі вченими розглядаються питання ключових і структурних параметрів бренду у сфері вищої освіти (В. Ванюшкіна), університетського бренду в контексті підвищення ефективності надання освітніх послуг (Г. Дудкіна), іміджеутворюючих факторів сприяння брендингу освітніх послуг (О. Янукович), репутації закладу вищої освіти у конкурентному середовищі (А. Прохоров, Н. Жмирьова), брендингу як технології просування освітнього закладу на ринку освітніх послуг (О. Бочарова) та ін., недослідженими залишаються проблема залучення зв'язків із громадськістю до розробки стратегії університетського брендингу, враховуючи інституційні та парадигмальні аспекти PR-галузі. Беручи до уваги окреслену проблему, у даному дослідженні ми звернулися до праць В. Ванюшкіної [1], Г. Герасимової [2], Н. Жмирьової [4], Н. Меркіної [6], Б. Мерриліс, Д. Міллер і К. Герінґтон [10], І. Семенова [7], Л. Чжана та С. Чжао [11], до звіту Hanover Research під назвою «Брендинг вищої освіти та зв'язки із громадськістю» за 2014 р. [9] тощо.

Мета статті – аналіз питання розробки стратегії брендингу університету у контексті постнекласичної парадигми розуміння public relations. Зазначена мета досягається за допомогою вирішення наступних завдань: по-перше, з'ясування особливостей трансформації зв'язків із громадськістю у межах парадигмальних змін з відповідним виходом на постнекласичну стадію; по-друге, характеристика основних напрямків й параметрів університетського брендингу в сучасних умовах; по-третє, аналіз механізму вироблення стратегічної візії брендингу закладу вищої

освіти на базі постнекласичного підходу до осмислення public relations.

Виклад основного матеріалу. Замість того, щоб повністю зосередитися на масштабних й затратних маркетингових зусиллях, багато американських та європейських університетів з успішним брендингом покладаються на зв'язки з громадськістю як на основний інструмент розвитку й підтримання власного іміджу. Завдяки ефективним зв'язкам з громадськістю та пресою вони здатні доносити до великої аудиторії цілий ряд ідей, як простих, так і складних. Крім того, діяльність у сфері public relations, як правило, набагато доступніша, аніж маркетингові кампанії [8]. Наприклад, у більшості британських університетах, особливо в тих, що мають впізнавані бренди, працюють штатні групи зі зв'язків з громадськістю, які можуть функціонувати як незалежні департаменти або як підгрупи в межах більшого маркетингового відділу (звіт Hanover Research під назвою «Брендинг вищої освіти та зв'язки із громадськістю» за 2014 р., в якому автори розглядають ключові фактори розвитку бренду та аналізують поточні функції брендингу та public relations у закладах вищої освіти Великобританії) [9].

Використовуючи методологічний підхід Г. Герасимової [2], відзначимо, що наукове осмислення наявних соціальних практик й новостворених інституцій у межах співіснування традиційної та інноваційної управлінської парадигми, визначає конфігурацію інформаційно-комунікаційних процесів у суспільстві та пов'язане з осмисленням місця та ролі зв'язків із громадськістю у структурі освітнього процесу, доведенням важливого тезису про соціальну комунікацію як когнітивну основу public relations, що дозволяє комплексно підійти до аналізу даного феномену. Зв'язки з громадськістю як організована, планова та регулярна соціальна практика є важливою складовою багатьох на сьогоднішній момент профільних суб'єктів на мікро-, мезо- й макрорівнях, що сприяє трансформації їхньої діяльності на інституційному рівні, системно транслюючи інформацію та долучаючись корегування взаємодій, формування цінностей та нематеріальних активів (суспільне визнання, престиж, імідж, репутація).

У сучасному інформаційному суспільстві з його децентралізацією систем управління, переосмисленням механізму функціонування ієрархічних порядків й актуалізацією суб'єктності як форми самовираження в умовах збільшення темпів емансипації людей від влади як такої [5, 73], на перший план виходять комунікації, де ключовим є соціальне партнерство, врахування думок обох сторін й формування паритетних інтеракцій, що спрямовані на конструювання взаємовигідних відносин, під час яких суб'єкти розцінюються як рівноправні споживачі та творці інформації, сенсів, знань і символів, що циркулюють каналами зворотного зв'язку. Це пояснює логічний та закономірний перехід від некласичного підходу до public relations, коли останні розглядаються крізь призму діалогової інтеракції суб'єктів та в якості інституційного способу управління, що формує системну довіру в суспільстві, до постнекласичного підходу, в межах якого зв'язки з громадськістю представлені як «нелінійна ризомно-системна взаємодія у процесі якої встановлюються множинні структурні зв'язки між елементами соціальної системи, що опираються на ціннісні принципи й спільно вироблені норми та правила» [2, 19].

Застосовуючи такий підхід до освітнього процесу у вищій школі, а точніше до університетського брендингу, ми отримуємо трактування public relations як ефективного інструменту взаємодії на всіх рівнях освітньої комунікації. Також постнекласичний підхід актуалізує аксіологічний вимір зв'язків з громадськістю, коли замість вертикально регульованого та жорстко-детермінованого примусу без урахування ціннісних переваг учасників комунікації застосовується «м'яка» адаптаційна самоорганізаційна діалогічна інтеракція, яка дозволяє узгоджувати та постійно змінювати позиції учасників, досягати якісного нового бачення ситуації та транспарентності, взаєморозуміння й консенсусу. Приміром, коли йдеться про макрорівень, яким є врахування стейкхолдерів та їхніх інтересів у межах університетського брендингу, то тут важливий зворотній зв'язок, тренди й останні тенденції в суспільстві, що повинні бути враховані менеджментом освітнього закладу під час розбудови стратегії зі створення іміджу останнього, і на що мають в першу чергу звертати

увагу зв'язки з громадськістю. Чи ті ж самі інтеракції тільки в межах освітнього середовища університету, де важливо так побудувати комунікації, з урахуванням суб'єктності та діалогічності контактів, щоб адміністрація, методичний персонал й професорсько-викладацький склад злагоджено і неконфронтаційно працювали на власний бренд, розуміючи вигоду від цього для кожного.

Продуктивність діяльності університету суттєво пов'язана з ефективністю заходів, що вживаються для просування бренду закладу. Мається на увазі ефективність надання основної освітньої послуги, а також додаткових послуг в університетських стінах або ж в рамках співпраці з ключовими партнерами. Але деякі університети зіштовхуються з відсутністю потреби у просуванні закладу, з огляду на їхню багаторічну історію або ж відсутністю конкурентів, нестачею технологій просування та брендингу в певний період часу, малим бюджетом, закладеним на просування бренду, або взагалі його відсутністю, чи, в решті решт, небажанням керівництва приділяти належну увагу брендингу свого закладу [6].

Незважаючи на те, що деякі з цих причин є об'єктивними, це не значить, що вони не можуть бути вирішенні. Більше того, вони повинні бути вирішені, адже йдеться про XXI ст., де відкритість й неперервність освіти є основними трендами та самі собою передбачають впізнаваність бренду, увагу та цікавість аудиторії до певного університету. Через що, маркетингову стратегію логічно буде пов'язати зі збільшенням кількості контактів цільової аудиторії з брендом університету та результативністю цих контактів, яка, не в останню чергу, залежить від ефективних зв'язків з громадськістю. В даному випадку згадана результативність вимірюватиметься темпами зростання (чи зниження) реалізації освітніх послуг. Отже, від грамотно вибудованої PR-політики у цій ситуації буде залежати стійкість взаємодії з партнерами, лояльність споживачів освітніх послуг, підвищення ділової активності та позитивний імідж закладу.

У процесі визначення змістовного наповнення та «сили» бренду, потрібно враховувати матеріальну (продукт, ім'я, елементи фірмового стилю, опис переваг) та нематеріальну (репутація, якість диференціації, додаткова вартість, психологічна винагорода) складові [4, 49]. Перша є більш менш стабільною та рідко піддається коригуванню, а ось друга, навпаки, дуже мінлива й значною мірою залежить від брендингу, що дає підстави говорити про доволі істотний вплив нематеріальних складових останнього на загальний показник сили бренду університету. Наприклад, звернемо увагу на такий нематеріальний актив, як репутація освітньої послуги, яка є складовим елементом репутації університету. Під нею варто розуміти думку споживачів про заклад, сформовану на основі особистого контакту з ним або іншої достовірної інформації. У цій ситуації, підвищення репутації освітньої послуги автоматично посилить репутацію закладу, а відповідно, і його бренду. І в зворотному напрямку: сильна репутація університету буде позитивно впливати зокрема на репутацію освітньої послуги.

Розробка стратегії університетського брендингу має виходити з розуміння багаторівневості бренду, що реалізує кластерний підхід й створення інноваційної освітньої системи. Під таким багаторівневим форматом, як наголошують сучасні дослідники, потрібно розуміти зв'язок «університет – місто/область – країна», від якого залежить розробка стратегії брендингу закладу з урахуванням мети та пріоритетів його розвитку в освітній, науково-дослідницькій та соціокультурній діяльності. Також не потрібно забувати про ще один зв'язок, від якого залежить успішність певного університету в майбутньому – рівень розвитку стратегічного маркетингу, брендменеджменту та зв'язків з громадськістю.

Розглядаючи зв'язок стратегії брендингу з маркетингом, важливо робити акцент на створенні цінності в результаті об'єднання зусиль всіх зацікавлених учасників ринку й комплексності продуктової пропозиції, що виражена у наданні замовникам всіх рівнів об'єднавчої цінності як способу вирішення їх проблем [7, 146]. Звертаючи увагу на важливість розробки науково-обґрунтованої програми структурної трансформації бренду університету, що має бути підкріплена відповідними інвестиціями й ретельним вибором пріоритетів розвитку закладу, В. Ванюшкіна визначає маркетингову стратегію як «сукупність стратегічних

дій маркетинг-менеджменту, спрямованих на спільне створення споживчої цінності і задоволення цільових аудиторій, що дозволяє отримати додаткову конкурентну перевагу за рахунок найкращого надання даної споживчої цінності» [1, 79].

Застосування стратегічних маркетингових зусиль у політиці брендингу університету, передбачає узгодження стратегій генерального розвитку закладу та брендингу. Якщо це завдання вирішено, тоді можна звернути увагу на чіткість внутрішніх уявлень й узгодженість соціально-етичних параметрів бренду з іншими його атрибутами, на необхідність формування сильного бренду з чіткою ідентичністю, збільшення вартості нематеріальних активів університету, на уніфікацію бренд-комунікацій та формування цілісного бренду закладу, а також синергетичний ефект маркетингових комунікацій та позитивний вплив бренду університету на цільову аудиторію та стратегічних партнерів.

Формування бренд-орієнтованого іміджу університету уможливлюється за рахунок інтеграції стратегії брендингу з генеральною стратегією закладу, а ще завдяки «ідентичності параметрів бренду», які відіграють важливу роль у межах стратегічного маркетингового планування. Зазначена ідентичність передбачає сукупність ключових ознак бренду, що підкреслюють його ідентифікацію та відсилають до корпоративної свідомості й системи цінностей, що метафорично відображена у символіці бренду, формують його неповторність й створюють атмосферу впізнаваності цільовими аудиторіями. І не останню роль у цьому відіграє маркетинг впливу, який ґрунтується на формуванні споживчих асоціацій та настанов, у процесі взаємодії суб'єктів господарювання через комунікації [3, 35]. У ситуації з університетським брендингом комунікаційний процес декодування параметрів, що формують ідентичність бренду, реалізується завдяки інтеракціям та діалогічній комунікації всіх учасників створення бренду.

Оскільки ідентичність бренду університету є сполучною ланкою у процесі маркетингових міжсуб'єктних комунікацій та відіграє ключову роль у розробці стратегії, а зв'язки з громадськістю покликані створювати та підтримувати цю ідентичність, сьогодні важливо звернутися саме до постнекласичної парадигми розуміння public relations з її нелінійними взаємодіями та опертям на ціннісні принципи, що дозволить створити ефективну бренд-платформу у нових умовах, серед елементів якої є ідея позиціонування університету, характер й очікування від бренду, ціннісне поле цільової аудиторії, комунікаційні фільтри та ін. Імідж університету неможливо сьогодні підтримувати і корегувати без допомоги public relations як проактивної комунікації та способу «м'якого» управління репутацією освітнього закладу на базі інформаційно-комунікативних «правил гри», завдяки яким досягається реальний, а не декларативний зворотній зв'язок, підживлений негативними технологіями (маніпуляція, пропаганда, дифамація). Розроблення стратегії університетського брендингу на основні постнекласичної парадигми побудови зв'язків з громадськістю на інституційному рівні, передбачає коорди-націю та корегування на базі спільних ціннісних пріоритетів консолідованих дій з метою досягнення та підтримання взаємовигідних відносин університету зі своєю цільовою аудиторією. Йдеться не лише про матеріальні активи, але й про символічні ресурси, до яких відноситься соціальна відповідальність, корисні зв'язки, взаємовигідні умови, популярність й престиж, ділова репутація та позитивний імідж. Важливим з позиції постнекласичного контексту залишається системна інтеракція, що продукує актуальні зворотні зв'язки, завдяки чому можливі постійна динаміку під час обміну інформацією, відкритий та прямий діалог із цільовою аудиторію та стейкхолдерами, а також швидкий ребрендинг, враховуючи стратегічне комунікативне планування з урахуванням ціннісних принципів, розробки комплексних маркетингових заходів на базі форсайт-сценаріїв, а також використання автентичних технологій інтеракціоністського типу, що забезпечують високий ступінь комунікативності між усіма суб'єктами освітнього процесу на всіх рівнях.

Висновки. Таким чином, питання розробки стратегії університетського брендингу у контексті постнекласичного підходу до дослідження public relations зводиться до вирішення наступних підпитань: по-перше, обґрунтування необхідності переходу від некласичного підходу до зв'язків із громадськістю, коли

останні розглядаються крізь призму діалогової інтеракції суб'єктів та в якості інституційного способу управління, що формує системну довіру в суспільстві, до постнекласичного підходу, де вони представлені як нелінійна ризомно-системна взаємодія у процесі якої встановлюються множинні структурні зв'язки між елементами соціальної системи, що опираються на ціннісні принципи й спільно вироблені норми та правила; по-друге, визначення стратегії брендингу університету як довгострокового плану дій, спрямованого на підкреслення унікальності та винятковості освітнього закладу як основи його ідентичності, засіб, який передає його основну цінність, матеріальний та нематеріальний актив, що становлять зміст й «силу» бренду; по-третє, інтеграції стратегії брендингу з генеральною стратегією закладу, формування «ідентичності параметрів бренду», які відіграють важливу роль у межах стратегічного маркетингового планування; по-четверте, акцентування уваги в межах постнекласичної парадигми представлення зв'язків із громадськістю на координації та корегуванні консолідованих дій з метою досягнення та підтримання взаємовигідних відносин університету зі своєю цільовою аудиторією, а також на системній інтеракції, що продукує актуальні зворотні зв'язки та уніфікує бренд-комунікації, сприяючи формуванню цілісного та конкурентоспроможного бренду закладу вищої освіти на сучасному етапі.

Список використаних джерел

1. Ванюшкина В. В. Многоуровневый подход к созданию бренд-стратегии вуза. Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. 2017. № 5(107). С. 78-82.

2. Герасимова Г. И. Институционализация связей с общественностью в системе социального управления: социологическая концепция: автореф. дисс. … док. соц. наук: 22.00.08. Томень, 2016. 48 с.

3. Домнин В. Н. Маркетинг брендов: учебное пособие. Санкт-Петербург : Изд-во СПбГЭУ, 2014. 175 с.

4. Жмырёва Н. А. Бренд университета в контексте повышения эффективности предоставления образовательных услуг. Вестник Тамбовского университета. Серия Общественные науки. 2017. Т.3. Вып. 4 (12). С. 47-51.

5. Инглхарт Р., Вельцель К. Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития. Москва : Новое издательство, 2011. 464 с.

6. Меркина Н. А. Характеристика бренда университета в условиях информационного общества. Альманах теоретических и прикладных исследований рекламы. 2017. № 1 (13). С. 17-22.

7. Семёнов И. В. Эволюция стратегической ориентации организации в условиях рыночной экономики. Вестник университета. Сер.: Экономика и экономические науки. 2014. №24. С. 144-147.

8. Chapleo C. Is branding maligned and misunderstood? Times Higher Education. 2013. URL: http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2013/reputation-ranking/analysis/chris-chapleo

9. Higher Education Branding and Public Relations. Hanover Research | June 2014. 20 p. URL: https://www.hanoverresearch.com/media/Higher-Education-Branding-and-Public-Relations.pdf

10. Merrilees B., Miller D., Herington C. Antecedents of residents' city brand attitudes. Journal of Business Research. 2009. Vol. 62(3). pp. 362-367.

11. Zhang L., Zhao S. X. City branding and the Olympic effect: A case study of Beijing. Cities. 2009. Vol. 26(5). pp. 245-254.

References

1. Vanyushkina, V.V. (2017). A multi-level approach to the development of a university's brand strategy. Izvestiya Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo ekonomicheskogo universiteta, 5 (107), 78-82 [in Russian].

2. Gerasimova, G. (2016). Institutionalization of public relations in the system of social management. Extended abstract of Doctor's thesis. Tomen [in Russian].

3. Domnin, V.N. (2014). Brand Marketing: a training manual. St. Petersburg [in Russian].

4. Zhmyryova, N.A. (2017). The brand of the university in the context of improving the efficiency of the provision of educational services. Vestnik Tambovskogo universiteta. Seriya Obshchestvennyye nauki, 3, 4 (12), 47-51 [in Russian].

5. Inglehart, R., Welzel, K. (2011). Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Consistency of Human Development. Moscow: New Novoye izdatel'stvo [in Russian].

6. Merkina, N.A. (2017). Characteristics of a university brand in the information society. Al'manakh teoreticheskikh i prikladnykh issledovaniy reklamy, 1 (13), 17-22. [in Russian].

7. Semenov, I.V. (2014). The evolution of the strategic orientation of the organization in a market economy. Vestnik universiteta. Ser.: Ekonomika i ekonomicheskiye nauki, 24, 144-147. [in Russian].

8. Chapleo, C. (2013). Is branding maligned and misunderstood? Times Higher Education. URL: http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2013/reputation-ranking/analysis/chris-chapleo [in English].

9. Higher Education Branding and Public Relations. Hanover Research | June 2014. 20 p. URL: https://www.hanoverresearch.com/media/Higher-Education-Branding-and-Public-Relations.pdf [in English].

10. Merrilees B., Miller D., Herington C. (2009). Antecedents of residents' city brand attitudes. Journal of Business Research, 62(3), 362-367 [in English].

11. Zhang, L., Zhao, S. X. (2009). City branding and the Olympic effect: A case study of Beijing. Cities, 26(5), 245-254 [in English].

УДК 655.55:004.7
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189866

Хміль-Чуприна Віта Віталіївна,
викладач кафедри філології та видавничої справи
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського
inmov.krnu@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-2466-5352

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ І КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЕКТІ «КНИГА У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ»

Мета дослідження *– визначити сучасний інструментарій формування читацької компетенції і культури у студентської молоді, зокрема методи і засоби популяризації читання, та проаналізувати ефективність їх упровадження. У статті розглядаються можливі сучасні шляхи формування у студентської молоді інтересу до читання.* ***Методологія*** *дослідження передбачає застосування загальнонаукових та спеціальних методів опису, порівняльного аналізу та узагальнення результатів емпіричного дослідження, методу проектів для перевірки ефективності формування читацької компетенції і культури.* ***Наукова новизна*** *дослідження полягає в тому, що за допомогою реалізації спрямованих на популяризацію читання проектів з'ясовано, що формування читацької компетенції і культури у студентської молоді найшвидше відбувається завдяки залученню до проектів усіх зацікавлених сторін – освітніх та соціокультурних установ, бібліотек, засобів масової комунікації і студентської молоді.* ***Висновки.*** *Визначено, що на сьогодні інтернет-ЗМК і соціальні мережі надважливі для популяризації читання, зокрема, серед студентської молоді. Тому у студентських проектах, спрямованих на промоцію та пропагування книг, запропоновано такі жанри: інтернет-анотації, відеорецензії, букстаграми, теледайджести. Представлено в динаміці зростання запитів і продажів рекламованих книжкових видань. Зроблено висновок про ефективність вибраних жанрів реклами та пропагування книг і рекламно-промоційних заходів.*

Ключові слова: *популяризація читання, формування інтересу до читання у студентської молоді, пропагування читання, відеорецензія на книгу, теледайджест книжкових видань, букстаграм.*

© Хміль-Чуприна В.В.

Хмиль-Чуприна Вита Витальевна,
преподаватель кафедры филологии и издательского дела
Кременчугского национального университета имени Михаила Остроградского

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ И КУЛЬТУРЫ У СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В ПРОЕКТЕ «КНИГА В ВИРТУАЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ»

Цель исследования *– определить современный инструментарий формирования читательской компетенции и культуры у студенческой молодежи, в частности методы и средства популяризации чтения, и проанализировать эффективность их внедрения. В статье рассматриваются возможные современные пути формирования у студенческой молодежи интереса к чтению.* ***Методология исследования*** *заключается в применении общенаучных и специальных методов описания, сравнительного анализа и обобщения результатов эмпирического исследования, метода проектов для проверки эффективности формирования читательской компетенции и культуры.* ***Научная новизна*** *исследования заключается в том, что с помощью реализации направленных на популяризацию чтения проектов выяснено, что формирование читательской компетенции и культуры у студенческой молодежи быстрее происходит благодаря привлечению к проектам всех заинтересованных сторон – образовательных и социокультурных учреждений, библиотек, средств массовой коммуникации и студенческой молодежи.* ***Выводы.*** *Определено, что сегодня интернет-СМК и социальные сети играют важную роль в популяризации чтения, в частности, среди студенческой молодежи. Поэтому в студенческих проектах, направленных на продвижение и пропаганду книг, предложены следующие жанры: интернет-аннотации, видеорецензии, букстаграмы, теледайджесты. Представлен в динамике рост запросов и продаж рекламируемых книжных изданий. Сделан вывод об эффективности выбранных жанров рекламы и пропаганды книг и рекламно-промоционных мероприятий.*

Ключевые слова: *популяризация чтения, формирования интереса к чтению у студенческой молодежи, пропаганда чтения, видеорецензия на книгу, теледайджест книжных изданий, букстаграм.*

Khmil-Chupryna Vita,
lecturer of philology and publishing department,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

FORMATION OF STUDENT YOUTH'S READING COMPETENCE AND CULTURE DUE TO THE START-UP "BOOK IN VIRTUAL ENVIRONMENT"

The purpose of the article *is to identify modern tools for the formation of student youth's reading competence and culture, in particular methods and means of popularization of reading, to analyze the effectiveness of their implementation. In the article, possible modern ways of the formation of student youth's reading interest are considered.* ***The methodology*** *of research is to apply general scientific and specific methods of description, comparative analysis, and generalization of the empirical research results, method of projects to check the effectiveness of reading competence and culture formation.* ***The scientific novelty*** *of the research is that through the implementation of readership-oriented start-ups, it has been found out that forming of student youth' reading competence and culture is most likely due to the involvement in start-ups of all stakeholders: educational and socio-cultural institutions, libraries, mass media, and student youth. The potential of mass media in the popularization of reading and establishing effective communication between all stakeholders involved in this process has been proved.* ***Conclusions.*** *It has been determined that online mass media and social networks are essential for the popularization of reading, particularly among student youth. Therefore, for the student start-ups that aimed at promotion and popularization books, genres like online annotations, video reviews, bookstagrams, television digests are offered. Through the implementation of the start-up «Book in a virtual environment,» the effectiveness of the popularization of reading literature using mass media proved. Growth of the advertised book editions requests and sales is represented in dynamics. A conclusion about the effectiveness of selected genres of books' advertising and promotion and promotional activities made.*

Key words: *popularization of reading, forming of student youth' reading interest, reading promotion, video book review, TV book digest, bookstagram.*

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю пошуку нових шляхів і форм поширення в суспільстві позитивного ставлення до читання, залучення до цього різновиду діяльності молоді, яка зараз орієнтується переважно на отримання інформації у віртуальному середовищі і віддає преференцію не текстовому, а візуальному формату.

Традиційно аналіз проблеми формування читацької компетенції і культури здійснювався в межах досліджень у галузі маркетингу або бібліотечної справи, що, попри усю безперечну цінність таких спостережень, не давало можливості повного його осягнення, вивчення тенденцій, охоплення усіх можливих шляхів просування книжок та формування інтересу до читання у студентської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню теоретичних і практичних питань реклами та промоції книжкових видань, книжкового маркетингу присвячені роботи О. Антоник та О. Жолдак [1], Т. Єжижанська [4], формування інтересу до читання у сучасних умовах ґрунтовно досліджують А. Бессараб [3], І. Копистинська та Т. Гринівський [8], А. Судин [11], К. Цуїмото (K. Tsujimoto) [12], проблеми формування читацької культури серед студентської молоді визначають Л. Бакуменко [2], О. Квасова та Н. Лямзіна [7], Г.-А. Мельничук [9], роль інтернету і ЗМК у популяризації книжок простежують Н. Зелінська [5], К. Калугіна [6], О. Скочинець [10].

Проте досі бракує концептуальних інтегративних досліджень цієї проблеми у соціально комунікаційній парадигмі, що належним чином відображували б роль ЗМК у популяризації читання, зокрема, серед студентської молоді, тому всебічний аналіз шляхів, практичних засобів і способів пропагування книжок і читання у ЗМК є актуальним.

Мета дослідження – визначити сучасний інструментарій формування читацької компетенції і культури у студентської молоді, зокрема методи і засоби популяризації читання, та проаналізувати ефективність їх упровадження. Завдання дослідження полягають у тому, щоб висвітлити способи привернення уваги студентської молоді до літератури у ЗМК, довести роль ЗМК у популяризації читання шляхом проведення емпіричного дослідження, розробити та упровадити проект «Книга у віртуальному просторі», спрямований на популяризацію книги і розвиток читацької культури студентської молоді.

Методологія дослідження передбачає застосування загальнонаукових та спеціальних методів систематизації наукових публікацій, опису етапів дослідження, порівняльного аналізу та узагальнення результатів емпіричного дослідження, методу проектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для виконання поставлених завдань дослідження були визначені такі методи і засоби: застосування методу проектів, активне залучення засобів масової комунікації (ЗМК), інтернет-ЗМК, зокрема соціальних мереж Facebook та Instagram. Викладачами кафедри філології та видавничої справи Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (КрНУ) було запроваджено проект «Книга у віртуальному просторі». Стейкхолдери проекту (зацікавлені у результаті сторони) – установи і організації Кременчука: Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського (КрНУ), Кременчуцька міська централізована бібліотечна система для дорослих, книжковий магазин «Роксолана», Кременчуцька міська телерадіокомпанія (ТРК); інформаційний портал «Кременчук Тудей».

Реалізація проекту «Книга у віртуальному просторі» складалася з трьох етапів*:* формувального, організаційно-проектного і контрольного (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи реалізації проекту «Книга у віртуальному просторі»

№ з/п	Назва етапу	Результати	Стейкхолдери
1.	Формувальний	створення контенту	КрНУ, Кременчуцька міська централізована бібліотечна система для дорослих
2.	Організаційно-проектний	створення рубрик і програм у ЗМК	КрНУ, книжковий магазин «Роксолана», Кременчуцька міська ТРК, інформаційний портал «Кременчук Тудей»
3.	Контрольний	оцінка ефективності проекту	КрНУ, Кременчуцька міська централізована бібліотечна система для дорослих, книжковий магазин «Роксолана»

Формувальний етап передбачав формування у студентів компетентності фахового оцінювання і характеристики літературних творів і книжкових видань, створення студентами контенту, спрямованого на рекламу книг і популяризацію читання. *Організаційно-проектний* етап мав на меті організацію у міських засобах масової комунікації спеціалізованих рубрик і програм, спрямованих на рекламу книг і популяризацію читання. На *контрольному* етапі перевірялися результати проекту: рівень читацької культури студентів, кількість запитів і обсяги продажів книг.

Для *формувального* етапу були обрані такі жанри реклами книг, як анотації, відеорецензії і букстаграми. Вибір саме цих жанрів був зумовлений їх належністю до різних жарових блоків: інформаційного (анотації), аналітичного (відеорецензії) та художнього (букстаграм). Це мало на меті сформувати у студентів навички різноманітної характеристики і оцінки літературних творів і книжкових видань. Спочатку студентам університету було запропоновано складання анотацій нових книжкових надходжень до Кременчуцької міської централізованої бібліотечної системи для дорослих. Анотації розміщувалися на сайті бібліотеки (рис. 1).

Рисунок 1. **Зразок анотації на сайті бібліотеки**

Метою написання анотацій є промоція видань серед студентської молоді і пропагування читання. Вибір жанру анотації зумовлений тим, що він є більш легким для створення журналістами-початківцями порівняно з рецензією чи буктрейлером, оскільки анотація передбачає мінімум аналітичних та художньо-публіцистичних елементів. Написання анотацій це, передусім, творчий процес, який передбачає фахове опрацювання книжкової продукції, адже майстерно і професійно написана анотація є запорукою привернення уваги широкого кола читачів, спонукає придбати видання та формує інтерес до читання.

У межах реалізації проекту «Книга у віртуальному просторі» студентами було створено 68 анотацій книжкових видань. Написання анотацій книжкових видань студентами сприяло досягненню двох цілей: привернення уваги широкого загалу до літературних новинок і формування у студентів навичок фахової характеристики книжкової продукції.

Наступним кроком стало створення відеорецензій (відеороликів, у яких автор показує книгу і характеризує її) книжкових надходжень до Кременчуцької міської централізованої бібліотечної системи для дорослих. Вибір аудіовізуальної форми рецензії був зумовлений тим, що проект спрямований, передусім, на студентську молодь, для якої така форма подачі матеріалу більш звична і прийнятна.

У межах реалізації проекту студентами було знято відеорецензії до 51 книжкового видання. Відеорецензії викладено на сторінці Facebook Кременчуцької міської централізованої бібліотечної системи для дорослих (ЦБС).

За свідченням працівників Кременчуцької ЦБС після оприлюднення відеорецензій збільшився відсоток запитів рекламованих книжкових видань у бібліотеці (зафіксовано зростання на 7–12 %).

Наступним кроком у реалізації проекту «Книга у віртуальному просторі» стало створення студентами букстаграмів «Моя улюблена книга» на сторінках у соціальній мережі Instagram і на сайті Кременчуцької ЦБС.

За період реалізації проекту студентами було створено 42 фотографії в букстаграмах, розміщених в Instagram. Зразки букстаграмів подано на рис. 2.

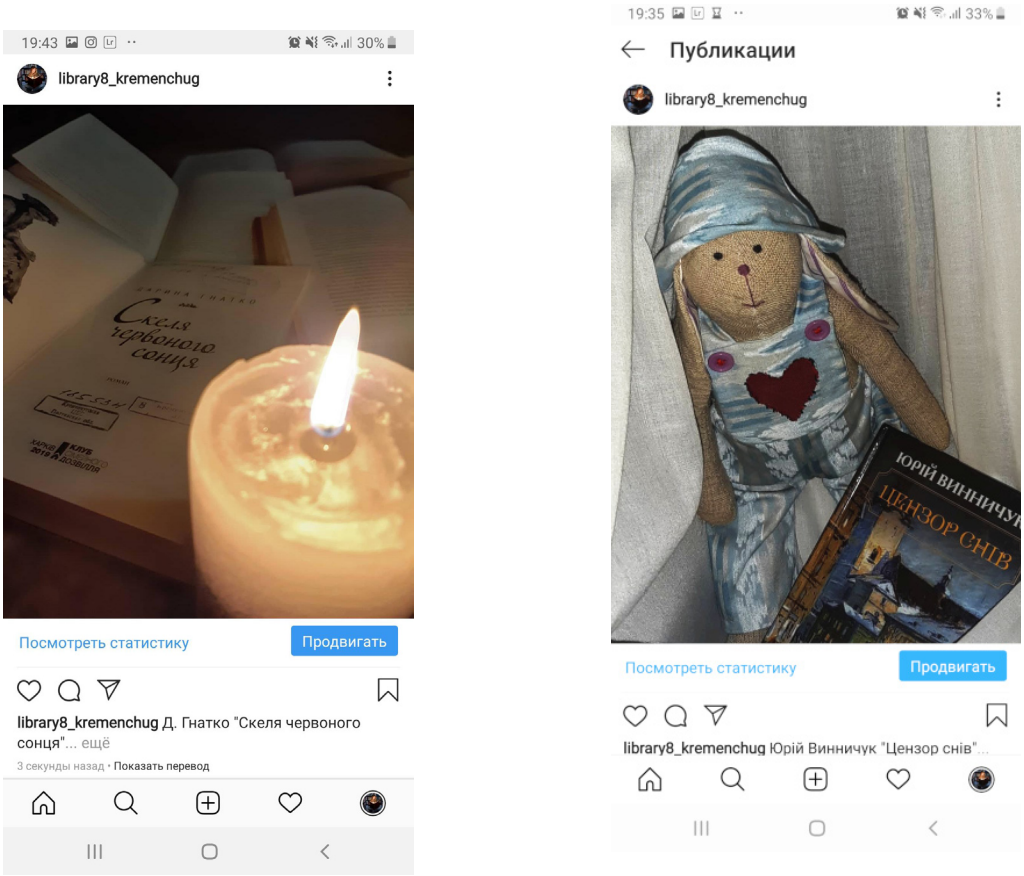

а) б)

Рисунок 2. **Зразки студентських букстаграмів, розміщених у мережі Instagram**

Букстаграм виявився ефективним інструментом для просування книг і встановлення зворотного зв'язку з потенційними читачами. Результатом впровадження цієї практики стало зростання кількості запитів у бібліотеці (на 6 %) і продажів рекламованих видань у книжковому магазині «Роксолана» (на 3,5 %).

Також у межах реалізації проекту студенти долучилися до створення, розробки дизайну та підтримки сторінок бібліотек у соціальних мережах. Так, студентка спеціальності «Журналістика» Анастасія Шаповалова є редактором соціальної сторінки «library8_kremenchug» філії № 8 Кременчуцької міської централізованої бібліотечної системи для дорослих. На цій сторінці вона розміщує анотації та фото нових надходжень до бібліотеки (див. рис. 2, а).

На *організаційно-проектному* етапі у засобах масової комунікації Кременчука було створено спеціалізовані рубрики і програми, спрямовані на рекламу книжок і популяризацію читання.

Зокрема, Кременчуцькою міською телерадіокомпанією у межах ранкової інформаційно-розважальної програми «Xistory» було запроваджено раз на два тижні теледайджест книжкових видань (тривалість чотири хвилини, ведуча – студентка спеціальності «Журналістика» Анна Литвин).

Головною метою створення україномовної інформаційно-освітньої програми «Xistory» було бажання зробити для глядачів телеканалу цікавою і доступною історію видатних подій та відомих людей. Тому, пере-

дивляючись безліч історичних програм та читаючи велику кількість книжок, у команди Кременчуцької міської телерадіокомпанії виникла ідея розповідати про історію легкою і доступною мовою.

Перший випуск було створено 12 червня 2018 року. Глядачі каналу зацікавилися новою програмою, у соціальних мережах з'явилися позитивні відгуки та прохання продовжити випуск інформативної і цікавої програми.

Наразі історичне україномовне шоу «Xistory» містить декілька окремих рубрик, зокрема: відеорозповідь про видатних історичних постатей України та світу; відеорозповідь про історичні події; відеонарис «Цей день в історії світу».

Той самий дайджест, але у текстовому форматі заплановано викладати на міському інформаційному порталі «Кременчук Тудей», де для цих цілей створюється спеціальна рубрика. Готуються книжкові дайджести студентами Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, редагуються працівниками відповідних ЗМК.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що за допомогою реалізації спрямованих на популяризацію читання проектів з'ясовано, що формування читацької компетенції і культури у студентської молоді найшвидше відбувається завдяки залученню до проектів усіх зацікавлених сторін – освітніх та соціокультурних установ, бібліотек, засобів масової комунікації і студентської молоді.

Висновки. Отже, за результатами аналізу відеорецензій і теледайджестів книжкових видань можна дійти висновку, що сучасну студентську молодь переважно цікавлять сучасні жанри р канали просування інформації про книги і. Варто зауважити, що анотації, написані студентами, як показала практика, викликають більш високу довіру у молодіжної аудиторії, ніж ті, що створюються працівниками бібліотечних установ. При цьому преференція надається різноманітній фантастиці (науковій фантастиці, фентезі, містиці, трилеру тощо) і соціально-психологічному роману.

Формат інформаційно-розважальної програми, спрямованої на огляд книжкових видань (теледайджест), у тематичному аспекті виявився дуже сприятливим для теледайджесту книжкових новинок, адже цільова аудиторія програми і телевізійної реклами книг перетинається. Глядачі, які цікавляться історією, водночас є потенційними читачами книжок.

Загалом результати упровадження проекту «Книга у віртуальному просторі» доводять, що на сьогодні інтернет-ЗМК і соціальні мережі відіграють важливу роль у популяризації читання, зокрема, серед студентської молоді. Подальші дослідження передбачають реалізацію контрольного етапу для перевірки ефективності проекту «Книга у віртуальному просторі» за певними критеріями. На цьому етапі перспективним було б визначення кола читацьких уподобань студентської молоді.

Список використаних джерел

1. Антоник О. В., Жолдак О. О. Книжкові конкурси як засіб активізації попиту на книжкову продукцію. *Поліграфія і видавнича справа*. 2014. № 3 (67). С. 73–81.

2. Бакуменко Л. Г. Молодь і книга: реалії та майбутнє. Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Івано-Франківськ, 16–19 червня 2015 р.). Івано-Франківськ: НТБ ІФНТУНГ, 2015. С. 10–14.

3. Бессараб А. Соціально-комунікаційний аспект формування інтересу до книги за допомогою Інтернету. *Інформація, комунікація, суспільство 2016*: матеріали 5-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2016, (Львів, Славське, 19–21 травня 2016 р.) / Національний університет «Львівська політехніка». Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2016. С. 132–133.

4. Єжижанська Т. Використання українськими книговидавництвами інтернет-платформ для комунікації із цільовими аудиторіями. *Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку*: матеріали ІІ Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Вінниця, 12–13 жовтня 2016 р.) / наук. ред. В. М. Каленич. Вінниця, 2016. С. 301–307.

5. Зелінська Н. М. Просування книжкових видань у традиційних та новітніх українських медіа у контексті європейської практики. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 56. С. 96–99.

6. Калугіна К. В. Деякі аспекти популяризації книги через інтернет. *Інформаційне суспільство*. 2015. Вип. 21. С. 54–58.

7. Квасова О. Г., Лямзіна Н. К. Формування інтегрованих умінь читання й письма у процесі виконання студентами веб-квесту. *Ars Linguodidacticae*. 2018. Вип. 2. С. 38–44.

8. Копистинська І., Гринівський Т. Засоби промоції книжкових видань: досвід незалежної України. *Наукові записки [Української академії друкарства]. Серія: Соціальні комунікації*. 2015. № 1. С. 37–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzck_2015_1_7.

9. Мельничук, Г.-А. Б. Нові форми та методи розвитку інтересу до читання у студентів медичного університету. *Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства*: матеріали Всеукр. наук. конф. (Івано-Франківськ, 16–19 черв. 2015 р.) / ред. Пилип Я. А., Цок Л. В., Тачинська О. Б., Степашкіна Т. В. Івано-Франківськ: НТБ ІФНТУНГ, 2015. С. 193–202.

10. Скочинець О. Роль електронних медіа у здійсненні акцій книжкової промоції. *Теле- та радіожурналістика*. 2010. № 9. Ч. 1. С. 253–257.

11. Судин А. Ю. Формування читача як суб'єкта книжкового ринку: інтеграція зусиль. *Поліграфія і видавнича справа.* 2011. № 1. С. 44–51.

12. Tsujimoto K. Motivation and Reading Achievement: Understanding the Needs and Motivation Processes of Adult Literacy Learners. Ontario: Brock University St. Catharines, 2015. 104 p. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/d483/bd8540826217568fb9cb491fc24502cedbcf.pdf.

References

1. Antonik, O. V, Zholdak, O. O. (2014). Book competitions as a means of increasing demand for books. *Printing and publishing*, 3(67), 73-81. [in Ukrainian].

2. Bakumenko, L. G. (2015). Youth and the book: realities and the future. Libraries of Ukrainian universities in the process of implementation of the Law «On Higher Education» and informatization of society. *Proceedings of the Ukrainian Scientific and Practical Conference*. (p. 10-14). Ivano-Frankivsk: NTB IFNTUNG. [in Ukrainian].

3. Bessarab, A. (2016). The social and communication aspect of interest in the book through the Internet. *Proceedings of the 5th International Scientific Conference "Information, Communication, Society 2016" (IKS 2016)*. (p. 132-133). Lviv: Edition of Lviv Polytechnic. [in Ukrainian].

4. Yezhizhanska, T. (2016). Using Ukrainian Book Publishers Online Platforms to Communicate with Target Audiences. *Proceedings of the 2nd Ukrainian Science-Practice. Conf. "Contemporary Media Space: Realities and Prospects for Development"*. (p. 301-307). Vinnitsa. [in Ukrainian].

5. Zelinska, N. M. (2014). The promotion of book publications in traditional and modern Ukrainian media in the context of European practice. *Scientific notes of the Institute of Journalism*, 56, 96-99. [in Ukrainian].

6. Kalugina, K. V. (2015). Some aspects of book promotion via the Internet. *Information Society*, 21, 54-58. [in Ukrainian].

7. Kvasova, O. G., Lyamzina, N. K. (2018). Formation of integrated reading and writing skills in the course of students' fulfillment of a web quest. *Ars Linguodidacticae*, 2, 38-44. [in Ukrainian].

8. Kopystynska, I., Grinivsky, T. (2015). Means of promotion of books: experience of independent Ukraine. *Scientific Notes [Ukrainian Academy of Printing]. Series: Social Communications*, 1, 37-46. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzck_2015_1_7. [in Ukrainian].

9. Melnychuk, G.-A. B. (2015). New forms and methods of developing interest in reading at medical university students. *Proceedings of the Ukrainian Sciences Conf. "Libraries of Ukrainian universities in the process of implementation of the Law «On Higher Education» and informatization of the society"*. (p. 193-202). Ivano-Frankivsk: NTB IFNTUNG. [in Ukrainian].

10. Skochinets, O. (2010). The role of electronic media in the promotion of book promotion. *Television and radio journalism*, 9(1), 253-257. [in Ukrainian].

11. Sudin, A. Yu. (2011). Formation of the reader as a subject of the book market: integration of efforts. *Printing and publishing*, 1, 44-51. [in Ukrainian].

12. Tsujimoto, K. (2015). Motivation and Reading Achievement: Understanding the Needs and Motivation Processes of Adult Literacy Learners. Ontario: Brock Univ. St. Catharines. Retrieved from https://pdfs.semanticscholar.org/d483/bd8540826217568fb9cb491fc24502cedbcf.pdf. [in English].

УДК 008:316.77]:001.891.3
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189867

Dobrovolska Viktoriya,
Doctor of Philosophy in Social Communications, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Cultural Studies
and Informational Communications
National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts
vika_dobrovolska@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-0927-1179

THEORETICAL FRAMEWORK FOR STUDY OF SOCIO-COMMUNICATION SPACE OF CULTURE

The purpose of the article *is to reveal the theoretical framework of the study of the socio-communication space of culture and its constituents: infrastructural, content-related, and subject-based.* ***Methodology*** *of the study comprises the application of general scientific methods: analysis, synthesis, logical and statistical methods, study outcome visualization method. Application of analysis, synthesis, logical approach allowed to substantiate the socio-communication space of culture, as a system.* ***Scientific novelty*** *covers the socio-communication space of culture during the mastering of information technologies in the performance review, as a constituent of the social communication system. The socio-communication area of culture is considered as a complex system having infrastructural, content-related, and subject-based constituents, which contributes to any new information and ensures communication in vertical and horizontal slices.* ***Conclusions.*** *The socio-communication space of culture is a complicated system, which provides communication not only in the vertical and horizontal slices but also contributes to new information creation, has synergism quality, and is in a dynamic, sometimes even bifurcation, development. Relatively, the development process makes a significant impact on global and regional social operations, bears both amenities and substantial risks, without conscience of the inevitability of which, no further research studies are possible. The socio-communication space of culture has fundamental functions, infrastructural, content-related, and subject-based constituents defined by contemporary and advanced capabilities of information technologies, by the need for document communication development. Complexity and multidimensionality of the socio-communication space of culture cause the necessity for further development of the theoretical and methodological framework of study thereof. The study of a new space of culture is a reasonable need for public management that should be implemented using record management.*

Key words: *social communications, communication space, socio-communication space, infrastructural, content-related and subject-based constituents, field of culture.*

Добровольська Вікторія Василівна,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри культурології та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ КУЛЬТУРИ

Мета статті *розкрити теоретичні основи дослідження соціокомунікаційного простору культури та його складових: інфраструктурної, змістової та суб'єктної.* ***Методологія дослідження*** *полягає у використанні загальнонаукових методів: аналізу, синтезу, логічного і статистичного методів, методу візуалізації результатів дослідження.* ***Наукова новизна роботи*** *полягає у висвітленні соціокомунікаційного простору культури на етапі освоєння інформаційних технологій у функціональному зрізі як складової частини системи соціальних комунікацій. Розглянуто соціокомунікаційний простір*

© Добровольська В.В.

культури як складну систему, яка має інфраструктурну, змістову і суб'єктну складову, сприяє створенню нової інформації та забезпечує її обмін у вертикальному і горизонтальному зрізах. ***Висновки****. Соціокомунікаційний простір культури – це складна система, яка не лише забезпечує обмін інформацією у вертикальному і горизонтальному зрізах, а й сприяє створенню нової інформації, володіє властивістю синергії та перебуває в стані динамічного, подеколи, навіть, – біфуркаційного розвитку. Соціокомунікаційний простір культури має власні функції, інфраструктурну, змістову та суб'єктну складові, які визначаються сучасними і перспективними можливостями інформаційних технологій, необхідністю розвитку документної комунікації. Складність і багатоаспектність соціокомунікаційного простору культури зумовлює необхідність подальшого розроблення теоретико-методологічних засад його дослідження.*

Ключові слова*. Соціальні комунікації, комунікаційний простір, соціокомунікаційний простір, інфраструктурна, змістова, суб'єктна складова, галузь культури.*

Добровольская Виктория Васильевна,
кандидат наук по социальным коммуникациям, доцент,
доцент кафедры культурологии и информационных коммуникаций
Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ СОЦИОКОМУНИКАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА КУЛЬТУРЫ

Цель статьи *раскрыть теоретические основы исследования социокомуникационного пространства культуры и его составляющих: инфраструктурной, содержательной и субъектной.* ***Методология исследования*** *заключается в использовании общенаучных методов: анализа, синтеза, логического и статистического методов, метода визуализации результатов исследования.* ***Научная новизна работы*** *заключается в освещении социокомуникационного пространства культуры на этапе освоения информационных технологий в функциональном срезе как составной части системы социальных коммуникаций. Рассмотрено социокомуникационное пространство культуры как систему, которая имеет инфраструктурную, содержательную и субъектную составляющую, способствует созданию новой информации и обеспечивает ее обмен в вертикальном и горизонтальном срезах.* ***Выводы.*** *Социокомуникационное пространство культуры – это сложная система, которая не только обеспечивает обмен информацией в вертикальном и горизонтальном срезах, но и способствует созданию новой информации, обладает свойством синергии и находится в состоянии динамического, иногда даже - бифуркационного развития. Социокомуникационное пространство культуры имеет собственные функции, инфраструктурную, содержательную и субъектную составляющие, которые определяются современными и перспективными возможностями информационных технологий, необходимостью развития документной коммуникации. Сложность и многоаспектность социокомуникационного пространства культуры вызывает необходимость дальнейшей разработки теоретико-методологических основ его исследования.*

Ключевые слова. *Социальные коммуникации, коммуникационное пространство, социокомуникационное пространство, инфраструктурная, содержательная, субъектная составляющая, отрасль культуры.*

Applicability of the study subject. Among the range of research challenges being actively studied in modern record management, the study of the theory of social communications takes one of the prominent positions. In contemporary culture studies and the theory of social communications, culture performance concept expanded, which comprises perception of the culture production process, as intellectual production, the central performance of which includes establishment, keeping, and dissemination of intellectual values [10]. Proceeding from such a concept, it may be ascertained that in the cultural production process, a pronounced communication constituent exists, which serves a basis for the socio-communication performance of culture.

The purpose of the article is to reveal the theoretical framework of the study of the socio-communication space of culture and its constituents: infrastructural, content-related, and subject-based.

Review of studies and publications. Papers of the lead researchers in the area of the theory of social communications are substantial for meeting the task defined, namely of V. M. Gorovyi, V. O. Ilganaieva, V. V. Rizun, A. V. Sokolov. General issues of the theory of social communications explicated during the period of extensive discussions in the papers of G. G. Pocheptsov, V. V. Rizun, O. M. Kholod, F. I. Sharkov, V. O. Ilganaieva, as well as in specific papers devoted to the issues of communication activity A. V. Sokolov, V. O. Ilganaieva, G. M. Shvetsova-Vodka, V. M. Sheyk, N. M. Kushnarenko, and A. A. Solianyk, M. S. Slobodianyk, I. O. Davydova, N. E. Kunanets, G. V. Shemaieva.

Primary material summary. Socio-communication features of modern society are extensively discussed by scientists concerned with the theoretical framework of social communications and communication relations in the area of culture implemented using document constituent of the public activity. Revealing the essence of social communications, V. M. Gorovyi reasonably observes that the main trait of communication is «ensuring reproduction capability in its structure for resource required for the system existence and development,» and the communication alone is a «process of determined interchanges in complex systems and among similar systems that assures existence and development of such systems» [3, p. 22]. V. V. Rizun means by the social communication system «… such system of social intercommunication, which comprises determined routes, ways, means, principles for contact establishment, based on professional technological activity focused on development, implementation, organization, improvement, modernization of relations within the public, which arose between different social institutes… Such communications are marked because contemplating intercommunication with socially defined groups of people» [9]. A. V. Sokolov notes that it is a socio-communication one, and «all cultural institutions become central agencies for social communication» by reviewing the activity of management bodies and cultural institutions [10, p.45]. The researcher also specifies the capability of culture review in general, as a communication process [10, p.49]. Communication activity, fairly, is a basic one in the culture production process and culture development management. The formation of communication needs is genetically primary in such activity. They appear as a result of non-compliance with existing competence state management and knowledge, which it should obtain to resolve a new management challenge. I.e., such needs reflect information expectations from communication process between a communicator (a person is creating and (or) disseminating information), and a recipient, a person receiving the information required for a professional challenge performance. This gives grounds to affirm, which communication needs form a set of requirements that reflect the information needed for the resolution of particular production challenges.

In the opinion of F.I. Sharkov, the communication space is the area for information interchange through communications, space, where the communication process takes place [13, p. 180]. The scientist develops a modern socio-cultural approach in communication studies from perspectives of interest for human personality, its mental, social needs, and the general pattern of science humanitarianization [13]. V. O. Ilganayeva proposes to consider the communication space within the limits of cosmosphere or media sphere, i.e., within the frame of scopes of purposeful activity of the Absolute and essences, which accept, inherit, transmit, interpret such activity and form their «tasks,» according to their conscience level [6, p. 261]. I. I. Manakova considers that information technologies, by acquiring a global nature, contribute to communication expansion and a uniform communication space formation, within which special laws, code of conduct and global perception to be established [8]. M. A. Vasylyk proposes to consider the communication space as a system of multiple communication ties arising between different communication agents, which may be ordinary humans, groups of people, social institutes. It is qualified by intensiveness and quantity of intercommunications among the intercommunication agents [2, p. 400].

O. P. Dubas attracts attention to definition «informational and communicative space,» reviews its essence, structure and proposes its determination. By term «informational and communicative space» the author means a form of existence for information systems, which ensures and inspires operative information interchanges

among information producers and consumers, transmission of knowledge accumulated in informational resources, as well as their keeping in information infrastructure formed, array of communicators, recipients, notional messages, communication channels and communication means [5, p. 231]. V .O. Ilganaieva determines the space as a form of matter existence that qualifies its extension, structural properties, co-existence, and interrelation of elements in any matter systems. The space restrictions, in her opinion, relate to visions of social time and social space, which may exist irrespective of them [8, p. 261].

B. A. Baliuta considers the system «culture – space of culture – cultural space,» distinguishes the features of the formation of the cultural space, shows the difference between definitions «space of culture» and «cultural space,» as well as positions thereof against each other. The scientist reviews culture as a phenomenon in its ratio with the space of culture and cultural space. The researcher notes that «we mean the space of culture as a whole assembly of things happening in the cultural life of particular society, this is communicative space, which unites both physical (landscape, climate, etc.), and symbolic spaces, spirit (language, rules, customs, rites, etc.). The space of culture serves a depository and source of cultural, not biological human life. It has an inner structure that provides any cultural or natural fact with cognitive, value-based, and regulative senses» [1, p. 69].

Social transformations contribute to the affirmation of a new view when the very culture should play a significant strategic part in the delivery of information scope development. Therefore, the french researcher A. Molle sees as a cultural space only, in which cultural information operates and spreads. A. Molle considers perceiving the cultural space as a space of communication process as a transmission of knowledge from the space of collective culture to particular cultural area [14].

Nowadays, in open information systems, not only positive processes took place, but destructive processes as well. As O. P. Dubas considers, at present, a brand new informational and communicative space is established – a new decentered communication environment, which does not depend on ideology, religion, culture, nationality, and causes real human conduct. Such an information environment appears as a new form of culture, where communication becomes a specific way for human being existence. Therefore, the latter deserves a particular research study [4]. Studying value-based aspects of informational and communicative relations, the scientist reviewed destructive manifestations and principal directions for surpassing of manipulative informative and political technologies within the informational and communicative space, brought to light its role in the system of relationship between the public and government, uncovered the nature of information confrontation within interstate and domestic political relations, distinguished the means for formation of pattern, image and brand of a country within the context of ensuring its fundamentals for its national security in modern world, under conditions of globalization and Internet dominating, emphasized importance of establishment a new framework for international practice and formation of the national specifics of electronic democracy and electronic governing implementation.

V. V. Rizun reasonably specifies that the study of phenomena, processes, and functions of social communications should be performed based on the social communication approach. «The sense of this new approach for science, in its entirety, is a fixation, monitoring, description, review, and interpretation of data… , as far as the study subject made an effect on the society, which was technologically contemplated, and how the society responded to the subject of such impact» [9]. O. M. Kholod determines that social communications as «art concerned with organizationally regulated document system, their clusters, mass media means products and information technologies ensuring the realization of information processes and intentions in the direct participation of communication process participants» [11, p. 35]. Socio-communication aspects comprise the study of the impact of the socio-communication space of culture on management body activity and society's response to such implications primarily.

In the era of global information processes, different scientists consider different factors the constituents of social communications. So, V. O. Ilganaieva proposes to consider such communication factors as «engagement in a new being re-

ality; arrangement of access to information and knowledge, formation of the informational society culture, the public, group and interpersonal relations and view of the world (extension of borders for public interrelation); orientation within information environments (free options for personal vector of paths of life); orientation within the anthroposphere culture space (access and navigation within knowledge universe); entrance to the space information channels (eniotechnology mastering); establishment of civilization and cultural unity; formation of fundamentals for society self-organization, based on social mindset. [7].

It is primarily for our study to emphasize approaches of O. M. Kholod, who attracted attention to the documentary aspect of social communications as «art concerned with organizationally regulated document system, their clusters, mass media means products and information technologies ensuring the realization of information processes and intentions in the direct participation of communication process participants» [11, p. 35]. Therefore, he classifies social communications (and, respectively, the documentary processes), as a system of manipulations (positive or negative effect on communication technologies (creation, forecast, adaptation, realization); strategies and models (social operation, social interchange, social relations); social figures (subjects and objects) [12]. Such communication approach is a model one and, generally, may be applied for the study of socio-communication space of culture that requires substantiation of cognitive capacities of the approaches to perception, which are based on general philosophic categories for complex research of communication space of culture.

So, the theoretical basis is formed for the study of the socio-communication space of culture in Ukrainian record management.

In our opinion, the socio-communication space of culture is the complicated dynamic system, which performs not only the culture product accumulation and dissemination but also its production. It comprises three principal constituents: infrastructural, content-related, and subject-based. Systematicity is manifested, in particular, by a critical factor, namely synergy, i.e., acquisition of new qualities, properties, and functions, versus a simple set of subjects.

The primary place in the infrastructural constituent is taken by institutes, which implement communication processes (libraries, museums, record-keeping offices, exhibitions, theatres, cinemas, concert halls, etc.); mass media means to press, radio, television, video- and computer networks; hardware and communication channels ensuring communication process implementation. With no doubt, the dominant component of infrastructure in the last decades became the social environments of the Internet and virtual communities operating within them. Disregard or leveling of this phenomenon in the future will qualify the study in the area specified as incomplete or empirical in its sense. The specified «physical» subjects and institutes also should be considered in the light of virtual presence in the Internet social communities.

The content-related constituent comprises, in the first place, information and knowledge are necessary for effective operation, modern and perspective socio-communication space of culture. The principal definitive factor here is the «digital revolution» that happened in information delivery and keeping. It had an impact both on availability of the latter and on specific features of use thereof, and which is of no less importance, defined the elements for physical infrastructural subjects. Technically, all the changes are already made, namely systems of digital data universal addressing, effective and quality formats of digital data are developed and implemented, principles of practically unlimited data-keeping are applied. Here, it is worth to wait for further implementation of outcomes. A single controversial area, in our opinion, will remain the content delivery by augmented reality means, forms, and types of which are in active development, though the content-related constituent is almost ready for such challenges.

The subject-based constituent, as such, forms the synergic space effect, as a system comprising establishment, upgrading, validation, assessment of the subject activity content and content qualities. Feedback system «author-consumer» not just entered another level, but also acquired creativity features, in particular cases being transformed in system «author-consumer» (both in methods of Wikipedia formats) or «collective author» system (as in virtual communities of an original format).

An active author identification became an advantage of this process. Namely, it is a social perception of authority, competence, and history of co-authors (that substantially distinguishes a new system from the traditional folk arts and encourages the authors besides). The very this caused the information explosion of the last decade when the scope of reference and cognition information overcame all the previous knowledge resources of human beings. Complexity, non-obviousness, and controversy of subject encourages is a weak and dangerous side of the process specified. This derives into a critical risk system, even in a civilization scale (information war phenomena have such nature). The same nature (cultural, not a scientific one) is inherent in the immunization resistance movement, doubtful social movements to be implemented in new environments only.

Scientific novelty covers the socio-communication space of culture during the mastering of information technologies in the performance review, as a constituent of the social communication system. The socio-communication space of culture is considered as a complex system having infrastructural, content-related, and subject-based components, which contributes to any new information and ensures communication in vertical and horizontal slices.

Conclusions. The socio-communication space of culture is a complicated system, which provides communication not only in the vertical and horizontal slices but also contributes to new information creation, has synergism quality, and is in a dynamic, sometimes even bifurcation, development. Relatively, the development process makes a significant impact on global and regional social operations, bears both amenities and substantial risks, without conscience of the inevitability of which, no further research studies are possible. The socio-communication space of culture has fundamental functions, infrastructural, content-related, and subject-based constituents defined by contemporary and advanced capabilities of information technologies, by the need for document communication development. Complexity and multidimensionality of the socio-communication space of culture cause the necessity for further development of the theoretical and methodological framework of study thereof.

Список використаних джерел

1. Балюта П. А. Пространство культуры и культурное пространство: определение, специфика и взаимодействие. *Омский научный вестник.* 2014. № 3. С. 68−70.

2. Василик М.А. Основы теории коммуникации : учебник. Москва : Гардарика, 2003. 615 с.

3. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс : монографія. Київ, 2010. С. 22.

4. Дубас О. П. Інформаційно-комунікаційний простір: культурно-політичні детермінанти : монографія ; ред. О. Дубчак. Київ : Генеза, 2011. 255 с.

5. Дубас О. П. Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність, структура. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, 2010. Вип. 19. С. 223−232.

6. Ильганаева В. А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность) : словарь-справочник. Харьков : КП «Городская типография», 2009. 392 с.

7. Ільганаєва В. О. Інституалізація соціально-комунікаційної сфери суспільства. *Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації*. 2008. № 1. С. 148.

8. Манакова И. Ю. Человек в постиндустриальном мире : автореф. дис. канд. фил. наук: специальность 09.00.11 – социальная философия. Воронеж, 2008. 24 с.

9. Різун В. В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій. *Світ соціальних комунікацій*. 2011. Т. 1. С. 7–15.

10. Соколов А. В. Введение в теорию социальной коммуникации : учеб. пособие. Санкт-Петербург : СПбГУП, 1996. 320 с.

11. Холод О. М. Соціальні комунікації : соціо- та психолінгвістичний аналіз : навч. посіб. Львів : ПАІс, 2011. 288 с.

12. Холод О. М. Соціальнокомунікаційний інжиніринг як методологія дослідження соціальних комунікацій. *Світ соціальних комунікацій*. 2012. Т. 8. С. 7–12.

13. Шарков Ф. И. Основы теории коммуникации : учебник. Москва : Изд. дом «Соц. отношения», Перспектива, 2003. 248 с.

14. Швецова-Водка Г. М. Методи документознавства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2007. № 1. С. 81– 85.

References

1. Baliuta, P. A. (2014). Cultural space and cultural space: definition, specificity and interaction. Omskii Nauchnyi Vestnik. 3, pp. 68−70. [In Russian].

2. Vasilik, M.A. (2003). Fundamentals of communication theory. Moscow, Russia. [In Russian].

3. Horovyi, V. M. (2010). Social information communications, their content and resource. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

4. Dubas, O. P. (2011). Information and communication space: cultural and political determinants. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

5. Dubas, O. P. (2010). Information and communication space: Concept, essence, structure. Suchasna Ukrainska Polityka. Polityky i Politolohy Pro Nei*,* 19, pp. 223−232. [In Ukrainian].

6. Ilganaeva, V. A. (2009). Social communications (theory, methodology, activity). Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].

7. Ilhanaieva, V. O. (2008). Institutionalization of social and communication sphere of society. Osvita Rehionu. Politolohiia. Psykholohiia. Komunikatsii, 1, 148. [In Ukrainian].

8. Manakova, I. Iu. (2008). Man in the post-industrial world. (Extended abstract of PhD dissertation). Voronezh, Russia. [In Russian].

9. Rizun, V. V. (2011). Outlines for the methodology of social communication research. Svit Sotsialnykh Komunikatsii, 1, pp. 7–15. [In Ukrainian].

10. Sokolov, A. V. (1996). Introduction to the theory of social communication. St. Petersburg, Russia [In Russian].

11. Kholod, O.M. (2011). Social communications: social and psycholinguistic analysis: textbook. tool. Lviv: PAIs, 288 p. [In Ukrainian].

12. Kholod, O.M. (2012). Social communication engineering as a methodology for social communication research. The world of social communications. T. 8. P. 7–12. [In Ukrainian].

13. Sharkov, F.I. (2003). Fundamentals of Communication Theory. Moskow. Russia. [In Russian].

14. Shvetsova-Vodka, H. M. (2007). Methods of document science. Library Science. Record Studies. Informology, 1, pp. 81– 85. [In Ukrainian].

УДК 004.9(477)
https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2019.189868

Tyshkevych Kateryna,
Deputy Head of the Scientific, Editorial,
and Publishing Activities Department
of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts
ORCID: 0000-0003-0273-4887

DIGITALIZATION, INFORMATION AND COMMUNICATION SERVICES OF THE NETWORK OF LIBRARIES IN UKRAINE FOR YOUTH

The purpose of the article *is to study information and communication services and to provide services of libraries of Ukraine for youth, young people in the period of digitalization of social communications. The practical application of digitalization of resources of libraries of Ukraine for youth, young people, and provision of information and communication services to users, as well as defining communication channels between the librarian and the user are considered.* ***The methodology*** *of the research is to apply the theoretical principles of analytical and synthetic processing of information, which made it possible to characterize information and communication services of libraries of Ukraine for youth, young people, and library services in the age of digitalization.* ***The scientific novelty*** *is to identify the transitional directions for the preparation and provision of library service information and communication facilities of libraries of Ukraine for youth, young people through the formation of a single space of transformational and innovative changes in the library network for youth, young people in the digital age.* ***Conclusions.*** *The main goals of further digital modernization of libraries of Ukraine should be: introduction of the latest digital technologies, optimization of technological processes of library service in digitalization of social communications; prioritizing the provision of digital production services for libraries of Ukraine for young people; combining and using library and information activities in the digital dimension; developing and implementing a strategy for promoting libraries for youth, young people in the digital socio-communication space; updating the role of the library in new models of information and knowledge management in the digital media space; establishing a sustainable and effective partnership of library institutions in the digital area; development of competitive advantages of library projects in the digital socio-cultural space.*

Key words: *digitalization, information and communication services, a network of libraries of Ukraine for youth, social communication, library service.*

Тишкевич Катерина Іванівна,
заступник завідувача відділу наукової
та редакційно-видавничої діяльності
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ПОСЛУГИ МЕРЕЖІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ЮНАЦТВА

Мета роботи *полягає у вивченні інформаційно-комунікаційних послуг та надання сервісних послуг бібліотек України для юнацтва, молоді в період цифровізації соціальних комунікацій. Розглянуто практичне застосування цифровізації ресурсів бібліотек України для юнацтва, молоді та надання інформаційно-комунікаційних послуг користувачам, а також визначені канали комунікації між бібліотекарем та користувачем.* ***Методологія дослідження*** *полягає в застосуванні аналітичного, системного, компаративного методів, що дало можливість охарактеризувати інформаційно-*

© *Тишкевич К.І.*

комунікаційні послуги бібліотек України для юнацтва, молоді та бібліотечні сервіси в епоху цифровізації. ***Наукова новизна*** *полягає у виокремленні напрямів перехідного періоду щодо підготовки та надання бібліотечного сервісу інформаційно-комунікаційними засобами бібліотек України для юнацтва, молоді шляхом формування єдиного простору трансформаційних та інноваційних змін у бібліотечній мережі для юнацтва, молоді в добу цифровізації.* ***Висновки.*** *Основними цілями подальшої цифрової модернізації бібліотек України мають стати: впровадження новітніх цифрових технологій, оптимізація технологічних процесів бібліотечного сервісу в цифровізації соціальних комунікацій; пріоритетність надання послуг щодо цифрового виробництва бібліотек України ля юнацтва, молоді; поєднання та використання бібліотечно-інформаційної діяльності в цифровому вимірі; розробка та реалізація стратегії промоції бібліотек для юнацтва, молоді у цифровому соціокомунікаційному просторі; актуалізація ролі бібліотеки в нових моделях управління інформацією та знаннями в цифровому медіапросторі; налагодження сталого й ефективного партнерства бібліотечних установ у цифровому просторі; розвиток конкурентних переваг бібліотечних проектів у цифровому соціокультурному просторі.*

Ключові слова: *цифровізація, інформаційно-комунікаційні послуги, мережа бібліотек України для юнацтва (молоді), соціокомунікація, бібліотечний сервіс.*

Тышкевич Екатерина Ивановна,
заместитель заведующего отделом по научной и
редакционно-издательской деятельности
Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

ЦИФРОВИЗАЦИЯ И ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ УСЛУГИ СЕТИ БИБЛИОТЕК УКРАИНЫ ДЛЯ ЮНОШЕСТВА

Цель работы *заключается в изучении информационно-коммуникационных услуг и предоставлении сервисных услуг библиотек Украины для юношества, молодежи в период цифровизации социальных коммуникаций. Рассмотрены практическое применение цифровизации ресурсов библиотек Украины для юношества, молодежи и предоставления информационно-коммуникационных услуг пользователям, а также определении каналов коммуникации между библиотекарем и пользователем.* ***Методология исследования*** *заключается в применении аналитического, системного, компаративного методов, что позволило охарактеризовать информационно-коммуникационные услуги библиотек Украины для юношества, молодежи и библиотечные сервисы в эпоху цифровизации.* ***Научная новизна*** *заключается в выделении направлений переходного периода на подготовку и предоставление библиотечного сервиса информационно-коммуникационными средствами библиотек Украины для юношества, молодежи через формирование единого пространства трансформационных и инновационных изменений в библиотечной сети для юношества, молодежи в эпоху цифровизации.* ***Выводы****. Основными целями дальнейшей цифровой модернизации библиотек Украины должны стать: внедрение новейших цифровых технологий, оптимизация технологических процессов библиотечного сервиса в цифровизации социальных коммуникаций; приоритетность предоставления услуг по цифровому производству библиотек Украины для юношества, молодежи; сочетание и использование библиотечно-информационной деятельности в цифровом измерении; разработка и реализация стратегии продвижения библиотек для юношества, молодежи в цифровом социокомуникационном пространстве; актуализация роли библиотеки в новых моделях управления информацией и знаниями в цифровом медиа-пространстве; налаживание устойчивого и эффективного партнерства библиотечных учреждений в цифровом пространстве; развитие конкурентных преимуществ библиотечных проектов в цифровом социокультурном пространстве.*

Ключевые слова*: цифровизация, информационно-коммуникационные услуги, сеть библиотек Украины для юношества (молодежи), социокомуникация, библиотечный сервис.*

Relevance of the research topic. The development of digital technologies, which is the basis for creating virtual services of libraries in Ukraine for youth, young people, is based on a combination of the text search keywords and documents, which depend on the structure of Weblinks. Semantic search on the Internet, which is called intellectual, is currently a topical topic for research and scientific projections on the digitization of society.

Analysis of the scientific research. The issue of the introduction of Web 1.0 - Web 3.0 libraries is devoted to the work of domestic and foreign researchers; in particular, researcher K. V. Lobuzina notes that Web 3.0 should focus interest on library technologies, which have extensive experience in organizing knowledge. The ideas of this model are entirely in line with the primary function of the library - to mediate between information and the user [1]. The scientist O.Yu. Marina believes that the main idea of Web 3.0 is to define the structure of data and consolidate it to more effectively identify, automate the process of their processing, integration and reuse in various applications. The concept of Web 4.0, which does not yet have a clear definition in scientific circulation, is justified in the direction of intelligent Web. Thus, its main difference is the use of artificial intelligence technologies in the processing of digital arrays and the organization of user interaction with them. [2].

O. Yasynska and M. Sliusar are considering the transition to new forms of virtual services, and their mastery allows creating further communication with users. Effective software and technology solutions will enable the services to be implemented on a single platform, allowing users to receive information from all information resources. [3]

The article by S. Nazarovetz and E. Kulyk introduces the concept and components of the next generation library model - Library 4.0., which discusses advanced Internet technologies that can be used to implement innovative library services and services aimed at meeting the needs of users by taking into account the features of information interaction into society. It is argued that the Library 4.0 model will not be able to rely solely on technologies since their implementation will change the structure of the information needs of users, transform the physical space of libraries, rethink organizational models, and finance the information industry as a whole. For a comprehensive consideration of the perspectives of building a holistic concept of Library 4.0, we used separate trends of the American Center for the Future of Libraries, which allows distinguishing the components of the next generation library model - Library 4.0, to outline the prospects of further development of the latest Internet technologies, to summarize the best practices of their introduction within the library information activity [4].

The purpose of the article is to analyze the practical application of digitization of library resources for the youth in Ukraine and the provision of information and communication services to users as well as to identify communication channels between librarian and user.

Representation of the main material. The Japanese sociologist and futurist Y. Masuda, who authored the concept of the information society, made a significant contribution to the development of theoretical issues in the development of global information networks. He introduced the Plan for the Information Society - a National Goal for 2000 (*Masuda Y. The Information Society as Post-industrial Society, 1980*) in 1972. Y. Masuda noted that the information age generated by computer and communication technology would demonstrate the power of social change so powerful that it can transform society into a whole new type - the information society and, as a consequence, the digital one.

Digitalization is the saturation of electronic-digital devices, facilities, systems, and the establishment of information and communication exchange.

The primary purpose of digitalization is to create digital transformation in all spheres of human life. Such changes are only possible when the ideas, actions, initiatives, and programs related to digitalization are integrated, in particular, into national, regional, sectoral strategies, programs, and the national concept of social development.

In July 2000, in Okinawa, the G8 adopted the Charter of the Global Information Society, which sets out the basic principles for the entry of states into a specific society. The Eight proclaimed the key provisions that countries will apply in developing information society policies:

1) harnessing digital capabilities (potential IT benefits that stimulate competition, promote production, create and sustain economic growth, and increase employment open up considerable prospects); 2) bridging the electronic-digital divide (everyone should be able to access information and telecommunication systems); 3) facilitating shared participation (countries that have succeeded in harnessing the potential of IT can look forward to overcoming the obstacles that arise naturally in the development of infrastructure and moving towards a more effective implementation of their goals); 4) further development (in the creation of framework conditions for IT development will continue to play a significant role) [5].

Digitalization is based on information and communication and digital technologies, the rapid growth and spread of which affect the development of traditional forms of information consumption today, the creation, and dissemination of resources. Besides, information is a resource for the digital economy; it generates and provides information and communication interaction through the operation of electronic-digital devices, tools, and systems.

Digital technologies are market and industry, as well as a platform for efficiency and competitiveness of all other markets and industries. High-tech production and modernization of any sphere of human activity with the help of information-communication and digital technologies, scale, and pace of digital transformation of society should become a priority of the development of our state.

The digitalization of Ukraine is to create market incentives, motivations, demand and demand for the use of digital technologies, products and services among the Ukrainian industrial sectors, sectors of life, business and society for their efficiency, competitiveness, and national development, increased production of high-tech products and the well-being of the population.

The concept of ICT implementation envisages the implementation of appropriate incentives for digitization not only of the economy but also of the social and social spheres, awareness of the challenges and tools of digital infrastructure development, acquisition of digital competencies by citizens. It identifies critical areas and projects for digitization, use, and consumption of digital technologies.

Today the spontaneity of the informatization process since the end of the XX century started to become organized due to the shared work of the international organizations and different countries in the field of coordinated process management of information society creation. The most important in this process was a concerted effort to develop common approaches and principles, including at international forums and meetings, the dissemination of agreed documents: the G8 Leaders' meeting in Okinawa and the creation of the *Charter on Global Information Society, July 22, 2000*; *World Summit on the Information Society (WSIS), Geneva, December 10-12, 2003, Tunisia, November 16-18, 2005*; the UNESCO conferences and the publication of the UNESCO World Report on knowledge societies in 2005.

The central thesis of the Okinawa Charter was the statement that «information and communication technologies are one of the most important factors influencing the formation of a society of the XXI century».

Information and communication technologies influence and relate to the lifestyles of society as well as each individual, in particular, ICTs become vital and necessary for the development of community and the state, enabling all sections of the population, including adolescents, to provide information and library resources to meet their needs.

The situation with the creation of digital assets: sites, portals, digital libraries, open archives, interactive projects, etc., also needs urgent solutions. It is hugely controversial. The priority, of course, belongs to libraries of national and state levels, libraries of institutes of higher education, and some regional library institutions, which have developed network resources, sometimes promoted in social content, and create local and corporate digital projects. For example, according to the published of the Web metric Rating of Libraries of Ukraine for 2018 by NTB TNTU I. Puliui, the head positions were taken by the leading libraries of Ukraine. Among them, there was the State Library of Ukraine for Youth. The leadership of the web resources of these libraries is conditioned by system development, effective content management, use of modern web-based tools that make it possible to control the indicators of its optimization and to establish interaction with users. At the same time, the

network practice of the vast majority of domestic library institutions is representative of sites with a limited list of virtual products and services. The situation with libraries that do not have web offices on the Internet at all is more critical, and the percentage of them is quite high today.

Web search is a crucial technology of the Internet as it is the leading way to access content on the Internet. The official standard web search is primarily based on a combination of text search keywords with a vital document ranking, depending on the structure of the web links. For the mentioned reason, it has numerous limitations, and there are various research activities aimed at more intelligent forms of internet search, called semantic web search or semantic web search.

In practice, the implementation of most Ukrainian libraries in the digital media space begins with individual technology initiatives, a small range of services, that is, local optimization of library production. Technologization is mostly spontaneous, irregular, inconsistent, and differentiated, given the lack of resources and the spontaneity of digitization of library institutions, digital modernization processes are not organized, fragmented, and discrete. Such «flirting» with technologies, failure to complete the full cycle of implementation of organizational and technological innovations, their unconscious separation from the overall strategy of development of the library and information sphere does not allow the library system of Ukraine to meet the requirements of digital media space sufficiently, focusing on the acquisition of individual technological media. The library and information sphere continue to evolve in line with the old fragmented spatial and temporal patterns of the pre-electronic era [6].

Libraries that not only actively use the latest digital technologies but also successfully implement the strategy of digital modernization and optimization of library and information production, have a wide range of innovative products and services, use digital transformations to gain competitive advantages, as well as the ability to respond to the challenges of digital time quickly. They are distinguished by a good sense of the geometry of the electronic technology space, "digital accessibility," the use of communication between users, digital assets, products, services and partners to increase the adaptability and efficiency of the library and information sphere, forecasting and developing innovations in product creation and principles of activity. Interacting on a corporate basis with various participants in the information society, they implement global digital projects at the national level, participate in or initiate international initiatives to preserve and promote cultural, scientific and digital heritage. In the professional sphere, such libraries have significant influence that is not limited to the territory of the country. In the national library and information sphere of activity, this level is occupied by the Vernadsky National Library of Ukraine, the National Parliamentary Library of Ukraine [7].

Thus, the vast majority of libraries in Ukraine are at the stage of research and testing of digital technology, which precedes the active digital modernization.

An extremely problematic situation for library institutions in Ukraine is the situation with updating the range of online products. Within the present times, the products and services offered by the libraries do not meet the actual needs of the users, almost do not fulfill the social order for full-text databases, comfortable user environment, access from mobile devices, related services, etc. In the digital age, when libraries need to emphasize their uniqueness in the area of user interest, and to provide services that meet modern requirements, to create a service component that will make the library resources available to the user just when and where they need it by embodying digital innovation in action, libraries rarely deviate from the linear development of one idea to create new information products and services. At the same time, most national libraries of different types and models are symptomatic with an emphasis only on mastering and implementing digital technologies, without taking into account the risks, features and dynamic nature of the digital transformation of library and information activities. In the professional field, awareness of the fact that "innovations related to the digital communications environment are growing "fractally" through a non-linear process in which social networks, ideas, technologies, tools, know-how interact" is not widespread. The digital dimension of product implementation requires the social and technical interaction of

manufacturers and consumers, a combination of recent and early innovations, critical analysis of additional resources and knowledge. Therefore, with the development of the digital space and the need to involve library institutions, the problem of updating the spectrum of online information products and services must be addressed at the level of understanding of the nature and dynamics of digital innovation, through empirical assessment of the transformative potential of digital technologies, based on the study of types and forms of network interaction of libraries, by identifying features of influence on digital structures of activities of network structures and processes mediated by digital technology.

Particular attention is paid to the range of library products and services for users with special needs in the context of digital realities. The analysis of the activity for their realization shows that specialized centers were established in the leading regional scientific libraries of Ukraine, in particular, the Ternopil Regional Library for Youth. Besides, most of their services are focused primarily on users with visual impairments and immobile library services. Users are offered digital devices for enlarging images of texts, photos, automated workplaces, with special software, such as Braille script, a printer capable of printing Braille, specialized software, and hardware for Internet use. Library holdings are extremely scantily replenished with periodicals in Braille (for example, "The Call" ("Zaklyk"), "Literature Readings" ("Literaturni Chytania")), and audiobooks. The most promising area of multimedia technology in libraries is to play 3D animated object models. Three-dimensional graphics gives the ability to reproduce dynamic phenomena that cannot be demonstrated by other formats. The main obstacles to the widespread use of such a tool are the need to use sophisticated software and considerable time to create a high-quality 3D multimedia product.

To sum up, it is difficult to disagree with I.O. Davydova's conclusion that at the stage of technical and technological changes in its functioning in the information society, the library social institute faces various fundamental problems that urgently need quality, validation, and timing solution. Indeed, with the addition of libraries to the digital space, the problematic situation is exacerbated, in which the national regulatory framework:

- contains many legislative holes, ambiguous provisions that adversely affect the legal, economic, organizational relationships of all participants in the digital space (from creators to users);
- does not adequately provide sufficient protection for digital assets, information products, and services;
- prevents finding a proper compromise between preserving the interests of owners and users of information products and services, and establishing the autonomy of their rights.

Despite the fact that many approaches and systems to semantic search on the Internet already exist, research in this field remains at the very beginning, and multiple open search tasks are still preserved. Some of the most current research questions may automatically translate natural language queries on formal ontological queries, as well as automatically add semantic annotations to web content, or automatically extract knowledge from web content.

Arranging Internet searches in the form of returning simple answers to simple natural language questions is still science fiction, not to mention doing web searches in the way of queries that answer a specific domain or even a general answer. However, with the ongoing activities of semantic web search, we are one step closer to making science fiction a true one that ultimately focuses on the human interface to the knowledge, information, services, and other resources available on the Web.

Semantic markup refers to the communication gap between website users and computer applications. One of the most significant organizational problems with submitting information on the Internet was that web applications were unable to provide a context for the data and, therefore, the relevance of the data was not understood. While the mentioned issues have been still evolving, the notion of data formatting, which should be followed by software agents, leads to the "execution" of part of our definition and provides a way to discuss the web service.

Web service is a software system designed to support computer-to-computer communication over the Internet [1]. There are thousands of web services available today. However, in the context of Web 3.0, they are central. A combining semantic markup and web services, Web

3.0 promises the potential for applications that can address each other directly, as well as for broader information retrieval through simpler interfaces.

The next step is not the new version, but an alternative variant of what we already have. The Web had to adapt to the mobile environment. Web 4.0 connects all devices in the real and virtual world in real-time.

Conclusions. The main goals of further digital modernization of libraries in Ukraine should be introduction of the latest digital technologies, optimization of technological processes of library service in digitalization of social communications; the priority of providing services for digital production of libraries in Ukraine for youth, young people; combining and using library and information activities in the digital dimension; developing and implementing a strategy for promoting libraries for youth, young people in the digital socio-communication space; updating the role of the library in new models of information and knowledge management in the digital media space; establishing a sustainable and effective partnership of library institutions in the digital area; development of competitive advantages of library projects in the digital socio-cultural space.

Список використаних джерел

1. Лобузіна К. Технології організації знаннєвих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності: монографія; відп. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 252 с

2. Мар'їна О. Ю. Бібліотека в епоху розвитку технологій Web 3.0. *Вісник Книжкової палати.* 2015. № 7. С. 18-20.

3. Ясинська О., Слюсар М. Віртуалізація бібліотечних сервісів у сучасному суспільстві. *Бібліотека. Наука. Комунікація: 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*: матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6-8 лист. 2018р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів- членів МААН; редкол.: Л. А. Дубровіна, В. І. Попик, В. М. Горовий [та ін.]. Київ, 2018. С. 465-469.

4. Назаровець С. Кулик Є. Бібліотека 4.0: технології та сервіси майбутнього. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 5. С. 3-14.

5. Кісілевич-Чорнойван О. М. Міжнародне інформаційне право. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. С. 39 – 46 URL: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/12016.1.1.033.pdf

6. Давидова І.О. Когнітивно-комунікаційна парадигма в бібліотекознавстві. *Вісн. Харків. держ. акад. культури*: зб. наук. пр. 2013. № 40. С. 60-69.

7. Мар'їної О. Ю. Бібліотека в цифровому просторі». Харків: ХДАК, 2017. 326 с.

References

1. Lobuzina K. (2012). Technologies of the organization of knowledge resources in library and information activities: monograph; resp. ed. OS Onishchenko; NAS of Ukraine, Nat. b-ka of Ukraine them. V.I .Vernadsky. Kyiv [in Ukrainian].

2. Mar'yina O. Yu. (2015). Library in the era of Web 3.0 .Visnyk Knyzhkovoyi palaty, 7, 18-20 [in Ukrainian].

3. Yasyns'ka O., Slyusar M. (2018). Virtualization of library services in modern society. Library. Science. Communication: 100th Anniversary of the V. I .Vernadsky National Library of Ukraine: Materials Intern. Sciences. Conf. (Kyiv, Nov 6-8, 2018), (pp. 465-469). Kyiv[in Ukrainian].

4. Nazarovets′ S., Kulyk Ye. (2017). Library 4.0: technologies and services of the future. Library Bulletin, 5, 3-14 [in Ukrainian].

5. Kisilevych-Chornoyvan O. M. (2011). International Information Law. Kyiv: DP «Vyd. dim «Personal». URL: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/12016.1.1.033.pdf [in Ukrainian].

6. Davydova I. O. (2013). The cognitive-communication paradigm in Library science. Visn. Kharkiv. derzh. akad. kul′tury: zb. nauk. pr., 40, 60-69 [in Ukrainian].

7. Marina A. Yu. (2017). Library in the Digital Space. Monograph Review. Kharkiv : KhDAC [in Ukrainian].

ПОКАЖЧИК ЗМІСТУ ЗА 2019 РІК

1. Сторінка головного редактора

Литвин С.Х. 15 років на дискусійному науковому майданчику із соціальних комунікацій, інформаційної, бібліотечної та архівної справи. – №1. С. 6.

2. Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство. Видавнича діяльність

Сидоренко Т.В., Фігура А.О. Сучасні підходи до збереження фондів у бібліотеках України: історіографія дослідження. – №2. С. 6-13.

Жалко Т.Й., Ляшук Н.В. Віртуальний бібліотечний простір як середовище соціокультурної комунікації (на прикладі бібліотек м. Луцька). – №2. С. 14-21.

Lorenz Bernd. The classification of Regensburg: history and development [Класифікаційна система Регенсбург: історія та сучасний розвиток]. – №2. С. 21-29.

Політова О.А. Бібліографознавчі розвідки на сторінках журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». – №2. С. 30-36.

Шелест Т.С. Тематична спрямованість публікацій у бібліотекознавчій періодиці. – №2. С. 37-43.

Добко Т.В., Шкаріна В.А. Покажчики змісту українських часописів – складова національної бібліографії України. – №3. С. 6-14

Соколов В.Ю. Розвиток діяльності центральних губернських бібліотек в Україні у 1920-х рр. у контексті еволюції провідних публічних бібліотек губернських міст. – №3. С. 15-26.

Копанєва В.О. Концептуальна модель бібліотеки в середовищі цифрової науки. – №4. С. 6-13.

Філіпова Л.Я., Олійник О.В. Трансформаційні характеристики професійної діяльності американських бібліотекарів в умовах інтернет-комунікацій. – №4. С. 14-20.

Анісімова О.М., Крисько Н.М. Сучасна українська книга в житті молоді через призму соціологічного дослідження. – №4. С. 21-31.

Щербіна О.С. Шевчук О.С. Кооперація бібліотек України в напрямі збереження національної документальної спадщини. – №4. С. 32-38.

Яворська Т.М., Щусь Н.В. Формування медіа- та інформаційної культури: зарубіжний досвід публічних бібліотек. – №4. С. 38-46.

Дудник О.Я. Герої національно-визвольних змагань українського народу (1917–1921 рр.): відображення у бібліографічних виданнях. – №4. С. 47-53.

3. Документознавство. Архівознавство

Бездрабко В.В. До концепції нової редакції термінологічного стандартуз діловодства й архівної справи. – №1. С. 63-72.

Сидоренко А.І., Москаленко І.А. Організація роботи з документами в діяльності органів місцевого самоврядування: сучасний вимір. – №1. С. 73-81.

Свердлик З. М., Пізнюк Л.В. Організація діяльності банківських установ: документно-інформаційний аспект. – №1. С.82-88.

Сидоренко Т.В., Тягій Є.В. Електронні виставки архівних документів як інформаційний ресурс регіону (на прикладі державного архіву Миколаївської області). – №1. С. 89-96.

Ковальчук Н.В. Роль сучасних інформаційних технологій в організації документування управлінської діяльності бібліотеки. – №1. С. 96-101.

Гоцалюк А.А. Джерела до історії традиційної культури Гуцульщини XIX поч. XX ст. – №1. С. 102-109.

Комова М.В. Дисфункційність документа як феномен позиціювання в комунікаційній взаємодії. – №2. С. 44-54.

Ковальчук Н.В. Концептуальна модель документаційного забезпечення управління бібліотекою в сучасних умовах у комунікаційній взаємодії. – №2. С. 55-62.

Ковальська Л.А. Управлінська документація як головне інформаційне джерело Другої світової війни. – №2. С.62-69.

Добровольська В.В. Документаційне забезпечення галузі культури в аспекті теорії документальних комунікацій. – №2. С. 69-77.

Бойко Н.В. Нормативно-правове забезпечення документування управлінської інформації в органах місцевого самоврядування України. – №2. С. 78-86.

Komova Maria. Classification scheme as a reflection of the social and communicative nature of document phenomenon [Класифікаційна схема як відображення соціально-комунікаційної природи феномена документа]. – №3. С. 27-35.

Ковальська Л.А. Організаційно-розпорядча документація як документальне джерело Другої світової війни. – №3. С. 36-43.

Тур О.М. Стандарти ISO присвячені процесам оцифровування, конверсії та міграції документів. – №4. С. 54-62.

Лукаш Г.П. Категоріальні парадигми тексту документа. – №4. С. 62-67.

Ковальчук Н.В. Документні комунікації в управлінні бібліотекою. – №4. С. 68-74.

Бойко Н.В. Веб-сайт як складова документно-комунікаційного простору органів місцевого самоврядування: структура, ресурси, зміст. – №4. С. 75-83.

Ющенко Л.О., Базар В.О. Формування професійних компетентностей фахівців спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у ЗВО І-ІІ рівнів акредитації. – №4. С. 84-90.

4. Соціальні комунікації та інформологія

Литвин С.Х., Добровольська В.В. Науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. *Інформологія*» у професійному комунікаційному просторі. – №1. С. 16-26.

Kunderevich O.V. Information and communication mechanisms of the influence on social connection: axiological aspect [Інформаційно-комунікаційні механізми впливу на суспільну свідомість: ціннісний аспект]. – №1. С. 27-32.

Vasylenko V.Yu. Peculiarities of using socio-communication technologiesin the process of developing positive image of a higher education institution [Особливості використання соціокомунікаційних технологій при формуванні позитивного іміджу закладу вищої освіти]. – №1. С.32-40.

Рибачук О.М. Діяльність громадських інформаційно-комунікативних центрів у сприянні відкритості влади. – №1. С. 41-47.

Кунанець Н.Е., Мацюк Г.Р. Алгоритм формування двомовного тезауруса інформаційного масиву предметної області «розумне місто». – №1. С. 110-118.

Варенко В.М. Аналітика: сучасні тенденції та виклики. – №1. С. 118-124.

Палєха Ю.І. Інформаційна культура організації як індикатор стану її інформаційного забезпечення. – №2. С. 87-96.

Петрушка А.І. Вияви трансформації наукового контенту. – №2. С. 96-105.

Мацюк Г.Р. Інформаційно-пошукові тезауруси: світовий та вітчизняний досвід формування. – №2. С. 106-115.

Василенко В.Ю. Система рейтингування як складова процесу формування іміджу закладу вищої освіти. – №2. С. 116-123.

Парфенюк І.М. Україномовний простір як стратегічний складник в системі захисту держави від інформаційних війн. – №2. С. 123-129.

Якубовська М.Г., Масі Н.І. Еволюція соціальних комунікацій: становлення нової культурної реальності. – №2. С. 130-136.

Kynderevych Olena. The professional standards and social responsibilityin the field of the PR-activities [Професійні стандарти та соціальна відповідальність в сфері PR-діяльності]. – №2. С. 136-141.

Варцаба Н.В. Застосування західних PR-методів музичного шоу-бізнесу на прикладі етногурту «Дахабраха». – №2. С. 142-148.

Осаула В.О. Патріотична реклама в Україні: відповідь на виклики часу. – №2. С.148-154.

Вербицька Г.А. Соціально-комунікаційні мережі політичної еліти в глобальному управлінні. – №2. С. 154-161.

Petrushka Alina, Peleshchyshyn Andriy. Algorithm for promotion of university editions into thescientometric databases [Алгоритм просування університетських видань в наукометричні бази даних]. – №3. С. 44-53.

Палєха Ю.І. Культура пошуку та опрацювання інформації як складник інформаційної культури організації. – №3. С. 54-61.

Засанська С.В. Передумови створення автоматизованої інформаційної системи організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи в Україні. – №3. С. 62-68.

Панькевич О.О. Професійна культура майбутнього журналіста: аксіологічний аспект. – №3. С. 69-74.

Філіпова Л.Я. Роль комп'ютерної етики в формуванні інформаційної культури користувачів комп'ютерно-мережевого середовища *(за книгою американського етика Дебори Джонсон)*. – №3. С. 75-80.

Салата Г.В., Бачинська Н.А. Культура і комунікація: як культура впливає на сприйняття інформації. – №3. С. 80-87.

Осаула В.О. Соціальна реклама як комунікативний феномен сучасності: до постановки питання. – №3. С. 88-93.

Каракоз О.О. Традиційна книга – феномен сучасного соціокультурного простору. – №3. С. 93-100.

Антонович В.С. Діяльність бібліотек по інформаційно-комунікаційному забезпеченню готельно-ресторанної сфери у зарубіжних країнах. – №3. С. 101-106.

Komova Maria, Peleshchyshyn Andriy. Socio-communication resources of cultural information in modeling thinking and behavior of information consumers [Соціокомунікаційні ресурси культурної інформації у моделюванні мислення і поведінки споживачів інформації]. – №4. С. 91-101.

Коржова Т.В. До питання розробки стратегії брендингу університету. – №4. С. 102-109.

Хміль-Чуприна В.В. Формування читацької компетенції і культури у студентської молоді в проекті «Книга у віртуальному просторі». – №4. С. 109-116.

Dobrovolska Viktoriya. Theoretical framework for study of socio-communication space of culture [Теоретичні основи дослідження соціокомунікаційного простору культури]. – №4. С. 117-123.

Tyshkevych Kateryna. Digitalization and information and communication services of the network of Ukraine libraries for youth, youth [Цифровізація та інформаційно-комунікаційні послуги мережі бібліотек України для юнацтва]. – №4. С. 124-130.

6. Професійна освіта

Філіпова Л.Я. Інформаційно-документний профіль освітніх програм у контексті нової інтегрованої спеціальності. – №1. С. 48-55.

Матвієнко О.В., Цивін М.Н. Підготовка документознавців в Україні: надання освітніх послуг розширюється у нових спеціальностях. – №1. С. 56-62.

6. Рецензії

Горбань Ю.І. Зв'язки з громадськістю як важливий чинник міжкультурної комунікації (*Рецензія на монографію Кияниця Є.О. Зв'язки бібліотек з громадськістю : монографія / Є.О. Кияниця. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. – 180 с.)*. – №2. С. 162-164.

Горбань Ю.І. Антологія «книгознавча школа Київського національного університету культури і мистецтв» у науковому житті України кінця XX – початку XXI ст. *(Рецензія на антологію упорядник Медведєва В.М. Книгознавча школа Київського національного університету культури і мистецтв: антологія / В.М. Медведєва. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. – 676 с.)*. – №3. С. 107-110.

7. Події і факти наукового життя

Новальська Т.В., Бачинська Н.А. Бібліотечно-інформаційна освіта в КНУКіМ в контексті історії та сьогодення *(до 50-ти річного ювілею започаткування бібліотечно-інформаційної освіти в Київському національному університеті культури і мистецтв)*. – №1. С. 124-132.

Кобижча Н.І., Штефан І.П. Кафедра організації бібліотечних фондів і каталогів у контексті еволюції бібліотечно-інформаційної освіти в КНУКіМ (1976-1994). – №1. С. 133-141.

8. Вітання із 15-річчям журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія»

Дубровіна Л.А. Колективу журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. *Інформологія*» з нагоди 15-річного ювілею. – №1. С. 7.

Вилегжаніна Т.І. Вітання з нагоди ювілею наукового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». – №1. С. 8.

Пелещишин А.М. Вітання з нагоди ювілею. – №1. С. 9.

Новальська Т.В. Шановні друзі! – №1. С. 10-11.

Анісімова О.М. П'ятнадцять років плідної роботи. – №1. С. 12.

Воскобойнікова-Гузєва О.В. Шановні колеги – члени редколегії, автори і читачі прийміть наші найщиріші вітання з нагоди п'ятнадцятиріччя журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія»! – №1. С. 13.

Спрінсян В.Г. Шановний Сергію Харитоновичу, члени редакційної колегії, наукова спільнота! – №1. С. 14.

Палєха Ю.І. Привітання колективу наукового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». – №1. С. 15.

Вимоги до публікацій
в наукових журналах Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Загальні положення

Редакційна колегія фахових видань Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (далі – академії) у своїй роботі керується нормами законодавства України у сфері освіти, наукової діяльності та інтелектуальної власності.

До публікації в журналі приймаються статті проблемного, узагальнюючого, методичного характеру, які являють собою оригінальні наукові дослідження, що **раніше ніде не друкувались.**

Статті приймаються українською, російською або англійською мовами.

Обов'язковими етапами роботи редакційної колегії з опрацювання статей перед публікацією є:

– перевірка на предмет дотримання вимог до редакційного оформлення згідно з державними стандартами України (ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення»; ДСТУ ГОСТ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»; ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила»;

– здійснення редколегією внутрішнього та зовнішнього рецензування статей відповідно до Наказу МОН України від 15 січня 2018 року № 32 «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України»);

– перевірка статей на плагіат (Статті 1, 5 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»; Стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»; п. 16 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»).

Етапи підготовки до друку

Передаючи статтю до редакції, автор гарантує наявність у нього авторських прав на рукопис і дає згоду на публікацію тексту та метаданих статті (включаючи прізвище та ініціали автора, місце його роботи, електронну адресу для кореспонденції) у друкованій та електронній версіях журналу, що передбачає дотримання політики відкритого доступу згідно з умовами ліцензії Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (див. сайт http://nakkkim.edu.ua/nauka/93-vidannya-akademiji) – можливість вільно читати, завантажувати, копіювати та поширювати зміст статті з навчальною та науковою метою із зазначенням авторства.

1. Статті подаються до відділу наукової та редакційно-видавничої діяльності академії у робочі дні (з понеділка по четвер з 14.00 до 18.00) **за адресою: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корпус 11, 2-й поверх, кабінет 204, тел. (044) 280-21-93, e-mail: nauka@dakkkim.edu.ua.**

2. Статті магістрантів, аспірантів, здобувачів (осіб, які не мають наукового ступеня) **обов'язково супроводжуються рецензією** із зазначенням наукової новизни та актуальності публікації, підписаною доктором чи кандидатом наук (фахівцем за профілем). Підпис рецензента має бути засвідченим печаткою у кадровому підрозділі.

3. До відділу наукової та редакційно-видавничої діяльності академії подається паперовий примірник статті та її електронна версія. На кожній сторінці роздруківки автор проставляє свій підпис, а на першій сторінці також зазначає дату подання статті до друку.

4. Стаття, у якій виявлено запозичення з матеріалів інших авторів без посилання на джерело, не повертається на доопрацювання та не публікується, а її автор може подати до редколегії інший матеріал.

У разі повторного виявлення запозичень, редакція залишає за собою право не брати у подальшому до друку матеріали даного автора.

5. Статті друкуються у співаторстві не більше двох авторів.

6. **Правила цитування:**

- всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела;
- посилання на підручники є небажаним;
- посилання на власні публікації допускається лише в разі нагальної потреби;
- вторинне цитування не дозволяється;
- якщо в огляді літератури або далі по тексту йде посилання на прізвище вченого – його публікація має бути в загальному списку літератури після статті.

7. За наявності трьох і більше граматичних помилок на сторінці, текст до публікації не приймається.

8. Редколегія організовує внутрішнє (обов'язкове) та зовнішнє (за необхідності) рецензування статей. Редакція інформує автора про результат розгляду, надсилаючи йому електронною поштою висновок.

Якщо автор не згоден із зауваженнями рецензента, він має обґрунтувати це письмово. Редколегія залишає за собою право відхилити статтю, якщо автор безпідставно залишає без уваги побажання рецензента.

Структура статті

1. **Індекс УДК.**

2. **Відомості про автора українською, російською та англійською мовами**, що містять такі дані (без скорочень та абревіатур): прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада із зазначенням структурного підрозділу та назви установи за основним місцем роботи автора. Наприклад: *Єсипенко Роман Миколайович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри суспільних наук Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*.

3. **Контактна інформація**: номер телефону, електронна пошта.

4. **Назва статті** українською, російською та англійською мовами.

5. **Анотації та ключові слова** наводяться трьома мовами (українською, російською, англійською) обсягом **не більше 300 слів (не більше 2300 друкованих знаків з пробілами).** Анотація наводиться **одним абзацом**, з вирівнюванням по ширині; анотація надається згідно з вимогами наукометричних баз як **структурований реферат,** і повинна містити такі виділені елементи: **мета роботи**, **методологія**, **наукова новизна**, **висновки, ключові слова.** Анотація російською мовою та англійською мовою є перекладом україномовного варіанту, обсягом **не більше 300 слів (не більше 2300 друкованих знаків з пробілами)**.

«Після кожної анотації наводять ключові слова відповідною мовою. Ключовим словом називається слово або стійке словосполучення із тексту анотації, яке з точки зору інформаційного пошуку несе смислове навантаження. Сукупність ключових слів (загальною кількістю не меншою трьох і не більшою десяти) повинна відбивати поза контекстом основний зміст наукової праці. Ключові слова подають у називному відмінку, друкують в рядок, через кому» *(Пономаренко Л. А. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради. – К., 2010).*

Наприклад:

Антропологічна компонента природи держави

В.В.Хміль, Т.В. Хміль

Мета роботи. Дослідження пов'язане з пошуком нових засобів та методів обґрунтування етичних моральних норм як основи для громадянського втручання в життя держави. Криза певних соціальних теорій та моделей розвитку суспільств не завжди враховує місце та роль держави в соціальних, політичних та духовних перетворень. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні компаративного, історико-логічного методів. Зазначений методологічний підхід дозволяє розкрити та піддати аналізу певні моделі стосовно антропологічної компоненти в соціальних відносинах, що надаються певними типами державних утворень з метою знайти динамічний погляд на майбутнє людини, нові виміри її самореалізації. **Наукова новизна** роботи полягає в розширення уявлень про еволюцію свободи людини в різних історичних типах держав. Порівняльний аналіз розвитку держав та місця в них свободи людини надає можливість глибше усвідомити антропологічну детермінанту, яка поступово підпорядковує та бере під свій контроль державні інституції, що необхідні для гуманізації зовнішніх умов буття людини, а також виявити напрямки розбудови держави та простір для самодіяльності людини як "від чого" так і "для чого" необхідна свобода особистості. **Висновки.** Осмислення розвитку парадигмальних систем, що засновані на моральній складовій держави дає нову точку відліку для реформаторської діяльності, в напрямку зближення держави з загальнолюдськими цінностями. Держава, розбудовуючи себе на моральних загальнолюдських принципах просувається до свого самознищення, як силового поля влади.

Ключові слова: парадигма антропологічності; держава; громадянське суспільство етика; мораль; постлібералізм

6. **Вимоги до основного тексту. Текст статті повинен містити:**

– «постановку проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;

– аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;

– формулювання цілей статті (постановка завдання);

– виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

– висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку» (Витяг з Постанови Президії ВАК України від 15.01.2003 р. № 7-05/1).

7. Вищезазначені структурні елементи статті необхідно виділити з абзацу напівжирним шрифтом, а саме так: **Актуальність теми дослідження**. **Аналіз досліджень і публікацій**. **Мета дослідження. Виклад основного матеріалу. Наукова новизна. Висновки.**

Наведені будь-які статистичні дані мають бути підкріплені посиланням на джерела.

8. **Список використаних джерел** оформлюється згідно з вимогами ДСТУ ГОСТ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Джерела наводяться мовою оригіналу в алфавітному порядку.

В списку має бути не менше 7-8 посилань на джерела, бажана наявність іноземних джерел; рекомендовано посилання на іноземні журнали з високим індексом цитованості або базову монографію в даній галузі.

Скорочення оформлюються відповідно ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила»;

9. **References** (література латиницею) наводиться повністю окремим блоком, повторюючи список літератури, наданий національною мовою, незалежно від того, є в ньому іноземні джерела чи немає. Якщо в списку є посилання на іноземні публікації, вони повністю повторюються у списку, наведеному у латиниці.

Список References оформлюється згідно стандарту **APA (American Psychological Association (APA) Style)**. Рекомендовано користуватись системами автоматичної транслітерації:

- для транслітерації українського тексту латиницею слід застосовувати Постанову Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55 (http://translit.kh.ua/#passport);

для транслітерації російського тексту латиницею – систему Держдепартаменту США (http://shub123.ucoz.ru/Sistema_transliterazii.html).

Оформити цитування відповідно до стилю APA можна на сайті онлайнового автоматичного формування посилань:

http://www.bibme.org/citation-guide/apa/book

Зразок детального оформлення транслітерованого латиницею списку використаних джерел див. на сайті академії: http://nakkkim.edu.ua/images/vidannya/%D0%9E%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_References.pdf

Технічне оформлення

1. Обсяг – до 13 сторінок (20000 друкованих знаків з пробілами), (включно з анотаціями, таблицями, графіками та списком використаних джерел). Відгук або рецензія – до 3 сторінок.

2. Текст статті виконується у форматі Microsoft Word. **Параметри сторінки – формат А4; орієнтація** – книжкова; **поля –** по **2 см**; **шрифт** – Times New Roman; **кегль –** 14; **міжрядковий інтервал** –1,5; **абзацний відступ** – 1,25 см. Текст повинен бути вирівняний по ширині аркуша. Підписи до рисунків і таблиць набирати шрифтом Times New Roman 12.

Рисунки і таблиці розміщуються в тексті статті з вирівнюванням по центру сторінки, без обтікання текстом та не виходячи за поле набору. Рисунки і таблиці необхідно подавати в статті безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше. На кожну формулу, таблицю, рисунок, графік у тексті мають бути обов'язкові посилання.

3. Посилання оформлюються так: [8, 25], де 8 – порядковий номер джерела у списку, 25 – номер сторінки. Посилання на кілька джерел: [8, 25; 4, 67].

4. Лапки: «...»; подвійні лапки для оформлення цитати в цитаті: «"..."».

5. Зразок підпису під ілюстрацією: *В. Стерлігов. Крива проблема №1. 1970. Полотно, олія. 83×105. Державний музей історії. Санкт-Петербург.*

6. Таблиці і формули виконуються згідно з вимогами ДСТУ 3008-95.

7. Примітки оформлюються як виноски. Засоби Microsoft Word не використовуються. Знак виноски виконують надрядковою арабською цифрою безпосередньо після того слова, числа, символу, речення, до якого дають пояснення. Примітки розміщуються після основного тексту перед списком використаних джерел.

Приклад: У тексті:

Мета статті – простежити взаємозв'язок між філософською категорією Ніщо[1] та концепцією…

Після основного тексту перед списком використаних джерел:

Примітки:

[1] Написання Ніщо з великої літери використовується у тих випадках, коли мається на увазі відповідна філософська категорія, при акцентуванні її значущості та за бажанням самого автора. У наведених цитатах написання подано з урахуванням авторського правопису.

Підп. до друку 27.11.2019 Формат 60x84 1/8. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 15,81. Зам. 220. Тираж 1000 прим.

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 3953 від 12.01.2011.